

นิทานเวตาล

Kindle Edition (Edition 3)

เรียบเรียงโดย พงศกร ใจบาน

ภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ต้นฉบับจาก <http://www.larnbuddhism.com/vetal/index.html>

คำนำ

แม้จะมีการเล่านิทานเวตาลสู่กันฟังมาไม่ต่ำกว่าพันปี ทั้งโดยปากต่อปากและลายลักษณ์อักษร แต่มันกลับมีชีวิตชีวา อยู่ในความรู้สึกนึกคิดของผู้คนอยู่เสมอ โดยเฉพาะตัวเวตาลผู้มีบุคลิกโดดเด่นด้านความเจ้าเล่ห์แสนกล และช่างพูดช่างเจรจา" เวตาล น่าจะเป็นปีศาจจำนวนไม่กี่ตนในโลกนี้ที่ผู้คนเกลียดและกลัวไม่ลง

ในแวดวงวรรณกรรม เรื่องปรัมปราเรื่องนี้ กลายเป็นตัวอย่างอ้างอิงของวิชาการวรรณกรรมสมัยใหม่แทบทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงงานเขียนแบบเรื่องซ้อนเรื่อง หรือ Metafiction

งานเขียนแบบ Metafiction ตลอดจนทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นผลจากการที่นักวรรณกรรมตะวันตกเพื่อหน่ายกับวรรณกรรมสำนึกนิยมเหมือนจริง ที่ครอบงำวัฒนธรรมวรรณกรรมตะวันตกมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ การค้นพบ

ทฤษฎีเรื่องชั้นเรื่องเมื่อช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จึงเป็น
ปรากฏการณ์ที่น่าตื่นเต้นดีใจเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเขียน
สมัยใหม่

สำหรับโลกตะวันออก รูปแบบเรื่องซ้อนเรื่องมีมา
นานตั้งแต่ผู้คนเริ่มรู้จักการสื่อสารกันด้วย "เรื่องเล่า" ก็ว่าได้
เรื่องรูปแบบนี้เป็นผลผลิตของการสื่อสารแบบมุขปาฐะ จาก
นิยาย นิทานเรื่องเดี่ยว แก่นเดี่ยว ก็แตกแยกย่อยออกไปเป็น
หลาย ๆ เรื่อง แล้วแต่จะแพร่กระจายออกไปกว้างขวางเพียง
ไหน โดยที่ "แก่นเรื่อง" จะคงเดิม เปลี่ยนไปก็แต่องค์ประกอบ
แวดล้อม เช่น ชื่อตัวละคร ฉาก เหตุการณ์ สัญลักษณ์ เท่านั้น
ในเชิงวิชาการ เรื่องซ้อนเรื่องจึงถือเป็นพัฒนาขั้นสูงที่สุดของ
นิทานชาวบ้าน

วรรณคดีอินเดียโบราณ ทั้งที่เขียนโดยภาษาบาลีและ
สันสกฤต ปรากฏรูปแบบการเขียนชนิดเรื่องซ้อนเรื่องอยู่
จำนวนมาก เรื่องเอกส่วนใหญ่คือคัมภีร์ศาสนาหรืออรรถกถา

ธรรม อันมีแก่นแกนว่าด้วยความดี ความงาม ความจริง การ
หลุดพ้น ถึงขั้น "สัจจะ" ที่ไม่อาจมีอะไรมาสั่นคลอนได้ นิทาน
ย่อย ๆ จำนวนมากที่เกิดขึ้นภายใต้เรื่องเอกเหล่านี้ จึงมีส่วน
เสริมให้แก่นของเรื่องเอกคมชัดกาววาวและหนักแน่น
น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ในระดับของการเล่าเรื่อง นิทานที่ซ้อนเข้าไปในโครง
เรื่องใหญ่จะทำให้เรื่องในโครงเรื่องใหญ่เข้าใจง่ายขึ้น ผู้แต่งจะ
ใช้กลวิธีให้ตัวละครในเรื่องใหญ่เป็นผู้เล่าเรื่อง มีการผูกปม
ปริศนา ตั้งปัญหา สุดท้ายจะเฉลยปัญหา และชี้ทางเลือก

นำอัศจรรย์ที่นิทานเวตาลเป็นได้ทั้งรากเหง้า และ
พัฒนาการขั้นสูงสุดของเรื่องเล่าแนวนี้

นักอ่านชาวไทยคุ้นเคยกับนิทานเวตาลของ น.ม.ส.
เป็นอย่างดี แม้ว่าจะทรงแปลไว้เพียง ๑๐ เรื่อง จากต้นฉบับ
๒๕ เรื่อง สารระบับเทิงจากนิทานเวตาลฉบับนี้อาจเห็นได้จาก

การที่มีผู้จัดรายการโทรทัศน์นำไปสร้างเป็นละครจนได้รับความสนใจเป็นอย่างมากเมื่อหลายปีก่อน

เวตาลปัญญาวิงศติ โดย อาจารย์ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา เล่มนี้ กล่าวได้ว่าเป็นนิทานเวตาลฉบับสมบูรณ์ของบรรณพิภพไทย เพราะท่านแปลจากต้นฉบับดั้งเดิมที่พิมพ์ด้วยอักษรเทวนาครี ครบทั้ง ๒๕ เรื่อง

ด้วยเหตุนี้ นอกจากความบันเทิงแล้ว สิ่งที่นิทานเวตาลฉบับสมบูรณ์จะให้แก่ผู้อ่าน จึ่งลึกลงไปถึงโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อินเดียดั้งเดิม นับเป็นหนทางย้อนกลับสู่การศึกษา "รากเหง้าแห่งวิถีตะวันออก" ได้เป็นอย่างดี

สารบัญ

คำนำ.....	2
สารบัญ.....	6
เรื่องย่อนิทานเวตาล.....	8
เวตาลปัญญาวิงศติ.....	12
นิทานเรื่องที่ ๑.....	21
นิทานเรื่องที่ ๒.....	46
นิทานเรื่องที่ ๓.....	55
นิทานเรื่องที่ ๔.....	73
นิทานเรื่องที่ ๕.....	99
นิทานเรื่องที่ ๖.....	109
นิทานเรื่องที่ ๗.....	120
นิทานเรื่องที่ ๘.....	143
นิทานเรื่องที่ ๘.....	154
นิทานเรื่องที่ ๙.....	165
นิทานเรื่องที่ ๑๐.....	173

นิทานเรื่องที่ ๑๑.....	187
นิทานเรื่องที่ ๑๒.....	195
นิทานเรื่องที่ ๑๓.....	228
นิทานเรื่องที่ ๑๔.....	239
นิทานเรื่องที่ ๑๕.....	253
นิทานเรื่องที่ ๑๖.....	279
นิทานเรื่องที่ ๑๗.....	314
นิทานเรื่องที่ ๑๘.....	327
นิทานเรื่องที่ ๑๙.....	345
นิทานเรื่องที่ ๒๐.....	366
นิทานเรื่องที่ ๒๑.....	393
นิทานเรื่องที่ ๒๒.....	412
นิทานเรื่องที่ ๒๓.....	421
นิทานเรื่องที่ ๒๔.....	431
นิทานเรื่องที่ ๒๕.....	444

เรื่องย่อนิทานเวตาล

ณ ฝั่งแม่น้ำโคทาวรี มีพระมหานครแห่งหนึ่งตั้งอยู่นามว่า ประดิษฐาน ที่เมืองนี้ในสมัยบรรพกาลมีพระราชอาชิตีองค์หนึ่ง ทรงนามว่า ตรีวิกรมเสน ได้ครองราชไศวรย์มาด้วยความผาสุก พระองค์เป็นราชโอรสของพระเจ้าวิกรมเสนผู้ทรงเดชาบุภาพเทียมท้าววัชรินทร์

ต่อมาได้มีนักบวชชื่อ ศานตีสีล ได้นำผลไม้มาถวายทุกวันมิได้ขาด ซึ่งพระราชอาชิตี และได้ไปพบในคืนหนึ่งตามนัด ได้ถามถึงเหตุผลและเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ โยคีศานตีสีลจอมเจ้าเล่ห์ได้ขอให้พระราชอาชิตีวิกรมเสนนำเวตาลมาให้ตนเพื่อจะประกอบมหาอัญพิธิ

พระราชอาชิตีผู้มีสัจจะเป็นมั่น ได้ไปนำเวตาลมาให้โยคีเจ้าเล่ห์ แต่เวตาลก็พยายามหน่วงเหนี่ยวด้วยการเล่านิทานทั้งสิ้น ๒๔ เรื่องด้วยกัน ซึ่งแต่ละเรื่องจะมีคำถามให้พระราชอาชิตีตอบ

โดยมีข้อแม้ว่า หากพระราชาทราบคำตอบแล้วไม่ตอบ ศีรษะ
ของพระราชาก็ต้องหลุดจากบ่า และหากพระราชาย่อยปาก
พูดเวตาลก็จะกลับไปสู่ที่เดิม

และก็เป็นดั่งนั้นทุกครั้ง ที่พระราชาทอบคำถามของ
เวตาล เวตาลก็จะหายกลับไปสู่ต้นไม้ที่สิงที่เดิม พระราชาก็จะ
เสด็จกลับไปเอาตัวเวตาลทุกครั้งไป จนเรื่องสุดท้ายพระราช
ไม่ทราบคำตอบ ก็ทรงงีบไม่พูด เวตาลพอใจในตัวพระราช
มาก เพราะเป็นพระราชผู้ไม่ย่อท้อ ผู้มีความกล้าหาญ ทำให้
เวตาลบอกความจริงในความคิดของโยคีเจ้าเล่ห์ ว่าโยคินั้น
แท้จริงแล้ว ต้องการตำแหน่งราชาแห่งวิทยากร โดยจะเอา
พระราชเป็นเครื่องสังเวยในการทำพิธี และอธิบายถึงวิธีกำจัด
โยคีเจ้าเล่ห์

เมื่อพระราชเสด็จมาถึงโยคีตามที่นัดหมายไว้ ก็
ปรากฏว่าโยคีได้เตรียมการทุกอย่างที่เวตาลได้บอกกับ
พระราชไว้ พระราชจึงแก้โดยทำตามที่เวตาลได้อธิบายให้

พระราชินี พระราชาจึงได้ตำแหน่งราชาแห่งวิทยาธร และ
เวตาลได้บอกกับพระราชาตรีวิกรมเสนาว่า "ตำแหน่งนี้ได้มา
เพราะความดีของพระองค์ ตำแหน่งนี้จะคอยพระองค์อยู่
หลังจากที่ทรงเสวยสุขในโลกมนุษย์จนสิ้นอายุขัยแล้ว ข้าขอ
โทษในกาลที่แล้วมาในการที่ยั่ววนประสาทพระองค์ แต่ก็ไม่
ทรงถือโกรธต่อข้า บัดนี้ข้าจะถวายพรแก่พระองค์ ขอทรงเลือก
อะไรก็ได้ตามใจปรารถนาเถิด" พระราชาก็ตรัสว่า "เพราะเหตุที่
เจ้ายินดีต่อข้า และข้าก็ยินดีในความมีน้ำใจของเจ้าเช่นเดียวกัน
พรอันใดที่ข้าจะปรารถนาก็เป็นอันสมบูรณ์แล้ว ข้าเพียงแต่
อยากจะขออะไรสักอย่างเป็นที่ระลึกระหว่างข้ากับเจ้า นั่นก็คือ
นิทานที่เจ้ายกปัญหามาถามข้าถึงยี่สิบสี่เรื่อง และคำตอบของ
ข้าก็ให้ไปแล้วเช่นเดียวกัน แลครั้งที่ยี่สิบห้าคือวันนี้ถือเป็น
บทสรุป แสดงอวสานของเรื่อง ขอให้นิทานชุดนี้จงมีเกียรติแพร่
ก่าจายไปในโลกกว้าง"

เวตาลก็สนองตอบว่า "ขอจงสำเร็จ โอ ราชา บัดนี้จึง
ฟังเถิด ข้าจะกล่าวถึงคุณสมบัตินี้ที่ดีเด่นของนิทานชุดนี้ สร้อย

นิทานอันร้อยรัดเข้าด้วยกันดังสร้อยมณีสายนี้ ประกอบด้วย ยี่สิบสี่เรื่องเบื้องต้น แลมาถึงบทที่ยี่สิบห้า อันเป็นบทสรุปส่งท้าย นับเป็นปริโยสาน นิทานชุดนี้จึงเป็นที่รู้จักกันในนามของ เวตาลปัญญาวิงศติ (นิทานยี่สิบห้าเรื่องของเวตาล) จึงมีเกียรติยศ บันลือไปในโลก และนำความเจริญมาสู่ผู้อ่านทุกคน ใครก็ตามที่อ่านหนังสือแม้แต่โคลกเดียว หรือเป็นผู้ฟังเขาอ่านก็ เช่นเดียวกัน จักรอดจากคำสาปทั้งมวล บรรดาอมนุษย์ ทั้งหลาย มียักษ์ เวตาล กุชฌมาณท์ แม่มด หมอผีและรากษส ตลอดจนสัตว์โลกประเภทเดียวกันนี้ จงสิ้นฤทธิ์เดชเมื่อได้ยิน ใครอ่านนิทาน อันศักดิ์สิทธิ์นี้”

พระศิวะได้ฟังเรื่องของต่าง ๆ ของเวตาลจบก็กล่าวชื่นชมในองค์พระราชชาติวิเสนมาก ซึ่งพระศิวะได้สร้างจากอนุภาคโดยให้มาปราบอสูรคนร้ายต่าง ๆ เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนได้เป็นจอมราชันแห่งวิทยาธรทั้งโลกและสวรรค์แล้ว ก็เกิดความเบื่อหน่าย หันไปบำเพ็ญทางธรรมจนบรรลุความหลุดพ้น

เวตาลปัญญาวิงศติ

เป็นปีศาจชั่วร้ายพวกหนึ่ง ซึ่งหากินอยู่ในสุสาน และ
สิงสู่อยู่ในศพโดยทั่วไป ว่ากันถึงรูปร่างหน้าตาของเวตาล ใน
วรรณคดีของอินเดียภาคใต้กล่าวไว้ว่า เวตาลได้รับการเคารพ
นับถือว่าเป็นภูตที่มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองดูแลประชาชนใน
ท้องถิ่น ตั้งแต่ที่ราบสูงเด็กข่าน เรื่อยลงมาทางภาคใต้ เวตาล
มักจะปรากฏรูปร่างเป็นมนุษย์ แต่มือและเท้าหันกลับไป
ทางด้านหลัง นัยน์ตาเป็นสีลานแกมเขียว มีเส้นผมตั้งชันทั้ง
ศีรษะ มือขวาถือไม้เท้า มือซ้ายถือหอยสังข์ ขณะเมื่อมาปรากฏ
ตัวจะนุ่งห่มเสื้อผ้าสีเขียวทั้งชุด นั่งมาบนเสลี่ยงบางครั้งาก็ขี่ม้า
มีภูตบริวารถือคบเพลิงแวดล้อมโดยรอบ และส่งเสียงโห่ร้อง
กึกก้อง รูปเคารพของเวตาลที่ใช้เป็นรูปบูชามักทำด้วยหินทาสี
แดง บนส่วนยอดของแท่งหินแกะสลักเป็นรูปหน้าคน

โอม ขอชัยชนะจงมีแด่พระคเณศ พระผู้ซึ่งขณะ
พื่อนรำไต้ยังปวงดาราให้พรั่งพรุลงจากฟากฟ้าราวกับสายธาร

แห่งบุปผามาลัย ด้วยแรงลมเป่า จากปลายวงของพระองค์แม่
เพียงเล็กน้อย

ณ ฝั่งแม่น้ำโคทาวรี มีพระมหานครแห่งหนึ่ง
ตั้งอยู่นามว่า ประดิษฐาน ที่เมืองนี้ในสมัยบรรพกาลมี
พระราชาธิบดีองค์หนึ่ง ทรงนามว่า ตรีวิกรมเสน ได้ครอง
ราชไศวรรย์มาด้วยความผาสุก พระองค์เป็นราชโอรสของพระ
เจ้าวิกรมเสนผู้ทรงเดชาบุภาพเทียมท้าววัชรินทร์

ทุก ๆ วัน เมื่อพระราชเสด็จออกกว่าราชการ ณ ท้อง
พระโรงธารค้ำน้ำ จะมีนักบวชชื่อ ศานติศีล เข้ามาเฝ้าถวาย
ความเคารพ แล้วถวายผลไม้หนึ่งและทุก ๆ วัน พระราชา
ก็ได้ประทานผลไม้แก่นักบวชผู้อยู่ใกล้ชิดให้เอาไปเก็บไว้ ด้วย
ประการฉะนี้แล กาลเวลาก็ผ่านไปนับสิบปี

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อโยคีศานติศีลเข้ามาเฝ้าถวายผลไม้
เช่นเคย แล้วทูลลากลับไป พระราชาทรงยื่นผลไม้แก่นักบวช

หนึ่งซึ่งทรงเลี้ยงไว้ในตำหนัก และหนึคนเลี้ยงเข้ามาวิ่งเล่นอยู่ในห้องพระโรง ลิงรับผลไม้แล้วเอาเข้าปากขบกัด ทำให้เปลือกผลไม้ฉีกออก ทันใดนั้นเพชรมณีอันงามและมีค่าหามิได้ก็ร่วงตกลงมาเป็นประกายระยิบระยับ พระราชาทรงหยิบมณีเม็ดนั้นขึ้นมาพิจารณาและตรัสแก่โกศาธิบดีว่า

"นี่แน่ะขุนคลัง เจ้าจำได้ไหมว่าข้าเคยมอบผลไม้ของโยคีให้แก่เจ้าทุก ๆ วัน ป่านนี้ก็คงจะมีจำนวนมากโขอยู่ เจ้าเอาไปเก็บไว้ที่ไหนเล่า"

ได้ฟังรับสั่งดังนั้น ขุนคลังก็เกิดความตระหนกเป็นล้นพ้น อีกอัคราบทูลว่า "ข้าแต่มหิบาล ขอทรงอภัยด้วยเถิด ข้าพระบาทคิดว่าเป็นผลไม้ธรรมดาที่เลยไม่ได้เอาใจใส่ ได้รับมาครั้งใดก็โยนเข้าไปในหน้าต่างห้องพระคลัง ป่านี้อาจเป็นอย่างไรก็ไม่ทราบ ข้าพระองค์ขอเปิดประตูคลังดูก่อน" โกศาธิบดีกราบทูลแล้วรีบวิ่งมาที่พระคลัง เปิดประตูออกดูภายในครู่หนึ่งก็รีบกลับมาทูลว่า

"โอ นฤบดี ผลไม้ดังกล่าวนั้นเปื่อยเน่าไปหมดแล้ว เหลือแต่เมล็ดคือ ดวงแก้วมณีทองเป็นภูเขาเลากาเต็มไปหมดส่องแสงระยิบระยับไปทั่วห้องพระเจ้าข้า"

พระราชินีได้ฟังดังนั้นก็ตรัสว่า

"สมบัติของข้าในห้องพระคลังก็มีมากมายเหลือที่จะคณานับ ข้าจะปรารถนาอะไรก็บอกรรम्मณีเหล่านั้น ข้าขอมอบให้แก่เจ้าทั้งหมด จงเอาไปเถิด"

วันรุ่งขึ้น เมื่อเสด็จออกห้องพระโรง ทอดพระเนตรเห็นโยคีศานติศีลเข้ามาเฝ้า จึงตรัสว่า

"ดูก่อนมุณี ท่านมาหาเราทุกวัน เอามณีจินดาค่าควรเมืองนับไม่ถ้วนมาให้แก่เรา ท่านมีความประสงค์อะไร จงบอกมาตามจริง ถ้าท่านยังไม่บอกเรา วันนี้เราก็จะไม่รับผลไม้จากท่าน"

โยคีได้ฟังก็ตอบว่า

"ข้าพเจ้ากำลังจะประกอบมหาบุญพิธีอันสำคัญยิ่ง
อย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้สำเร็จไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้บุรุษสุดกล้าหาญ
อย่างท่านมาช่วยเหลือ ขอทรงเมตตาเถิด โอ ราชะ"

พระราชาก็ได้ฟังก็ตรัสว่า

"ท่านโยคี ข้ายินดีจะช่วยเหลือท่านทุกอย่าง จะให้ทำ
อะไรก็บอกมาเถิด"

"โอ วิศามบดี ข้าพเจ้ายินดีนัก" โยคีศานติศีลกล่าว
"ข้าพเจ้าจะรอพระองค์อยู่ที่สุสานนอกเมืองเมื่อถึงข้างแรมคืน
แรกแห่งกาฬปักษ์ พระองค์จงมาพบข้าพเจ้าในเวลาค่ำที่
บริเวณใต้ต้นไทรเถิด อย่าทรงลี้มเป็นอันขาด"

พระราชาทรงยินยอม ตรัสว่า "เอาเถิด ข้าจะไปตาม
นัด"

โยคี เมื่อได้รับคำสั่งญาของพระราชาก็ทูลลากลับไป
ด้วยความยินดี

ฝ่ายพระราชามุ้มหาวิระ ครั้นถึงวันแรมแรกก็เสด็จ
ออกจากวัง ทรงแต่งพระองค์อย่างรัตกุม โปกพระเศียรด้วยผ้า
สีดำ ทรงเลาะเร้นไปตามทางโดยไม่มีผู้พบเห็น จนกระทั่งบรรลุ
ถึงสุสานนอกเมืองตามที่นัดหมาย บริเวณนั้นมีดด้วยเงาแมงไม้
ปรากฏเพียงตะคุ่ม ๆ ในที่สุดก็มาถึงที่ใกล้จิตกาธานอันสว่าง
วอมแวมด้วยไฟที่เผาไหม้ซากอสุภอยู่ บางส่วนก็เหลือเพียง
โครงกระดูกและกะโหลกศีรษะเรียงรายอยู่ ทำให้เกิดความ
สะพรึงกลัวแก่ผู้ได้พบเห็นยิ่งนัก ณ ที่นั้นมีพวงภูตและเหล่า
เวตาลลอยอยู่เกลื่อน บ้างก็ยื้อแย่งกินศพอันชวนให้
สะอิดสะเอียนเหียนร่าก เสียงหมาไนหอนโหยหวนอยู่ในที่
ใกล้เคียงเหมือนเสียงปีศาจมาหลอกหลอน รวมแล้วความ
สยดสยองทั้งหลายที่ปรากฏก็เป็นประดุจการมาเยือนของ
พระไภรวะ (พระศิวะหรือพระอิศวร ปางดุร้าย) นั่นเทียว

จากนั้นพระราชาทรงค้นหาสำนักของโยคีสถานดีศีล
จนพบที่ใต้ต้นไทรใหญ่ อันมีรากย้อยระย้า จึงเสด็จเข้าไปหา
ตรัสว่า

"เข้ามาแล้ว ท่านโยคีจะให้ข้าทำอะไรเล่า"

เมื่อโยคีเห็นพระราชาสด็จมาตามสัญญาที่ดีใจ กล่าว
ว่า

"โอ ราชะ ข้าพเจ้าเห็นแล้วจากพระเนตรของ
พระองค์ว่า ทรงมีเมตตาต่อข้าพเจ้า ทรงพึงเถิด ถ้าพระองค์
เสด็จจากนี้ไปทางทิศใต้ไม่กี่ไกลนัก จะทรงพบต้นอโศกต้นหนึ่ง
บนกิ่งอโศกมีศพชายคนหนึ่งแขวนอยู่ ขอให้นำศพนั้นมาให้
ข้าพเจ้า นั่นแหละคืองานที่ข้าพเจ้าต้องการจะให้พระองค์
ช่วยเหลือ โอ มหาวีระ"

ทันทีที่วีรกษัตริย์ผู้มั่นคงต่อคำสัญญาได้ยินถ้อยคำ
ดังกล่าว ก็ทรงกล่าวแก่โยคีว่า "ข้าจะทำตามคำของท่าน" แล้ว

เสด็จไปทางทิศใต้ ครู่หนึ่งก็มาถึงที่อันอยู่ไม่ไกลจากกองไฟที่
ใกล้จะมอด แลเห็นต้นอโศกอยู่บริเวณนั้น บนกิ่งอโศกมีศพชาย
ผู้หนึ่งแขวนอยู่ราวกับห้อยลงมาจากบ่าของอสุรกาย พระราชา
ทรงปีนต้นอโศกขึ้นไปปลดเอาศพลงมาอย่างยากเย็นและเหวี่ยง
มันลงบนพื้นดิน ทันทันที่ร่างนั้นกระทบแผ่นดินมันก็หวีดร้องราว
กับเจ็บปวดเต็มที่ พระราชาทรงคิดว่าร่างนั้นมีชีวิต ก็ปีนลงมา
จากต้นอโศกเข้าประคองเอาไว้ ทรงนวดเฟ้นร่างนั้นด้วยความ
กรุณาเพื่อให้คลายเจ็บ ทันใดนั้นศพก็กรีดเสียงหัวเราะเยือก
เย็นราวกับเสียงภูตผี พระราชาทรงทราบได้ทันทีว่าศพนั้นถูก
เวตาลสิงอยู่ จึงถามมันว่า "เจ้าหัวเราะอะไร อย่ามัวชักช้าอยู่
เลย รีบไปกันเถอะ" ทันใดนั้นเอง ศพที่เวตาลเข้าสิง ก็ลอยกลับ
ขึ้นไปห้อยอยู่บนกิ่งอโศกตามเดิม พระราชาเห็นดังนั้น ก็รีบปีน
ขึ้นไปดึงเอาศพนั้นลงมาแล้วเหวี่ยงขึ้นบ่า เสด็จไปอย่างรวดเร็ว
ขณะที่เสด็จมาตามทาง เวตาลในร่างของศพที่พาดบ่าอยู่ก็
กล่าวแก่พระราชาว่า

"โอ ราชัน ข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง
ระหว่างทางจะได้ไม่เบื่อ โปรดทรงสดับเถิด และเมื่อฟังแล้ว
อย่าได้ตรัสอะไรเลย"

นิทานเรื่องที่ ๑

แต่โบราณกาล มีเมืองหนึ่งชื่อพาราณสี อันเป็นที่กล่าวกันว่าเป็นที่ประทับของพระศิวะผู้เป็นเจ้าเพราะเมืองนี้เป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิในศาสนา ซึ่งเปรียบเหมือนภูเขากิโรลาอันเป็นที่ชุมนุมของทวยเทพ แม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์มีน้ำเปี่ยมฝั่งตลอดกาลไหลเลียบบพระนครนี้ ทำให้ดูเสมือนสร้อยแก้วมณีอันบรรเจิดที่คล้องเอาไว้โดยรอบ

ที่พระนครพาราณสีนี้มีพระราชาองค์หนึ่งทรงนามว่า พระเจ้าประตูปมกฤษปกครองอยู่ พระองค์เป็นผู้เลิศด้วยเดชาภาพ สามารถปราบปรามเหล่าอริราชศัตรูได้ราบคาบราวกับกองอัคนีที่เผาผลาญป่าใหญ่ให้วอดวาย ฉะนั้นพระองค์มีราชโอรสองค์หนึ่งชื่อ วัชรมกฤษ ผู้ทรงโฉมอันงามยอดยิ่งเพียงดังจะแย้มกามเทพให้ได้อาย เจ้าชายมีสหายผู้หนึ่งชื่อพุทธิศรีระ ซึ่งทรงรักและตีราคาคุณค่าของเขาเท่ากับชีวิตของพระองค์นั้น เทียว แลพุทธิศรีระนั้นเป็นบุตรมนตรียุใหญ่ของพระราชา

สมัยหนึ่งเจ้าชายกับพระสหายพากันแสวงหาความ
บันเทิงสุขโดยการขี่ม้าประพาสป่าไล่ล่าสัตว์โตอย่างสนุก ทรงยิง
ธนูตัดสร้อยคอของสีหะเหล่านั้ัน อันมีลักษณะดั่งเส้จามรีของ
มันขาดกระจุย ในที่สุดเส้ด้จมาถึงป่าใหญ่แห่งหนึ่งที่นั่นมีความ
งดงามรื่นรมย์ราวกับอุทยานของกามเทพ มีเสียงนกคุดเหว่าวิเวก
แว่วอ่อนหวาน ผสมผสานมากับสายลมที่แผ่วรำเพยมาจากแนว
พฤษ์อันมีดอกบานสะพรั่งทุกกิ่งก้านกวัดไกวไปมา ระหว่างทิว
ไม้อันคดโค้งในเบื้องหน้าเป็นทะเลสาบซึ่งมีน้ำอันใสเขียวดั่ง
มรกตและมีระลอกน้อย ๆ วิ่งไล่กันเข้าสู่ฝั่งมิได้ ขาด กลางบึง
ใหญ่มีกอบัวอันสลบส้างด้วยสีสนัววรรณะต่าง ๆ อย่างงดงาม
ณ ที่นั่น เจ้าชายทอดพระเนตรเห็นนารีนางหนึ่งมีรูปโฉมงดงาม
ดั่งเทพอัปสร ลงเล่นน้ำอยู่พร้อมด้วยคณานางผู้เป็นบริวาร นาง
มีพัคตร์อันงามดั่งสมบูรณจัันทร์ อันทำให้เศวโตตบลด (บัวสายสี
ขาว) ทั้งหลายต้องได้อาย เพียงได้แลเห็นนางครั้งแรก เจ้าชาย
หนุ่มก็รู้สึกเหมือนว่านางได้คร่าเอาดวงหทัยของพระองค์ไปเสีย
แล้วด้วยเสน่ห์อันลึกซึ้งของนาง แลนางนั้นกำลัง เพลิดเพลินอยู่

ด้วยการเล่นน้ำจมนิทรรศการ อารมณ์ที่หลุดร่วงจากอูระ ขณะที่
เจ้าชายและสหายกำลังจ้องดูนางอยู่

ด้วยความสงสัยว่านางเป็นใครนั้น ก็พอดีนางเหลือบ
มาเห็นเข้า นางเมินหน้าหนีด้วยความอาย แต่แล้วกลับแสดง
ท่าที่เป็นนัย ๆ ให้ทราบว่าเป็นใครมาจากไหน นางเด็ด
ดอกบัวออกจากมาลาที่สวมศีรษะนางดอกหนึ่งเอาทัดหูไว้ นิ่ง
อยู่ครู่หนึ่ง แล้วเอาดอกบัวออกจากหู ปิดให้เป็นรูป
เครื่องประดับอย่างหนึ่งที่เรียกว่า ทันตบัตร (แผ่นฟันเป็นรูป
อารมณ์ชนิดหนึ่ง) จากนั้นนางหยิบดอกบัวอีกดอกหนึ่งขึ้นวาง
บนศีรษะ และเอามือปิดอูระไว้ตรงหัวใจนาง เจ้าชายมองดู
อากัปภิกขัยของนางอย่างไม่เข้าใจ แต่สหายผู้เป็นบุตรมนตรี
เข้าใจโดยตลอด นางโหมงามนิ่งอยู่ครู่หนึ่งก็ขึ้นจากน้ำแวดล้อม
ด้วยบริวารเดินทางกลับไปยังนิवासสถานของนาง

เมื่อนางเข้าในบ้านก็ล้มตัวลงบนที่นอน มีใจอันเต็ม
ระทึกคิดถึงเจ้าชายด้วยความสงสัยว่าพระองค์จะเข้าใจ

สัญญาของนางหรือไม่ ส่วนเจ้าชายวัชรมงกุฎ เมื่อมิได้เห็นนาง
อีกแล้วก็เปรียบเหมือนนิตยารที่สิ้นไร้ซึ่งมนตรีวิเศษ เมื่อเสด็จ
กลับถึงพระนครก็มีแต่จิตประหวัดคิดถึงนางอยู่มิรู้วาย ทรงตก
อยู่ในอารมณ์รันทด มีแต่ความเศร้าสร้อยอาวรณหาแต่นางผู้
เดียว วันหนึ่งบุตรมนตรีเข้ามาเฝ้าและสนทนากันด้วยเรื่องต่าง
ๆ พุทธิศรีระบุตรมนตรี ได้ถามเจ้าชายผู้เป็นสหายว่ามีความคิด
อย่างไรเรื่องนางงามที่พบที่ทะเลสาบ ในความคิดของตนเห็นว่า
นางนั้นอาจจะติดต่อได้ง่ายกว่าที่คิดเพราะทุกอย่างไม่มีปัญหา
อะไรเลย

เจ้าชายได้ฟังก็พลุ่งขึ้นมาว่า “เจ้าพูดได้อย่างไรว่าเข้า
หาไม่ยากเลย ข้าไม่รู้จักแม้แต่ชื่อของนาง ที่ซึ่งนางอยู่ หรือ
แม้แต่หัวนอนปลาย ตีนของนางทั้งสิ้น เจ้าช่างกวนโมโหข้าเสีย
จริง”

เมื่อเจ้าชายตรัสดังนี้ พุทธิศรีระก็ถึงกับอ้าปากค้าง
กล่าวว่า “อะไรรนะ พระองค์ไม่ทราบได้อย่างไรในเมื่อนางให้

สัญญาณออกโจ่งแจ้งอย่างนั้น ก็เมื่อนางเอาดอกบัวทัดที่หู นาง
หมายจะบอกพระองค์ว่า ‘ฉันอยู่ในแวนแคว้นของพระราช
นาม กรรโณตบล’ (ผู้มีดอกบัวประดับที่หู) เมื่อนางบิดกลับบัว
เป็นอาภรณ์ทันตบัตร นางหมายความว่า ‘จงรู้เถิดว่าฉันเป็นลูก
ของทัตแพทย์ที่เมืองนั้น’ การที่นางหยิบดอกบัวขึ้นชูบนศีรษะ
ว่า นางชื่อปัทมาวดี และการที่นางเอามือทาบหทัยประเทศก็
หมายความว่า พระองค์สถิตอยู่ในหัวใจของนางแล้วนั่นเอง
พระองค์ไม่รู้หรือว่าพระราชกรรโณตบลนั้นเป็น กษัตริย์แห่ง
แคว้นกลิงคะ และมีพระสหายที่โปรดปรานคนหนึ่งเป็นหมอพัน
ชื่อสงครามวรรณ ก็ชายผู้นี้แหละ มีลูกสาวชื่อ ปัทมาวดี ผู้เป็น
มุกดาแห่งโลกทั้งสาม และบิดาของนางตึราคานางเท่ากับชีวิต
ของเขานั้นเทียว

เรื่องราวเหล่านี้ข้าพเจ้าทราบจากคำคนเขาพูดกันมา
นานแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงตีความหมายของนางได้ถูก
ต้องไม่ว่านางจะแสดงท่าทีอย่างไร

เมื่อราชบุตรได้ฟังคำเฉลยอันแจ่มแจ้งของบุตรมนตรี
ดังนี้ ก็มีใจปลอดโปร่งสิ้นความกังวลวิตก มีใบหน้าอันแจ่มชื่น
ขึ้นทันที และเห็นโอกาสที่จะไปหานางอันเป็นที่รักได้โดยง่าย
จึงจัดการเสด็จอีกครั้งหนึ่งพร้อมด้วยบุตรมนตรี โดยแสร้งทำ
เป็นว่าจะไปล่าสัตว์แล้วมุ่งไปหานางโดยทันทีตามเส้นทางเดิม
พอมาถึงกลางทาง เจ้าชายก็กระตุ้มม้าเผ่นโผนไปด้วยความเร็ว
จนข้าราชการตามไม่ทัน แล้วมุ่งหน้าไปยังแคว้นกลิงคะ
พร้อม ด้วยบุตรมนตรีตามเสด็จอย่างใกล้ชิด ณ ที่นั้นชายหนุ่ม
ทั้งสองก็มุ่งไปยังพระนครของพระราชกรรโณตบล แล้ว
สืบเสาะจนพบคฤหาสน์หลังงามของทันตแพทย์ผู้ยิ่งใหญ่
เจ้าชายและพระสหายแวะเข้าไปสู่บ้านของหญิง ชราผู้หนึ่งซึ่ง
อยู่ใกล้เคียงกับคฤหาสน์นั้น พุทธิศรีจัดการให้หญ้าให้น้ำแก่
ม้าทั้งสองตัว แล้วเอาไปซ่อนในที่ลับตา จากนั้นก็กล่าวแก่หญิง
ชราต่อพระพักตร์ของเจ้าชายว่า “คุณแม่ ท่านเคยรู้จักหมอฟัน
ชื่อ สงครามวรรณบ้างหรือ”

พอนางได้ฟังถ้อยคำดังนั้น ก็กล่าวแก่ชายหนุ่มอย่างอ่อนน้อมว่า “แม่รู้จักเขาดีทีเดียว ก็แม่นี้แหละเคยเป็นแม่นมของเขา เดียวนี้เขาให้แม่เป็นคนดูแลลูกสาวของเขาแล้ว แต่แม่ก็ไม่ได้เข้าไปที่บ้านใหญ่ นั่นหรอก เพราะไม่มีเสื้อผ้าดี ๆ จะแต่ง มีแต่ชุดปอน ๆ นี้จะใส่ไปก็อายเขา ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะอายลูกชายชาติชั่ว มันเล่นการพนันหมดเนื้อหมดตัว ไม่มีอะไรเหลืออีกแล้ว มันเห็นเสื้อผ้าสวย ๆ ของแม่มีอยู่ มันก็ขนเอาไปจนหมด” เมื่อบุตรมนตรีได้ฟังดังนั้นก็ยินดี แลเห็นช่องทางโดยตลอด จึงถอดสร้อยสังวาลออกมอบให้นางพร้อมด้วยของขวัญอีกหลายอย่าง ทำให้นางปลาบปลื้มเป็นอันมาก บุตรมนตรีเห็นได้โอกาสจึงกล่าวแก่นางว่า

“คุณแม่จงเป็นแม่ของพวกเราเถิด ตอนนี้นฉันมีความลับอย่างหนึ่งที่จะบอกคุณแม่ และขอให้คุณแม่ช่วยสงเคราะห์ด้วย ให้คุณแม่ไปหานางปัทมาวดี ลูกหมอพันและกล่าวแก่นางว่า เจ้าชายที่เจ้าเห็นที่ทะเลสาบนั้น บัดนี้มาถึงแล้ว

และเพราะความรักของเขาที่มีต่อเจ้าอย่างท่วมท้น เขาจึงรีบให้
แม่มาบอกเจ้า”

เมื่อหญิงชราได้ฟังดังนั้นก็ตอบตกลง เพราะได้ลาก
สักการมาไว้แล้วอย่างเต็มที่ รีบกระวีกระวาดเข้าไปพบนาง
ปีทมาวดีในปราสาท และกลับมาในเวลาเพียงชั่วครู่ เจ้าชาย
และพระสหายเห็นนางกลับมาก็ถามเรื่องราวโดยทันที นางได้
ฟังก็ตอบว่า “แม่ไปพบนางอย่างลับ ๆ และแจ้งข่าวแก่นางว่า
เจ้ามาถึงแล้ว พอนางฟังจบก็ด่าข้ายกใหญ่ มีหน้าข้ายังตบหน้า
ข้าทั้งสองข้างข้างละที่ด้วยฝ่ามือที่ทาด้วยการบูร แล้วไล่ข้า
กลับมา นางทำให้ข้าต้องร้องไห้ด้วยความเสียใจเพราะถูกดู
หมิ่นอย่างคาดไม่ถึง นี่ไงละ ลูกเอ๋ย รอยที่นางตบข้ายังเป็นผื่น
ห้านิ้วอยู่เลยเห็นไหม”

เมื่อได้ฟังดังนี้ เจ้าชายก็รู้สึกเป็นทุกข์เพราะความ
ผิดหวังยิ่งนัก แต่บุตรมนตรীผู้ฉลาดได้กล่าวปลอบโยนว่า “อย่า
ทรงเศร้าโศกไปเลยพระเจ้าข้า ที่นางทำอย่างนี้เป็นแต่เพียง

ปริศนาเท่านั้นหรือ การที่นางบริภาษแม่เฒ่าและตบหน้าทั้งสองแถมด้วยมือทาการบูรทั้งสิบนิ้วเป็นรอยสีขาวย่างนั้นก็เพราะนางต้องการจะตอบเป็นนัย ๆ ว่าให้พระองค์ทรงรออีกสิบวันข้างขึ้น เพราะระหว่างนี้เป็นวันที่ฤกษ์ไม่ดี”

หลังจากที่บุตรมนตรีกล่าวปลอบโยนเจ้าราชบุตรดังนี้แล้ว บุตรมนตรีก็ออกไปตลาด แอบเอาเครื่องทองหยองออกขายอย่างลับ ๆ เอาเงินมาให้แม่เฒ่าไปทำอาหารอย่างดีเลิศมากินกันทั้งสามคน หลังจากนั้นเมื่อรอมานครบสิบวัน บุตรมนตรีก็ส่งแม่เฒ่าไปพบนางปัทมาวดีอีกเพื่อดูว่านางจะว่าอย่างไร ฝ่ายหญิงชราหลังจากที่ถูกปรนเปรอด้วยเหล้ายาปลาปิ้งและอาหารนานารสอย่างอิมหิมิพืมนแล้วก็มีกำลังใจยอมช่วยเหลือเต็มที่ นางเดินทางไปหานางปัทมาวดีอีกครั้งเพื่อเอาใจแขกทั้งสองนางไปแล้วมิซึกก็กลับมากล่าวแก่ชายทั้งสองว่า “แม่ไปมาแล้วและไม่ทันได้พูดอะไร แต่นางกลับเยาะเย้ยแม่ว่าทำเป็นแม่สื่อดีนัก นางเอามือที่ทาชาดมาแปะหน้าอกข้าเป็นรอยนิ้วมือสามนิ้ว ข้าจึงกลับมายังเจ้าพร้อมด้วยรอยนิ้วมือของนางนี้แหละ”

เมื่อบุตรมนตรীได้ฟังและพิเคราะห์ด้วยความฉลาดก็
ทูลเจ้าชายให้ส่งบพระทัย และไตร่ตรองในปริศนาของนาง ซึ่ง
ตนเห็นว่าไม่ลึกลับอะไรเลย “นางต้องการจะบอกให้ทราบว่
นางยังไม่วางที่จะพบใครในสามวันนี้” บุตรมนตรীเฉลยปัญหา
อย่างมั่นใจ

หลังจากนั้นอีกสามวัน พุทธิศรีระก็ส่งหญิงเฒ่าไปหา
นางปัทมาวดีอีก คราวนี้นางปัทมาวดีต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี
ปรนเปรอด้วยอาหารอันเอมโอชและสุราอย่างดี หญิงชรา
เพลิดเพลินอยู่ที่คฤหาสน์ตลอดวัน จนกระทั่งถึงเวลาเย็นนางจึง
ลากลับบ้าน ขณะนั้นปรากฏเสียงอื้ออึงในท้องถนนหน้า
คฤหาสน์เสียงคนร้องเอะอะว่า “ระวังด้วย มีช้างบ้าหลุดจาก
เสาดะลุนวิ่งมาทางนี้ มันกระที่บคนตายไปหลายคนแล้ว หนีเร็ว
!” นางปัทมาวดีได้ยินดังนั้นจึงกล่าวแก่หญิงชราว่า “แม่อย่า
ออกไปทางถนนใหญ่เลย อันตรายเปล่า ๆ เราจะให้แม่นั่งใน
กระเช้าแล้วค่อยหย่อนเชือกลงไปจากหน้าต่างดีกว่า พอลงไป
ถึงสวนแล้วก็ปีนต้นไม้ออกไปที่กำแพง แล้วข้ามกำแพง ลงไป

โดยไต่ลงต้นไม้อีกต้นหนึ่ง ถึงทางลัดแล้วแม่ก็กลับไปบ้านเกิด”
หลังจากกล่าวดังนี้แล้ว นางปัทมาวดีก็ให้หญิงชราลงไปใน
กระเช้า เอาเชือกพันแน่นหนา แล้วก็ค่อยหย่อนนางลงทาง
หน้าต่าง เมื่อลงไปถึงสวนแล้วก็ให้นางทำตามที่บอกจนหญิง
เฒ่ากลับสู่บ้านด้วยความปลอดภัย เมื่อนางกลับมาบ้านแล้วก็
เล่าเรื่องทั้งหมดให้ชายหนุ่มทั้งสองฟัง บุตรมนตรี้ได้ฟังดังนั้นก็
กล่าวแก่เจ้าชายว่า “ความปรารถนาของพระองค์ถึง
ความสำเร็จแล้ว เพราะฟังจากถ้อยคำแม่เฒ่านี้ นางปัทมาวดีได้
แนะนำทางให้พระองค์ไปสู่บ้านของนางแล้ว เพราะฉะนั้นจึง
เสด็จไปเกิด ไปเสียวันนี้เลย เวลาย่ำค่ำ ไปตามหนทางที่นาง
ชี้แนะไว้แล้วนั้นแหละ”

เมื่อบุตรมนตรีก่กล่าวดังนี้ เจ้าราชบุตรก็เดินทางไป
พร้อมด้วยบุตรมนตรี้ลัดเลาะมาจนถึงแนวกำแพงบ้านนาง
ตามที่หญิงชราบอกไว้ ที่ตรงนั้นมีเชือกผูกกระเช้าหย่อนลงมา
จากหน้าต่าง ที่ขอบหน้าต่างแลเห็นสาวใช้กำลังเย็บม ๆ มอง ๆ
เหมือนนางกำลังคอยหาเจ้าชายอยู่ ดังนั้นเจ้าจึงลงไปนั่งใน

กระเช้านางสาวใช้สองคนก็ช่วยกันชักกระเช้าขึ้นไปจนถึง
หน้าต่าง จากนั้นเจ้าชายก็เสด็จเข้าไปในปราสาทและตรงเข้าไป
หานางอันเป็นที่รัก บุตรมนตรีเห็นว่าเสร็จธุระของตนแล้วก็
กลับที่พัก

ส่วนเจ้าชายเมื่อเข้าไปถึงห้องของนางก็แลเห็นนางนั่ง
อยู่บนอาสน์ มีใบหน้าอันงามปลั่งเปล่งดั่งจันทร์เพ็ญฉายแสง
อร่ามเรืองในราตรี นางแลเห็นเจ้าชายก็รีบลุกจากแท่นเข้ามา
กอดไว้ด้วยความเสน่หาอันแผดเผาอรุระให้ทรมานมานับเดือน
เจ้าชายประคองนางไว้ด้วยความรัก และกระทำวิวาหะต่อนาง
ตามแบบคานธรรพวิวาหะ (การได้เสียกันเองด้วยความพอใจทั้ง
ฝ่ายชายและหญิง วิวาหะชนิดนี้ถือเป็นแบบหนึ่งที่ถูกต้องตาม
กฎหมายอย่างหนึ่งใน 8 ชนิด) เมื่อความปรารถนาของพระองค์
บรรลุความสำเร็จแล้ว เจ้าชายก็ประทับอยู่กับนางเรื่อยมาโดย
การลักลอบมิให้รู้ถึงผู้อื่น จนเวลาผ่านไปหลายวัน

วันหนึ่งขณะที่อยู่กับนางในที่รโหฐาน เจ้าชาย
รำลึกถึงพระสหายได้ จึงกล่าวแก่นางว่า “ดูก่อนเจ้าผู้เป็นที่รัก
สหายร่วมใจของข้ากำลังคอยข้าอยู่ที่บ้านแม่เฒ่า เวลาที่ผ่านมาไป
หลายวันแล้ว ข้าคิดว่าควรจะไปเยี่ยมเยียนเขาบ้าง เพราะ
เขาคอยฟังข่าวจากข้าอยู่ เสร็จธุระแล้วข้าจะกลับมาที่นี่อีก”

ปัทมาวดีโฉมงามได้ฟังก็นิ่งอยู่ ไตร่ตรองด้วยความ
ฉลาดของนาง แล้วก็กล่าวแก่สามีของนางว่า “โอท่านผู้เป็นบดี
(สามี หรือนาย) ของข้า เมื่อพระองค์ตรัสดังนี้ก็ดีแล้ว แต่ข้ายัง
มีความสงสัยอยู่อย่างหนึ่งที่จะถามว่า ก่อนหน้านั้นข้าเคยทำ
ปรีศนาหลายอย่างต่อพระองค์ พระองค์ทรงตีปัญหาแตกด้วยความ
ความคิดของพระองค์เองหรือ หรือว่าบุตรมนตรีย์ผู้เป็นสหาย
เป็นคนคิดให้”

เจ้าราชบุตรได้ฟังดังนั้นก็กล่าวตอบโดยความชื่อว่า
“ข้าไม่ได้คิดเองเลยสักอย่าง แต่สหายของข้าคือบุตรมนตรีย์ผู้
นั้น เป็นผู้แนะนำต่างหาก”

นางได้ฟังดังนั้นก็คิดในใจด้วยความล้าลึก ปกปิด
ความรู้สึกอันแท้จริงมิให้ปรากฏออกนอกหน้า กล่าวว่
“พระองค์ทำผิดเสียแล้วที่ไม่แจ้งเรื่องนี้แก่ข้าก่อน เมื่อเขาเป็น
สหายของพระองค์ เขาก็ควรจะเป็นพี่ของข้าด้วย ข้าควรจะให้
เกียรติแก่เขายิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งหมด โดยให้ของขวัญอันมีค่าต่าง
ๆ”

เมื่อนางกล่าวดังนี้แล้ว ตกเวลากลางคืนนางก็ส่ง
เจ้าชายกลับไปโดยวิธีเดิมเหมือนขามา เจ้าชายก็กลับมาหา
พุทธิศรีระและพักอยู่ด้วยกันเป็นเวลาหลายวัน วันหนึ่งราชบุตร
กล่าวแก่บุตรมนตรีว่าพระองค์ได้เล่าเรื่องการแก้ปริศนาของเขา
ให้นางทราบหมดแล้วเพื่อต้องการจะยกย่องความฉลาดของเขา
สหายหนุ่มได้ฟังก็ดำหนิ ว่าเป็นการเสี่ยงมากที่ทรงทำดังนั้น
การสนทนาระหว่างสองชายดำเนินไปจนกระทั่งเย็นค่ำ วัน
ต่อมา หลังจากการสวดประจำวันเวลาเช้าสิ้นสุดลง ก็ปรากฏว่
มีสาวใช้คนสนิทของนางปัทมาวดีมารอพบอยู่ เอาหมากพลูมา
ให้พร้อมกับอาหารซึ่งน่ากินหลายอย่าง นางถามสารทุกข์สุกดิบ

ของบุตรมนตรีตามธรรมเนียม แล้วมอบของกินให้แก่เขาและ
กล่าวแก่เจ้าชายว่า นางปัทมาวดีกำลังคอยอยู่ ขอให้พระองค์
เสด็จไปเสวยอาหารที่บ้านของนางโดยเร็ว นางกล่าวจบก็รีบ
ผลุนผลันกลับไป บุตรมนตรีเห็นนางไปแล้วก็กล่าวแก่เจ้าชาย
ว่า

“ข้าแต่ราชบุตร โปรดคอยดู ข้าจะแสดงอะไรให้ดูสัก
อย่าง” กล่าวจบก็นำอาหารในภาชนะนั้นมาให้สุนัขกิน สุนัขกิน
อาหารนั้นยังไม่ทันหมดก็ล้มลงขาดใจตาย เจ้าชายแลดูด้วยความ
งุนงง ตรัสว่า “นี่มันอะไรกัน ข้าไม่เข้าใจ”

บุตรมนตรีจึงอธิบายว่า “ความจริงก็คือ นางผู้เป็นที่
รักของพระองค์รู้ว่าข้าเป็นคนมีปัญญา เพราะสามารถตีปัญหา
ของนางออกทุกอย่าง นางจึงส่งอาหารใส่ยาพิษมาให้ข้ากิน ที่
นางทำเช่นนี้ก็เพราะนางรักพระองค์มากเหลือเกิน นางต้องการ
ให้พระองค์รักนางอย่างสุดจิตสุดใจ และนางเห็นว่า ตราบใดที่
ข้ายังมีชีวิตอยู่ ข้าอาจเป็นก้างขวางคอนาง และอาจจะยุยง

พระองค์ให้เห็นห่างจากนางเมื่อไรก็ได้ นางจึงคิดจะฆ่าเสีย มิให้
ข้าหน้าพาพระองค์เสด็จกลับพระนคร แต่พระองค์อย่าโกรธนาง
เลย ทางที่ดีขอให้พระองค์เล่าโลมนางจนคิดหนีจากสกุล
ติดตามพระองค์กลับสู่พระนครจะดีกว่า ข้าจะเป็นผู้ออกอุบาย
ดำเนินเรื่องนี้เอง”

เมื่อบุตรมนตรีทูลดังนี้ เจ้าราชบุตรก็ทรงยิ้มแยมด้วยความ
พอพระทัยตรัสว่า “เจ้านี้สมแล้วที่ได้ชื่อว่า พุทธิศรีระ
เพราะเจ้าเป็นแหล่งของความฉลาดแท้เทียว”

ขณะที่เจ้าชายกำลังกล่าวยกย่องพระสหายอยู่นั้นก็ได้
ยินเสียงคนเป็นอันมากส่งเสียงปริเทวนาการมาจากท้องถนนว่า
“โธ่เอ๊ย ช่างกระไรราชบุตรน้อยของพระราชมารดาვნจากไปเสีย
แล้ว ไม่ควรเลย ยังเต็กอยู่แท้ ๆ” บุตรมนตรีได้ยินเสียงดังนั้นก็
รู้สึกยินดีนัก กล่าวแก่เจ้าชายว่า “รีบเสด็จไปบ้านนางเถอะ คิน
นี้เมื่อพระองค์อยู่กับนาง จงพยายามให้นางดื่มสุราให้มาก ให้
นางเมาจนสิ้นสติแน่แน่ แล้วจงเอาเหล็กเผาไฟนาบสะโพกของ

นางเป็นเครื่องหมายแล้วเก็บสร้อยถนิมพิมพาภรณ์
เครื่องประดับกายของนางมาให้หมด จากนั้นขอให้เสด็จกลับมา
ทางเดิม เมื่อกลับมาบ้านแล้วข้าจะดำเนินการตามแผนที่คิดไว้
ทุกอย่าง” เมื่อบุตรมนตรีกล่าวดังนี้แล้วก็มอบเหล็กแหลมรูปตรี
ศูลอันเล็ก ๆ มีลักษณะแหลมราวกับขนหมูป่าให้แก่เจ้าชายเพื่อ
ไปกระทำตามแผน เจ้าชายรับมาแล้วทรงพิจารณาดูอาวุธน้อย
อันดำเป็นมันขลับราวกับตะกั่วดำ พลังคิดว่าทั้งนางปัทมาวดีผู้
เป็นที่รัก กับพุทธิศรีระผู้เป็นสหายแก้ว ดูจะเป็นคนใจหิน
ด้วยกันทั้งคู่ไม่มีใครเป็นรองใครจึงตรัสว่า “เอาเถอะข้าจะทำ
ตามที่เจ้าสั่งทุกอย่าง”

คืนนั้นเจ้าชายเสด็จไปยังอุทยานของนางปัทมาวดี
เพราะขึ้นชื่อว่าเจ้าชายย่อมจะต้องทำตามคำแนะนำของมนตรี
ที่ฉลาดเสมอ ณ ที่นั้นพระองค์ได้ภิรมย์อยู่ด้วยนางจนเวลาค่อน
คืน พรนเปรอนางด้วยสุรา จนนางเมามายถึงขนาดและแน่วนิ่ง
ไป เจ้าชายเห็นได้โอกาสก็หยิบตรีศูลมาลนไฟแล้ว نابลงที่
สะโพกของนางโดยนางยังคงสลบไสลไม่ได้สติเช่นเดิม เสร็จแล้ว

ทรงรวบรวมรัตนาวรรณของนางใส่ห่อผ้า เสด็จเฝ้าพระองค์ลง
จากหน้าต่างในความมืด แฝงกายลัดเลาะมาถึงบ้าน แจ้ง
เหตุการณ์ทุกอย่างให้บุตรมนตรีทราบ ทำให้บุตรมนตรีดีใจที่
แผนการประสบผลสำเร็จไปครึ่งหนึ่งแล้ว

รุ่งเช้าบุตรมนตรีแอบไปยังสุสานนอกเมือง พร้อมด้วย
ด้วยราชบุตร และเปลี่ยนเสื้อผ้า โดยบุตรมนตรีปลอมตนเป็น
โยคี ส่วนเจ้าชายปลอมเป็นสาวก เสร็จแล้วบุตรมนตรีกล่าวแก่
เจ้าชายว่า “พระองค์จงนำรัตนาวลีนี้ไปเร่ขายในตลาด แล้วทำ
เป็นโก่งราคาเสียจนไม่มีใครกล้าแตะ จงเดินเร่ขายไปเรื่อย ๆ
ทำให้ใคร ๆ ได้เห็นกันจนทั่ว และเมื่อถูกกราชบุรุษ (ตำรวจ) จับ
จงทำเป็นไม่รู้โอหนอหนีหนีตอบแต่เพียงว่า ท่านโยคีอาจารย์ของ
ข้าสั่งให้ข้าเอาสร้อยเส้นนี้มาขาย

เมื่อบุตรมนตรีกำชับกำชาเรียบร้อยแล้วก็ส่งเจ้าชาย
ออกไปที่ตลาด เจ้าชายแก้มลิงตระเวนขายสายสร้อยมณีไปทั่ว
ตลาด ในที่สุดก็ถูกกราชบุรุษจับ เพราะราชบุรุษได้รับแจ้งความ

มาว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัตนารถณ์ที่โจรเอาไปจากลูกสาวเศรษฐี ผู้เป็นทันตแพทย์ เมื่อราชบุรุษจับกุมเจ้าชายไปแล้วก็นำไปมอบ แก่ตุลาการ ตุลาการแลเห็นราชบุตรแต่งกายด้วยเสื้อผ้าของ โยคี ก็รีบแสดงความเคารพและถามด้วยความนอบน้อมว่า “ข้า แต่ท่านสาธุ ท่านเอาสร้อยมณีเส้นนี้มาจากไหน ท่านรู้หรือไม่ว่า สร้อยเส้นนี้เป็นของธิดาเศรษฐีใหญ่ คือธิดาทันตแพทย์หลวง นางทำหายไปโดยไร้ร่องรอยจำไม่ได้ว่าที่ไหน บางทีอาจจะถูก ขโมยเมื่อคืนนี้ก็ได้”

เมื่อเจ้าชายผู้ปลอมเป็นสาธุได้ฟังดังนั้นจึงตอบว่า “ท่านมหาครูผู้เป็นอาจารย์ของข้าเป็นคนมอบให้ข้าเอง ถ้าท่าน อยากรู้อะไรก็จงสอบถามท่านครูเถิด”

ตุลาการได้ฟังก็เดินทางไปที่สุสาน แลเห็นบุตรมนตรี นิ่งอยู่ คิดว่าเป็นโยคีจึงเข้าไปทำความเคารพและถามว่า “ข้าแต่ ท่านผู้เจริญ ท่านได้มุกดาวลีเส้นนี้มาจากไหน ข้าได้มาจากศิษย์ ของท่าน”

เมื่อหนุ่มเจ้าเล่ห์ได้ฟังก็ตอบว่า “ข้าเป็นนักบวชแสง
บุญ เดินทางท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่พำนัก
ถาวร ข้าชอบท่องเที่ยวไปในไพรกว้าง ออกจากป่าโน้นเข้าป่านี้
ตามอำเภอใจของข้า คราวนี้เหมาะจะได้เจอเรื่องตื่นเต้นเข้า
จนได้ เมื่อคืนข้ามาพักอยู่ในสุสานนี้ ข้าได้เห็นนางแม่มดจำนวน
มากมาประชุมกันที่นี่ พวกมันคนหนึ่งนำเอาร่างสลบไสลของ
ชายองค์หนึ่งมาด้วย มันเอาร่างเปล่าเปลือยของชายเคราะห์
ร้ายมาวางเป็นเครื่องบูชาแด่องค์พระไภรวะ (ผู้นำกลัว
หมายถึงพระศิวะ (อิศวร) ปางดุร้าย) นางแม่มดตนหนึ่งมี
อำนาจตบะแรงกล้ามิใช่น้อย แอบเข้ามาขโมยสร้อยประจำที่ข้า
ใช้ท่องบ่นมนตราอันศักดิ์สิทธิ์ไป ข้าลืมหูลืมตาขึ้นเห็นนางตัวดีวิ่งหนี
ไปข้างหน้า ข้าโกรธมาก วิ่งตามไปจิกหัวมัน กระจกสร้อย
ประจำคันทันแล้วมัดนางไว้ เอาตรีศูลของข้าลงไฟแล้วนาบ
สะโปกมัน ข้าหยิบสร้อยมุกดาที่มันสวมคอเอามาด้วย แล้ว
ปล่อยมันไป ข้าเห็นวาร์ตนาวลีนี้เป็นของมีค่า มิใช่ของอันดาบส

ฟังเก็บเอาไว้ใช้สอย จึงให้ลูกศิษย์ข้าเอาไปขายที่ตลาด เรื่องก็มี
เท่านั้นแหละ

เมื่อตุลาการได้ฟังเรื่องราวโดยตลอดเช่นนั้นก็รีบกลับ
เข้าวังทูลพระราชทานให้ทรงทราบ พระราชาได้ฟังรู้สึกตื่นเต้นไม่
น้อยที่มีเรื่องราวดังกล่าวเกิดขึ้น ในที่สุดทรงสรุปเอาว่า สร้อย
มุกดานั้นชะรอยจะเป็นเส้นเดียวกับเส้นที่หายไป พระราชาจึง
ส่งนางพนักงานชราที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้คนหนึ่งไปสืบที่บ้านเศรษฐี
เพื่อดูว่าธิดาเศรษฐีผู้นั้นมีรอยรูปตรีศูลอยู่ที่สะโพกหรือหาไม่
หญิงเฒ่าไปแล้วมิซ้าก็กลับมาทูลว่า นางปัทมาวดีนั้นมียอยรูป
ตรีศูลบนสะโพกเห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ฟังดังนั้นพระราชา
ทรงมั่นพระทัยว่า นางปัทมาวดีเป็นแม่มด และเป็นคนเดียวกับ
ที่ฆ่าพระโอรสของพระองค์เป็นแน่แท้ ดังนั้นพระองค์จึงเสด็จ
ไปแต่ลำพัง เข้าไปหาโยคีที่สุสาน และถามว่า พระองค์ควรจะ
จัดการอย่างแก่นางปัทมาวดี โยคีปลอมจึงทูลแนะนำให้นเรนเทศ
นางไปเสียจากพระนคร พระราชาจึงออกคำสั่งให้นเรนเทศนาง
ไปเสีย ทำให้บิดามารดาของนางเศร้าโศกเพียงชีวิตจะแตก

สลาย เมื่อนางปัทมาวดีถูกขับไล่ออกจากเมือง เสื้อผ้าแพร
พรรณและถนิมพิมพาภรณ์ของนางก็ถูกยึดไปหมด เหลือแต่
ผ้าถุงห่มปอน ๆ ผืนเดียว นางเข้าไปอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว สิ้น
ความคิดที่จะช่วยเหลือตัวเอง นั่งซึมเซาอยู่ตงกเย็นบุตรมนตรี
กับเจ้าชายเปลี่ยนเครื่องแต่งกายนักบวช แล้วขี่ม้าเข้ามาในป่า
ตรงไปหานาง ปลอบโยนนางให้คลายโศกแล้วเจ้าชายก็อุ้มนาง
ขึ้นขี่ม้าตัวเดียวกันเดินทางกลับพระนครพาราณสี และ
ดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันด้วยความผาสุก ส่วนเศรษฐีทันตแพทย์
เมื่อธิดาของตนจากไปแล้วและมีได้ยินข่าวเกี่ยวกับนางอีกก็คิด
ว่านางคงถูกสัตว์ป่ากินสิ้นชีวิตไปแล้ว มีความทุกข์ระทมแสน
สาหัส ก็ตรอมใจตาย ต่อมามิช้านางผู้ภริยาก็ตายตามไปด้วยอีก
คนหนึ่ง

ฝ่ายเวตาลเมื่อเล่าเรื่องจบลงแล้ว ก็แสรังกล่าวแก่
พระราชาว่า “โอ อารยบุตร ข้ามีความสงสัยอย่างหนึ่งใน
เรื่องที่เล่ามานี้ว่า ในกรณีที่บิดามารดาของนางปัทมาวดีต้อง
สิ้นชีวิตลงไปนี้ ทรงเห็นว่าเป็นความผิดของใคร บุตรมนตรี

หรือว่าเจ้าชาย หรือนางปัทมาวดีกันแน่ โปรดทรงวินิจฉัยฉันให้ข้า
ฟังหน่อยเถอะ เพราะพระองค์ก็ได้ชื่อว่าเป็นยอดนักปราชญ์ผู้
หนึ่ง โอ ราชะ ถ้าพระองค์ไม่กล่าวคำจริงทั้ง ๆ ที่ทรงรู้ดีอยู่แก่
ใจแล้วละก็ พระเศียรของพระองค์จะต้องแยกออกเป็นร้อย
เสี้ยวแน่เทียว”

เมื่อเวตาลกล่าวดังนี้ พระราชาผู้เป็นสัตยเคราะห์ (ผู้
ยึดมั่นในความสัตย์) ก็ตกพระทัยเพราะความเกรงกลัวในคำ
สาป จึงตรัสว่า “โอ เวตาล เจ้าก็เป็นผู้ชำนาญในมายา
ศาสตร์ทั้งปวง เรื่องนี้ยากเย็นอะไร บุคคลทั้งสามที่เจ้าเอ่ยมา
นั้นข้าไม่เห็นว่าจะมีใครเป็นผู้ผิดแม้แต่คนเดียว ความผิดใน
เรื่องนี้ทั้งหมดเป็นของพระราชาภรรณโณตบลนั้นต่างหาก”

เวตาลได้ฟังก็กล่าวว่า “อะไรกัน พระราชาเป็นผู้ผิด
ด้วยเหตุใด บุคคลทั้งสามนั้นแหละเป็นผู้ก่อความผิดเกี่ยว
เนื่องกันทั้งสามคน ก็กานันเสพของสกปรกจะต้องพลอยมี

ความผิดด้วยหรือ ในเมื่อหงส์นั้นมิได้กินรักษาอาหารเหมือนกา แต่กินข้าวเปลือกแทน”

พระราชชาติรสอธิบายว่า “ว่าตามจริงคนทั้งสามมิได้ทำความผิดเลยสักนิด บุตรมนตรีไม่ได้ทำผิดเพราะสิ่งที่เขาทำไปเป็นเพราะเขาต้องการจะช่วยเจ้านายของเขา นับเป็นหน้าที่ที่เขาจะต้องทำอยู่แล้วในฐานะเสวกและสหาย ส่วนนางปัทมาวดีและเจ้าราชบุตรก็มิได้ทำผิดอะไร เพราะทั้งสองคนต่างก็ถูกเผาไหม้ด้วยพิษศรกามเทพเช่นเดียวกัน สิ่งที่พวกเขากระทำไปก็เพราะเขาต่างรักกัน และทำไปด้วยความโง่เขลาต่างหาก จึงไม่ควรถูกตำหนิในเรื่องนี้ ก็พระราชกรรโณตบลงนั้นแหละ ขาดความรู้ความเข้าใจในนิติศาสตร์อันเป็นหลักที่พระเจ้าแผ่นดินควรจะรู้ ไม่สืบสวนข้อเท็จจริงให้ประจักษ์ในงานอันเกี่ยวกับแวนแคว้นที่ตนปกครอง ไม่รู้จักการใช้จารชนให้เป็นประโยชน์ แม้ในเรื่องของราษฎรภายใต้อำนาจของตนเองก็ไม่รู้ ไม่มีความเฉลียวในเล่ห์ของทรชน ขาดความชำนาญในการตีความสิ่งที่ปรากฏแม้ง่าย ๆ ที่กล่าวมานี้แล คือความบกพร่องอันควร

นับว่าเป็นความผิดของพระราชกรรณโดยแท้ เวตาลผู้สิง
อยู่ในศพเมื่อได้ฟังพระราชากล่าวดังนั้น ทราบว่าเป็นคำตอบที่
ถูกต้อง แต่พระราชาก็ได้ลืมนึกถึงคำสัญญาที่ว่าจะไม่พูดแล้ว จึงเป็น
โอกาสอันดีที่ตนจะหนีไป เวตาลก็ผละจากไหล่ของพระราช
และอันตรธานหายไป ทำให้พระราชาทริวิกรมเสนต้องเสด็จ
เที่ยวติดตามเพื่อจับเอาตัวมาอีก

นิทานเรื่องที่ ๒

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปที่ดินอโศกอีกครั้งหนึ่งเพื่อจับตัวเวตาล เมื่อเสด็จไปถึงที่นั่น ทรงสอดสายพระเนตรดูโดยรอบในความมืดอันมีแสงไฟเรือง ๆ จากจิตกาธานส่องมา ในที่สุดก็พบศพนั้นนอนหงายอยู่บนพื้นดินกำลังกรนอยู่ จึงเข้าไปจับตัวศพนั้นซึ่งมีเวตาลสิงอยู่ตัวขึ้นบนบ่า และรีบดำเนินไปอย่างรวดเร็วเพื่อไปยังที่ซึ่งนัดไว้กับโยคีศานติศีลเวตาลซึ่งแขวนอยู่บนบ่าก็เริ่มกล่าวทำลายความเจ็บขึ้นว่า

"โอ ราชะ ภาระที่พระองค์ต้องทนแบกไว้นี้ช่างสาหัสสากรรจ์เสียจริง ๆ ไม่เหมาะสมแก่พระองค์เลย ถ้ากระไรข้าจะเล่านิทานให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เพื่อจะได้ทรงเพลิดเพลิน ขอให้ทรงฟังเถิด"

บนฝั่งของแม่น้ำยมุนา ณ ที่แห่งนั้น เป็นเขตคามที่กำหนดไว้สำหรับพวกพราหมณ์โดยเฉพาะ มีชื่อว่าหมู่บ้าน

พรหมสถล ในหมู่บ้านนี้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งอาศัยอยู่ มีชื่อว่า อัคนิ
สวามิน เป็นผู้ที่เจนจบในคัมภีร์พระเวททั้งปวง (คือคัมภีร์ไตร
เวท ประกอบด้วยคัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท ต่อมา
ภายหลังได้เพิ่มเข้าไปอีกคัมภีร์หนึ่ง คืออถรรพเวท จึงเรียกว่า
จตุรเวท) พราหมณ์ผู้นี้มีบุตรสาวแสนสวยผู้หนึ่งชื่อว่า มันทราว
ดี ความงามของนางล้ำเลิศหาที่เปรียบมิได้ราวกับเป็นผลงานที่
พระพรหมทรงสรรค์สร้างขึ้น และเมื่อนางได้กำเนิดมาแล้วก็ดู
เหมือนว่าทำวธาดาเธอทรงสิ้นเยื่อใยในเทพอัปสรทั้งปวงโดย
สิ้นเชิง เมื่อนางเจริญวัยเป็นสาวแรกรุ่นนั้นปรากฏว่ามี
พราหมณ์หนุ่มสามคนเดินทางมาจากแคว้นกันยกุลุพชะ
พราหมณ์เหล่านี้เป็นผู้แตกฉานในศาสตร์ทั้งปวงเท่าเทียมกัน
และพราหมณ์แต่ละคนก็มุ่งมาสู่ขอมันทราวดีโฉมงามจากบิดา
ของนาง ต่างคนต่างก็สาบานว่าถ้านางแต่งงานกับคนอื่น ตนก็
จะฆ่าตัวตาย แต่บิดาของนางก็มีได้ยกนางให้แก่ใคร เพราะ
เกรงว่าถ้ายกให้คนหนึ่ง อีกสองคนก็จะฆ่าตัวตายเสีย ดังนั้น
นางจึงคงอยู่เป็นโสดเรื่อยมามิได้คิดแต่งงานกับใคร และ

พราหมณ์ทั้งสามก็ยังคงพักอยู่ที่นั่นเรื่อยมา ทั้งกลางวันและกลางคืนก็เฝ้าแต่มองดูพักตร์ของนางอันงามเปล่งปลั่งราวกับสมบุรณ์จันทร์ (พระจันทร์เต็มดวง) ต่างก็ไม่ได้กินไม่ได้นอน ทำตนราวกับนกจโกระ (นกเขาไฟ ตามนิยายโบราณกล่าวว่า "ยังชีพอยู่ได้ด้วยแสงจันทร์") ซึ่งอาศัยแสงจันทร์เป็นอาหารฉะนั้น

ต่อมานางมันทาวดีล้มป่วยเป็นไขอย่างรุนแรง นางมีอาจะทนทานต่อพิษไข้ได้ก็ถึงแก่ความตาย พราหมณ์หนุ่มทั้งสามมีความเศร้าโศกอย่างยิ่ง นำร่างอันเป็นศพของนางไปสู่ป่าช้า สวดให้แก่นางด้วยความรักและเผาศพนางที่จิตกาธาน พราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งสร้างกระท่อมน้อยขึ้นตรงที่ใกล้ เอาเถ้าถ่านอังคารของนางมาโปรยลงบนเตี๋ยและนอนทับบนพื้น เขายังชีพไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยการถือกะลาขออาหารกินตามมีตามเกิด พราหมณ์คนที่สองรวบรวมกระดูกของนางเอาไปทิ้งในแม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์ ส่วนพราหมณ์คนที่สามถือเพศเป็นโยคีท่องเทียวพเนจรไปยังดินแดนต่าง ๆ

โยคีเดินทางผ่านแคว้นต่าง ๆ เรื่อยมาจนถึง หมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อวัชรโลก จึงเข้าไปภิกขาจารที่บ้านพราหมณ์ ผู้หนึ่ง ท่านพราหมณ์ได้ต้อนรับเขาด้วยอัธยาศัยอันดียิ่ง เขาจึง นั่งบริโภคอาหารในบ้านพราหมณ์ผู้นั้น ขณะนั้นมีเสียงทารก ร้องจ้ำจี้ขึ้นมาและร้องติดต่อกันไม่หยุด ไม่มีใครจะห้ามให้หยุดได้ นางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาบันดาลโทสะจึงจับทารกขึ้นมาแล้ว โยนโครมลงไปในกองไฟ เด็กถูกไฟเผาจนกลายเป็นเถ้าถ่าน โยคีผู้นั่งกินอาหารอยู่เงียบ ๆ แลเห็นเหตุการณ์โดยตลอดก็ ตกใจ รู้สึกสยดสยองจนขนหัวลุกชัน ร้องออกมาว่า "พุทโธ พุทโธเอ๋ย นี่ข้าเข้ามาในบ้านของพราหมณ์รักษาสหรือนี้ ข้าไม่ กินอะไรแล้ว เพราะการเสพอาหารในบ้านของพราหมณ์ปีศาจ เช่นนี้เป็นบาปกรรมอย่างมหันต์ไม่ว่าจะเป็นอาหารชนิดใดก็ตาม"

ขณะที่เขากล่าวดังนี้ พราหมณ์ผู้คฤหบดี (เจ้าของ บ้าน) จึงพูดว่า

"อย่าตกอกตกใจไปเลย ท่านจงคอยดู ข้าจะชุบชีวิต
เด็กคนนี้ขึ้นใหม่ โดยการร่ายมนตร์อันศักดิ์สิทธิ์ ดูลิ"

เมื่อกล่าวดังนี้แล้ว มหาพราหมณ์ก็เดินไปหยิบคัมภีร์
มหาเวทอันศักดิ์สิทธิ์มาเปิดออกแล้วสวดมนตร์บทหนึ่ง ขณะที่
สวดอยู่ก็เอาขี้เถ้าโปรยลงในกองไฟ พอสวดจบลง เด็กก็ฟื้นคืน
ชีวิตขึ้นมาใหม่ มีลักษณะและองคาพยพ (อวัยวะ) เหมือนเดิม
ทุกประการ พราหมณ์อัครันตฤกะเห็นเหตุการณ์เป็นดังนั้นก็ค่อย
คลายใจ ลงมือเสพอาหารต่อไปตามปกติ พราหมณ์เจ้าของบ้าน
เมื่อร่ายมนตร์เสร็จแล้ว ก็เอาคัมภีร์ไปเก็บไว้ที่เดิม ลงมือกิน
อาหารเสร็จแล้วก็เข้านอนในราตรี พราหมณ์อัครันตฤกะก็
กระทำเช่นเดียวกัน

พอเห็นพราหมณ์เจ้าของบ้านและภรรยาอนหลับ
แล้ว โยคีหนุ่มก็ลุกขึ้นค่อย ๆ ย่องไปที่เก็บคัมภีร์และหยิบเอา
ไป ตั้งใจจะเอาไปใช้ชุบชีวิตให้แก่นางมันทาวดีผู้เป็นที่รัก โยคี
หนุ่มออกจากบ้านนั้นไปพร้อมด้วยคัมภีร์มหาเวท รีบเร่ง

เดินทางทั้งกลางวันและกลางคืน มุ่งกลับไปยังสุสานที่ตนและ
พรรคพวกช่วยกันเผาพนางครั้งนั้น พอมาถึงป่าซำก็แลเห็น
พราหมณ์คนที่สองเดินทางกลับมาแล้วหลังจากที่เอาอิฐของ
นางไปโยนแม่น้ำคงคาเพื่อให้นางไปสู่สุคติ และที่สุสานนั้น
เช่นกันก็แลเห็นพราหมณ์ผู้เอาอังคารธาตุของนางมาโปรยนอน
กำลังหลับอยู่ในกระท่อมที่สร้างไว้ จึงพูดกับพราหมณ์สหายให้
รื้อกระท่อมทิ้งเสีย เพื่อตนจะได้ทำพิธีรำยมนตร์มฤตสัจฉิวิณี
(มนตร์ชุบคนตายให้ฟื้นคืนชีวิต พระศุกร์ได้มาจากพระศิวะและ
สืบทอดกันมาถึงคนรุ่นหลัง) ชุบชีวิตนางขึ้นใหม่ เมื่อรื้อกระท่อม
ทิ้งแล้วเถาถ่านของนางก็ตกเรียรายอยู่บนพื้นดิน โยคีหนุ่มเมื่อ
เห็นทุกสิ่งพร้อมแล้วก็เปิดคัมภีร์รำยมนตร์อันศักดิ์สิทธิ์พร้อม
กับโปรยฝุ่นลงไปบนพื้นดินผสมผสานกับเถาถ่าน มินานพอบ
มนตร์ดังกล่าวก็ปรากฏร่างนางมันทาวดีขึ้นในกองไฟ นางก้าว
ออกมาจากกองไฟพิถีด้วยรูปโฉมอันเปล่งปลั่งงดงามยิ่งกว่าเดิม
ราวกับทองคำที่ถูกไฟชำระแล้วมีความสุขปลั่งผุดผ่องฉนั้น

เมื่อพราหมณ์ทั้งสามแลเห็นนางมันทาวดีผู้งามเฉิดฉายราวเทพอัปสรปรากฏเฉพาะหน้า ต่างคนต่างก็แทบจะคลั่งตายเพราะความรัก และต่างก็ทุ่มเถียงแก่งแย่งกรรมสิทธิ์ในตัวนางด้วยกัน ไม่มีใครยอมเสียสละแก่กัน พราหมณ์ผู้เป็นโยคีกล่าวว่า "นางต้องเป็นของข้าเพราะข้าเป็นคนร่ายมนตร์ศักดิ์สิทธิ์ชุบนางขึ้นมาจากความตาย ข้ายอมมีสิทธิ์ในตัวนาง" พราหมณ์คนที่สองเถียงว่า "นางควรเป็นของข้าเพราะข้าเป็นคนเอาอัฐิของนางไปโปรยลงในแม่น้ำคงคา ทำให้นางสะอาดบริสุทธิ์ด้วยสายน้ำอันศักดิ์สิทธิ์นั้น" และพราหมณ์คนที่สามก็กล่าวขึ้นอย่างเชื่อมั่นเต็มทีว่า "ข้าเท่านั้นที่ควรจะได้นางเป็นภรรยา เพราะข้าเอาเถ้าถ่านของนางมาเก็บไว้และบำเพ็ญตบะเพื่อนางทุกวัน"

"โอ ราชะ" เวตาลกล่าวยิ้ม ๆ "โปรดตัดสินใจเถอะว่า ในสามคนนี้นางควรจะเป็นของใคร ถ้าพระองค์รู้แล้วแกลังไม่ตอบ พระเศียรของพระองค์จะต้องแยกเป็นเสี่ยง ๆ"

ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสนเมื่อได้ยินเวตาลพูดดังนั้นก็จึง
ตรัสว่า "ชายคนที่ร้ายมนตร์ทำให้นางคืนชีวิตขึ้นมา นั้น ถึงแม้
เขาจะต้องใช้ความสามารถและลำบากลำบากปานใด ก็ควรจะ
เป็นพ่อของนางเท่านั้น และพราหมณ์คนที่เอาอิฐของนางไปสู่
แม่น้ำคงคาก็ควรจะถือว่าเป็นลูกของนางอย่างเดียว ส่วน
พราหมณ์ที่เก็บเก้าอี้ของนางและคงอยู่ที่ป่าช้าถึงกับสร้างที่
อยู่ตรงที่เผาศพนาง และบำเพ็ญตบะเพื่อนางนั้นต่างหาก ควร
จะได้เป็นสามีของนางโดยแท้ เพราะเขาอยู่กับนางตลอดเวลา
มิได้ทอดทิ้งนางไปไหน แสดงความรักอันดีมีค่าต่อนางแม่เพียง
นอนบนเก้าอี้ของนางโดยมิได้รังเกียจ"

เมื่อเวตาลได้ฟังพระเจ้าตรีวิกรมเสนตรัส ดั่งนั้น เป็น
การละเมิดสัญญาที่ตกลงกัน จึงอันตรายจากบ่าของพระราชา
กลับไปที่อยู่ของตน แต่พระราชาก็ต้องทนลำบากติดตามหาตัว
มันอีก ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงถือมั่นในสัจจะที่ให้ไว้แก่โยคี
ศานติศีล และบุคคลที่มีสัจจะเช่นพระองค์นั้นไม่ว่าจะเป็นใครก็

ย่อมจะปฏิบัติเหมือนกันหมด คือต้องทำภาระของตนให้สำเร็จ
ลุล่วงไป ไม่ว่าจะต้องทนลำบากแม่ใหญ่หลวงเพียงไร

นิทานเรื่องที่ ๓

พระวีรกษัตริย์ตรีวิกรมเสนเสด็จกลับไปทีต้นอโศกอีกครั้งหนึ่งเพื่อจับตัวเวตาลเอามา ณ ที่นั้นได้แลเห็นซากศพที่มันสิงอยู่ห้องหับบนกิ่งอโศก จึงปีนขึ้นไปจับตัวมันพาดไหล่ แล้วเสด็จกลับไปตามทางเดิม ระหว่างทางอันเงียบสงัด เวตาลได้ถือโอกาสกล่าวขึ้นว่า "ข้าแต่วิศามบดี" ข้ารู้สึกประหลาดใจมากที่แลเห็นพระองค์ผู้ทนความลำบากเสด็จกลับไปมากลับมาหลายเที่ยว เพื่อจะทำธุระให้แก่คนอื่นโดยใช่เหตุ ข้าจึงคิดว่าจะเล่านิทานสนุก ๆ สักเรื่องหนึ่งถวาย เพื่อเป็นเครื่องปลอบพระทัยขอทรงฟังเถิด"

แต่ปางบรรพ์มีพระนครอันใหญ่และสวยงามชื่อปาฏลีบุตร มีพระมหากษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงนามว่าพระเจ้าวิกรมเกศริน ซึ่งทรงมีคุณธรรมอันไพศาล พอ ๆ กับห้องพระคลังของพระองค์ซึ่งอุดมด้วยมณีรัตนนับไม่ถ้วน พระองค์มีนกแก้วตัวหนึ่ง ซึ่งมีความเฉลียวฉลาดอย่างอัศจรรย์ราวกับเทพยดาเข้า

คลใจแลมีความชำนาญในศาสตร์ทั้งปวง เหตุที่มันต้องมา
เกิดเป็นนกในชาตินี้ก็เพราะมันถูกสาปด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
นกแก้วตัวนี้มีชื่อว่าวิศรุตจุทามณี มันได้ทูลแนะนำพระองค์ให้
อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงผู้ทรงศักดิ์แห่งแคว้นมครชื่อจันทร์
ประภา เจ้าหญิงเองก็ทรงเลียงนกไว้เป็นคู่พระทัยตัวหนึ่งเป็น
นกขุนทองตัวเมียมีชื่อว่า โสมิกา เป็นนกที่เจนจบในวิชาการ
ต่าง ๆ ทั้งนกแก้วและนกขุนทองถูกเลี้ยงไว้ในกรงทองกรง
เดียวกันราวกับเป็นคู่ผัวเมียฉะนั้น

วันหนึ่งนกแก้วเกิดความกำหนัดในนางนกโสมิกาจึง
กล่าวแก่นางว่า "มาแต่งงานกับข้าเถิด เจ้ารูปงาม ไหน ๆ เราก็
หลับนอนและได้รับการเลี้ยงดูในกรงเดียวกันแล้ว"

นางนกขุนทองได้ฟังก็ตอบว่า "อย่าเลย ข้าไม่เคย
พิศวาสในผู้ชายหน้าไหนทั้งนั้น เพราะขึ้นชื่อว่าผู้ชายแล้วล้วน
แต่ชั่วช้าและใจร้าย" ทั้งสองต่างก็โต้เถียงกันอย่างไม่ลดละ ใน
ที่สุดเกิดทำทายเป็นพนันกันว่า ถ้านกแก้วชนะจะได้นกขุนทอง

เป็นเมีย และถ้านางนกขุนทองชนะ นกแก้วจะต้องกลายเป็น
ทาสของนางตลอดไป เมื่อตกลงกันดังนี้แล้วก็พากันไปเฝ้า
เจ้าชาย ทูลเรื่องให้ฟังและขอให้ตัดสินอย่างยุติธรรม ขณะนั้น
เจ้าชายประทับอยู่ในห้องพระโรงธารกำนัลของพระราชบิดา
เมื่อได้ฟังคดีวิวาทของนกทั้งสอง จึงตรัสแก่นางนกโสมิกว่า

"เจ้าจงเล่าให้ข้าฟังสิว่า เหตุใดจึงว่าผู้ชายเป็นคน
อกตัญญู"

นางนกได้ฟังดังนั้นก็กล่าวว่า "ขอทรงฟังเถิด" แล้วก็
ลงมือเล่าเรื่องประกอบข้อกล่าวหาของตนดังต่อไปนี้

(เรื่องแทรกของนางนกโสมิกา)

พระเจ้าข้า ในสมัยโบราณมีพระนครชื่อ กามันทก ใน
เมืองนี้มีพ่อค้าคนหนึ่งร่ำรวยมาก มีชื่อว่า อรรถทัตต์ พ่อค้ามี
ลูกชายอยู่เพียงคนเดียวชื่อ ธนทัตต์ เมื่อไฉนผู้เศรษฐีถึงแก่
กรรมลง ลูกชายก็ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ผลิตาญทรัพย์ที่มีอยู่แม่

มากมายมหาศาลให้หดเหี่ยวไป ธนทัตต์คบเพื่อนที่ล้วนแต่ชั่ว
ช้าเลวทราม ซึ่งคนชั่วเหล่านี้ได้ชักจูงให้เขาประพฤติชั่วต่าง ๆ
มีการเล่นการพนันและอื่น ๆ ต่อมามิช้าทรัพย์สินสมบัติก็มลายไป
หมด ชายหนุ่มมีความละอายที่กลายเป็นคนยากจนเพราะ
รักษาสมบัติของตัวเองไม่ได้ จึงละถิ่นฐานบ้านเรือนออก
ตุ่หردادตุ่เหรไปในดินแดนต่าง ๆ

ในระหว่างทางที่ผ่านไป ชายหนุ่มมาถึงเมืองแห่งหนึ่ง
ชื่อจันทนปุระ และบังเกิดความหิวโหยเหน้อยล้าเป็นอย่างยิ่ง
จึงเข้าไปในบ้านนายวาณิชผู้หนึ่งเพื่อขออาหารกิน และราวกับ
โชคบันดาลให้เป็นไป เผอิญพ่อค้าผู้นั้นไม่มีบุตรชายและเห็น
ธนทัตต์เป็นชายหนุ่มรูปงามท่าทางเป็นผู้ดีมีสกุล ก็บังเกิดความ
สนใจ จึงได้ถามเรื่องราวความเป็นมาของเขา เมื่อได้ทราบว่าเป็น
ไวศยะเหมือนกับตน นายวาณิชผู้เฒ่าก็รู้สึกยินดีจึงรับชาย
หนุ่มไว้เป็นบุตรบุญธรรม และยกธิดาชื่อรัตนวลีให้เป็นภรรยา
อีกด้วย ธนทัตต์ก็อยู่บ้านพ่อตามีความสุขสำราญตั้งแต่นั้นเป็น
ต้นมา

กาลเวลาผ่านไป ธนทัตต์ผู้อยู่บ้านพ่อตาอย่างสุขสบาย มีเงินจับจ่ายใช้สอยไม่ขาดมือก็เกิดความดีนรนขึ้นมาอีก คิดจะกลับบ้านเดิมเพื่อจะเอาทรัพย์ไปเล่นการพนันให้สนุก ตื่นเต้นตามนิสัยสันดานเดิมของตนซึ่งอดไม่ได้ จึงขออนุญาตพ่อตาเดินทางกลับบ้านเดิมและพาภรรยาไปด้วย นายวาณิชเฒ่ามีบุตรสาวเพียงคนเดียวก็มีความอาลัยไม่อยากจะให้ไป แต่เมื่อขัดไม่ได้ก็จำใจต้องให้ตามสามีไป นางแต่งเครื่องถนิมพิมพาภรณ์ไปเต็มที มีพี่เลี้ยงเฒ่าติดตามไปเป็นเพื่อน ทั้งสามคนก็ออกเดินทางไป หลังจากที่ได้เดินมาพักใหญ่ถึงป่าเปลี่ยว ซึ่งน่าจะเป็นที่อยู่ของพวกโจร ชายหนุ่มจึงกล่าวแก่นางผู้ภรรยาว่า เพื่อความปลอดภัยขอให้นางถอดเครื่องประดับมามอบให้ตนดูแล เพราะถีนี่เป็นถีนโจร เมื่อได้รัตนภรณ์อันมีค่ามาแล้ว ชายชู้ก็เก็บเข้าร่วมกับห่อสมบัติของตนอนิจจาเอ๋ย ขอให้ตรองดูเถิดว่าเจ้าผู้จําแลงนี้มันชั่วชาติเพียงไร มันติดการพนันจนงอหัวไม่ขึ้น คนอย่างนี้ใจแข็งและคมกริบเหมือนดาบ

เจ้าโจรใจฉกาจเมื่อหลอกได้ทรัพย์ของภรรยาแล้ว ก็คิดจะฆ่านางเสียเพื่อปิดปาก จึงปลักนางกับแม่เต่าลงไปอยู่ในเหวแล้วรีบเดินทางต่อไป หญิงชรา นั้นตายในเหวแต่นางบุตรสาวเศรษฐีหาได้ตายไม่ เพราะเมื่อตกลงไปในเหวนั้น เผอิญนางตกลงไปบนซุ้มไม้เลื้อยที่เกี่ยวพันกันราวกับลงไปอยู่ในตาข่าย นางจึงรอดชีวิตไป นางค่อยไต่เชิงเถาวัลย์ขึ้นมาจนถึงปากเหว มีความรู้สึกเหนื่อยอ่อนแทบจะขาดใจ นางค่อยลัดเลาะมาจนถึงทางที่นางผ่านมา และล้มลุกคุกกลาน โขชะดิโซเซมาตามทางจนในที่สุดกลับมาถึงบ้านโดยปลอดภัย แต่ร่างกายของนางฟกช้ำดำเขียวเจ็บระบมไปหมด เมื่อนางกลับมาถึงบ้าน บิดามารดาของนางตกใจมาก ไต่ถามสาเหตุด้วยความสงสัย นางผู้มีคุณธรรมจึงกลับเรื่องเสียใหม่โดยกล่าวแก่บิดามารดาว่า

"พวกเราถูกโจรปล้นระหว่างทาง สามีของลูกถูกโจรมันจับมัดลากเอาตัวไป ยังไม่รู้ชะตากรรมเลย แม่เต่าถูกฆ่าตาย แต่ลูกรอดชีวิตมาได้เพราะเมื่อถูกเหวี่ยงลงเหวนั้น เผอิญตกไป

ค้างอยู่บนซุ้มไม้เลื้อยจึงไต่ขึ้นมาได้ ถึงปากเหวก็สลบเหมือด แต่นักเดินทางกลุ่มหนึ่งช่วยเอาไว้ โชคยังดีอยู่จึงกลับมาถึงบ้านได้"

เมื่อนางรัตนาวลีเล่าเรื่องจบ เศรษฐีผู้เป็นบิดาและมารดาก็กล่าวปลอบโยนนางต่าง ๆ มิให้เสียใจในเรื่องที่เกิดขึ้น เพราะการที่นางเอาชีวิตรอดมาได้ก็นับว่าโชคช่วยอย่างมากแล้ว นางอยู่ในบ้านพ่อแม่เรื่อยมา แต่ไม่มีความสุขนักเพราะเฝ้าแต่คิดถึงสามีอันเป็นที่รักไม่เว้นวาย

ฝ่ายธนทัตต์ผู้สามีซึ่งเดินทางกลับไปเมืองที่ตนเคยอาศัยอยู่พร้อมกับทรัพย์สินของภรรยา นั้น ต่อมามิช้าเขาก็ถูกลงเงินจนหมดเกลี้ยงด้วยการเล่นการพนันอย่างหามรุ่งหามค่ำ และปรนเปรอตัวเองด้วยของกินชนิดเลิศและสุรานารีไม่เว้นแต่ละวัน เมื่อเงินหมดก็คิดหาทางที่จะแสวงหาอีก โดยมีความคิดว่า "เราจะกลับไปบ้านพ่อตา อ้อนวอนขอเงินเขามาสักก้อนหนึ่งเอาไปทำทุน เราจะบอกแก่เขาว่า ลูกสาวของเขายังพักอยู่ที่

บ้านของเรา มิได้เอามาด้วย" เมื่อทำกำหนดแผนการเรียบร้อย
แล้ว ชายหนุ่มก็เดินทางไปที่บ้านพ่อตา พอเข้าประตูบ้าน
ภรรยาของเขาแลเห็นแต่ไกลก็ดีใจ วิ่งมาต้อนรับและทรุดตัวลง
คารวะอย่างนอบน้อม ทั้งที่รู้ยู่ว่าเขาเป็นโจรใจอำมหิต ความ
จริงก็เป็นดังนี้แหละ ผู้หญิงดีนั้นแม้ผิวจะชั่วชาติสักปานใด นาง
ก็ไม่เคยเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเคารพรัก ที่นางมีต่อเขา เมื่อ
เห็นนางวิ่งเข้ามาหาโดยไม่คาดฝัน ชายหนุ่มก็ตกใจแทบสิ้นสติ
แต่นางก็กล่าวพลอบโยนเขาให้คลายใจ โดยกล่าววว่า นางได้
สร้างเรื่องโกหกแก่บิดมารดาของนางว่า นางถูกโจรปล้นจับเอา
ตัวสามีไปและปลักนางตกเหว แต่นางเอาชีวิตรอดมาได้และยัง
ไม่รู้ชะตากรรมของสามีว่าเป็นอย่างไร เมื่อชายหนุ่มได้ฟังก็หาย
วิตก เข้าไปสู่บ้านพ่อตาแม่ยายของตนพร้อมด้วยภรรยา ช่าง
พ่อตาแม่ยายแลเห็นเข้า ก็ดีอกดีใจที่ลูกเขยกลับมาได้ จึงเรียก
ประชุมญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงจัดการฉลองอย่างใหญ่โตเป็น
การรับขวัญลูกเขย และประกาศว่า "ช่างนำยินดีนี้กระไรที่
ลูกเขยของเราถูกโจรจับไปแต่หนีรอดมาได้ในที่สุด"

หลังจากนั้นธนทัตต์ก็อาศัยอยู่กับนางรัตนาวลีในบ้าน
พ่อตาแม่ยายด้วยความสุข มีเงินทองใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ แต่
เจ้าประคุณเอ่ย คืบหนึ่งอ้ายคนชั่วเห็นได้โอกาสก็แอบฆ่า
ภรรยาของตนตอนที่นางหลับอยู่ กวาดเอาทรัพย์สินและของมี
ค่าต่าง ๆ หนีกลับไปสู่ถิ่นเดิมของตน มีชีวิตอยู่อย่างหลบ ๆ
ซ่อน ๆ ไม่มีใครได้ข่าวคราวอีกนับแต่นั้น

"ฉะนั้นเราอาจจะกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า ผู้ชายมันก็
ชั่วเหมือนกันทั้งโลกนั่นแหละ" นางนกขุนทองสรุปทิ้งท้ายอย่าง
แค้นเคือง

พระราชาก็หันมาตรัสแก่นกแก้วว่า "คราวนี้ถึงทีเจ้า
แล้วละ มีอะไรจะเถียงไหม"

นกแก้วได้ยินก็กล่าวว่า "โอ เทวะ ชื่นชื่อว่าผู้หญิงแล้ว
ล้วนมีจริตเหลือที่จะทนทาน เป็นคนทุศีล และชั่วช้าสามัญ

เหมือนกันหมด ขอได้โปรดสดับเรื่องราวที่ข้าพระบาทจะเล่า
ถวายดังต่อไปนี้"

(เรื่องแรกของนกแก้ว วิทศรจตุคามณี)

มีนครหนึ่งชื่อหรรษวดี ในนครนี้มีไวศยะที่มี

ชื่อเสียงเลื่องลือคนหนึ่งมีชื่อว่า ธรรมทัตต์ มีทรัพย์หลายสิบ

โกฏิ พ่อค้าผู้นี้มีธิดาคนหนึ่งชื่อ วสุทัตตา มีความงามหาที่

เปรียบมิได้ เป็นที่รักของบิดาปานชีวิต ต่อมาเศรษฐีจัดการแต่ง

นางกับพ่อค้าหนุ่มผู้มั่งคั่งชื่อ สมุทรรทัตต์ ซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกัน

ทั้งทรัพย์สมบัติและรูปสมบัติอันงามพร้อม เป็นที่ต้องตาของ

สตรีทั้งหลายซึ่งทอดสายตาด้วยความหลงใหลราวกับนกจก

ระที่คลั่งไคล้ต่อแสงจันทร์ฉะนั้น ไวศยะหนุ่มผู้นี้มาจากเมืองตา

มรลปติ ซึ่งเป็นแหล่งของคนดีมีเกียรติยศทั้งหลาย

ครั้งหนึ่งนางวสุทัตตตาทักอยู่ที่บ้านพ่อของนางใน
ขณะที่สามีกลับไปทำธุรกิจในแคว้นแคว้นของตน นางแลเห็น
ชายหนุ่มผู้หนึ่งเดินทางมาแต่ระยะไกล ชายผู้นั้นมีความมั่งคั่ง
มาก บังเกิดความพิศวาสหลงใหลด้วยอำนาจของมาร (ผู้เฒ่า
เป็นฉายานามของกามเทพ) จึงแอบเชื้อเชิญเขาอย่างลับ ๆ
และทำให้เขาเป็นชู้ของนาง หลังจากนั้นนางก็แอบมาพบเขาทุก
ๆ คืน มีความคลั่งไคล้แต่ชายชู้ผู้เดียวโดยมิเสื่อมคลาย

ครั้นแล้ววันหนึ่ง สามีของนางก็กลับมาจากเมือง
ของเขา การปรากฏตัวของเขายังความปลาบปลื้มแก่บิดา
มารดาของนางอย่างยิ่ง ต่างก็ต้อนรับเขาอย่างกตัญญู ในวัน
แห่งความรื่นรมย์นั้น แทนที่นางจะสดชื่นรื่นเริง กลับไม่พูด
อะไรกับสามีเลย และเมื่ออยู่สองต่อสองกับนาง นางก็แกล้งทำ
เป็นหลับ ไม่ไยดีต่อสามี ในใจนางมีแต่ความโหยให้คิดถึงแต่
หนุ่มชายชู้เท่านั้น ส่วนสามีของนางมีนเมาไม่ได้สติเพราะเสพ
สุรา ประกอบกับความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเพราะการเดินทาง
มาตลอดวันทำให้เขามืออ่อนหลับไป

ขณะนั้นมีโจรคนหนึ่งแอบเจาะช่องกำแพงเล็ดลอดเข้ามาในบ้าน ประจวบกับนางวสุทัตตาลุกขึ้นจากเตียง แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าอันงดงาม ประดับด้วยรัตนารมณ์แพรวพราวระยับ เดินออกมาจากห้องนอนโดยไม่ทันเห็นโจร มุ่งหน้าออกไปยังสถานที่ที่นางนัดไว้กับชายชู้ เมื่อโจรแลเห็นนางรีบลুকี้ลुकอน ออกไปก็สงสัย กล่าวแก่ตนเองว่า "นางผู้นี้ออกไปจากห้องในเวลาตีกิ่งเทียนคืนแต่งตัวงดงามด้วยปลัณธนาภรณ์อันมีค่าซึ่งเราตั้งใจจะเข้ามาขโมยพอดี ดีละเราจะสะกดรอยดูว่านางจะไปไหน" เมื่อโจรตั้งใจดังนี้แล้วก็แอบออกไปจากห้องติดตามนางวสุทัตตาไปโดยมิให้คลาดสายตา และนางไม่ทันสังเกต

นางวสุทัตตาถือช่อดอกไม้และของขวัญอันมีค่าเดินออกจากบ้านไป มีโจรติดตามไปอย่างลับ ๆ เข้าไปสู่อุทยานแห่งหนึ่งนอกพระนครออกไปไม่กี่ไกลนัก ที่อุทยานนั้นเอง นางได้เห็นซู้รักของนางถูกแขวนคอห้อยอยู่กับกิ่งไม้ด้วยเชือกเส้นหนึ่ง เนื่องจากราชบุรุษ(ตำรวจ) มาพบเขาด้อม ๆ มอง ๆ อยู่ในสวนในเวลากลางคืน จึงจับเขาแขวนคอเป็นการลงทัณฑ์เพราะคิด

ว่าเขาเป็นขโมย นางชวนกายผงะหงายด้วยความตกใจแทบสิ้นสติ ร้องออกมาว่า "ฉิบหายแล้วเรา" พร้อมกับทรุดกายลงนั่งกับพื้นดินร่ำไห้ด้วยความรักและเสียดาย

เมื่อค่อยสร้างโคกได้สติขึ้นนางจึงปีนขึ้นไปบนกิ่งไม้ แก้เชือกออกปล่อยร่างชูรักลงไปบนพื้น แล้วลงมายกศพของเขาชี้ขว้างในทำนองแล้วลูบไล้ร่างกายของเขาด้วยวิเลปนระของหอม และประดับด้วยบุปผามาลัยอันวิจิตร และถึงแม้ร่างของเขาจะปราศจากชีวิตแล้ว นางก็ยังโอบกอดเขาไว้ด้วยความเส่นหา ร่ำไห้เหมือนใจจะขาด และในความโศกกรันทดนั้นเอง นางจับหน้าของเขาให้เงยขึ้นและประจงจูบอย่างทะนุถนอม ขณะนั้นเวตาลเข้าสิงศพอยู่ เห็นนางยื่นหน้าเข้ามาใกล้ก็กััดจุมูกนางในทันที นางวสุทัตตาดตกใจรีบผละหนีไป แต่แล้วก็เกิดความงุนงงจับตันชนปลายไม่ถูก จึงเดินกลับมาใหม่เพื่อจะดูให้แน่ว่าชูรักของนางยังมีชีวิตอยู่หรือเปล่า ครั้นเห็นเวตาลละร่างไปแล้ว และร่างนั้นตายสนิทเคลื่อนไหวต่อไปอีกไม่ได้ นางก็

ผลจากศพนั้นเดินทางกลับไปบ้าน ร้องไห้ด้วยความกลัวและ
อับยศอดสู

ระหว่างนั้นโจรซึ่งแฝงกายแอบดูอยู่ ได้เห็น
เหตุการณ์โดยตลอดก็กล่าวแก่ตัวเองว่า

"นางหญิงชั่วมาทำอะไรที่นี่ อนิจจา จิตใจของผู้หญิงนี้
ช่างน่ากลัวและดำราวกับความมืดของบ่อน้ำลึกสุดหยั่งที่ใครตก
ลงไปแล้วไม่มีวันจะได้กลับขึ้นมาได้อีก เราสงสัยนักกว่านางจะ
ทำอย่างไรนับแต่นี้"

หลังจากรำพึงดังนี้แล้ว โจรก็แอบย่องตามนางกลับไป
ทางเดิมด้วยความพิศวงว่านางจะแก้สถานการณ์ด้วยวิธีใด

นางวสุทัตตากลับไปถึงบ้านก็ตรงเข้าไปใน
ห้องนอน เห็นสามียังหลับอยู่ก็ทำตีกอกชกหัวร้องไห้ร้องห่ม แผลด
เสียงว่า "ช่วยด้วย ช่วยด้วย ไอ้คนชาติชั่วผิวเลวทรามมันกัตจม
กูข้าขาดแล้ว ข้าไม่ได้ทำความผิดอะไรแม้แต่สักนิด" ฝ่ายสามี

ของนางพร้อมด้วยพ่อตาและบรรดาคนใช้ได้ยินเสียงนางร้อง ตะโกนดังนั้น ต่างตกใจตื่นและวิ่งกรูกันมาด้วยท่าทางตื่นเต้น บิดานางวสุทัตตาแลเห็นลูกสาวของนางที่ถูกมัดมาใหม่ ๆ ก็ปวกใจเชื่อว่าเป็นการกระทำของลูกเขยตน จึงให้บ่าวไพร่ช่วยกันจับตัวมัดและกล่าวหาว่าชายผู้เคราะห์ร้ายเป็นคนทำร้ายธิดาของตน ฝ่ายสมุทรรทัตต์ถึงแม้จะถูกมัดและถูกกล่าวหาดังนั้นก็ยังคงนิ่งเฉยมิได้ตอบโต้แต่ประการใด รวากับเป็นใบ้ พ่อตาและคนอื่น ๆ ต่างก็หันหลังให้แก่เขาด้วยความชิงชัง

เมื่อนายโจรได้เห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นเช่นนั้นก็ค่อย ๆ เลี้ยงหลบไปเงียบ ๆ และเมื่อคืนแห่งความโกลาหลดังกล่าวได้ผ่านไปแล้ว ถึงเวลาเข้าบุตรไวศยะก็ถูกลากตัวไปเฝ้าพระราชาพร้อมด้วยนางผู้ภรรยาซึ่งมีจุมกโหว่เพราะถูกมัด เมื่อพระราชาได้ฟังเรื่องราวฟ้องร้องดังนั้น มิทันได้พิจารณาโดยรอบคอบก็สั่งให้เพชฌฆาตนำตัวบุตรพ่อค้าไปประหารในข้อหาว่า ทำร้ายภรรยาของตนให้พิการ ทั้งนี้โดยมิฟังข้อแก้ตัวใด ๆ เลย ขณะที่ชายหนุ่มถูกนำตัวไปยังตะแลงแกงเพื่อประหารชีวิต และกลอง

ตีรัวเป็นสัญญาณนั้น ก็มีโจรผู้หนึ่งปรากฏตัวขึ้นและกล่าวแก่
เจ้าหน้าที่ผู้เป็นราชบุรุษว่า "ท่านไม่ควรจะประหารชายผู้นี้
เพราะเขามีได้กระทำผิดเลยสักนิด ข้าเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์โดย
ตลอดแต่ผู้เดียว พาข้าไปเฝ้าพระราชบิดาโดยเร็วเถิดเพื่อจะได้ทูล
ความจริงให้ทรงทราบ"

เมื่อได้ยินโจรเล่าว่าดังนั้น บรรดาราชบุรุษก็พาโจรไป
เฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อได้รับราชานุญาตแล้ว โจรก็กราบทูล
เรื่องราวให้ทรงทราบโดยตลอดตั้งแต่ต้น และกล่าวเสริมว่า "ถ้า
พระองค์ไม่เชื่อข้าพระบาทก็โปรดทอดพระเนตรจมูกของผู้หญิง
คนนีในปากของศพชายชู้ของนางเถิด"

พระราชบิดาได้ฟังดังนั้นก็ส่งราชบุรุษไปดูสถานที่เกิด
เหตุก็ได้ทราบความจริงจึงกลับคำพิพากษาให้งดโทษประหาร
แต่สั่งให้เนรเทศหญิงชู้ไปให้พ้นแคว้นแคว้น พร้อมกับตัดใบหู
เสียงทั้งสองข้าง ยิ่งกว่านั้นยังโปรดให้บริวารของผู้เป็นบิดา
นางเสีย และสำหรับนายโจรนั้น พระราชบิดาทรงโปรดปรานว่า

เป็นคนเฉลียวฉลาดและกล้าหาญจึงตั้งให้เป็นหัวหน้าตุลาการ
ของพระนคร

"ได้โปรดเกล้า ทรงเห็นหรือยังว่าผู้หญิงนั้นโดย
ธรรมชาติเป็นคนชั่วร้ายและเจ้าเล่ห์แสนกลเพียงใด" นกแก้ว
กล่าวสรุปในที่สุด

พอเล่าเรื่องจบลง นกแก้วก็พ้นจากคำสาปของพระ
อินทร์ กลายร่างเป็นคนธรรมดาชื่อ จิตรรณ เหาะไปสู่สำรวจ
สวรรค์ ขณะเดียวกันคำสาปของนางนกขุนทองก็เสื่อมลง นาง
นกอโสมิกาก็กลายร่างเป็นนางเทพอัปสรชื่อ ติโลตตมา กลับคืน
ไปถวายการบำเรอท้าววัชรินทร์ในสวรรค์เช่นเดิม อย่างไรก็ตาม
กรณีพิพาทของนกทั้งสองก็ยังไม่ได้ตัดสินในท้องพระโรง

เมื่อเวตาลเล่าเรื่องจบลง ก็กล่าวแก่พระราชาว่า
"ขอพระองค์โปรดทรงวินิจฉัยด้วยเถิดว่า ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง

พูดถูก ถ้าพระองค์ทราบแล้วมิแสดงความเห็น พระเศียรของ
พระองค์ก็ต้องแตกเป็นเสี่ยง ๆ โดยพลัน"

ฝ่ายพระราชาราชเมื่อถูกเวตาลซึ่งห้อยอยู่บนปากกล่าว
ถ้อยคำดังนั้นก็ตรัสว่า "นางจอมมายาหญิงในเรื่องของนกแก้ว
นั้นแหละเป็นหญิงที่ชั่วช้าที่สุด เพราะว่าผู้ชายอาจจะหลงทำผิด
ได้ชั่วครั้งหนึ่งเท่านั้นเอง แต่ผู้หญิงนั้นว่าโดยความจริงเป็นคน
ชั่วในทุกโอกาส"

เมื่อพระเจ้าแผ่นดินตรัสดังนี้ เวตาลก็หลุดลอยหนีไป
จากพระอังสาของพระองค์ กลับไปยังที่เดิม และพระราชาก็
ต้องเสด็จย่อนไปทางเดิมเพื่อไปจับตัวเวตาลกลับมาใหม่

นิทานเรื่องที่ ๔

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นโศกอีกครั้งหนึ่ง และคว้าตัวเวตาลซึ่งสิงอยู่ในศพโดยปราศจากความหวาดกลัวถึงแม้มันจะกรีดเสียงร้องโหยหวนเพียงใดก็ตาม เมื่อจับมันได้แล้วก็ตัวร่างมันขึ้นพาดบ่า เสด็จไปตามทางเดินอย่างเงียบ ๆ เวตาลเห็นพระราชาหนึ่งเงียบอยู่ ก็กล่าวทำลายความเงียบขึ้นว่า

"โอ ราชะ ข้าไม่คิดเลยว่าพระองค์จะมาเสียเวลาทำงานให้แก่อ้ายโยคีชั่วคนนั้น เพื่อประโยชน์อันใด จะว่าไปพระองค์ก็รู้ดีอยู่แล้วมิใช่หรือว่า งานที่ทรงทำนี้ย่อมไร้ผลเปล่าโดยแท้ อย่างไรก็ตามยังอยู่อีกไกล ข้าคิดว่าข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ให้พระองค์ฟังสักเรื่องหนึ่งเพื่อคลายเหงาโปรดทรงสดับเถิด"

แต่ครั้งดึกดำบรรพ์ ยังมีนครใหญ่แห่งหนึ่งชื่อ โศภาวดี มี
พระเจ้าแผ่นดินปกครองอยู่ทรงนามว่า ศุทรกะ เป็นผู้ห้าว
หาญอย่างยอดเยี่ยมในสงคราม ซึ่งไฟแห่งชัยชนะของพระองค์ถูก
กระพือโหมให้เจิดจ้าด้วยพดที่โบกจากหัตถ์ของนางกษัตริย์ที่
ตกเป็นเชลยเพราะสามีทั้งหลายต้องพ่ายแพ้ในสงคราม ข้าคิด
ว่าแผ่นดินโลกนี้มีเกียรติมหาศาลในรัชสมัยของพระราชาก่อนนี้
โดยแท้ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีมาโดยตลอด มิได้
หยุดนิ่งแม้แต่สักวัน คุณธรรมของพระองค์ชนะใจแม้กระทั่งแม่
พระธรรณี ทำให้พระเทวีลืมนึกคนอื่นโดยสิ้นเชิง แม่องค์
พระรามจันทร์ผู้ยอดเยี่ยมในวีรจริตก็ตาม

สมัยหนึ่งมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ วีรพร เดินทางมาจาก
แคว้นมัลลวะ เพื่อมารับจ้างทำงานในราชสำนักของพระราช
เพราะทราบกิตติศัพท์ว่าพระราชานี้เป็นผู้โปรดปรานคนกล้า
ภรรยาของพราหมณ์ชื่อนางธรรมวดี และทั้งสองสามีภริยามี
บุตรชายด้วยกันชื่อ สัตตวร และบุตรสาวชื่อวีรวดี คนทั้งสาม
นี้เป็นครอบครัวของเขา นอกเหนือจากลูกน้องซึ่งมีอีกสามคน

วีรวรรณเห็นบริขั้วที่สีข้าง มือข้างหนึ่งถือดาบ และอีกข้าง
หนึ่งถือโล่

ถึงแม้ว่าเขาจะรวมกันเป็นบริษัทอันน้อยนิดเท่านี้ก็ตาม
เขายังกล้าเรียกร้องค่าจ้างต่อพระราชารัถวันละห้าร้อยเหรียญ
ทินาร์ (เหรียญทองโบราณชนิดหนึ่งของอินเดีย) แต่พระราช
ศุภระกาก็มิได้เกียจจน ทั้งนี้เพราะพอพระทัยในรูปร่างท่าทาง
อันแข็งแรงของเขา จึงตกลงจ้างเอาไว้ แต่ก็ทรงพิศวงในพระทัย
ไม่หาย ว่าเขาเอาเงินไปทำอะไรมากมายทั้ง ๆ ที่เขาก็เลี้ยงคน
เพียงไม่กี่คน พระราชาจึงสั่งให้สายลับของพระองค์ติดตามดู
พฤติกรรมของเขาอย่างใกล้ชิด ความจริงปรากฏว่าทุก ๆ วัน
วีรวรรณจะต้องเข้าเฝ้าพระราชารัถตอนเช้า ตอนกลางวันยืนยามอยู่
หน้าประตูวัง มือถือดาบมั่นคง หลังจากนั้นก็กลับไปบ้าน
จ่ายเงินหนึ่งร้อยทินาร์แก่ภรรยาเป็นค่าอาหาร และจ่ายหนึ่ง
ร้อยเหรียญเพื่อเสื้อผ้า วิเลปนะเครื่องลูบไล้ร่างกาย และซื้อ
หมากพลู เมื่ออาบน้ำแล้วเอาเงินหนึ่งร้อยเหรียญไปบูชาพระ
วิษณุและพระศิวะ อีกสองร้อยเหรียญสุดท้ายใช้ทำบุญแก่

พราหมณ์ที่ยากจน ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้คือการใช้จ่ายประจำวัน จากเงินค่ารับจ้างทำร้อยเหรียญต่อวัน หลังจากนั้นวีรवरก็ทำการบูชาด้วยเนยใส และทำพิธีอื่น ๆ อีก เสร็จแล้วจึงรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานอาหารเสร็จก็กลับไปอยู่ ยามหน้าประตูวังตามเดิมตลอดถึงเวลาค่ำคืนยืนถือดาบเปลือยอยู่

เมื่อพระราชาศูทรกะได้ทราบเรื่องจากสายลับที่ไปสืบได้ ความว่า วีรवरเป็นผู้ประพฤติชอบธรรมดั่งนั้น ก็ทรงชื่นชมยิ่งนัก จึงโปรดให้จารบุรุษเหล่านั้นยุติการติดตามวีรवर และทรงนิยมนิยามใ้ชื่อว่าเขาช่างเป็นคนดีนี้กระไร

วันหนึ่งอากาศร้อนจัด ดวงอาทิตย์แผดแสงแรงกล้าจนแทบจะทนไม่ไหว และแล้วมรสุมใหญ่ก็เคลื่อนเข้ามาพร้อมด้วยเสียงคำรามกึกก้องในท้องฟ้า สายฝนกระหน่ำลงมาอย่างรุนแรงไม่ขาดสายทั้งกลางวันและกลางคืน แต่วีรवरก็ยังยืนนิ่งไม่สะทกสะท้านอยู่กลางท่าฝนที่ประตูพระราชวัง พระเจ้าศูทร

กะทอพระเนตรเห็นในเวลากลางวันจากยอดมณฑิยร ครั้น
เวลากลางคืนเสด็จขึ้นไปยอดมณฑิยรอีกเพื่อดูว่าเขายังอยู่ที่
เดิมหรือเปล่า จากที่นั่นพระราชาทะโกนลงไปว่า "ใครยืนอยู่ที่
ประตูลังนั้น" เมื่อวีรวรไต้ยีนก็ตอบไปว่า "ข้าพระบาทเอง พระ
เจ้าข้า" พระราชาศุทรกะทรงนึกในพระทัยว่า "อา วีรวร เจ้า
ช่างเป็นชายที่เข้มแข็งและจงรักภักดีต่อข้ายิ่งนัก ข้าจะเลื่อนเจ้า
ให้มีตำแหน่งสูงขึ้นไปกว่านี้" เมื่อพระราชาทรงคิดดังนี้แล้วก็
เสด็จลงจากยอดมณฑิยรเข้าสู่สิริไสยาและเข้าบรรทม

ในวันรุ่งขึ้น เมฆดำในท้องฟ้าก็ยังหลังฝนลงมาอย่าง
รุนแรงตามเดิม ความมืดแผ่ซ่านไปทั่วเหมือนจะบดบังไม่ให้เห็น
สวรรค์อีกต่อไป พระราชาเสด็จขึ้นไปบนยอดมณฑิยรอีกครั้ง
ด้วยความสนใจใคร่รู้ ทรงตะโกนถามลงไปด้วยเสียงอันแจ่มใส
ว่า "ใครยืนเฝ้าหน้าประตูปราสาทนั้น" วีรวรก็ตะโกนขึ้นไปว่า
"ข้าพระบาทอยู่ที่นี่"

ขณะที่พระเจ้าแผ่นดินกำลังนึกชื่นชมองค์รักของ
พระองค์อยู่นั้น พลันได้ยินเสียงผู้หญิงร้องให้คร่ำครวญมาแต่ที่
ไกล เป็นเสียงโหยหวนเหมือนคนมีทุกข์ใหญ่ป้อนว่าใจจะขาด
รอน เมื่อพระราชชาติได้สดับดังนั้นก็บังเกิดความสงสารจับใจ
กล่าวแก่พระองค์เองว่า "ในอาณาจักรของข้า ไม่มีใครถูกบังคับ
กดขี่ ไม่มีคนยากไร้ หรือมีใครเดือดร้อน ก็ผู้หญิงคนนี้เป็นใคร
เล่า จึงมาพิลาปรา้ให้อยู่แต่ผู้เดียวในยามค่ำคืนเช่นนี้" คิดดังนี้
แล้วพระราชาก็ออกคำสั่งแก่วีรवरผู้ยืนอยู่ข้างล่างว่า "ฟังนะ
วีรवर ข้าได้ยินเสียงผู้หญิงร้องไห้ในที่ไกล จงออกไปดูว่านางคือ
ใคร และนางร้องไห้ทำไม"

เมื่อวีรवरได้ฟังรับสั่งก็กราบทูลว่า "ข้าพระบาทจะไปสืบ
ดู พระเจ้าข้า" แล้วออกเดินหา มือถือดาบกระชับแน่น มีกริช
ห้อยเอว ค่อยด้อมมองเหมือนรากษสที่ด้อมหาเหยื่อ มีแสงฟ้า
แลบแวบวาบจากท้องฟ้าดูประหนึ่งแสงจากดวงตาของอสูรร้าย
และเมื่อดมซึ่งตกราดไปทั่วนั้นเล่าก็ดูประหนึ่งก้อนหินที่มัน
ขว้างปามาฉะนั้น พระราชาศูทรกะเมื่อแลเห็นองค์รักหนุ่ม

ออกวิ่งไปแต่ผู้เดียวในราตรีเช่นนั้น พระทัยของพระองค์ก็เป็นห่วง และเกิดความอยากจะรู้เหตุการณ์จึงรีบเสด็จลงจากยอดมณฑิยร พระหัตถ์กุมดาบวิ่งตามหลังไปติด ๆ แต่ลำพังโดยที่เขาไม่ทันรู้

วีรรวรวิ่งติดตามเสียงคร่ำครวญไปจนถึงบึงแห่งหนึ่งอยู่นอกพระนคร ณ ที่นั้น ชายหนุ่มแลเห็นหญิงคนหนึ่งนั่งอยู่ในบึงกำลังเปล่งเสียงร้องไห้คร่ำครวญอยู่ นางแลเห็นเขาก็กล่าวว่า "โอ ท่านผู้วีระ ท่านผู้มีเมตตา ท่านผู้มีใจอันกว้างขวาง ขอท่านจงช่วยเหลือข้าด้วยเถิด ข้าจะอยู่ได้อย่างไรเล่า ถ้าปราศจากท่านเสียแล้ว" ฝ่ายวีรรวรผู้ซึ่งพระราชอาบติดตามมาเจียบ ๆ ได้ฟังถ้อยคำของหญิงลึกลับก็กล่าวด้วยความสนเท่ห์ว่า "เธอเป็นใครทำไมมานั่งคร่ำครวญอยู่ที่นี่"

นางได้ฟังก็ตอบว่า "วีรรวรที่รัก ท่านจงรู้เถิดว่าข้านี้แหละคือแม่นางธรรณี และพระราชาศูทรกะนั้นเป็นนาถะของข้า นำเสียดายที่พระองค์จะต้องสิ้นพระชนม์เสียแล้วนับแต่บัดนี้ไปอีก

สามวัน ข้าจะอยู่ต่อไปได้ไหน และข้าจะหาใครที่เป็นที่พึ่งอัน
วิเศษสุดเช่นพระองค์ได้ที่ไหนเล่า ด้วยเหตุนี้แหละข้าจึงเส้
โศกและมานั่งคร่ำครวญสงสารตัวเองและพระราชาน้องนั้น
ด้วย"

วีรพรได้ยินนางกล่าวก็ตกใจ กล่าวละล่ำละลักว่า

"เรื่องเป็นเช่นนั้นหรือ โอ้พระปฤถิวีเทวี จะมีหนทางใดที่จะ
ช่วยชีวิตของพระราชาน้องได้เล่า เหตุใดพระโลกนาถจะต้อง
สิ้นพระชนม์ชีพด้วยเล่า"

พระธรรณีนั่งไตร่ตรองอยู่ครู่หนึ่งจึงตอบว่า

"มีอยู่ทางเดียวเท่านั้นที่จะพลิกผันชะตากรรมนี้ได้ และเจ้าผู้
เดียวที่จะรับภาระนี้ไป"

เมื่อได้ฟังดังนั้น วีรवरก็รีบรับคำว่า "บอกมาเถิด พระแม่เจ้า บอกมาเร็ว ๆ เพื่อข้าจะได้รับทำ ข้าเต็มใจทุกอย่างแม้จะต้องพลีด้วยชีวิตของข้าก็ตาม"

พระเมทนีได้ฟังก็กล่าวว่า "ใครเล่าจะกล้าหาญและภักดีต่อองค์พระภูบดีเหมือนเจ้า จงฟังคำของข้าให้ดี วิธีที่จะช่วยพระนฤปดิษฐ์ได้มีอยู่ทางเดียวคือ เจ้าต้องเอาลูกของเจ้าคือ สัตตวรสังเวตต่อพระแม่เจ้าจันตี (ผู้ดูร้าย หมายถึงพระอุมา มเหสีของพระศิวะในปางดูร้าย ซึ่งเป็นปางที่พระเทวีมาปรากฏพระองค์เพื่อทำสงครามกับเหล่าอสูรเท่านั้น บางที่เรียกว่าเจ้าแม่กาลิ) พระมหาเทวีผู้ทรงเกียรติระบือจะทรงปรากฏพระกายต่อหน้าผู้ภักดีต่อพระองค์และพร้อมจะทรงช่วยได้เสมอ พระจันตีผู้นี้ประทับอยู่ภายในวิหารที่อยู่ใกล้พระราชวังนี้แหละ เจ้าจงทำอย่างที่ข้าแนะนำและพระราชาก็จะปลอดภัย และมีชีวิตยืนยาวต่อไปอีกร้อยปี ถ้าเจ้าจะปฏิบัติตามคำของข้าโดยเร็ว ข้าก็เชื่อแน่ว่าพระชนม์ชีพของพระองค์จะดำรงอยู่ แต่

ถ้าเจ้ามัวแต่รีรอ ก็เชื่อเถิดว่า พระราชาจะต้องสิ้นชีวิตภายใน
สามวันนับแต่วันนี้เป็นต้นไป

เมื่อพระปฤถิวีเทวีแจ้งให้ทราบเรื่องความลับดังนี้ วีรवरก็
ให้คำมั่นสัญญาว่า "ข้าแต่พระเทวี ข้าจะไปดำเนินการเรื่องนี้
โดยเร็วที่สุด" พระเทวีจึงให้พรว่า "ขอจงสำเร็จเถิด" แล้ว
อันตรธานหายไป ถ้อยคำทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบดังกล่าวมิได้
รอดพ้นโสตของพระราชาไปได้ เพราะพระองค์แอบติดตาม
วีรवरมาอย่างลับ ๆ โดยที่วีรवरไม่รู้ตัว

วีรवरกลับไปบ้านของตนอย่างรวดเร็วในความมืด ส่วน
พระราชาศุทระกะมีความอยากรู้ว่าเหตุการณ์จะดำเนินไป
อย่างไร ก็แอบย่องตามหลังชายหนุ่มไปติด ๆ โดยเขาไม่รู้สีกตัว
แลเห็นวีรवरตรงเข้าไปหานางธรรมาตีผู้เป็นภรรยาและแจ้งให้
นางทราบว่ ตนได้รับคำแนะนำจากพระธรรณีให้มาเอาบุตรชาย
ไปส่งเวตต่อเจ้าแม่กาสิ เพื่อช่วยชีวิตพระราชา เมื่อนางได้ฟังก็
กล่าวว่า

"ท่านพี่ เรามีหน้าที่ต้องพิทักษ์พระชนม์ชีพของพระราช
าจออย่ารีรอเลย รีบไปปลุกลูกชายของเราเถิด และแจ้งให้เข
ทราบด้วยตัวท่านพี่เอง"

วีรวรจึงปลุกลูกชายของตนให้ลุกขึ้น เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้
ฟัง และกล่าวว่า "สัตตวรลูกรัก จงรู้เถิดว่า ถ้าเจ้ายอมเป็น
เครื่องสังเวยพระแม่เจ้าจันตี พระราชาก็จะรอดชีวิต แต่ถ้าเจ้า
ไม่ยินยอม พระราชาก็จะต้องสูญเสียพระชนม์ชีพภายในสาม
วัน"

สัตตวรแม้จะเป็นเด็กก็ตาม แต่ก็มี ความกล้าหาญอย่าง
ยอดเยี่ยมกับชื่อ สัตตวร ซึ่งมีความหมายว่า "ผู้มีชื่อเสียงอัน
โดดเด่นเพราะความกล้าหาญ" เด็กน้อยจึงตอบบิดาว่า

"ลูกจะสังเวยชีวิตเพื่อพระราชารอง เพื่อจะได้ตอบแทน
พระคุณของพระองค์ผู้ประทานข้าวปลาอาหารเลี้ยงชีวิตของ
พวกเรา ฉะนั้นจะต้องล้มทำไม เอาลูกไปวางบนแท่นสังเวย

ของพระแม่เจ้าเกิด ขอให้ลูกเป็นผู้รับภาระอันนี้เพื่อความผาสุก
ขององค์นฤบดีเกิด"

เมื่อสัตตวรกล่าวเช่นนี้ วีรวิกโลงอก กล่าวว่า "ลูกเอ๋ย
เจ้าช่างสมเป็นลูกพ่อยิ่งนัก"

ฝ่ายพระราชผู้สะกดรอยตามมาและแอบฟังอยู่ข้างนอก
ได้ยินเรื่องราวโดยตลอดก็ทรงตื่นตันพระทัยนัก ทรงรำพึงแก่
พระองค์เองว่า "อา คนเหล่านี้มีความกล้าหาญเหมือนกันหมด
โดยแท้"

วีรรรนำบุตรชายออกจากบ้าน ให้เด็กน้อยนั่งบนบ่า และ
นางธรรมวดีผู้ภรรยา ก็จงลูกสาวชื่อ วีรวดี ติดตามมาด้วย พา
กันไปยังเทวาลัยของพระจันท์ ฝ่ายพระราชาก็ติดตามมาดู
เหตุการณ์อย่างกระชั้นชิด

ครั้นแล้ววีรวิกก็อุ้มลูกชายลงจากบ่า และวางบนแท่น
สังเวชของเทวรูป เมื่อสัตตวรถูกนำมาสู่เบื้องพระพักตร์พระ

เทวีก็มีได้มีความหวาดหวั่นแต่ประการใด กัมศิระชะลงอย่าง
นอบน้อม กล่าวว่

"ข้าแต่พระเทวี ขอให้การสังเวศิระชะของข้าในวันนี้จง
เป็นผลยังพระราชาศูทรกะให้ดำรงพระชนม์ชีพยืนนานถึงร้อยปี
ด้วยเถิด ขอให้พระองค์ทรงปกครองราชอาณาจักรด้วยความ
เกรียงไกรไรผู้ต้านทานเถิด"

เมื่อสัตตวรากล่าวจบลง วีรวรก็เปล่งเสียงด้วยความยินดี
ว่ "ดีละ ลูกของพ่อ" พร้อมกับชักดาบออกจากฝักพินฉับลงไป
ที่คอของบุตรชาย แล้วนำไปถวายเบื้องพระพักตร์พระจันตีเทวี
และกล่าวว่า "ข้าพเจ้าได้สังเวศบุตรต่อองค์พระแม่เจ้าแล้ว ขอ
ทรงช่วยให้พระราชารอดพ้นความตายด้วยเถิด"

ทันใดก็มีเสียงอุโฆษลอยมาในอากาศทำให้ได้ยินทั่วกันว่า
"สาธุ วีรวรเจ้าช่างเป็นคนซื่อสัตย์และภักดีต่อพระราชานี้กระไร
จะหาใครเสมอเหมือนเจ้าก็ยากนัก เพราะการที่เจ้าทำการ

สั่งเวยต่อข้าด้วยชีวิตของลูกชายผู้ประเสริฐดังนี้ พระราชาศุทร
ก็จะมิพระชนม์ชีพยาวนาน และอาณาจักรของพระองค์จะ
รุ่งโรจน์สืบไปชั่วกาลนาน"

ขณะนั้นเองนางวีรวดีบุตรสาวของวีรวรก็ลุกขึ้น ตรงไป
สวมกอดศีรษะของพี่ชาย ซึ่งหาชีวิตไม่แล้ว สะอึกสะอื้นด้วย
ความรันทด และด้วยความทุกข์แสนสลดที่สุดที่จะทนทาน หัวใจ
นางก็แตกสลายล้มลงขาดใจตาย พระราชาทรงเห็นเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นนี้โดยตลอดจากที่ซ่อนของพระองค์

ทันใดนั้นนางธรรมาดีผู้เป็นภรรยาของวีรวรก็ลุกขึ้นกล่าว
แก่สามีว่า "เราได้ช่วยเหลือพระเจ้าแผ่นดินและอาณาจักรของ
พระองค์ไว้แล้ว บัดนี้ข้ามีบางสิ่งจะพูดกับท่าน ก็ตั้งแต่ลูกสาว
ของข้า แม้เป็นเด็กไร้เดียงสา ไม่รู้อิเหน่อิเหน่ออะไรด้วย ยังต้อง
มาตายเพราะความโศกเศร้าถึงพี่ชาย เป็นอันว่าชีวิตของลูกทั้ง
สองของข้าก็สิ้นสูญไปแล้ว ชีวิตของข้าจะมีประโยชน์อันใดอีก
เล่า ข้าเป็นคนโง่เองที่มิได้เสนอตัวเองเพื่อสั่งเวยตั้งแต่แรกเพื่อ

ความอยู่รอดของพระราชินี ฉะนั้นขอให้ข้าเข้ากองไฟตายพร้อมกับลูก ๆ ด้วยเถิด"

เมื่อนางปลงใจจะทำเช่นนั้น วีรวิกก็ขัดไม่ได้ จึงกล่าวแก่นางว่า

"นางผู้เป็นภักฎิณี (หญิงผู้เจริญ หญิงผู้ดี) ของข้า ถ้าเป็นความประสงค์ของเจ้า ก็จงทำเถิด ขอความเจริญจงมีแก่เธอ ข้ารู้ว่าข้าไม่อาจจะยับยั้งเจ้าได้ เพราะเจ้ามีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำเช่นนั้น ข้ารู้ว่าเจ้าจะทนทานต่อไปอีกไม่ไหวเพราะเมื่อสิ้นลูกชีวิตเจ้าก็พลอยสิ้นสูญไปด้วย แต่อย่าโทษว่าเป็นความผิดของตัวเองเลย เพราะเจ้าเองมิได้ถูกกำหนดให้ต้องสังเวยชีวิต ตัวข้าก็เช่นเดียวกันที่จะต้องสังเวย ถ้ามิใช่ความประสงค์ของพระแม่เจ้าที่ประสงค์เฉพาะลูกชายของข้าเท่านั้น เจ้าจงคอยอยู่ที่นี้ก่อน จนกว่าข้าจะจัดกองไฟสำหรับเจ้าด้วยพินเหล่านี้ และทำรั้วล้อมรอบมณฑลแห่งยัชฌูพิธิของพระแม่เจ้าเสียก่อน" วีรวิกกล่าวจบก็ลงมือทำจิตกาธาน (ที่เผาศพ ,เชิงตะกอน) และรั้ว

ยัชฌมณฑลจนเสร็จเรียบร้อย แล้ววางศพลูกทั้งสองบนกองฟืน
จุดไฟลุกโชติช่วงด้วยตะเกียง

นางธรรมวดีเห็นทุกสิ่งจัดเตรียมเรียบร้อยแล้วก็คุกเข่าลง
แทบเท้าสามีกล่าวอ้อลา และหลังจากที่บูชาพระแม่เจ้าจันตี
แล้ว ก็สวดมนตร์และอธิษฐานว่า "ขอให้สามีในปัจจุบันของข้า
ได้ไปเจอกันอีกในชาติหน้าภาพใหม่ และขอให้การสังเวชชีวิต
ของข้าจงเป็นผลเพื่อสวัสดิภาพของพระราชานั้นทุกประการ"
กล่าวจบนางผู้เลิศด้วยคุณธรรมก็ไผ่ร่างเข้าหากองไฟอันช่วง
โชติในจิตกาธานซึ่งเป็นเปลวแลบเลียไปทั่วทุกทิศทุกทาง

ครั้นแล้ววีรवरบุรุษผู้วีระก็กล่าวแก่ตนเองว่า

"เราทำได้ทำทุกสิ่งไปแล้วเพื่อการรอดชีวิตของพระราชานี้ และ
ทำตามทีเสียงสวรรค์ได้เป็นประจักษ์พยานรับรู้ บัดนี้เราก็ใช้หนี้
ให้แก่นายของเราผู้ให้ข้าวให้น้ำเรากินจนหมดสิ้นแล้ว บุญคุณ
อื่นใดเป็นอันยุติ เดียวนี้เราก็เป็นอิสระแล้ว ประโยชน์อันใดที่

เราจะยึดมั่นในชีวิตนี้อีกต่อไป การมีชีวิตอยู่โดยปราศจากผู้เป็นที่รักคือลูกและเมียย่อมไร้ค่าสำหรับคนซึ่งมีหน้าที่จะต้องกระทำอย่างเรา ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ไยเราไม่สังเวยชีวิตที่เหลืออยู่นี้ให้แก่พระทุรคาเทวี (เทวีผู้เข้าถึงยาก หมายถึงพระอุมาปางดุร้าย) เล่า"

เมื่อคิดดังนี้แล้วเขาก็ก้าวเข้าไปยืนอยู่เบื้องพระพักตร์ของพระเทวี และกล่าวโคลงถวายด้วยความนอบน้อมว่า

"ขอเกียรติคุณจงมีแต่พระเทวีผู้ประหารมหิษาสูร (อสูรผู้มีร่างเป็นควาย เป็นอสูรร้ายกาจที่พระทุรคาต้องเสด็จมาปราบ และทรงประหารมันได้ในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงทรงได้นามว่า มหิษาสมรตินี) ในบรรพกาล พระผู้ทำลายชีพของท่านพรุฑู (ทานพ ชื่อรุฑู เป็นชื่อของอสูรหรือทานพผู้หนึ่งที่ได้รับพรจากพระพรหมแล้วมีใจกำเริบ ยกทัพไปย่ำยีสวรรค์ บรรดาทวยเทพต่างก็หนีไปเฝ้าพระทุรคาหรือศักติ (มเหสีพระศิวะ) ที่ภูเขาวังอัญชัน และทูลขอร้องให้ช่วย พระเทวีจึงเสด็จมาปราบ อสูรรูฑู

และทรงประหารอสูรด้วยเล็บพระบาท) โอ พระเทวีผู้ทรงตรีศูล
เป็นเทพอาวุธ ขอความรุ่งโรจน์จงมีแต่พระโลกมาตา ผู้เป็นยอด
แห่งผู้เป็นมารดาทั้งหลาย พระองค์เป็นผู้นำความบันเทิงสุขมา
สู่ทวยเทพ และเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งโลกทั้งสาม ขอสิทธิศักดิ์จงมีแต่
พระองค์ ผู้มีพระบาทอันชาวโลกทั้งมวลพึงกราบไหว้ พระเป็น
ที่พึ่งของสัตตวนิกรทั้งหลายผู้มาพึ่งพำนักจิตเพื่อความหลุดพ้น
ขอชัยจงมีแต่พระองค์ผู้ทรงพัสดราภรณ์คือรัศมีแห่งสุริยะ ผู้ขับ
ไล่ความมืดความวุ่นวายให้สิ้นไป โอ้ พระแม่เจ้ากาฬี พระเทวีผู้
ทรงสายประคำคือกะโหลกมนุษย์ และทรงประดับพระเศียร
ด้วยกระดุกแห่งสรีระ ขอองค์ชัยจงมีแต่องค์พระศิวา (มเหสี
ของพระศิวะ หมายถึงพระอุมา ทูรคา กาฬี จัณฐี เคารี และอื่น
ๆ) ขอทรงมีพระเกียรติยิ่งยืนนาน ขอพระองค์ทรงพอพระทัยใน
การสังเวยศีรชะของข้า และทรงอวยพระพรให้พระราชาศูทร
กะมิชนมาอยู่ยิ่งยืนนานเถิด"

หลังจากการกล่าวถ้อยคำดังนี้แล้ว วีรवरก็ตัดศีรชะของ
ตนให้ขาดออกโดยฟันด้วยดาบเพียงฉับเดียว

พระราชาศุทรกะผู้เป็นสักขีในเหตุการณ์ทั้งหมด จาก
การแอบดูในที่ซ่อนของพระองค์ ทรงประหลาดพระทัย และ
รู้สึกงุนงงอย่างยิ่งจากภาพที่ได้เห็น ทรงเสียดพระทัยยิ่งนัก ตรัส
แก่พระองค์เองว่า "ชายผู้มั่งคั่งคนนี้พร้อมด้วยครอบครัวของ
เขาได้ประกอบกรรมอันยากยิ่งเพื่อช่วยเหลือเรา กรรมอันนี้เป็น
ที่ที่เหลือเชื่อ ยากที่ใคร ๆ ในแผ่นดินโลกจะทำได้แบบนี้ และ
เขากระทำเพื่อเราโดยไม่มุ่งหวังการตอบแทนสักนิด ถ้าเรามิได้
รู้ถึงบุญคุณของเขา ความเป็นราชันยะของเราจะมีคุณค่าอะไร
เราก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ตัวหนึ่งโดยแท้"

ดำริฉะนี้แลพระวีรราชาก็ชักพระแสงดาบออกจากฝัก
เสด็จเข้าไปหาพระเทวี และกล่าวอ่อนวอนด้วยความนอบน้อม
ว่า

"ข้าแต่พระแม่เจ้า ขอได้โปรดข้าด้วยเถิด โปรดประทาน
พรแก่ข้า ขอให้พราหมณ์ชื่อ วีรพร ผู้นี้ซึ่งมีพฤติกรรม

เช่นเดียวกับชื่อของเขา ผู้เสียสละแม้ชีวิตเพื่อความอยู่รอดของ
ข้า ขอให้เขาและครอบครัวจงกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาเถิด"

เมื่อกล่าวกถาดังนี้แล้ว พระราชาเตรียมจะเชือดพระศอ
ด้วยดาบอันคมกล้า ทันใดนั้น ก็มีเสียงลอยมาในอากาศว่า "ข้า
ก่อนราชะ ข้าพอใจในพลีของท่านแล้ว เอาเถอะ ข้าจะให้
พราหมณ์วีรวรกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่พร้อมด้วยภรรยาและ
บุตรของเขา"

เมื่อได้กล่าวประกาศิตแล้วเสียงสวรรค์ก็หายไป ทันใด
วีรวรก็คืนชีพขึ้นมาพร้อมด้วยบุตรชาย บุตรสาว และภรรยา
ของเขา พอเห็นคนเหล่านี้ฟื้นขึ้นมา พระราชาก็รีบวิ่งเข้าหาที่
ซ่อนเร้น กำบังมิให้ใครเห็น ทรงจ้องดูภาพของคนเหล่านั้นด้วย
ความอัศจรรย์ใจ และมีอัสสุชลเปี่ยมปริมด้วยความยินดีเป็นล้น
พ้น

ฝ่ายวีรवरเมื่อได้มีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง มีความรู้สึกเหมือนคน
ตื่นจากหลับแลไปเห็นบุตรและภรรยาต่างก็ยังมีชีวิตอยู่ ก็
สับสนในใจไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้น จึงถามบุตรและภรรยาว่า

"พวกเจ้าถูกไฟเผาไหม้จนเป็นเถ้าถ่าน แล้วกลับฟื้นขึ้นมา
อีก เป็นไปได้อย่างไร ข้าก็เหมือนกัน จำได้ว่าข้าตัดหัวตัวเองไป
แล้วหลังจากที่เผาศพพวกเจ้า แล้วนี่ข้ากลับมีชีวิตขึ้นมาอีก นี่
จะเป็นมายาที่หลอกตาข้าหรือไร หรือว่าพระแม่เจ้าโปรดให้เรา
รอดจากตายด้วยความกรุณาของพระองค์ ช่างน่าอัศจรรย์เสีย
จริง ๆ"

เมื่อได้ฟังดังนี้ภรรยาและบุตรจึงกล่าวว่า "ที่เราได้
กลับมามีชีวิตอีกครั้งนี้ คงจะเป็นด้วยอำนาจของพระเทวี
บันดาลให้เป็นไประหว่างที่เราหมดสตินั่นเอง"

วีรवरใคร่ครวญดูว่าเรื่องคงจะเป็นไปอย่างที่คุณเหล่านั้น
พูด มิได้มีข้อสงสัยอีกต่อไป จึงกระทำการบูชาต่อองค์พระจันตี

แล้วพาครอบครัวกลับไปบ้านมีความยินดีว่าตนได้ปฏิบัติภารกิจเสร็จไปแล้วตามปรารถนาทุกประการ และหลังจากที่พาบุตรภรรยากลับไปบ้านแล้วก็กลับมาเฝ้าหน้าประตูวัง อันเป็นหน้าที่ประจำของตนในราตรีนั้นนั่นเอง ส่วนพระราชาคูทรกะผู้แลเห็นเหตุการณ์โดยตลอดก็ออกจากที่ซ่อนเสด็จกลับสู่วังและขึ้นไปที่ยอดพระมณเฑียร และตะโกนลงมาว่า "ใครอยู่หน้าประตูนั้น" วีรวรได้ยินก็กล่าวด้วยเสียงอันดังว่า "ข้าพระบาทอยู่ที่นี้พระเจ้าข้า โอ ราชะ ตามที่ทรงมีบัญชาให้ข้าพระบาทไปสืบเรื่องหญิงผู้นั้น แต่นางได้อันตรธานไปต่อหน้าต่อตาเมื่อข้าพระบาทแลเห็นนาง รวากับว่านางคือรากษสี (นางรากษส หรือนางอสุรประเภทหนึ่ง) ตนหนึ่ง หาใช่เป็นคนธรรมดาไม่"

พระราชาก็ได้ฟังคำตอบของวีรวรก็ทรงประหลาดพระทัยมาก เพราะพระองค์เป็นบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์โดยตลอด ทรงรำพึงในพระทัยว่า "จริงแท้ที่เดียวบุคคลผู้ประเสริฐ ล้วนเป็นผู้ที่รู้จักตนเองและควบคุมจิตใจได้อย่างลึกซึ้ง เหมือนทะเลอันกว้างใหญ่และลึกสุดหยั่ง เพราะเมื่อเขาประกอบกรณียกิจอัน

หาใครเปรียบมิได้นั้น แทนที่เขาจะโอ้อวดตนเอง กลับนั่งเงียบ
"ไม่กล่าวอะไรเลย" เมื่อทรงรำพึงดังนี้แล้ว พระราชาก็เสด็จลง
มาจากยอดมณฑิยรกลับคืนสู่ห้องบรรทมและทรงพักผ่อน
ตลอดคืน

ในตอนเช้าวิรุฎกตามมาเฝ้าต่อหน้าประชุมชน
พระราชารู้ทรงมีพระทัยอันเปี่ยมไปด้วยความยินดีได้ตรัสแก่ที่
ประชุมมนตรีถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในเวลากลางคืนโดยตลอด ทำให้
ทุกคนในห้องพระโรงตื่นเต้นกันมาก ครั้นแล้วพระราชาก็ได้
ประทานของขวัญอันล้ำค่าแก่วิรุฎกเพื่อเป็นเครื่องตอบแทน
น้ำใจอันยิ่งใหญ่ คือทรงยกดินแดนเวนแคว้นลาฎะและ
กรรมาฎะให้วิรุฎกครอง หลังจากนั้นพระราชาสองพระองค์
คือ พระเจ้าวิรุฎกและพระเจ้าศุทรกะ ผู้มีอำนาจเสมอกันก็
ปกครองดินแดนของตนด้วยความสงบสุขสืบมา

เมื่อเวตาลเล่านิทานอันพิสดารสุดขีดจบลง ก็กล่าวแก่
พระราชาทริวิกรมเสนาว่า "โอ นฤปดี ในเรื่องที่ผ่านมา

พระองค์ทรงเห็นว่าใครเป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุดในจำนวนคนเหล่านั้น ถ้าพระองค์ทรงทราบและไม่พูด คำสาปที่ข้าเคยกล่าวมาแล้วแต่ต้นก็จะประสบแก่พระองค์โดยแท้"

พระราชินีได้ฟังถ้อยคำของเวตาลก็ตรัสว่า "พระราชินีศุทรกะนั้นแหละ เป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุดในบรรดาคนทั้งหลาย"

เวตาลได้ฟังก็แย้งว่า "คนที่กล้าหาญที่สุดมิใช่วีรบรรพหรือ เพราะเขาได้ทำวีรกรรมที่ยากจะหาใครเสมอเหมือนในโลกนี้ และมีโชภรรยาของเขาดอกหรือที่กล้าหาญกว่า เพราะเป็นแม่ที่ต้องทนเห็นลูกชายต้องถูกสังเวยไปต่อหน้าต่อตา และมีโชภรรยาคือสัตตวรหรือ แม้จะเป็นเพียงเด็กแต่ก็กล้าพลีชีพของตนเพื่อพระราชินีและบิดาของตน นี้ไม่เรียกว่าวีรกรรมอันยอดเยี่ยมดอกหรือไร ไฉนพระองค์จึงตรัสว่าพระราชินีศุทรกะเป็นผู้กล้าหาญยิ่งกว่าคนเหล่านั้นเล่า"

เมื่อได้ยินเวตาลกล่าวดังนั้น พระราชาตริวิกรมเสนก็
อธิบายว่า

"เจ้าอย่าพูดอย่างนั้นเลย ก็วีรврนั้นเป็นคนตระกูลสูง
จะอยู่ในครอบครัวใดก็ตาม ว่าตามจริงเขาต้องเป็นหัวหน้าที่มี
ความรับผิดชอบ รวมทั้งลูกและเมียของเขาก็เช่นเดียวกัน ทุก
คนถือเป็นหน้าที่อยู่แล้วที่จะต้องสละชีวิตเพื่อคุ้มครอง
พระราชาของตน ในกรณีที่เกิดขึ้นนี้ นอกจากวีรврจะทำตาม
หน้าที่ผูกพันกับพระราชาแล้ว นางผู้เป็นภรรยานั้นก็จะเป็น
หญิงประเสริฐที่เคารพรักสามียิ่งชีวิต หล่อนทำไปเพราะถือเป็น
หน้าที่ว่าภรรยาจะต้องดำเนินรอยตามสามีด้วยใจภักดี ส่วน
สัตตวรผู้เป็นลูกนั้นก็เช่นเดียวกับพ่อและแม่ของตน
ย่อมทำตามพ่อแม่ด้วยความรักและความผูกพันโดยแนบแน่น
เหมือนเส้นด้ายที่ตีขึ้นมาจากฝ้ายฉะนั้น แต่พระราชาศูทรกะ
เป็นเยี่ยมเหนือกว่าคนเหล่านั้นทุกคน เพราะพระองค์เป็นผู้
พร้อมที่จะพลีชีวิตเพื่อคนรับใช้ของพระองค์ เป็นการเสียสละ

อย่างกล้าหาญที่พระเจ้าแผ่นดินไม่มีความจำเป็นจะต้องทำ
เช่นนั้นเลย"

เมื่อเวตาลได้ยินคำอธิบายจากพระโอรสของ
พระราชานั้น ก็ผละจากอังกษของพระราชายาวไป
ทันทีโดยไม่มีใครเห็น และกลับคืนไปสู่ที่เดิมด้วยอิทธิฤทธิ์ของ
ตน ทำให้พระราชาน้องเสด็จกลับทางเดิม เพื่อไปนำตัวเวตาล
กลับมาใหม่

นิทานเรื่องที่ ๕

พระเจ้าตรีวิกรมเสนเสด็จกลับไปที่ดินอโศก แลเห็น
ซากศพที่เวตาลเข้าสิงห้อยอยู่บนกิ่งไม้จึงขึ้นไปลากตัวลงมา
และหลังจากที่ทรงปรึกษาเวตาลแล้วก็รีบเสด็จกลับไปทางเดิม
เพื่อมุ่งไปสู่จุดที่หมาย แต่ในขณะที่ดำเนินไปตามทางที่นำไปสู่
สุสานของโยคีในราตรีนั้น เวตาลซึ่งเกาะอยู่บนอังกษาของ
พระราชาก็กล่าวขึ้นว่า

"ราชะ พระองค์ช่างอดทนในภาระนี้กระไร ข้าเห็น
พระองค์ครั้งแรกก็รู้สึกชอบเสียแล้ว ข้าจะเล่านิทานให้ทรงฟัง
สักเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องบันเทิงพระทัย โปรดสดับเถิด"

ในพระนครอุชชยีนี มีพราหมณ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังผู้
หนึ่งเป็นราชเสวกและมนตรีของพระราชากุณยเสน มีชื่อว่าหริ
สวามิน พราหมณ์มีภรรยาที่เป็นหญิงมีตระกูลเสมอกันและมี
บุตรชายคนหนึ่งเป็นชายหนุ่มรูปงามชื่อ เทวสวามิน ต่อมานาง

ให้กำเนิดบุตรหญิงคนหนึ่ง เมื่อเจริญวัยขึ้นแล้ว มีความงามอัน
ยอดเยี่ยมหาผู้ใดเสมอมิได้ ชื่อ โสสมประภา ครั้นสืบมานางมีวัยอัน
พึงมีคู่ครองได้แล้ว (คืออายุ ๑๖ ปี) นางจึงให้มารดาไปเจรจา
ต่อบิดาและพี่ชายของนาง โดยสั่งว่า "ลูกจะแต่งงานกับชายที่มี
ความกล้าหาญ หรือมีความรู้ดีเลิศ (จากศัพท์ว่า ชญานิน) หรือ
มิฉะนั้นก็ต้องเป็นชายที่เรียนรู้อย่างดีเท่านั้น ขออย่า
บังคับให้ลูกแต่งงานกับคนอื่นนอกเหนือจากนี้ ถ้าพ่อยังเห็นว่า
ชีวิตของลูกยังมีค่าอยู่"

เมื่อหริสวามินผู้บิดาได้ยินดังนี้ ก็กังวลใจมาก ไม่
ทราบว่าจะหาบุรุษใดมีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่งในสามข้อที่
นางตั้งเงื่อนไขเอาไว้ ขณะนั้นพอดีกับที่เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็น
ทูตสันติเพื่อไปทำสัญญาไมตรีกับพระราชแห่งเดกขาน ซึ่ง
กำลังจะเข้ามารุกรานแว่นแคว้น

หริสวามินได้ทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และ
เดินทางกลับบ้าน ขณะนั้นเอง พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งได้ทราบ

ข่าวระบือในความงามอันยอดเยี่ยมของนางโสมประภา ก็เข้ามาหา และสู่ขอนางเพื่อการสมรส หริสวามินจึงกล่าวแก่พราหมณ์ผู้
นั้นว่า

"ลูกสาวข้าจะไม่แต่งงานกับใครเลย ถ้าชายนั้นมีได้มี
คุณสมบัติทางด้านความกล้าหาญ ความเป็นผู้รู้เลิศ หรือเจนจบ
ในมายาศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งไหนลองบอกมาสิว่า ท่าน
ชำนาญทางไหนในสามอย่างนี้"

เมื่อหริสวามินกล่าวดังนี้แก่พราหมณ์หนุ่ม ชายหนุ่มก็
ตอบว่า "ข้าเป็นผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ยิ่งกว่าอย่างอื่น" หริ
สวามินจึงกล่าวว่า "ถ้ากระนั้นจงแสดงให้ข้าดูสิ"

ชายหนุ่มผู้มีมายาศาสตร์ได้ฟังก็เริ่มการแสดงโดย
ทันทีตามความชำนาญของตน คือ นำรถมาคันหนึ่ง ซึ่งมี
ศักยภาพสามารถแล่นไปอย่างรวดเร็วในอากาศ ชายหนุ่มเชิญ
ให้พราหมณ์เฒ่าลงสู่รถแก้วแว่วฟ้าลอยลิวไปในอากาศชม

สวรรค์และแผ่นดินโลกเป็นที่ผลิตเพลิน แล้วนำกลับลงมาที่
พลับพลาของพระเจ้ากรุงเดกข่าน ผู้ซึ่งใช้ให้เขาไปเจรจาสู่ขอ
นางโสมประภาต่อบิดานางนั่นเอง หริสวามินก็ตกลงยินยอมให้
ธิดาแก่ผู้ขำนาญมายาศาสตร์นั้นโดยกำหนดวันทำพิธีสมรสอีก
เจ็ดวันข้างหน้า

ในระหว่างนั้น พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งตั้งนิवासสถานอยู่ใน
กรุงอุชชยีนีก็มาหาเทวสวามินผู้บุตรชายของหริสวามิน และสู่
ขอนางโสมประภาในฐานะที่เขาเป็นพี่ชายของนาง เทวสวามิน
ตอบว่า "นางไม่ความประสงค์ที่จะได้สามีที่ไม่มีคุณสมบัติอย่าง
ใดอย่างหนึ่งในสามอย่าง คือ มีความรู้เลิศ เจนจบในมายา
ศาสตร์ และเป็นวีรบุรุษ" เมื่อได้ฟังดังนั้นพราหมณ์ก็แสดงตน
เป็นวีรบุรุษ แล้วแสดงการใช้อาวุธทั้งไกลตน (คือยิงธนู) และ
ประชิดตน (คือใช้ดาบ) อย่างดีเยี่ยม จนเทวสวามินเลื่อมใส จึง
สัญญาว่าจะยกน้องสาวให้ และโดยการแนะนำของโหรตามที่
บิดาได้ตอบแก่ชายคนแรกที่มาสู่ขอไปว่า ฤกษ์แต่งงานจะมีใน

เจ็ดวันข้างหน้า เทวสวามินก็แจ้งแก่ชายคนที่สองเช่นเดียวกัน และเขาก็ตัดสินใจไปโดยที่มารดาไม่รู้เห็น

ในวันเดียวกันนั่นเอง ชายคนที่สามก็เดินทางมาถึง และเข้าไปพบกับภรรยาของหริสวามิน เจรจากเป็นส่วนตัวสู่ขอนางโสมประภาเช่นเดียวกัน นางพราหมณีได้ฟังก็ตอบว่า "ลูกสาวของข้าต้องการสามีที่ทรงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่างคือ เป็นวีรบุรุษ หรือขำนาญในมายาศาสตร์ หรือเจนจบในชฎานะอย่างดีเลิศ" และหลังจากที่นางได้ถามไถ่เรื่องอดีตและอนาคตของเขาแล้ว ก็ตกลงใจรับการสู่ขอของเขา และสัญญาจะให้ธิดาของตนแต่งงานกับชฎานินผู้นี้ในเวลาอีกเจ็ดวันข้างหน้า เช่นเดียวกับที่สามีและบุตรชายของนางได้ให้สัญญาแก่ชายสองคนแรก

วันรุ่งขึ้นหริสวามินกลับมาถึงบ้าน กล่าวแก่ภรรยาและบุตรชายเรื่องที่ตนได้ตกลงไว้กับเจ้าบ่าวคนที่หนึ่งว่าจะยกธิดาให้ในพิธีสมรสอีกเจ็ดวันข้างหน้า ภรรยาและบุตรชายต่างก็

แจ้งให้ทริสวามินทราบเรื่องที่แตกต่างกันก็สัญญาจะยกนางให้
เจ้าบ่าวคนที่สองและที่สามในวันเดียวกันคือ อีกเจ็ดวันข้างหน้า
ทริสวามินได้ทราบก็ตกใจ และกลัดกลุ้มยิ่งนักเพราะเจ้าบ่าวทั้ง
สามต่างก็ได้รับการเชิญมาในวันสมรสวันเดียวกัน

ครั้นถึงวันสมรส ชายทั้งสามต่างก็เดินทางมาถึงบ้าน
ของทริสวามินพร้อมกันทั้งชฎานิน มายากร และวีรบุรุษ ขณะ
นั้นเองความมหัสจรรย์ก็เกิดขึ้น ปรากฏว่าเจ้าสาวคือนางโสม
ประภาหายไปอย่างไม่มีร่องรอย ถึงจะมีการค้นหาสักเท่าไร ๆ
ก็มิได้พบเห็น ทริสวามินจึงกล่าวแก่ชฎานินว่า "ท่านเป็นผู้ทรง
คุณวิद्या เรื่องที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพราะอะไร ลูกสาวข้าหายไป
ไหน"

เมื่อชฎานินหนุ่มได้ฟังดังนั้นก็ตอบว่า "รากษสตน
หนึ่งชื่อธุมรศิขะ เป็นผู้ลักตัวนางไปสู่ที่อยู่ของมันในป่าเชิงเขา
วินธัยแล้ว"

หริสวามินได้ยินชฎานินกล่าว ก็ตกใจว่ารุ่นร้องว่า "อนิจจาเอ๋ย อนิจจาเราจะตามตัวนางกลับมาได้อย่างไร แล้วนางจะแต่งงานอย่างไรเล่า"

มายากรผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ได้ฟังก็กล่าวว่า "ทำใจให้ดี ๆ ไว้เถิด ข้าจะพาท่านไปในพริบตา เพื่อติดตามนางไปยังที่ซึ่งชฎานินกล่าวถึงนั้น"

กล่าวจบมายาวินัก์เตรียมงานของตนโดยนำรถแก้วเข้ามาเทียบ แล้วพาหริสวามินพร้อมด้วยชฎานินและวีรบุรุษลงนั่งในรถเหาะลิวไปในอากาศ ชั่วโมงหนึ่งก็มาถึงที่พำนักของ รากษสในป่าวินธัย ตามที่ชฎานินบรรยายไว้ทุกประการ รากษสเมื่อเห็นดังนั้นก็วิ่งออกมาจากสำนักด้วยความโกรธ วีรบุรุษซึ่งถูกหริสวามินผลักดันให้ออกหน้าก็ตะโกนทำทายเป็น รากษสมาต่อสู้กับตนตัวต่อตัว ครั้นแล้วทั้งสองฝ่ายก็ต่อสู้กัน อย่างทรหดด้วยอาวุธชนิดต่าง ๆ เพื่อชิงนางมาเป็นของตน ต่อมาในช่วงเวลาอันสั้น รากษสก็เสียทีถูกตัดหัวกระเด็นด้วย

ฝีมือวีรบุรุษหนุ่ม เมื่อประหารราชสแล้ว ต่างก็พานางโสม
ประภาลงรถแก้วแววฟ้าของมายาวินกลับสู่บ้าน

เมื่อกลับมาถึงบ้านหริสวามิน การแต่งงานก็ยังเริ่ม
ไม่ได้ถึงแม้หมั้นहुติฤกษ์จะมาถึงและผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้
เพราะเกิดการโต้เถียงกันไม่ยุติว่านางควรจะแต่งงานกับใคร
ทั้งชฎานิน มายาวิน และวีรบุรุษต่างก็โต้ตอบกันอย่างเผ็ดร้อน
อ้างความเป็นเจ้าของนางกันทุกคน ชฎานินกล่าวว่า "ถ้าข้าไม่
จับยาม ดูว่านางถูกพาไปไหน พวกท่านยังจะมีปัญญาสืบรู้ได้ละ
หรือ ด้วยเหตุนี้นางควรจะตกเป็นของข้าจึงจะถูก"

มายาวินได้ฟังก็กล่าวว่า "ถ้าข้าไม่ใช้รถแก้วของข้า
เหาะลอยไปในอากาศเพื่อเดินทางไปสู่ดล้าฟ้าเขียวอย่างปา
วินธัยโน่น พวกเจ้าจะมีปัญญาทำอะไร ข้ามิได้ทำให้เจ้าเดินทาง
ไปกลับในชั่วอึดใจเดียวราวกับเทวดาเดินหน ปานนี้เจ้าจะยัง
มะงมมะงาหราอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ เพราะเหตุนี้โสมประภาจึงควร
เป็นของข้าแต่ผู้เดียว" ชายคนที่สามคือวีรบุรุษได้ยินดังนั้นก็

กล่าวขึ้นบ้างว่า "ข้าเป็นคนประหารราชาษที่ร้ายกาจนั้นด้วยดาบของข้าแท้ ๆ ทำให้พวกเราอดอันตรายพานางกลับมาได้ ฉะนั้นข้านี้ต่างหากที่ควรเป็นสามีของนาง"

ขณะที่ทุกคนโต้เถียงกันวุ่นวายอยู่นั้น หริสวามินนั่งฟังอยู่เงียบ ๆ บังเกิดความพิศวงเป็นกำลัง ไม่อาจจะตัดสินใจอะไรได้

เวตาลจึงกล่าวแก่พระราชาว่า "โอ ราชาะ โปรดตัดสินใจให้ทีเถิด ใครควรจะได้เป็นสามีนางโสสมประภาโดยเหตุผลอันสำคัญเป็นเครื่องชี้ขาดเล่า แต่ถ้าพระองค์รู้แล้วไม่ยอมพูดก็จงรู้ไว้เถิดว่า ศีรษะของพระองค์จะต้องแยกเป็นเสี่ยง ๆ เชียวนะพระเจ้าข้า"

เมื่อพระเจ้าทริภุมเสนาได้ฟังเวตาลกล่าวดังนี้ ก็ลืมนพระองค์ไปชั่วขณะตรัสตอบว่า

"นางควรจะตกเป็นของวีรบุรุษต่างหาก ทั้งนี้เพราะชาย
กล้าหาญผู้นี้มีไข้หรือที่ต่อสู้อย่างเข้มแข็งเต็มกำลัง
ความสามารถ เอาชีวิตเข้าแลกกับความตายเพื่อนางโดยแท้
ส่วนชายอีกสองคนคือ ชญานิน และมายาวินันน์ ทำตามหน้าที่
ท้าวธาดาทรมกกำหนดมาให้เป็นเครื่องมือของแผนการ
ดังกล่าวนี้ทั้งหมด คนมีความรู้ก็ดี คนถนัดในมายาศาสตร์ก็ดี
ล้วนแต่เป็นตัวประกอบในวีรกรรมนี้ทั้งสิ้น"

เวตาลได้ฟังดังนั้นก็รีบรุดลงจากอังสาของพระราชา
และหายลับไปในทันที โดยปราศจากร่องรอยใด ๆ ให้เห็น
พระราชาทรงรู้สึกพระองค์ก็ต่อเมื่อ เวตาลอันตรธานไปแล้ว จึง
ต้องเสด็จไปตามตัวมันอีก •

นิทานเรื่องที่ ๒

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นอโศก จับตัวเวตาลพาดบ่าเสด็จมุ่งหน้าไปยังสุสานที่นัดพบกับโยคีศานติศิลา ระหว่างที่เดินทางมาในความเงียบครู่หนึ่ง เวตาลก็เอ่ยขึ้นว่า "อารยบุตร ข้าสั่งเกตุดูพระองค์ก็เป็นคนฉลาดและกล้าหาญมีน้อย ข้าซักจะรักพระองค์แล้วสิ ฉะนั้นข้าจะเล่านิทานถวายให้ทรงฟังเล่นเพลิน ๆ สักเรื่องหนึ่ง โปรดทรงสดับเถิด"

ในอดีตกาลมีพระราชามีพระนามบันลือในพิภพองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระเจ้ายศเกตุ ครองราชสมบัติ ณ นครโศภาวดี และในนครนี้เอง มีเทวาลัยของพระเคารี(ผู้มีผิวสีเหลืองอ่อน หรือสีนวล เป็นชื่อของพระอุมาแม่หีพระศิวะปางใจดี) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเทวาลัย มีทะเลสาบอันงดงามชื่อ เคารีตริละ(ฝั่งน้ำ หมายถึงเทวาลัยริมน้ำอันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของผู้จาริกแสวงบุญ) และทุก ๆ ปีจะมีการฉลองในวันขึ้นสิบสี่

คำเดือนอาษาณะ (เดือน ๘ ตกราวเดือนกรกฎาคม)จะมีผู้คน
ทั่วทุกมุมโลกเดินทางมาสรรสนานกันที่นี่เป็นประจำ

ครั้งหนึ่งในวันดังกล่าวนี้ มีชายคนหนึ่งชื่อธนวละ
เดินทางมาจากแคว้นพรหมสถล เขาได้เห็นสาวงามผู้หนึ่งชื่อ
มัทนสุนทรี บุตรของชายชื่อศุทธบฏ มีเรือนร่างเฉิดโฉมราว
อัปสรสวรรค์ กำลังเล่นน้ำอยู่ในบึงนั้น หัวใจเขาก็ถูกนาง
ยึดแน่นราวพระจันทร์ถูกเงาราหูเข้าเบียดบัง เขาพยายามสืบ
ถามจนรู้ว่านางชื่ออะไร และอยู่ในตระกูลอะไร จากนั้นเขาก็
เดินทางกลับบ้าน มีแต่ความหลงใหลในตัวนางอย่างไม่ว่างเว้น
เขาคิดถึงนางจนกินไม่ได้นอนไม่หลับ ในที่สุดเมื่อถูกมารดา
ซักไซ้บ่อย ๆ เขาก็จำใจอมเผยความจริงว่าเขาหลังรักนาง
มัทนสุนทรี และปรารถนานางแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น นางได้ฟัง
ก็เล่าให้สามีของนางชื่อวิมลฟังโดยตลอด ผู้เป็นบิดาได้ทราบ
เรื่องก็เข้ามาหา แลเห็นลูกรักตกอยู่ในภาพเศร้ายุโสทุกข้อแท้
เช่นนั้นก็กล่าวว่า

"ลูกของพ่อ ไฉนจึงเป็นทุกข์เป็นร้อนเช่นนี้ เรื่องนี้ไม่เห็นจะยากเย็นอะไรเลย ศุภธบฏจะต้องให้ลูกสาวเขาแต่งงานกับลูกแม่ ๆ ถ้าพ่อไปเจรจาต่อเขาด้วยตนเอง ทั้งนี้ก็เพราะพ่อกับเขาต่างก็มีฐานะเท่าเทียมกันทั้งทรัพย์สินและกิจการงาน พ่อรู้จักเขาและเขาก็รู้จักพ่อดี เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ไม่ยากเลยในการที่จะไปพูดกับเขา"

เมื่อปลอบโยนบุตรชายดังนี้แล้ว วิมลก็คะยั้นคะยอให้บริโภคน้ำตามปกติ และในวันรุ่งขึ้นเขาก็พาลูกชายไปยังบ้านของศุภธบฏ เจรจาสู่ขอบุตรสาวของเจ้าของบ้านให้แก่บุตรชายของตน ศุภธบฏก็ยินดีที่จะยกนางให้โดยมิตรไมตรี และเตรียมหาฤกษ์ยามยามดีไว้เรียบร้อยแล้ว ครั้นได้เวลาอันเป็นมงคลก็จัดการแต่งงานนางมัทนสุนทรีกับหนุ่มฉนวนละ เมื่อชายหนุ่มได้นางมาเป็นคู่ครองสมใจนึกแล้ว ต่อมามิช้าก็พานางเดินทางกลับมาอยู่บ้านบิดาของตนด้วยความสุข และนางมัทนสุนทรีก็เช่นเดียวกัน นางรักสามีตั้งแต่พบครั้งแรก จึง

ยินดียอมเป็นภรรยาของเขาโดยไม่มีข้อเกี่ยงงอนด้วยประการใด ๆ

วันหนึ่งขณะที่ชายหนุ่มมีความสุขด้วยครอบครัวของตนที่บ้าน พลันน้องเมียของนางมัทนสุนทรก็เดินทางมาเยี่ยมที่บ้าน ทุกคนต่างก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี นางมัทนสุนทรนั้นวิ่งเข้ามาสวมกอดน้องชายของนางด้วยความดีใจ พลางใต้ถุนสารทุกข์สุกดิบกันด้วยความคิดถึง หลังจากที่ชายหนุ่มได้พักผ่อนชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว เขาก็กล่าวแก่คนเหล่านั้นว่า "บิดาของข้าให้มาเชิญนางมัทนสุนทรกับลูกเขยไปยังบ้านของเรา เนื่องด้วยทางบ้านกำลังทำพิธีฉลองพระตุรคาเทวี"

เมื่อได้ยินดังนี้ บรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายชายก็เห็นสมควรด้วย และเลี้ยงดูปู่เสื่อชายหนุ่มในวันนั้นอย่างเต็มที่ ด้วยโภชนาหารและสุราเมรัยครบถ้วน

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้น ธนวละออกเดินทางกลับบ้านพ่อตา
พร้อมด้วยนางมีทนสุนทรและน้องชายของนาง ทั้งหมดมาถึง
เมืองโศภวดี และเห็นมหาเทวาลัยของพระทุรคาเทวีอยู่
ข้างหน้า จึงเดินเข้าไปใกล้และกล่าวแก่ภรรยาและน้องชายของ
นางด้วยศรัทธาอันเปี่ยมล้นที่มีต่อพระเทวีว่า

"เราเข้าไปในวิหารของพระแม่เจ้ากันเถอะ"

เมื่อน้องชายของนางได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวแก่พี่ชายด้วย
อาการอึดเอื่อนว่า "พวกเรามีตั้งสามคน จะเข้าไปในเทวาลัยมือ
เปล่าได้กระไร"

ธนวละจึงตัดบทว่า

"เอาเถอะ พี่จะเข้าไปก่อน แล้วเจ้าค่อยตามเข้าไปที่
หลังก็แล้วกัน"

กล่าวจบเขาก็เข้าไปในเทวาลัย เพื่อถวายการ
สักการะ

เมื่อเขาเข้าไปแล้วก็กระทำอัญชลีต่อพระแม่เจ้า และ
กระทำสมาธิจิตเพ่งเฉพะพระเทวีผู้มีสิบแปดกร ถืออาวุธครบ
ครันกำลังประหารมหิษาสูรอยู่ พลันดวงจิตก็ท่วมท้นด้วยแรง
ศรัทธาและภักดี ชายหนุ่มเข้าไปหมอบแทบบัวบาทของนางซึ่ง
กำลังกระที่บทานพ (อสูรจำพวกหนึ่งในนิทาน) ร้ายอยู่ และ
ราวกับตกอยู่ในหัตถ์แห่งชะตากรรมอันฝ่าฝืนมิได้ เขาก็กล่าว
แก่ตัวเองว่า "คนทั้งหลายต่างก็ถวายพลีกรรมต่อพระเทวีด้วย
สัตว์มีชีวิตต่าง ๆ ก็เราเองละ เมื่อแสวงหาวิมุกติ(การเข้าถึง
ความหลุดพ้นในองค์พระผู้เป็นเจ้า) ในองค์พระแม่เจ้าแล้วจะ
รื้อเพื่ออะไรเล่า ทำไมไม่สังเวยชีวิตของเราเพื่อพระองค์ด้วยใจ
ภักดีแท้จริง"

หลังจากใคร่ครวญดังนี้แล้ว ธนวละก็หันมองไปมาแล
เห็นดาบเล่มหนึ่งซุกอยู่ข้างแท่นพระเทวี คงจะเป็นสมบัติของผู้

จาริกแสวงบุญสมัยก่อนนำมาถวาย จึงหยิบดาบนั้นมาถือไว้
แล้วผูกผมเข้ากับเชือกกระบัง ยกดาบขึ้นฟันฉับศีรษะหล่นกลง
ลงบนพื้นทันที

ฝ่ายน้องภรรยาของธนวละคอยอยู่ข้างนอกเป็น
เวลานาน ไม่เห็นพี่เขยกลับออกมา จึงเข้าไปตาม แลเห็นนอน
กึ่งศีรษะขาดก็ตกใจ บังเกิดความประหลาดใจเป็นล้นพ้น และ
ในท่ามกลางความอัศจรรย์ใจนั้นเอง ชายหนุ่มก็ตัดศีรษะของ
ตนขาดจากร่างด้วยดาบเล่มที่ใช้ประหารธนวละนั้นเอง

ฝ่ายนางมัทนสุนทรี เห็นคนทั้งสองหายเข้าไปข้างใน
เทวาลัยช้านานก็ร้อนใจ ไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้น จึงติดตามเข้า
ไปข้างใน และเห็นศพของสามีและน้องชายนอนกึ่งอยู่ไร้ศีรษะ
ก็ตกใจแทบชีวิตจะออกจากร่าง ร้องว่า

"ตายแล้ว เกิดอะไรขึ้นนี้ ข้าต้องถึงความฉิบหายแน่ ๆ"

นางค่อยยันกายขึ้น แลดูศพของคนทั้งสอง และ
ร้องให้คร่ำครวญด้วยความเสียใจ พักหนึ่งจึงตั้งสติได้ รำพึงแก่
ตนเองว่า "ชีวิตนี้จะมีประโยชน์อะไรแก่ข้าต่อไปเล่า" คิดดังนี้จึง
กล่าวแก่เทวรูปพระทศพรคาเทวีว่า

"โอ พระเทวีเจ้า พระผู้ทรงความสำคัญอันอุกฤษฏ์เหนือ
เทพอื่นใด พระผู้ทรงความบริสุทธิ์และเจ้าแห่งกฎอันศักดิ์สิทธิ์
พระผู้เป็นอรรธภาค (ครึ่งส่วน, ครึ่งหนึ่ง) แห่งพระศิวะผู้เป็น
พระสวามี พระผู้เป็นสรณะแห่งสตรีทั้งมวลในสกลโลก พระผู้
ขจัดความโศกศัลย์ให้สิ้นไป โอ้ พระเทวี เหตุไฉนพระองค์จึง
ทรงพรากน้องและสามีของข้าไปเสียเล่า พระองค์ไม่ควรทำแก่
ข้าถึงเพียงนี้เลย เพราะข้าเป็นสาวกที่ซื่อสัตย์และภักดีของ
พระองค์ตลอดมาไม่เคยเปลี่ยนแปลง ขอได้โปรดฟังคำของข้าสัก
นิด ข้ากำลังจะละร่างนี้ซึ่งมีแต่ความเศร้าหมองอันไม่อาจจะ
ทานทนต่อไปอีกได้ ข้าขอพระพระแม่เจ้าสักอย่างคือ ไม่ว่าข้า
จะเกิดในชาติใดภพใด ขอให้คนทั้งสองนั้นไปเกิดเป็นสามีและ
น้องของข้าในทุก ๆ ชาติเถิด"

เมื่อกล่าวสวดตักบาตต่อเทวรูปพระเทวีดังนี้แล้ว นางก็
ก้มลงกราบอีกครั้งหนึ่ง แล้วเอาเถาวัลย์มาประดิษฐ์เป็นบ่วง
ชายข้างหนึ่งผูกไว้กับกิ่งอโศกแล้วยื่นคอสอดเข้าไปในบ่วง
ทันใดนั้นก็มิได้ยินเสียงลอยมาในอากาศว่า "อย่าทำดั่งนั้นเลย ลูกเอ๋ย
แม่พอใจอย่างยิ่งแล้วในความกล้าหาญอันหาที่เปรียบมิได้ของ
ลูก แม่เจ้าจะเป็นเพียงผู้หญิงตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งก็ตาม ขอให้บ่วง
นี้จงดักคอของสามีและน้องชายของเจ้าเข้ากับร่าง และด้วยพร
ของข้า ขอให้คนทั้งสองกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นอีกเถิด"

เมื่อนางมีทนต์สนธิได้ฟังดั่งนั้น นางก็ปล่อยบ่วงให้ตกลงบนพื้น รีบวิ่งกลับมายังศพของคนทั้งสองด้วยความดีใจ แต่
ด้วยความฉุกฉะหุกตะลึงตะลานและไม่ทันสังเกตสิ่งที่นางกำลัง
กระทำอยู่ ทำให้นางต่อศีรษะสามีเข้ากับร่างน้องชาย และต่อ
ศีรษะน้องชายเข้ากับร่างสามี ทันใดคนทั้งคู่ก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมา
ไม่มีร่องรอยบาดแผลใด ๆ แต่ศีรษะกับร่างนั้นสับกันเป็นคนละ
คน

แล้วทั้งสองชายก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นแก่ตนให้ฟังซึ่งกัน
และกัน และต่างก็ปลาบปล้ำยินดีที่ได้เกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง และ
หลังจากการบูชาพระเทวีแล้ว ทั้งสามคนก็ออกเดินทางต่อไป
แต่นางมัทนสุนทรีผู้เดียวมีความรู้สึกว่านางได้ทำผิดพลาดแล้วใน
การสับหัวสับร่างบุคคลทั้งสอง และจนปัญญาไม่รู่ว่าจะทำฉันท
ใดดี

"โอ ราชา" เวตาลกล่าว "โปรดทรงวินิจฉัยฉันด้วยเถิดว่า
คนทั้งสองที่คืนชีวิตมานั้น คนไหนเป็นน้อง และคนไหนเป็น
สามีของนาง ถ้าทรงรู้แล้วแต่ไม่ยอมพูดก็โปรดทรงทราบเถิดว่า
ผลลัพธ์คือคำสาปจะตกอยู่แก่ใคร"

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนาได้ฟังเรื่องราวโดยตลอด
และถูกเวตาลตั้งคำถามอย่างนั้น ก็เปลอพระองค์ตรัสออกไปว่า

"ในสองคนนี้คนใดก็ตามมีศีรษะของชายผู้เป็นสามีติด
อยู่ ก็คนนั้นแหละควรเป็นสามีแท้ ๆ ของนาง เพราะหัวเป็น

ส่วนสำคัญที่สุดของร่างกาย และเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราจำได้ว่า
ใครเป็นใคร การที่จะชี้ว่าใครเป็นใครก็ต้องดูที่หัวของคนคนนั้น
แหละ"

เมื่อพระราชাত্রัสจบลงเวตาลก็หัวเราะด้วย
ความขบขัน ผลจากอังสาของพระราชากลับคืนไปสู่ที่พำนัก
ของตน ทำให้พระราชารู้สึกเสียดใจกลับไปตามตัวมันอีก

นิทานเรื่องที่ ๗

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นอโศก เห็น
เวตาลอยู่ที่นั่น ก็จับมันเหวี่ยงขึ้นไป แล้วเดินทางกลับไปทาง
เดิม ระหว่างที่เดินทางมาเจียบ ๆ เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า "อารย
บุตรโปรดฟังหน่อย ข้ามีนิทานเรื่องหนึ่งจะเล่าให้พระองค์ฟัง
เพื่อพระองค์จะได้คลายความเหน็ดเหนื่อยลงบ้าง"

มีเมืองเมืองหนึ่งตั้งอยู่บนฝั่งทะเลตะวันออกชื่อ เมือง
ตามรลิปติ นครแห่งนั้นมีพระราชapakครองทรงนามว่าพระเจ้า
จันทสิงห์ ผู้ทรงหันพระพักตร์จากภรรยาของผู้อื่น แต่ไม่เคย
หันพระพักตร์หนีจากสนามรบ พระองค์ทรงกวาดต้อนทรัพย์
สมบัติของอริราชศัตรู แต่ไม่เคยแตะต้องทรัพย์สินของแคว้น
แคว้นที่เป็นเพื่อนบ้าน

ครั้งหนึ่งมีเจ้าราชปฎุ(ชนพวกหนึ่งซึ่งอ้างตนเป็นราช
บุตร โดยกล่าวว่าตนสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง

ในสมัยโบราณ) แห่งแคว้นแตกข่าน ชื่อว่าสัตตาศิล เดินทางมาถึงหน้าประตูพระราชวัง และประกาศตนเองให้รู้ว่าเป็นผู้ยากไร้แสนเข็ญ โดยฉีกเสื้อผ้าฉิวที่สวมใส่อยู่ต่อหน้าพระราชา พระราชาจึงโปรดให้เขาเป็นผู้รับอนุเคราะห์โดยมีฐานะเป็นข้าไทและอยู่รับใช้พระเจ้าแผ่นดินมาหลายปี แต่ก็หาเคยได้บำเหน็จรางวัลแม้แต่ครั้งเดียวไม่ เขาจึงกล่าวแก่ตัวเองด้วยความน้อยใจว่า "ถ้าเราเกิดในตระกูลกษัตริย์จริง ไฉนจึงยากจนถึงเพียงนี้เล่า ดู ๆ ไป ความยากจนนี้ก็ใหญ่หลวงเกินทน แต่เหตุใดทำวธาดาพรหมจึงสร้างให้เราเป็นคนทะเลอทะยานใหญ่หลวงนัก เพราะถึงแม้เราจะรับใช้พระราชาองค์นี้มาอย่างขยันขันแข็ง และบริวารของเราก็เช่นเดียวกัน ต่างก็เดือดร้อนหิวโหยเหมือนกันกับเรา แต่พระราชาสัจจนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่เห็นเราอยู่ในสายตาเลย"

ระหว่างที่เขารำพึงรำพันด้วยความน้อยใจนั้น วันหนึ่งพระราชาเสด็จเข้าไปล่าสัตว์ มีทหารม้าและทหารเดินเท้าแวดล้อมเป็นพลนิกายขบวนใหญ่ เข้าไปสู่ป่าใหญ่อันอุดมด้วย

สัตว์ป่า มีเสวกผู้ดำต้อยวิ่งนำหน้า มือถือไม้ท่อนหนึ่ง หลังจาก
ที่พระราชโอรสไล่ล่าสัตว์อย่างสนุกสนานมาได้พักหนึ่งก็แลเห็นหมู
ป่าตัวหนึ่งวิ่งออกมาจากพุ่มไม้ตัดไปข้างหน้าก็ทรงควมบ้า
ติดตามไปจนกระทั่งถึงป่าสูงอันรกชัฏและชุ่มชื้นร่มเย็น หมูป่า
ตัวนั้นก็หายไป พระราชารู้สึกเหนื่อยอ่อนและเมื่อยล้า หลงทาง
กับข้าราชการบริพารไปแต่พระองค์เดียว มีเสวกผู้วิ่งนำหน้าม้าพระ
ที่นั่งเท่านั้นที่อยู่เป็นเพื่อน ต่างคนต่างก็หิวโหยเต็มทีและ
กระหายน้ำจนคอแห้งผาก พระราชาแลดูเสวกผู้ดำต้อยซึ่ง
อุตส่าห์วิ่งมาอย่างเต็มที่ทั้ง ๆ ที่ม้าพระที่นั่งวิ่งเร็วกว่ากับลมพัด
พระราชাত্রัสถามด้วยความเมตตาว่า "เจ้าจำทางที่เรามาได้
ไหม"

เสวกได้ฟังก็คุกเข่าลงกับพื้นประสานมืออัญชลีด้วย
ความนอบน้อมตอบว่า

"ข้าพระบาทจำทางได้ดี แต่พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อย
เต็มที น่าจะพักอยู่ที่นี้ก่อน เพราะตอนนี้ดวงอาทิตย์ยังแผดแสง
แรงกล้านัก อย่าเพิ่งเสด็จไปเลย"

พระราชชาติยั้งดั่งนั้น ก็ตรัสแก่ชายหนุ่มอย่าง
อ่อนโยนว่า

"เอาเถิด เราจะพักอยู่ที่นี้ก่อน แต่ข้ากระหายน้ำเต็มที
ถ้าเจ้ารู้ว่ามึน้ำอยู่ที่ไหนก็หามาให้ข้ากินเถอะ"

"ข้าพระบาทจะไปเดี๋ยวนี" เสวกทูลรับอาสาทันที
จัดแจงปีนขึ้นไปบนต้นไม้สูงต้นหนึ่ง มองไปเบื้องหน้าก็แลเห็น
แม่น้ำสายหนึ่งอยู่ไม่ไกลก็ปีนกลับลงมาราบทูลให้พระราช
ทราบ และนำทางไปจนถึงแม่น้ำนั้น เมื่อไปถึงก็เอาอานม้าลง
ปล่อยให้ม้ากินน้ำและนอนเกลือกกลิ้งไปมา จากนั้นก็หาหญ้า
อ่อนมาให้มันกินอย่างอิมหนา ทำให้มันสดชื่นขึ้นมาก ส่วน
พระราชาก็เสด็จลงอาบน้ำในแม่น้ำนั้น เสวกก็ควักผลอำมลกะ

(มะขามป้อม) จากกระเป๋าสองสามผลถวายให้ทอดพระเนตร
เมื่อพระราชาราชเห็นผลอามลกะก็ประหลาดพระทัย ถามว่าเขา
เอามาจากไหน เสวกก็คุกเข่าลงแบ่มือที่มีผลอามลกะวางอยู่
สองสามผล กราบทูลว่า

"พระเจ้าข้า เมื่อสิบปีมาแล้ว ข้าพระบาทยังชีพ
ติดต่อกันมานานด้วยผลอามลกะเช่นนี้ ข้าพระบาทได้ปรนนิบัติ
พระราชาราชองค์หนึ่งด้วยความภักดี แต่พระองค์ก็มีได้
พระราชทานอะไรให้เลย ข้าพระบาทต้องดำรงชีพแบบฤๅษี กิน
แต่ผลอามลกะเพื่อยังชีพไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น"

พระราชาราชได้ฟังก็ตรัสว่า "อย่างนี้นี่เล่า เจ้าจึงสมกับ
ชื่อของเจ้าว่า สัตตวศีล" ทรงตั้งต้นพระทัยด้วยความสงสาร
รำพึงในพระทัยว่า "ช่างน่าอายนักที่พระราชาราชไม่ได้สอดส่อง
ทุกข์สุขของบ่าวไพร่เช่นนั้น ไม่รู้ว่าใครเดือดร้อนแค่นั้น จะ
ช่วยได้อย่างไร ช่างน่าอายนักที่พวกขุนนางวางน้ำทั้งหลายก็เอา
แต่เสพสุขเฉพาะตน แม้จะรู้ว่าคนทุกข์ยากลำเค็ญเป็นใครก็

เจียบเฉย หาได้กราบทูลพระเจ้าแผ่นดินให้ทราบไม่" พระราชา
คิดดังนั้นแล้วก็เห็นใจเสวกผู้ต่ำต้อยยิ่งนัก อย่างไรก็ตามก็ดี ด้วย
ความหิวโหย พระองค์ก็จำต้องหยิบเอาผลอามลกะไปเสวยสอง
ผล หลังจากเสวยเสร็จและดื่มน้ำแล้ว ก็นอนพักผ่อนเอาแรงชั่ว
ระยะหนึ่งพร้อมด้วยเสวกผู้นั้น

ครั้นตื่นขึ้น เสวกก็เอาม้าทรงมาถวาย พระราชาเสด็จ
ขึ้นม้าเดินทางต่อไป มีเสวกวิ่งนำหน้าเพื่อนำทางเสด็จ แม้
พระราชาจะเมตตาโปรดให้เขาขึ้นขี่ม้าตัวเดียวกับพระองค์ แต่
เขาก็เจียมตนไม่ยอมตามพระประสงค์ ในที่สุดพระราชาก็เสด็จ
กลับคืนพระนคร และพบกองทหารของพระองค์มารอรับอยู่
แล้ว พระราชาโปรดให้ประกาศเกียรติคุณของเสวกผู้รักดีเป็น
เลิศ และประทานทรัพย์สินศฤงคารเป็นอันมากแก่เขา พร้อมด้วย
ที่ดินหมู่บ้านอันเป็นส่วยเลี้ยงชีวิตอย่างอุดมสมบูรณ์ เป็นการ
ตอบแทนบุญคุณที่เขามีต่อพระองค์เป็นอันมาก สัตตวศีลจึง
กลายเป็นคนร่ำรวยมั่งคั่งตั้งแต่นั้น และยังคงปรนนิบัติ
พระราชาอยู่เหมือนเดิม

วันหนึ่งพระราชอาชญาสิงห์ทรงมอบงานสำคัญให้แก่
สัตตวศीलโดยสั่งให้เดินทางไปยังเกาะลังกา เพื่อเจรจาสู่ขอพระ
ราชธิดาของกษัตริย์พระองค์นั้น เสวกหนุ่มออกเดินทางโดยเรือ
เดินทะเล สัตตวศीलกระทำบวงสรวงแก่ทวยเทพผู้คุ้มครองตน
แล้วออกเดินเรือไปกับพราหมณ์คณะหนึ่งซึ่งพระราชอาชญา
แต่งตั้งให้ร่วมทางไปด้วย เมื่อเรือแล่นไปได้ครึ่งทางก็มีมฆุดขึ้น
จากทะเลเป็นที่อัศจรรย์แก่ทุกคนในเรือลำนั้น ฆนี้สูงเด่นจน
ยอดแตะกลุ่มเมฆ ประดับด้วยทองคำและเครื่องหมายเหมือน
ธงทั้งหลายที่ปลิวสะบัดอยู่ในายลม ในขณะที่นั้นเองกำแพงเมฆก็
ตั้งขึ้นในท้องฟ้า เกิดสายฝนถล่มมาอย่างหนัก และพายุพัด
กระหน่ำรุนแรง จนทำให้เรือถูกบังคับให้แล่นเข้าสู่ธงทองนั้น
ด้วยอำนาจของลมและฝน และถูกผูกติดกัน มีลักษณะการดัง
ความูข้างบังคับให้ผูกขาติดกับเสาตะลุงณะนั้น และทั้งธงทั้งเรือ
ก็ค่อย ๆ จมลงในมหาสมุทรอันบ้าคลั่ง

บรรดาพราหมณ์ที่อยู่ในเรือต่างก็ตื่นตระหนกตกใจ
กลัวตาย และตะโกนร้องเรียกให้พระเจ้าอาชญาสิงห์ช่วย เมื่อ

สัตว์สี่ตีนได้ยินเสียงพราหมณ์ร้องก็คิดถึงพระราชผู้เป็นนายด้วยความรักดี จึงถือดาบมือหนึ่ง พันอาภรณ์เข้ากับตนอย่างทะมัดทะแมง กระโจนลงไปในเกลียวคลื่นเพื่อติดตามหมาสาเหตุแห่งภัยพิบัติ โดยดำน้ำลงไปตรงที่ตรงผุดขึ้นมา และในทันทีที่เขาจมนลงไป เรือลำนั้นก็ถูกกระแสน้ำและลมพัดพาไปไกล ทำให้เรือคว้างคว้างไปมาครู่หนึ่งแล้ว ก็พาเอาทุกคนจมนหายไปทะเลลึก สู่ปากของอสุรทะเลที่กำลังกระเหี้ยนกระหือรือคอยที่อยู่

ส่วนสัตว์สี่ตีนเมื่อจมนลงไปในห้องทะเล รู้สึกตัวว่าตกลงมาในนครแห่งหนึ่งอันงดงามโอฬาร ไม่แลเห็นทะเลอยู่ที่ใดเลย เมื่อแลดูรอบ ๆ ก็พบกับภาพอันวิจิตรสุดบรรยาย คือปราสาทราชวังที่หลังคาเป็นทองกระทบแสงอาทิตย์เป็นประกายวูบวาบ ตั้งอยู่บนเสาอันเรียงรายเป็นแถวทำด้วยเพชร มณีระยิบระยับไปทั่ว มีอุทยานแห่งหมู่ไม้และดอกไม้บานสะพรั่งใกล้กับทะเลสาบซึ่งมีน้ำใสกระจ่างราวกับแผ่นแก้ว ที่ทะเลสาบมีบันได้แก้วมณีสีต่าง ๆ ทอดลงสู่ผืนน้ำและใน

ทะเลสาบนั้นเองมีเทวาลัยของพระทศกัณฐ์ตั้งโดดเด่นเป็นสง่า
ราวกับภูผาพระสุเมรุ มีกำแพงหินสีงามและธงทิวเพชรพลอย
เรียงรายอยู่โดยรอบ สัตตวาศิลเข้าไปสู่ตึระของพระเทวี
กระทำการบูชาด้วยใจศรัทธา กล่าวโคลกเทวีมาหาคมนัยนถวาย
บทหนึ่ง และนั่งพักด้วยความรู้สึกงงวยราวกับตกอยู่ในความ
ฝัน

ในระหว่างนั้น มีเทพอัปสรตนหนึ่งเปิดทวารเทวาลัย
เข้ามา แผ่รัศมีสว่างโชติช่วงตรงหน้าเทวรูปพระเทวี นางมีเนตร
ยาวเรียวยาวกับกลีบบัวอินทิวร(บัวสายสีน้ำเงินชนิดหนึ่ง) มี
พัศตร์เอิบอิมเช่นสมบูรณจันท์ มีอิมอ้นงามละมุนดังดอกไม้ มี
สรีระอันแบบบางละไมราวกับแท่งเทียนที่หล่อหลอมขึ้นมาจาก
ไยรากพลับพลึง จะเปรียบความงามของนางโดยส่วนรวมก็
คล้ายกับสระโบกขรณีที่เคลื่อนไหวได้นั้นเอง นางเดินผ่านฝูง
นางบริวารเข้าไปสู่พระวิมาน(ส่วนลึกที่สุดในเทวาลัย เป็นที่
สถิตของเทวรูป) ที่สถิตของเทวรูปและที่ที่สถิตของหัวใจสัตตว
าศิลในขณะเดียวกัน เมื่อนางกระทำการบูชาพระเทวีแล้วก็

ออกมาจากพระวิมาน แต่หาได้ออกจากหัวใจของชายหนุ่มไม่ นางเข้าไปสู่ที่ว่างภายนอกวิหาร สัตตวศิลกัติดตามนางไป พอออกมาพ้นทวารลัยชายหนุ่มก็แลเห็นนครอีกแห่งหนึ่งปรากฏตรงหน้า งามโอ้อ่าคล้ายกับอุททยานอันเป็นที่รวมแห่งความบันเทิงทั้งหลาย เมื่อเข้าไปสู่อุทยานสัตตวศิลกัแลเห็นนางนั่งอยู่บนแท่นซึ่งประดับประดาด้วยเพชรพลอย เขาจึงตามเข้าไปและนั่งลงเคียงข้างนาง นัยน์ตาจับจ้องแต่ใบหน้าของนางด้วยความเสน่หาเป็นล้นพ้น รวากับบุรุษที่ปรากฏในภาพวาดมีลักษณะแน่นอนฉะนั้น เพียงแต่มีแข้งขาอันสั้นทึ่มและโลมาอันชูชัน เพราะความปรารถนานางอย่างแรงกล้า เมื่อนางแลเห็นว่าเขามองนางด้วยความหลงใหลก็ยิ้มและพยักหน้าให้บริวารของนางถอยออกไป นางผู้บริวารทั้งหลายจึงกล่าวแก่ชายหนุ่มว่า

"ท่านมาสู่ที่นี่ในฐานะอาคันตุกะของเรา ฉะนั้นจงมีใจรื่นเริงต่อทุกสิ่งที่น่ายหุญิงของพวกข้าจะเสนอแก่ท่านเถิด จงลุกขึ้นไปอาบน้ำให้สะอาดแล้วมาบริโภคอาหาร"

เมื่อชายหนุ่มได้ฟังดังนั้นก็รู้สึกชื่นมื่นขึ้น ค่อยลุกขึ้น
อย่างมีเรี่ยวแรง เดินไปยังสระน้ำที่นางเหล่านั่งชี้ให้ และ
ในขณะที่เขาดำลงไปใต้น้ำนั้นก็ไหลขึ้นแลดูโดยรอบด้วยความ
อัศจรรย์ใจอย่างยิ่ง เพราะปรากฏว่าเขาไหลขึ้นมากกลางสระใน
สวนขวัญของพระราชวังจันทสิงห์แห่งนครตามลปติ และทันที
ที่แลเห็นเขาก็ต้องอุทานออกมาว่า

"อะโฮ นี่มันเรื่องอะไรกัน เดียวนี้เราอยู่ในอุทยานหลวง
แต่เมื่อตะกี้เราอยู่ในนครอันงามโอพารนี้ ความรื่นรมย์ที่มีอยู่ที่
นั้นหายไป กลายเป็นความโศกเศร้าแสนศัลย์ที่นี่เพราะต้องแยก
จากนางมา แต่นี่ก็มีโช้ความฝัน เพราะเราเห็นทุกอย่างในสภาพ
ของคนที่ตั้งแล้วแท้ ๆ บัดนี้ความจริงก็แจ่มแจ้งแล้วว่า เราถูก
นางในบาดาลแห่งนั้นหลอกเหมือนอ้ายโง่ตนหนึ่งนั่นเอง"

คิดดังนี้แล้ว สัตตวศีลก็ออกเดินท่องเที่ยวไปในสวน
อย่างไร้จุดหมาย มีลักษณะเหมือนคนบ้า มีความเสียใจอย่าง

ลึกซึ่งที่ต้องพรากจากนางมาโดยไม่มีทางจะได้พบกันอีก เดิน
พลางรำให้ด้วยใจร้อนทผิตหวัง

บรรดาผู้รักษาอุทยานแลเห็นชายหนุ่มเดิน
กระเซอะกระเซิงอยู่ในสวนมีร่างกายอันเรียราดด้วยเกสร
ดอกไม้สีเหลืองเต็มไปทั่วเช่นนั้น ก็รีบพากันไปกราบทูล
พระราชินีให้ทรงทราบ พระราชินีจึงสั่งให้ไปฟังถึงนางใน
พระทัยยิ่งนัก เสด็จมาด้วยพระองค์เอง แลเห็นเสวักของ
พระองค์ตกอยู่ในสภาพที่น่าสงสารเช่นนั้นก็ทรงปลอบด้วย
ความปรานี ตรัสแก่เขาว่า

"เพื่อนรักของข้า นี่มันเรื่องอะไรกันเล่า ช่วยเล่าให้ข้าฟัง
ทีสิ ข้าใช้ให้เจ้าเดินทางไปทำธุระในที่หนึ่ง แต่เจ้ากลับไปอีกที่
หนึ่ง ลูกศรของเจ้าพลาดที่หมายเสียแล้วหรือ"

เมื่อสัตตวศีลได้ฟังรับสั่งเช่นนั้น ก็กราบทูลเรื่องราวที่เป็นมาทั้งหมดให้พระราชาทรง พระราชาได้ฟังก็ฉงนพระทัยยิ่งนัก รำพึงแก่ตนเองว่า

"ช่างประหลาดอะไรอย่างนี้ ชายคนนี้เป็นวีรบุรุษอย่างไม่ต้องสงสัย เขาถูกความรักหลอกเล่นจนหัวปั่น แต่จะว่าไปข้ากลับยินดีด้วยซ้ำเพราะข้าได้โอกาสที่จะปลดเปลื้องหนี้แห่งบุญคุณที่เขามีต่อข้าเสียที"

ดังนั้นพระราชาวีระจึงกล่าวแก่เขาว่า "เจ้าจงหยุดเศร้าโศกเสียทีเถิด ข้าจะพาเจ้ากลับไปทางเดิมเพื่อไปสู่นางอสุรีที่เจ้ารักด้วยตัวของข้าเอง" เมื่อพลบโยงดังนี้แล้วก็รับสั่งให้เขาไปอาบน้ำและกินอาหาร เป็นการพักผ่อนเอาแรงไว้

วันรุ่งขึ้น พระราชาทรงมอบราชาอาณาจักรแก่เหล่าเสนาบดีให้ช่วยดูแล แล้วเสด็จลงเรือแล่นไปไปในทะเลพร้อมด้วยสัตตวศีลซึ่งเป็นผู้นำทาง ทันทีที่เรือมาถึงครึ่งทาง สัตตวศีล

ก็แลเห็นคันธงมหัศจรรย์ผุดขึ้นจากน้ำทะเลพร้อมด้วยผืนธงอัน
สง่างามเหมือนที่เคยเห็นเมื่อครั้งก่อน จึงกราบทูลพระราชาวา

"นั่นไงละพระเจ้าข้า เสาธวัชอันยิ่งใหญ่ เครื่องหมาย
แห่งสมบัติอันหาค่ามิได้ผงาดโดดเด่นอยู่ในทะเลอย่างสง่างาม ข้า
พระบาทจะกระโดดลงตรงนั้น ต่อจากนั้นพระองค์โปรดกระโดด
ตามข้าพระบาท ดำดิ่งลงไปตามเสาธงนี้แหละ"

ขณะที่สัตตวสีลกราบทูลอยู่นี้เรือก็แล่นเข้าไปใกล้เสา
ธงทอง เป็นเวลาเดียวกับที่เสาธงกำลังเริ่มจะจมลง สัตตวสีลรีบ
กระโดดลงไปเป็นคนแรก พระราชาเป็นคนที่สองที่กระโดดตาม
ลงไป ในไม่ช้าก็ปรากฏว่าทั้งสองคนลงมาถึงนครอันโอฬาร
พร้อมกัน พระราชาทรงตื่นพระทัยเป็นล้นพ้นต่อภาพที่ปรากฏ
เฉพะะหน้า หลังจากเสด็จเข้าไปบูชาเทวรูปพระแม่เจ้าปารวตี
แล้ว ก็เสด็จกลับมานั่งข้างสัตตวสีล

ระหว่างนั้นเองในท่ามกลางแสงทองระยิบระยับ นาง
โฉมงามก็ปรากฏร่างแวดล้อมด้วยบริวารจำนวนมาก สัตตวสีล
แลเห็นก็รีบกราบทูลละล้าละลักว่า นั่นแหละคือนางยอดดวงใจ
ของตน พระราชาทอดพระเนตรแล้วรู้สึกว่ ถึงนางจะงาม
เพียงไร แต่หาได้ผูกมัดพระองค์ให้คลั่งไคล้ได้ไม่ ดวงหทัยของ
พระองค์มีแต่ความว่างเปล่า หาได้มีเยื่อใยจต่อนางแม้แต่น้อย
นางโฉมงามแลเห็นพระราชาผู้ส่งงาม ประกอบด้วยลักษณะ
มหาบุรุษอันเด่นชัดเช่นนั้นก็ประหลาดใจรำพึงแก่ตนเองว่า

"ใครหนอช่างงามสง่าถึงเพียงนี้"

แล้วนางก็กลับเข้าไปในทเวาลัย กระทำนัมัสการเทวรู
ปพระเทวี และอธิษฐาน ฝ่ายพระราชามีความรู้สึกดูหมิ่นต่อ
นาง ไม่ต้องการจะเห็นนางอีก จึงพาสัตตวสีลเดินเข้าไปพักผ่อน
ในสวน ในเวลาไม่นานนักนางเทตย์(จากศัพททีไทตย หมายถึง
อสุรพวกหนึ่ง ซึ่งเป็นบุตรของพระกัศปเทพบิดรกับชายาองค์
หนึ่งคือนางทิตี) โฉมงามกลับออกมาจากพระวิมาน หลังจากที่

ได้อิच्छานขอสามีที่ดีต่อพระเทวีแล้ว นางเรียกบริวารคนหนึ่งเข้ามาและกล่าวว่า "เพื่อนเอ๋ย ไปหาดูสิว่า ชายผู้งามสง่าเป็นมหาบุรุษที่ข้าเห็นเมื่อตะกี้เป็นใคร แล้วเชิญให้เขาเข้ามาเพื่อเราจะได้ต้อนรับเขาให้สมเกียรติ เราจะต้องต้อนรับเขาให้ดีเพราะเขาเป็นวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ สมควรจะได้รับ การต้อนรับเป็นพิเศษ"

เมื่อนางบริวารได้รับคำสั่งเช่นนั้นก็รีบติดตามจนพบพระราชอาชญาอยู่ในสวนกำลังก้มลงกระทำอัญชลีอย่างนอบน้อม และนำสารของผู้เป็นนายมากราบทูลให้ทรงทราบ พระราชาผู้วิระกัลป์ตรัสอย่างไม่แยแสด้วยเสียงอันเหยียดหยามว่า "สวนนี้ก็ให้ความรื่นรมย์แก่ข้าเพียงพอแล้ว ข้าจะปรารถนาความบันเทิงอะไรนอกเหนือไปจากนี้เล่า"

เมื่อนางบริวารนำความกลับมาแจ้งแก่นางอสูรผู้เป็นนาย นางก็คิดในใจว่าพระราชอาชญาองค์นี้ไม่ใ้ดีต่อเรา เพราะถือว่าพระองค์มีเกียรติยศสูงส่งยิ่งกว่าเรา ถ้ากระไรเราควรถวายเป็นการต้อนรับอย่างวิเศษสุดแก่พระองค์ดีกว่า ดังนั้นนางแทตย์จึง

ออกมาหาพระราชาด้วยตนเองที่อุทยาน และคิดว่าพระราช
องค์นี้ถูกส่งมาให้ป็นสามีของนางด้วยผลบุญที่นางได้บูชาพระ
ทศกาคาเทวีนั้นเอง ขณะเมื่องนางยตรกายเข้ามานั้น บรรดาราษ
ชาติต่างก็ให้เกียรติแก่นางโดยค้อมกึ่งลงต่ำ หม่อมวลปักษินชาติ
ก็ร้องเพลงอย่างไพเราะ และลดาวัลย์ก็กวัดไกวไปมาตามสาย
ลมอ่อนรำเพย ปรายโพรยเกสรกุสุมรสลงสู่ร่างของนางมิขาด
สาย เมื่อนางดำเนินเข้ามาใกล้วิรัชตรีย์ ก็ก้มลงถวายความ
เคารพอย่างนอบน้อม เชิญชวนให้พระองค์ทรงรับไมตรีของนาง

พระราชาก็ฟังก็ทรงชี้ไปที่สุดตวศีล และตรัสแก่นาง

ว่า

"ข้าเดินทางมาที่นี่ก็เพื่อถวายการบูชาแด่องค์พระทศกาคา
ตามที่ชายคนนี้เชิญชวน ข้าก็ได้บูชาพระเทวีแล้วด้วยธวัชอัน
งาม หลังจากนั้นแล้วก็หมดภาระของข้า เจ้ายังมีอะไรจะมาเสนอ
ข้าอีก"

เมื่อนางได้ฟังดังนั้นก็กล่าวว่า "ถ้ากระนั้นก็ทรงมาเถิด ข้าจะพาพระองค์ไปยังนครแห่งที่สองของข้า ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในสามโลกนี้"

เมื่อได้ฟังนางกล่าวจบ พระราชาก็สรรวลเสียงกึกก้องตรัสว่า

"โอ๊ะโอ เรื่องนั้นนะหรือ ชายคนนี้ได้เล่าให้ข้าฟังหมดแล้ว ถึงเรื่องวังอันมหัศจรรย์พร้อมด้วยทะเลสาบที่น่าลงไปอาบของเจ้านั้นแหละ"

นางโฉมงามได้ฟังก็กล่าวว่า "อารยบุตร ขออย่าตรัสอย่างนั้น ข้ามิได้มีเจตนาจะหลอกลวงพระองค์เลย ใครเล่าจะกล้าหลอกลวงบุคคลที่น่านับถืออย่างพระองค์ได้ ข้าเป็นดั่งทาสของท่านทั้งสองอยู่แล้ว จะเกรงอะไรอีก ขอเชิญเสด็จมากับข้าเถิด"

พระราชินีได้ฟังก็ทรงตกลง พาสัตตวสีลไปด้วย
พระองค์ เสด็จตามนางงามเข้าไปสู่วังชั้นในของนาง เมื่อเปิด
ประตูเข้าไปสู่วังอันงาม ก็ทอดพระเนตรเห็นสวนขวัญอันงดงาม
สุดพรรณนา ดารดาษไปด้วยพฤกษชาติซึ่งมีดอกบานตระการ
ตาทุกหนทุกแห่ง นครภายในแห่งนี้มีลึงเมลิองไปด้วยแสงทอง
แสงแก้วระยิบระยับไปหมด รวากับยอดกุฎาพระสุเมรุอันเป็นที่
ตั้งแห่งเมืองฟ้า นางแพทย์เชิญชวนให้พระราชินีประทับบน
บรรยงก์รัตนาศน์ที่รจิดไว้อย่างสุดบรรเจิด และถวายการ
ต้อนรับด้วยอรรขมะ (การต้อนรับผู้เป็นแขกด้วยการมอบเมล็ด
ข้าว หญ้าทูระ ดอกไม้ และน้ำ ให้แก่แขกผู้มาเยือน) และทูล
พระราชินีว่า

"โอ นโรดม ข้านี้เป็นธิดาของอสูรกาลเนมิ(นามอสูรหรือ
รากษสตนหนึ่ง เป็นลูกของอสูรวิโรจนะ ผู้เป็นหลานของพญา
ยักษ์ หิรัณยกคิปุ ถูกพระนารายณ์ฆ่าด้วยจักรสุทรรศน์) ผู้ทรง
กิตติคุณอันประเสริฐแห่งเหล่าอสูรทั้งหลาย แต่พ่อของข้าละ
โลกไปสู่สวรรค์แล้ว โดยอาญาของพระวิษณุ(หรือพระนารายณ์

เป็นเทพสูงสุดองค์หนึ่งในจำนวนสามองค์ ซึ่งประกอบด้วยเทพอีกสององค์คือ พระศิวะ(อิศวร) และพระพรหม) ผู้เป็นพระจักรี(ผู้ทรงจักร (ชื่อสุทรรศน์)เป็นอาวุธ หมายถึงพระวิษณุ หรือพระนารายณ์) และนครแฝดที่ทรงแลเห็นนี้ ข้าได้รับมรดกมาจากบิดาของข้า เป็นนครอันเลิศที่รังสรรค์ด้วยฝีมือของพระวิศวกรรมัน(หรือวิศวกรรม)(เทพผู้เป็นนายช่างใหญ่แห่งสวรรค์) ผู้ใดอยู่ในปุระนี้จะปรารถนาอะไรก็จะได้ตั้งใจ เป็นที่ซึ่งความชราและความตายมิอาจมาเยี่ยมกรายเลย มาบัดนี้ข้ามีความนับถือพระองค์ดุจดั่งพ่อของข้า ตัวข้าและพระนครทั้งสองนี้เป็นของใต้ฝ่าพระบาทแล้ว"

กล่าวแล้วนางก็คุกเข่าลงกราบแทบบัวบาทของพระราชาราชแสดงการถวายตัว พระราชาจึงตรัสแก่นางว่า "ถ้าเป็นดังที่เจ้าพูด ข้าก็ขอมอบเจ้าไว้แก่เพื่อนข้าคือ สัตตวศิลผู้นี้ ผู้ซึ่งข้ารักเหมือนญาติสนิท"

เมื่อพระราชารู้ทรงสิริดังพระทูลคาเทวีในร่างมนุษย์
ตรัสถ้อยคำนี้ นางก็เข้าใจและยอมรับฟังโดยดี ด้วยประการ
ฉะนี้ สัตตวศีลก็ได้บรรลุดุจดุศยอดแห่งความปรารถนาคือ ได้
นางผู้เป็นยอดดวงใจ และได้เป็นราชันครองนครทั้งสองด้วยใน
ขณะเดียวกัน พระราชาจึงตรัสแก่เขาว่า

"แน่ เจ้าเพื่อนยาก บัดนี้ข้าก็ได้ให้สิ่งที่เจ้าปรารถนา
แล้วเป็นเครื่องตอบแทนผลอามลกะที่เจ้าเคยให้ข้ากินผลหนึ่ง
ในสมัยก่อน แต่ข้าก็ยังเป็นหนี้เจ้าอยู่ ข้ายังไม่ได้ให้รางวัลแก่เจ้า
เป็นอย่างที่สอง"

เมื่อพระราชารู้จันทสิงห์กล่าวแก่สัตตวศีลผู้ยืนก้ม
ศีรษะอยู่ตั้งนั้นแล้ว ก็ให้สมาตรัสแก่นางเทตยาสุรีว่า

"ทีนี้เจ้าจงแสดงหนทางที่จะนำข้ากลับพระนครเถิด"

นางอสุรีได้ฟังตั้งนั้นก็ถวายกระบี่เล่มหนึ่งแก่
พระราชาร่วมทั้งแนะนำว่า "กระบี่วิเศษนี้ชื่อปราบสกลทิศ ไม่

มีใครเอาชนะได้ พระองค์จึงเอาติดตัวไปพร้อมด้วยผลไม้ซึ่งมี
คุณอันเลิศ ซึ่งเมื่อพระองค์ได้เสวยแล้วจะสามารถเอาชนะ
ความแก่และความตายได้"

พระราชาทรงทราบวิถีที่นางกล่าวเป็นนัยดังนั้นแล้ว
ก็กระโจนลงสู่บึงใหญ่ตามที่นางชี้ให้ และสิ่งที่เกิดตามมาก็คือ
พระองค์ได้ผุดขึ้นในนครของพระองค์เองราวปาฏิหาริย์ ส่วน
สัตตวสีลมิได้ติดตามไป เพราะได้เป็นราชาครองสองพระนคร
ณ บาดาล พร้อมด้วยนางอสุรีโฉมงาม มีความสุขอยู่ในแดน
ทิพย์แห่งนั้นชั่วนาน

"ข้าแต่เทพบุตร" เวตาลกล่าวหลังจากนิทานจบลงแล้ว
ว่า "ข้ายังสงสัยอยู่ว่าใครกันแน่ระหว่างบุรุษทั้งสองนั้นที่กล้า
หาญที่สุดในการโจนลงทะเล"

เมื่อเวตาลตั้งปณาดังนี้ พระราชาตรัสกรรมเสนผู้ทรง
เกรงคำสาปของเวตาลก็กล่าวว่า

"ถ้าจะให้ข้าตอบ ข้าก็ต้องบอกว่า สัตตวศีลนั้นแลคือคนที่กล้าหาญที่สุด เพราะเขากระโจนลงสู่สมุทร ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เขาไม่รู้ถึงเหตุการณ์ และมีได้มีความหวังใด ๆ เลย ส่วนพระราชานั้นทรงทราบดีอยู่แล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้น เมื่อดำลงไปใต้น้ำเพื่อหาอะไรที่นั่น และพระองค์ก็ได้ตกหลุมรักนางแทตยาสุรี เพราะพระองค์หาได้มีความปรารถนานางแต่ประการใดไม่"

ฝ่ายเวตาลเมื่อได้ยินพระราชাত্রัสดังนั้นเป็นการละเมียดกติกาก็หายแวบไปจากอังสาของพระราชาก็กลับไปสู่ต้นโอศกตามเดิม พระราชาก็เสด็จกลับไปยังที่นั่นอีกครั้งหนึ่งเพื่อจะเอาตัวมันมาให้ได้ ทั้งนี้เพราะบุรุษผู้มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนทำ ย่อมไม่ละทิ้งไปก่อนที่งานของตนจะสำเร็จลงตามสัญญา

นิทานเรื่องที่ ๘

ครั้นพระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปจับเวตาลที่
ต้นอโศกมาแล้วก็พาดมันไว้บนบ่า เดินกลับไปทางเดิมเพื่อจะไป
พบโยคีสถานตีสีลที่ป่าช้า แต่ขณะที่เดินมาในความเงยบนั่นเอง
เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า "แน่ะ ราชะหนทางยังอีกไกล เพื่อจะให้
พระองค์ลืมนภาระอันหนักนี้ โปรดเตรียมสดับปัญหาของข้าเถิด"

แต่โบราณกาล ยังมีท้องถิ่นหนึ่งเป็นสมบัติของ
ตระกูลพราหมณ์ในแคว้นอังคะ เรียกว่า หมู่บ้านพฤกษณ์ ใน
หมู่บ้านดังกล่าวนี้มีพราหมณ์ที่ร่ำรวยคนหนึ่งมีชื่อว่าวิษณุ
สวามิน พราหมณ์ผู้นี้มีภรรยาซึ่งอยู่ในตระกูลทัดเทียมกับตน
ด้วยชาติกำเนิด นางพราหมณ์ได้ให้กำเนิดบุตรชายสามคนซึ่งมี
ความเป็นผู้ดีหัวสูงเช่นเดียวกัน ในกาลต่อมาเมื่อเด็กทั้งสาม
เติบโตเป็นหนุ่มก็เป็นที่ภาคภูมิใจของบิดามารดามาก

วันหนึ่งเมื่อพราหมณ์กำลังจะกระทำยัญพิธี(พิธี
บวงสรวง) ก็เรียกบุตรชายทั้งสามเข้ามาและสั่งให้ทั้งสามคน
ออกไปเที่ยวหาเต่าทะเลที่ชายหาด เมื่อไปถึงฝั่งทะเลมินานก็
พบเต่าตัวหนึ่ง พราหมณ์ผู้พี่ใหญ่ก็กล่าวแก่น้องชายทั้งสองว่า

"พวกเจ้าคนหนึ่งคนใดในสองคนจงแบกเต่าเอาไปให้
ท่านพ่อทำยัญพิธีเถิด ข้าคงจะแบกมันไปไม่ได้เพราะมันสั้น
ด้วยตะไคร่น้ำ"

เมื่อพี่ชายใหญ่กล่าวดังนี้ น้องทั้งสองก็กล่าวว่า "ถ้าพี่
ลังเลใจ ไม่กล้าแบกมันไป ทำไมพวกข้าจะต้องแบกไปเล่า"

พี่ชายใหญ่ได้ฟังก็กล่าวว่า

"เจ้าทั้งสองจะต้องเอาเต่านี้อะไรไป ถ้าเจ้าไม่ทำ เจ้าก็จะได้
ชื่อว่า ฆัตยัญพิธีของพ่อ ทำให้ไม่สำเร็จ ทั้งเจ้าและท่านพ่อก็
จะตกรนกรด้วยกันทั้งคู่แน่ ๆ"

เมื่อเขาบอกแก่น้องทั้งสองดังนี้ คนทั้งสองกลับหัวเราะเยาะและกล่าวว่า "ถ้าพี่รู้หน้าที่ของพวกเราดังนี้แล้วทำไมไม่รู้ตัวเองว่าพี่ก็ต้องทำหน้าที่เช่นเดียวกัน"

พี่ชายใหญ่จึงกล่าวว่า "ข้าเป็นผู้ดีในการกิน และข้าไม่คิดว่าจะแตะต้องเจ้าเต่าตัวนี้ มันน่าขยะแขยงสิ้นดี"

น้องคนกลางได้ฟังจึงพูดว่า "ถ้าเช่นนั้นข้าก็เป็นผู้ดีที่สุด เพราะข้าเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดในเรื่องของเพศอันละเอียดอ่อน"

เมื่อได้ฟังดังนี้พี่ชายใหญ่ก็กล่าวว่า "ถ้ากระนั้นก็ให้เจ้าน้องเล็กนี้แหละนำเต่านี้อไป"

น้องคนสุดท้ายองไต่ย็นก็ขมวดคิ้วด้วยความไม่พอใจกล่าวแก่พี่ชายทั้งสองว่า "เจ้าคนโง่ ข้าเป็นผู้ดีเรื่องเตียงนอน เพราะฉะนั้นข้านี้แหละเป็นผู้ดีมากที่สุด"

ทั้งสามพี่น้องต่างก็ทะเลากันเพราะความหยิ่งลำพอง
ในตัวเอง ดังนั้น คนทั้งสามจึงละจากเต่าทะเล เดินทางเข้าไปใน
เมืองวิภูงกปุระ ซึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินชื่อ พระเจ้าประเสนชิต
ปกครองอยู่ เพื่อจะให้ตัดสินกรณีพิพาทของตน

เมื่อสมุหราชมนเทียรขานชื่อเรียบริ้อยแล้ว พี่น้องทั้ง
สามก็เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน และบรรยายเรื่องราวให้ทรง
ทราบอย่างละเอียด พระราชาฟังเรื่องราวแล้วก็ตรัสว่า "คอย
อยู่ที่นี้แหละ ข้าจะให้เจ้าได้พิสูจน์ตัวเองเสียก่อน" ชายทั้งสามก็
ตกลงและนั่งรออยู่ ณ ที่นั้น

ขณะนั้นเป็นเวลาที่พระราชาจะเสวยภัตตาหารมือ
กลางวัน จึงเรียกให้ชายทั้งสามเข้ามาร่วมโต๊ะเสวยซึ่งมีอาหาร
อันโอชะปรุงแล้วอย่างดีที่สุด ส่งกลิ่นหอมฟุ้งยั่วชวนจุมก
ประกอบด้วยรสต่าง ๆ ถึง ห้ารส พราหมณ์ผู้เป็นพี่ใหญ่แลเห็น
แล้วก็ไม่ยอมกิน กลับขีดหน้าอย่างหยิ่งจองหองและขยะแขยง
พระราชาจึงตรัสถามว่า "อาหารบนโต๊ะเสวยนี้ล้วนแต่ของดี

วิเศษทั้งสิ้น เหตุใดเจ้าจึงไม่ยอมกิน" พราหมณ์ได้ฟังก็ทูลตอบ
ว่า

"ข้าพบาทสังเกตเห็นว่า อาหารนี้มีกลิ่นตุ ๆ รวากับ
กลิ่นซากศพ ดังนั้นข้าพบาทจึงไม่อาจเข้าไปเฉียดใกล้อาหาร
พวกนี้ ไม่ว่ามันจะอร่อยสักแค่ไหนก็ตาม"

พระราชาก็ตรัสถามผู้ที่นั่งล้อมรอบโต๊ะนั้นว่ารู้สึก
อย่างไร คนเหล่านั้นได้ฟังรับสั่งก็ทูลว่า "กระยาหารนี้คือข้าว
ขาวหอมโดยธรรมชาติ ไม่มีตำหนิอะไรเลย" แต่พราหมณ์ผู้หยิ่ง
ในความเป็นผู้ดีอย่างยิ่งยวดในการกินก็ยังไม่ยอมแตะต้อง นั่ง
ทำมุกย่นอยู่ พระราชาทรงดำริว่าเรื่องนี้สมควรจะสืบสวนให้รู้
เท็จจริง มนตรีจึงทูลว่า ข้าวสวยนี้เป็นข้าวที่ปลูกในสาธิตเกษตร
ซึ่งอยู่ใกล้กับฆาฏ(ที่เผาศพโดยมากอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์
เช่น แม่น้ำคงคา เป็นต้น) อันเป็นที่เผาศพของคนในหมู่บ้าน
แห่งหนึ่ง พระราชาได้ฟังก็ประหลาดพระทัยมาก ทรงพอ
พระทัยอย่างยิ่ง ตรัสแก่พราหมณ์ว่า "ตัวท่านนี้มีความรู้ใน

โภชนศาสตร์ยิ่งนัก ท่านเป็นคนเก่ง หาได้ยาก จงเลือกกิน
อาหารอย่างอื่นตามใจชอบเถิด"

หลังจากการกินเลี้ยงสิ้นสุดลง พระราชาก็ปล่อยให้
พราหมณ์กลับไปยังที่พักของตน และส่งหญิงงามที่สุดคนหนึ่ง
งามเพริศพรั่งทั้งสรรพางค์หาที่เปรียบมิได้ ตกแต่งร่างกาย
ด้วยปัลลธารถณ์อันแพรวพราวด้วยมณีจินดาค่าควรเมือง
ส่งไปประทานแก่พราหมณ์ครองผู้เป็นเอตทัคคะในกา
ศาสตร์ นางผู้เปรียบดังผู้จุดไฟของกามเทพ และเป็นผู้ที่มีพักตร์
อันงามดั่งดวงศศิ์ในยามเที่ยงคืน มาสู่ห้องของพราหมณ์โดยมี
สาวสรรกำนัลนางแวดล้อมเป็นบริวาร

เมื่อนางผู้งามบรรเจิดมาถึงห้องพักของพราหมณ์
หนุ่มผู้เลิศในโลภียวิสัย พราหมณ์แลเห็นก็แสดงอาการเหมือน
จะเป็นลม เอามือซ้ายปิดจมูกไว้และตะโกนบอกแก่เสวก
ผู้ติดตามนางมาว่า

"เอานางคนนี้ออกไปให้พ้น ชินชักซ้าอยู่ข้างต้องตายแน่
คนอะไรมีกลิ่นตัวเหม็นราวกับแพะ"

ราชเสวกได้ฟังก็ตกใจ มีความประหลาดใจเป็นล้นพ้น
รีบพานางโฉมงามกลับไปเฝ้าพระราชบิดา กราบทูลเรื่องราวให้
ทรงทราบ พระราชบิดาจึงส่งคนนำคำสั่งไปแจ้งให้บุรุษที่คลีนได้
นั้นมาเฝ้า ตรัสว่า "เจ้าจงบอกข้ามาซิว่า หญิงงามที่ข้าส่งไปให้
เจ้ามีกลิ่นกายเหม็นได้อย่างไร นางเป็นคนสะอาด หมั่นชำระ
ล้างร่างกายเสมอ และประพรมกายด้วยของหอม เช่น ผลจันทร์
แดง ผงการะบูรณ ผงยาดำ(กฤษณา) และเครื่องหอมนานาชนิด
ซึ่งนางสรรหามาจากทั่วโลก อย่างนี้ยังจะมีกลิ่นเหม็นเหมือน
แพะอีกหรือ"

ถึงแม้พระราชบิดาจะอ้างเหตุผลอย่างไร ๆ ชายผู้คลีนได้
ก็ไม่ยอมเชื่อ พระราชบิดาทรงดำริว่าเรื่องนี้น่าจะมีควมเร้นลับ
แอบแฝงอยู่ จึงซักถามนางงามด้วยวิธีต่าง ๆ ในที่สุดนางก็

ยอมรับว่า เมื่อยังเยาว์วัยนางพราภจากครอบครัวไปอยู่ที่อื่น และนางถูกเลี้ยงมาด้วยนมแพะ

เมื่อพระราชินีได้ประจักษ์ความจริงดังนี้ ทรงพิศวงในความรู้งั้นอันเร้นลับของพราหมณ์หนุ่มเป็นอันมาก จากนั้นทรงสืบสวนถึงความมหัศจรรย์ของพราหมณ์ผู้เป็นน้องสุดท้องว่า เขามีความรู้ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับเตียงนอนอย่างไร พระราชินีโปรดให้นำเตียงนอนพิเศษสุดตัวหนึ่งมาปูลาดด้วยเสื้อเจ็ดชั้นสลับกับฟูก มีผ้าปูที่นอนอันนิ่มละมุนละไม ปูทับด้านบน เมื่อตักแต่งเรียบร้อยแล้ว ก็นำไปให้พราหมณ์หนุ่มนอนในห้องไสยาอันโอ้อ่า

เมื่อเวลาผ่านไปครึ่งยาม พราหมณ์หนุ่มก็ผุดลุกขึ้นนั่ง เอามือทั้งสองบีบที่สีข้าง และเปล่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด บริหารของพระราชินีซึ่งเฝ้าดูอยู่ในที่นั้น แลเห็นเหตุการณ์ก็เข้าไปประคองจึงแลเห็นเครื่องหมายคด ๆ งอ ๆ เป็นผื่นแดงที่สีข้างของชายหนุ่มราวกับเป็นเส้นขนที่ฝังแน่นลง

ไปในเนื้อ เมื่อคนเหล่านั้นกลับไปทูลพระราชบิดา พระราชบิดาก็ตรัส
แก่คนเหล่านั้นว่า "พวกเจ้าไปดูสิว่ามีอะไรอยู่ในเสื้อหรือไม่" คน
เหล่านั้นจึงช่วยกันดูอย่างพิถีพิถันตั้งแต่เสื้อผืนล่างที่สุด
ของเตียง ไล่ขึ้นมาทีละชั้นจนครบเจ็ดชั้น ในที่สุดก็พบขนเส้น
หนึ่งอยู่กลางพู่ชั้นล่างที่สุดจึงหยิบเอามาแสดงแก่พระราชบิดา
และนำตัวพราหมณ์ผู้รู้ความลับเกี่ยวกับเตียงนอนมาเฝ้าด้วย
และเมื่อพระราชบิดาทอดพระเนตรเห็นอาการเจ็บปวดของ
พราหมณ์ อันเกิดจากขนเส้นหนึ่งจากเสื้อชั้นล่างสุดเข้าไปฝังตัว
ใต้ผิวหนังของเขาก็ยิ่งทรงฉงนสนเท่ห์พระทัยนัก ทรงใช้เวลาทั้ง
คืนเฝ้าขบคิดเรื่องปริศนาจนรุ่งสว่างก็ไม่อาจจะค้นคว้าหา
คำตอบได้

เช้าวันรุ่งขึ้น พระราชบิดาเสด็จออกท้องพระโรง
ประทานรางวัลให้แก่พราหมณ์ทั้งสามคนนั้น คือเหรียญทอง
สามแสนเหรียญให้ไปแบ่งกัน เพราะบุรุษทั้งสามนั้นเป็นอัจฉริย
บุคคลซึ่งหาได้ยากยิ่ง และบุรุษทั้งสามนั้นก็ได้อยู่ในวังของพระ
เจ้าแผ่นดิน มีความสุขสบายตามอัธยาศัย แต่คนทั้งสามจะ

คิดสักนิดหนึ่งก็หาไม่ว่าเขาได้ทำบาปต่อพ่อของเขาโดยทำให้
ส่วนหนึ่งในยัญพิธีต้องขาดไป เพราะเขามีได้เอาเต่าไปให้พ่อ
ทำพิธีนั่นเอง ส่วนเต่าทะเลซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาได้มีชีวิตอัน
ผาสุกนั้น เขาลืมมันสิ้น

เมื่อเวตาลเล่านิทานจบลง ก็ทูลถามพระเจ้าตรีวิกรม
เสนาว่า "โอ ราชัน ข้ามีคำถามอันชวนให้สงสัยไม่หายและไม่
อาจจะหาคำตอบได้ ฉะนั้นโปรดทรงชี้แนะด้วยเถิดว่า ใน
จำนวนบุรุษอัจฉริยสามคนนั้นใครเป็นคนเก่งที่สุด และใครเก่ง
เป็นรองตามอันดับลงมา"

พระราชาก็ฟัง ลืมคิดถึงคำสัญญาที่ตกลงไว้แก่
เวตาล ตรัสด้วยความรู้สึกส่วนตัวว่า

"น้องสุดท้อง คนที่ต้องเจ็บปวดเพราะเส้นผมมัน
ต่างหากที่ควรนับว่าเก่งที่สุด เพราะเป็นพยานที่สำคัญที่สุด

ส่วนพี่ชายอีกสองคนนั้นอาจจะได้ระแคะระคายมาจากคนอื่น
แล้วก็ได้ ข้าจึงว่าไม่สู้จะอัศจรรย์อะไรนัก"

"อย่างนั้นหรือพระเจ้าข้า" เวตาลยิ้มอย่างเจ้าเล่ห์ "ถ้า
กระนั้นก็โปรดเสด็จกลับมารับข้าอีกก็แล้วกัน" กล่าวจบเวตาลก็
อันตรธานไปจากบ่าของพระราชา หายแวบกลับไปที่ต้นอโศก
ตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๘

ครั้นพระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปจับเวตาลที่
ต้นอโศกมาแล้วก็พาดมันไว้บนบ่า เดินกลับไปทางเดิมเพื่อจะไป
พบโยคีศานตีสีลที่ป่าช้า แต่ขณะที่เดินมาในความเงยบนั่นเอง
เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า "แน่ะ ราชะหนทางยังอีกไกล เพื่อจะให้
พระองค์ลืมนภาระอันหนักนี้ โปรดเตรียมสดับปัญหาของข้าเถิด"

แต่โบราณกาล ยังมีท้องถิ่นหนึ่งเป็นสมบัติของ
ตระกูลพราหมณ์ในแคว้นอังคะ เรียกว่า หมู่บ้านพฤกษณ์ ใน
หมู่บ้านดังกล่าวนี้มีพราหมณ์ที่ร่ำรวยคนหนึ่งมีชื่อว่าวิษณุ
สวามิน พราหมณ์ผู้นี้มีภรรยาซึ่งอยู่ในตระกูลทัดเทียมกับตน
ด้วยชาติกำเนิด นางพราหมณ์ได้ให้กำเนิดบุตรชายสามคนซึ่งมี
ความเป็นผู้ดีหัวสูงเช่นเดียวกัน ในกาลต่อมาเมื่อเด็กทั้งสาม
เติบโตเป็นหนุ่มก็เป็นที่ภาคภูมิใจของบิดามารดามาก

วันหนึ่งเมื่อพราหมณ์กำลังจะกระทำยัญพิธี(พิธี
บวงสรวง) ก็เรียกบุตรชายทั้งสามเข้ามาและสั่งให้ทั้งสามคน
ออกไปเที่ยวหาเต่าทะเลที่ชายหาด เมื่อไปถึงฝั่งทะเลมินานก็
พบเต่าตัวหนึ่ง พราหมณ์ผู้พี่ใหญ่ก็กล่าวแก่น้องชายทั้งสองว่า

"พวกเจ้าคนหนึ่งคนใดในสองคนจงแบกเต่าเอาไปให้
ท่านพ่อทำยัญพิธีเถิด ข้าคงจะแบกมันไปไม่ได้เพราะมันสั้น
ด้วยตะไคร่น้ำ"

เมื่อพี่ชายใหญ่กล่าวดังนี้ น้องทั้งสองก็กล่าวว่า "ถ้าพี่
ลังเลใจ ไม่กล้าแบกมันไป ทำไมพวกข้าจะต้องแบกไปเล่า"

พี่ชายใหญ่ได้ฟังก็กล่าวว่า

"เจ้าทั้งสองจะต้องเอาเต่านี้อะไรไป ถ้าเจ้าไม่ทำ เจ้าก็จะได้
ชื่อว่า ฆัตยัญพิธีของพ่อ ทำให้ไม่สำเร็จ ทั้งเจ้าและท่านพ่อก็
จะตกรอกด้วยกันทั้งคู่แน่ ๆ"

เมื่อเขาบอกแก่น้องทั้งสองดังนี้ คนทั้งสองกลับหัวเราะเยาะและกล่าวว่า "ถ้าพี่รู้หน้าที่ของพวกเราดังนี้แล้วทำไมไม่รู้ตัวเองว่าพี่ก็ต้องทำหน้าที่เช่นเดียวกัน"

พี่ชายใหญ่จึงกล่าวว่า "ข้าเป็นผู้ดีในการกิน และข้าไม่คิดว่าจะแตะต้องเจ้าเต่าตัวนี้ มันน่าขยะแขยงสิ้นดี"

น้องคนกลางได้ฟังจึงพูดว่า "ถ้าเช่นนั้นข้าก็เป็นผู้ดีที่สุด เพราะข้าเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดในเรื่องของเพศอันละเอียดอ่อน"

เมื่อได้ฟังดังนี้พี่ชายใหญ่ก็กล่าวว่า "ถ้ากระนั้นก็ให้เจ้าน้องเล็กนี่แหละนำเต่านี้อไป"

น้องคนสุดท้ายองไต่ยिनก็ขมวดคิ้วด้วยความไม่พอใจกล่าวแก่พี่ชายทั้งสองว่า "เจ้าคนโง่ ข้าเป็นผู้ดีเรื่องเตียงนอน เพราะฉะนั้นข้านี้แหละเป็นผู้ดีมากที่สุด"

ทั้งสามพี่น้องต่างก็ทะเลากันเพราะความหยิ่งลำพอง
ในตัวเอง ดังนั้น คนทั้งสามจึงละจากเต่าทะเล เดินทางเข้าไปใน
เมืองวิญญ์กปุระ ซึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินชื่อ พระเจ้าประเสนชิต
ปกครองอยู่ เพื่อให้ตัดสินกรณีพิพาทของตน

เมื่อสมุหราชมนเทียรขานชื่อเรียบริ้อยแล้ว พี่น้องทั้ง
สามก็เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน และบรรยายเรื่องราวให้ทรง
ทราบอย่างละเอียด พระราชาฟังเรื่องราวแล้วก็ตรัสว่า "คอย
อยู่ที่นี้แหละ ข้าจะให้เจ้าได้พิสูจน์ตัวเองเสียก่อน" ชายทั้งสามก็
ตกลงและนั่งรออยู่ ณ ที่นั้น

ขณะนั้นเป็นเวลาที่พระราชาจะเสวยภัตตาหารมือ
กลางวัน จึงเรียกให้ชายทั้งสามเข้ามาร่วมโต๊ะเสวยซึ่งมีอาหาร
อันโอชะปรุงแล้วอย่างดีที่สุด ส่งกลิ่นหอมฟุ้งยั่วชวนจุมุก
ประกอบด้วยรสต่าง ๆ ถึง ห้ารส พราหมณ์ผู้เป็นพี่ใหญ่แลเห็น
แล้วก็ไม่ยอมกิน กลับขีดหน้าอย่างหยิ่งจองหองและขยะแขยง
พระราชาจึงตรัสถามว่า "อาหารบนโต๊ะเสวยนี้ล้วนแต่ของดี

วิเศษทั้งสิ้น เหตุใดเจ้าจึงไม่ยอมกิน" พราหมณ์ได้ฟังก็ทูลตอบว่า

"ข้าพบาทสังเกตเห็นว่า อาหารนี้มีกลิ่นตุ ๆ รวากับกลิ่นซากศพ ดังนั้นข้าพบาทจึงไม่อาจเข้าไปเฉียดใกล้อาหารพวกนี้ ไม่ว่ามันจะอร่อยสักแค่ไหนก็ตาม"

พระราชาก็ตรัสถามผู้ที่นั่งล้อมรอบโต๊ะนั้นว่ารู้สึกอย่างไร คนเหล่านั้นได้ฟังรับสั่งก็ทูลว่า "กระยาหารนี้คือข้าวขาวหอมโดยธรรมชาติ ไม่มีตำหนิอะไรเลย" แต่พราหมณ์ผู้หยิ่งในความเป็นผู้ดีอย่างยิ่งยวดในการกินก็ยังไม่ยอมแตะต้อง นั่งทำมุกย่นอยู่ พระราชาทรงดำริว่าเรื่องนี้สมควรจะสืบสวนให้รู้เท็จจริง มนตรีจึงทูลว่า ข้าวเสวยนี้เป็นข้าวที่ปลูกในสาธิตเกษตร ซึ่งอยู่ใกล้กับฆาฏ(ที่เผาศพโดยมากอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำคงคา เป็นต้น) อันเป็นที่เผาศพของคนในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง พระราชาได้ฟังก็ประหลาดพระทัยมาก ทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง ตรัสแก่พราหมณ์ว่า "ตัวท่านนี้มีความรู้ใน

โภชนศาสตร์ยิ่งนัก ท่านเป็นคนเก่ง หาได้ยาก จงเลือกกิน
อาหารอย่างอื่นตามใจชอบเถิด"

หลังจากการกินเลี้ยงสิ้นสุดลง พระราชาก็ปล่อยให้
พราหมณ์กลับไปยังที่พักของตน และส่งหญิงงามที่สุดคนหนึ่ง
งามเพริศพรั่งทั้งสรรพางค์หาที่เปรียบมิได้ ตกแต่งร่างกาย
ด้วยปัลลธารถณ์อันแพรวพราวด้วยมณีจินดาค่าควรเมือง
ส่งไปประทานแก่พราหมณ์ครองผู้เป็นเอตทัคคะในกา
ศาสตร์ นางผู้เปรียบดังผู้จุดไฟของกามเทพ และเป็นผู้ที่มีพักตร์
อันงามดั่งดวงศศิ์ในยามเที่ยงคืน มาสู่ห้องของพราหมณ์โดยมี
สาวสรรกำนัลนางแวดล้อมเป็นบริวาร

เมื่อนางผู้งามบรรเจิดมาถึงห้องพักของพราหมณ์
หนุ่มผู้เลิศในโลภียวิสัย พราหมณ์แลเห็นก็แสดงอาการเหมือน
จะเป็นลม เอามือซ้ายปิดจมูกไว้และตะโกนบอกแก่เสวก
ผู้ติดตามนางมาว่า

"เอานางคนนี้ออกไปให้พ้น ชินชักซ้าอยู่ข้างต้องตายแน่
คนอะไรมีกลิ่นตัวเหม็นราวกับแพะ"

ราชเสวกได้ฟังก็ตกใจ มีความประหลาดใจเป็นล้นพ้น
รีบพานางโฉมงามกลับไปเฝ้าพระราชบิดา กราบทูลเรื่องราวให้
ทรงทราบ พระราชบิดาจึงส่งคนนำคำสั่งไปแจ้งให้บุรุษที่คลีนได้
นั้นมาเฝ้า ตรัสว่า "เจ้าจงบอกข้ามาซิว่า หญิงงามที่ข้าส่งไปให้
เจ้ามีกลิ่นกายเหม็นได้อย่างไร นางเป็นคนสะอาด หมั่นชำระ
ล้างร่างกายเสมอ และประพรมกายด้วยของหอม เช่น ผลจันทร์
แดง ผงการะบูน ผงยาดำ(กฤษณา) และเครื่องหอมนานาชนิด
ซึ่งนางสรรหามาจากทั่วโลก อย่างนี้ยังจะมีกลิ่นเหม็นเหมือน
แพะอีกหรือ"

ถึงแม้พระราชบิดาจะอ้างเหตุผลอย่างไร ๆ ชายผู้คลีนได้
ก็ไม่ยอมเชื่อ พระราชบิดาทรงดำริว่าเรื่องนี้น่าจะมีควมเร้นลับ
แอบแฝงอยู่ จึงซักถามนางงามด้วยวิธีต่าง ๆ ในที่สุดนางก็

ยอมรับว่า เมื่อยังเยาว์วัยนางพรากจากครอบครัวไปอยู่ที่อื่น และนางถูกเลี้ยงมาด้วยนมแพะ

เมื่อพระราชินีได้ประจักษ์ความจริงดังนี้ ทรงพิศวงในความรู้อันแน่นลับของพราหมณ์หนุ่มเป็นอันมาก จากนั้นทรงสืบสวนถึงความมหัศจรรย์ของพราหมณ์ผู้เป็นน้องสุดท้องว่า เขามีความรู้ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับเตียงนอนอย่างไร พระราชาโปรดให้นำเตียงนอนพิเศษสุดตัวหนึ่งมาปูลาดด้วยเสื่อเจ็ดชั้นสลับกับฟูก มีผ้าปูที่นอนอันนิ่มละมุนละไม ปูทับด้านบน เมื่อตกแต่งเรียบร้อยแล้ว ก็นำไปให้พราหมณ์หนุ่มนอนในห้องไสยาอันโอ้อ่า

เมื่อเวลาผ่านไปครึ่งยาม พราหมณ์หนุ่มก็ผุดลุกขึ้นนั่ง เอามือทั้งสองบีบที่สีข้าง และเปล่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด บริหารของพระราชินีซึ่งเฝ้าดูอยู่ในที่นั้น แลเห็นเหตุการณ์ก็เข้าไปประคองจึงแลเห็นเครื่องหมายคด ๆ งอ ๆ เป็นผื่นแดงที่สีข้างของชายหนุ่มราวกับเป็นเส้นขนที่ฝังแน่นลง

ไปในเนื้อ เมื่อคนเหล่านั้นกลับไปทูลพระราชบิดา พระราชบิดาก็ตรัส
แก่คนเหล่านั้นว่า "พวกเจ้าไปดูสิว่ามีอะไรอยู่ในเสื้อหรือไม่" คน
เหล่านั้นจึงช่วยกันดูอย่างพิถีพิถันตั้งแต่เสื้อผืนล่างที่สุด
ของเตียง ไล่ขึ้นมาทีละชั้นจนครบเจ็ดชั้น ในที่สุดก็พบขนเส้น
หนึ่งอยู่กลางพู่ชั้นล่างที่สุดจึงหยิบเอามาแสดงแก่พระราชบิดา
และนำตัวพราหมณ์ผู้รู้ความลับเกี่ยวกับเตียงนอนมาเฝ้าด้วย
และเมื่อพระราชบิดาทอดพระเนตรเห็นอาการเจ็บปวดของ
พราหมณ์ อันเกิดจากขนเส้นหนึ่งจากเสื้อชั้นล่างสุดเข้าไปฝังตัว
ใต้ผิวหนังของเขาก็ยิ่งทรงฉงนสนเท่ห์พระทัยนัก ทรงใช้เวลาทั้ง
คืนเฝ้าขบคิดเรื่องปริศนาจนรุ่งสว่างก็ไม่อาจจะค้นคว้าหา
คำตอบได้

เช้าวันรุ่งขึ้น พระราชบิดาเสด็จออกท้องพระโรง
ประทานรางวัลให้แก่พราหมณ์ทั้งสามคนนั้น คือเหรียญทอง
สามแสนเหรียญให้ไปแบ่งกัน เพราะบุรุษทั้งสามนั้นเป็นอัจฉริย
บุคคลซึ่งหาได้ยากยิ่ง และบุรุษทั้งสามนั้นก็ได้อยู่ในวังของพระ
เจ้าแผ่นดิน มีความสุขสบายตามอัธยาศัย แต่คนทั้งสามจะ

คิดสักนิดหนึ่งก็หาไม่ว่าเขาได้ทำบาปต่อพ่อของเขาโดยทำให้
ส่วนหนึ่งในรัชฎ์พิธีต้องขาดไป เพราะเขามีได้เอาเต่าไปให้พ่อ
ทำพิธีนั่นเอง ส่วนเต่าทะเลซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาได้มีชีวิตอัน
ผาสุกนั้น เขาลืมมันสิ้น

เมื่อเวตาลเล่านิทานจบลง ก็ทูลถามพระเจ้าตรีวิกรม
เสนาว่า "โอ ราชัน ข้ามีคำถามอันชวนให้สงสัยไม่หายและไม่
อาจจะหาคำตอบได้ ฉะนั้นโปรดทรงชี้แนะด้วยเถิดว่า ใน
จำนวนบุรุษอัจฉริยสามคนนั้นใครเป็นคนเก่งที่สุด และใครเก่ง
เป็นรองตามอันดับลงมา"

พระราชาก็ฟัง ลืมคิดถึงคำสัญญาที่ตกลงไว้แก่
เวตาล ตรัสด้วยความรู้สึกส่วนตัวว่า

"น้องสุดท้อง คนที่ต้องเจ็บปวดเพราะเส้นผมมัน
ต่างหากที่ควรนับว่าเก่งที่สุด เพราะเป็นพยานที่สำคัญที่สุด

ส่วนพี่ชายอีกสองคนนั้นอาจจะได้ระแคะระคายมาจากคนอื่น
แล้วก็ได้ ข้าจึงว่าไม่สู้จะอัศจรรย์อะไรมาก"

"อย่างนั้นหรือพระเจ้าข้า" เวตาลยิ้มอย่างเจ้าเล่ห์ "ถ้า
กระนั้นก็โปรดเสด็จกลับมารับข้าอีกก็แล้วกัน" กล่าวจบเวตาลก็
อันตรธานไปจากบ่าของพระราชา หายแวบกลับไปที่ต้นอโศก
ตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๙

เมื่อเวตาลหนีไปแล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็ต้องเสด็จกลับไปยังต้นอโศกที่ร่างเวตาลแขวนอยู่ ทรงตั้งมั่นลงมาพาดไว้ที่บ่า เสด็จกลับไปตามทางเดินมุ่งหน้าไปยังสุสานผีดิบที่โยคีเฒ่าคอยอยู่ ขณะที่ดำเนินไปเงียบ ๆ เวตาลก็เอ่ยขึ้นว่า "จะรีบเสด็จไปโย ที่หมายยังอยู่อีกไกล ฟังนิทานกันดีกว่า ข้าจะเล่าถวายเอง โปรดทรงสดับเถิด"

ในแคว้นอวันตี ยังมีพระนครแห่งหนึ่งซึ่งทวยเทพได้ลงมาสร้างไว้ตั้งแต่สมัยต้นอายุของโลก มีความไพศาลสุดประมาณดังประกายรัศมีของพระศิวะผู้เป็นเจ้า เมืองนี้เป็นที่รื่นรมย์ และมีความเจริญยิ่งนัก เหนกเช่นพระกายของพระมหาเทพ(นามหนึ่งของพระศิวะ) ที่ประดับด้วยสังวาลงูที่แผ่พังพาน และมีอังคารเป็นเครื่องลูบไล้(มีร่างกายชโลมด้วยถ้ำกระดูก เป็นลักษณะของพระศิวะในตอนทีลงมาใช้ป่าช้าเป็นที่พำนัก) เมืองนี้มีชื่อว่าปัทมาวตีในภฤตยุค(ยุคที่ ๑ ของโลก เป็น

สมัยที่คนมีศีลธรรมเต็มร้อย) ชื่อโกกวดีในสมัยเตรตายุค(หรือ ไตรตายุค เป็นยุคที่ ๒ ของโลก เมื่อศีลธรรมของคนลดลงไป ๑ ส่วนใน ๔ ส่วน) ชื่อหิรัณยวดีในสมัยทวาปรยุค(ยุคที่ ๓ ของโลก เมื่อศีลธรรมของคนลดลงไป ๒ ใน ๔) และในยุคปัจจุบันคือกัลยยุค(ยุคสุดท้ายของโลก ศีลธรรมของคนลดลงไป ๓ ส่วนใน ๔ ส่วน) นี่มีชื่อว่าอุชชยินี เมืองนี้มีพระราชapakrongชื่อพระเจ้าวีรเทพ และมีมเหสีชื่อ ปัทมาวดี ทั้งสองพระองค์นี้เสพสุขอยู่ด้วยกันช้านานแต่หาได้มีโอรสไม่ พระราชาจึงพาพระมเหสีเสด็จไปยังฝั่งของสระมันทากินี(ชื่อสระแห่งหนึ่งในป่าหิมพานต์) และกระทำความเพียรอันอุกฤษฏ์เพื่อให้พระเจ้าโปรดปรานประทานโอรสให้ และหลังจากที่ทรงบำเพ็ญตบะมาช้านานแล้วทำพิธีสะสนานและสวดมนตร์สรรเสริญพระเป็นเจ้าแล้ว วันหนึ่งก็มีเสียงลอยมาจากสวรรค์ เป็นเสียงแห่งองค์พระฤๅเศศวร(เป็นฉายาของพระศิวะ แปลว่า ผู้เป็นใหญ่เหนือภูตพรายทั้งหลาย) ผู้ทรงยินดีในตบะกรรมที่กษัตริย์ทั้งสองบำเพ็ญถวายว่า

"ดูก่อนราชา ข้าจะให้พรแก่เจ้า นับแต่นี้ไปเจ้าจะมี
โอรสองค์หนึ่ง มีความแก้วกล้าสามารถเป็นยอดชายใน
แผ่นดิน จะได้เป็นหัวหน้าครอบครัวต่อไป และเจ้าจักได้ธิดา
องค์หนึ่งซึ่งมีสิริโฉมงามหาใครเปรียบมิได้ เป็นความงามที่แม้
นางอัปสรสวรรค์ก็ยังสามารถอาย"

เมื่อพระราชาวีรเทพได้ฟังเสียงสวรรค์บันลือเช่นนี้
ทรงปลาบปลื้มพระทัยเป็นอันมาก พาพระมเหสีเสด็จกลับพระ
นคร เมื่อภารกิจได้บรรลุผลสำเร็จแล้ว

จากนั้นพระองค์ก็ได้พระโอรสองค์แรกมีนามว่า ศู
รเทพ และพระนางปัทมาวดีก็ประสูติธิดาองค์หนึ่ง พระบิดาจึง
ตั้งชื่อนางว่า อนงครตี(อนงค์ (กามเทพ)+รตี(ความยินดี, ความ
รัก) อันมีความหมายว่า "เป็นที่ยินดีของกามเทพ" และเมื่อนาง
เจริญวัยขึ้น พระราชาผู้เป็นชนกก็เตรียมการหาคู่ให้นางเพื่อจะ
ได้ชายที่เหมาะสมเป็นคู่ครอง โดยสั่งให้ศิลปินเดินทางไปวาด
ภาพพระราชาทูองค์บนพื้นพิภพมาให้นางเลือกดู ปราภฏว่า

นางมิได้พอใจรูปชายใดเลย พระราชาจึงพูดกับนางด้วยน้ำเสียง
อันอ่อนโยนว่า "ลูกเอ๋ย พ่อไม่สามารถจะหาชายคนใดที่คู่ควร
กับลูกได้อีกแล้ว เราคงจะต้องประกาศเชิญพระราชาและ
เจ้าชายทั้งหลายมาให้ลูกเลือกเสียแล้ว การได้พบตัวจริงของ
ชายอาจทำให้ลูกตัดสินใจได้ง่ายเข้าก็ได้"

เจ้าหญิงได้ฟังพระบิดากล่าวดังนั้นจึงทูลตอบว่า "เพ
คะ ท่านพ่อ ลูกกระตากใจที่จะเลือกสามีเองยิ่งนัก แต่จะ
อย่างไรก็ตาม ลูกจะแต่งงานกับผู้ชายรูปงามที่มีความรู้ในศิลป
ศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ลูกไม่ปรารถนาชายอื่น
นอกจากที่ว่าเป็นอันขาด"

เมื่อพระราชาได้ทราบความประสงค์ของเจ้าหญิงอ
นงครัตินั้น ก็ส่งคนไปสืบเสาะหาบุรุษที่มีคุณสมบัติดังกล่าว
ในที่สุดก็ได้ชายหนุ่มจากแคว้นเดกขานมาสี่คน เป็นชายงาม
กล้าหาญและรู้ศิลปศาสตร์ ชายเหล่านี้เดินทางมาก็เพราะได้
ทราบข่าวโจษจันกันนั่นเอง ชายทั้งสี่ได้รับการต้อนรับจาก

พระราชทานเป็นอย่างดี และต่างคนต่างก็แสดงวัตถุประสงค์ที่จะ
ให้นางเลือกตนเป็นคู่ด้วยกันทั้งนั้น

คนที่หนึ่งกล่าวว่า "ตัวข้าเป็นศูทร ชื่อ ปัญจาพุกุฏิกะ
ข้ามีความสามารถในการตัดเย็บเสื้อผ้าอย่างงามวันละห้าชุด
ชุดที่หนึ่งข้าถวายแด่พระผู้เป็นเจ้าของ ข้าชุดที่สองให้แก่พราหมณ์ ชุด
ที่สามข้าเอาไว้ใช้เอง ชุดที่สี่จะให้แก่ภรรยาของข้า ซึ่งก็ควร
จะเป็นเจ้าหญิงองค์นี้ ชุดที่ห้าสำหรับขายเพื่อเอาเงินมาซื้อ
อาหารและสุรากิน ข้ามีศิลปะอย่างนี้จึงสมควรที่จะได้นางเป็น
ภรรยาใช่หรือไม่"

เมื่อชายคนที่หนึ่งกล่าวจบลง ชายคนที่สองก็ประกาศ
ตนว่า "ข้าเป็นไวศยะมีชื่อว่า ภาษชยะ ข้ารู้ภาษาสัตว์และนก
ทั้งปวง จงยกเจ้าหญิงให้แก่ข้าเถิด"

ชายคนที่สองกล่าวจบลง คนที่สามก็กล่าวขึ้นว่า "ข้า
เป็นกษัตริย์มีชื่อว่า ชัทธร ได้รับการยกย่องจากคนทั้งหลายว่า
เป็นผู้ทรงพลัง ไม่มีใครอีกแล้วในโลกนี้ที่จะรู้ศิลปะในการใช้
ดาบยิ่งไปกว่าข้า โอ ราชะ โปรดทรงยกนางให้แก่ข้าเถิด"

เมื่อได้ฟังชายคนที่สามว่าดังนั้น ชายคนที่สี่ก็ลุกขึ้น
ประกาศว่า "ข้าเป็นพราหมณ์ มีชื่อว่า ชิวทัตต์ และข้ามีความรู้
ศิลปะอันเลิศคือ สามารถช่วยคนและสัตว์ที่ตายไปแล้วให้กลับมี
ชีวิตได้ ดังนั้นขอให้พระธิดาคงงามแต่งงานกับข้าเถอะ เพราะ
ข้าเป็นผู้ที่มีศิลปะเลิศกว่าใครทั้งหมด"

เมื่อได้ฟังบุรุษทั้งสี่อ้างสรรคุณของตัวเองจบลง
พระราชาวีรเทพพร้อมด้วยเจ้าหญิงราชธิดาซึ่งประทับอยู่เคียง
ข้าง ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า คนทั้งสี่นั้นต่างก็มีรูปงามราวเทพ
และนุ่มนวลด้วยพัศตราภรณ์อันงามยิ่งเหมือนกันทั้งสิ้น ไม่
อาจจะตัดสินได้ว่าใครดีกว่าใคร จึงต่างนั่งอึ้งอยู่

เวตาลเมื่อได้เล่านิทานจบลงแล้ว ก็กล่าวแก่
พระราชชาติวิกรมเสน ด้วยการคะยั้นคะยอให้ตอบปัญหา โดย
กล่าวว่า "โอ มหาราช โปรดบอกข้าหน้อยได้ไหมว่า ชายคนใด
ในสี่คนนี้สมควรจะได้แต่งงานกับเจ้าหญิงอนงครตี"

พระราชชาติได้ฟังก็ตรัสแก่เวตาลว่า

"อ้ายเจ้าเล่ห์ เจ้าพยายามหลอกล่อให้ข้าพูดหลายครั้ง
หลายหนแล้ว ข้าก็เผลอตอบปัญหาของเจ้าทุกที เพราะมันมีแ่ง
มีมุมที่ตัดสินได้ยาก ข้าจึงต้องแสดงความคิดให้เจ้าฟัง แต่ว่า
คราวนี้ข้าเห็นว่าปัญหาของเจ้ามันแสดงความโง่เซอะของเจ้า
แท้ ๆ เจ้าไม่เห็นหรือว่าหญิงในวรรณะใดก็ต้องหาสามีใน
วรรณะใดก็ต้องหาสามีในวรรณะนั้นเท่านั้น นางกษัตริย์ก็ต้อง
แต่งงานกับกษัตริย์ด้วยกัน จะไปแต่งงานกับชายวรรณะอื่นได้
อย่างไร ก็ชายทั้งสี่นั้นต่างก็อยู่ในวรรณะแตกต่างกัน ชายตัด
เสื่ออยู่ในวรรณะศูทร ชายคนที่รู้ภาษาสัตว์เป็นคนในวรรณะ
ไวศยะ ชายคนที่ผู้มนตร์ช่วยชุบชีวิตคนตายให้ฟื้นเป็นวรรณะ

พราหมณ์ คงเหลืออยู่คนเดียวคือ ชัฑศร ที่เป็นวรรณะกษัตริย์ เพราะฉะนั้นคนที่จะแต่งงานกับเจ้าหญิงได้ก็ต้องเป็นชัฑศร เท่านั้น"

"โอ ราชะ" เวตาลกล่าวอย่างโล่งอก "ขอบพระทัยที่ช่วยตอบปัญหาของข้า แต่เห็นที่พระองค์จะต้องติดตามข้าอีกแล้ว พระเจ้าข้า" กล่าวจบเวตาลก็ผละจากบ่าของพระราชา และหายไปในความมืดของราตรี พระราชาต้องเสด็จกลับไปที่ต้นอโศกอีกครั้งหนึ่ง เพราะขึ้นชื่อว่า ความท้อถอยหมดอาลัยหาได้มีอยู่ในบุคคลผู้วิระไม่ เพราะจิตใจของเขาไม่เคยเปิดเพื่อความอ่อนแอเลย

นิทานเรื่องที่ ๑๐

ดังนั้น พระเจ้าตริวิกรมเสนจึงได้เสด็จกลับไปที่ต้น
โอศกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจับตัวเวตาล เมื่อจับได้แล้วก็ทรงเหวี่ยง
ขึ้นบนพระอังสา เสด็จมุ่งหน้าไปยังที่นัดพบกับโยคีโดยไม่ปริ
ปากใด ๆ เลย เวตาลเห็นพระราชาทรงเงียบอยู่ก็กล่าวขึ้นว่า

"ราชา ตอนนี้องค์ก็เหน็ดเหนื่อยมาแล้วมากเต็มที
ดังนั้นข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เพื่อจะได้ขับไล่
ความเหน็ดเหนื่อยให้ประลาตนาการไป โปรดฟังเถิด"

แต่ปางบรรพ์ยังมีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ทรงนาม
ว่า วีรพาหุ เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญอย่างยอดเยี่ยม คำสั่งของ
พระองค์นั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พระราชาทูกว่านแคว้นจะต้องรับ
ไว้เหนือเศียรเกล้า ทรงครองราชย์ ณ นครอันโอ้อ่า ชื่อนครอนง
คปุระ ในนครนี้มีเศรษฐีผู้หนึ่งอาศัยอยู่ชื่อ อรรถทัตต์ ไวศยบดี

(หัวหน้าพ่อค้า) ผู้นี้มีบุตรชายผู้หนึ่งชื่อ ธนทัตต์ และมีบุตรหญิงผู้เป็นรัตนะแห่งสตรีทั้งหลายมีชื่อว่า มัทนเสนา

วันหนึ่ง ขณะที่นางมัทนเสนากำลังเล่นอยู่กับเพื่อน ๆ ในสวน ชายหนุ่มบุตรชายวาณิชชื่อธรรมทัตต์ ซึ่งเป็นสหายของพี่ชายของนางผ่านมาเห็นเข้า ก็ตะลึงในความงามอันกอปรด้วยเสน่ห์อันลึกล้ำของนาง ผู้มีอกอันเต็มอím มีคอเป็นสามปล้อง ราวกับริ้วคลื่นในทะเลสาบ และมีเอวอันบางสลวยรับกับสะโพกอันกลมกลิ้ง ชายหนุ่มมองนางด้วยความรักอันรุนแรง ราวกับถูกศรกามเทพพรังพรูเข้าสู่หัวใจ พลังรำพึงในใจว่า "อนิจจาเอ๋ย หญิงผู้นี้ ช่างงามจับใจจริงหนอ ใครเล่าจะรู้ว่านางนั้นคือเหยื่อซึ่งกามเทพส่งมาให้เราต้องหลงใหลเพื่อคลั่งเหมือนคนขาดสติ และครอันอันคมกล้านี้สีหนอที่ฝ่าหัวใจของเราจนแยกเป็นเสียง ๆ อย่างไม่เวทนาปราณี" เมื่อรำพึงดังนี้ ชายหนุ่มก็หยุดยืนจ้องดูนางสายตาไม่กระพริบจนเวลาอันยาวนานผ่านไป มีอาการตั้งนกกจากพราก(นกจักรวาก, บางทีเรียกเปิดแดงหรือเปิดพกราหมณ์ ตอนกลางคืน นกชนิดนี้จะ

แยกกันหาอาหารคนละฝั่งแม่น้ำและร้องเรียกหากันตลอดคืน) ที่โหยหาคู่ของมันฉะนั้น

ในที่สุดนางมัทนเสนาก็กลับเข้าบ้านของนาง ทิ้งให้ธรรมทัตต์เฝ้าแลตามด้วยความเสहतหาอาลัย เมื่อนางลับสายตาไปแล้ว ความทุกข์ก็กลับมาสู่มอก ทำให้ร้อนรุ่มในใจเหลือที่จะทนทาน ขณะนั้นดวงอาทิตย์ก็ค่อยกล้อยต่ำลงทางทิศตะวันตก เหมือนกับว่ายังอาลัยที่จะมิได้พบเห็นเธออีก ส่วนดวงศศิ เมื่อถึงเวลาดอกบัวกุมุทเริ่มขยายกลีบแบ่งบานในราตรี แล้วก็ค่อยเคลื่อนขึ้นสู่ขอบฟ้า เปล่งรัศมีสีนวลใยแผ่ซ่านไปทั่วนภดล เหมือนจะช่วยปลอบใจที่รุ่มร้อนของชายหนุ่มให้บรรเทาลง

ธรรมทัตต์กลับไปบ้าน ใจยังคิดถึงนางอยู่ตลอดเวลา นอนพลิกกระสับกระส่ายอยู่ไปมาบนเตียง ถึงแม้ว่ามิตรสหายและญาติพี่น้องจะซักไซ้ไต่ถามสาเหตุเพียงไรเขาก็ไม่ยอมตอบ หัวใจปั่นป่วนเพราะฤทธิ์กามเทพ ตกถึงเวลากลางคืนชายหนุ่มก็เคลิ้มหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย แต่ใจที่คิดถึงนางอยู่มิวาย

ทำให้ฝันเห็นนางผู้เป็นที่รักอีก ถึงเวลาเช้าเขาตื่นขึ้นรีบแต่งตัว
ให้สดงามออกไปตักดูนางที่สวนอีก พยายามแอบแฝงมิให้ใคร
เห็น พอถึงเวลา นางก็เข้ามาในสวน ชายหนุ่มแลเห็นก็ดีใจแทบ
จะวิ่งเข้าไปกอดนาง เขาพร่ำรำพันต่อนางด้วยถ้อยคำอัน
อ่อนหวาน แสดงความรักที่เขามีต่อนางอย่างเหลือล้น แต่นาง
ตอบด้วยความไม่ยินดียินร้ายว่า

"ข้าเป็นหญิงที่มีคนมันหมายแล้ว บิดาของข้าได้ยกข้า
ให้เป็นคู่หมั้นของหนุ่มพ่อค้าคนหนึ่งชื่อสมุทรรทตต์ และข้ากำลัง
จะแต่งงานกับเขาภายในเร็ววันนี้ ฉะนั้นท่านจงกลับไปเสียเถิด
และอย่าให้ใครเห็น เดียวจะเกิดความเดือดร้อนเปล่า ๆ "แต่
ธรรมทตต์กล่าวแก่เธออย่างหนักแน่นว่า "ช่างมันเถอะ อะไรจะ
เกิดก็ให้มันเกิด ข้าจะมีชีวิตอยู่โดยปราศจากเจ้าไม่ได้หรอก"

เมื่อบุตรไวศยะได้ฟังดังนั้นก็ตกใจ กลัวว่าเขาจะใช้
กำลังบังคับนาง จึงกล่าวว่า

"ข้าขอแต่งงานก่อน และขอให้พ่อของข้าได้ปลื้มใจที่ลูก
จะได้เป็นฝั่งเป็นฝาตามความหมายของท่านก่อนเถอะ
หลังจากนั้นข้าจะกลับมาหาท่านเพราะความรักของท่านได้ชนะ
ใจของข้าแล้ว"

เมื่อธรรมทัตต์ได้ฟังดังนี้ ก็กล่าวว่า

"ข้าไม่อยากจะกอดผู้หญิงที่ถูกชายอื่นกอดเสียแล้วดอก
ก็ภรรยาไหนเล่าจะปรารถนาดอกบัวที่ฝั่งตัวอื่นย่ำยีเสียแล้วเล่า"

นางได้ฟังก็ตอบว่า

"ถ้าอย่างนั้น ข้าจะรีบมาหาท่านในทันทีที่แต่งงานเสร็จ
หลังจากนั้นข้าจึงจะตามสามีไป"

แม้นางจะสัญญาดังนี้ ชายหนุ่มก็ยังไม่ยอมปล่อยนาง
ไปจนกว่านางจะทำให้เขาเชื่อใจด้วยการปฏิญาณสาบาน

เสียก่อน จนเมื่อนางยอมกระทำแล้ว เขาจึงปล่อยนางไป และนางก็กลับไปเรือนด้วยความวิตก

เมื่อวันที่กำหนดว่าฤกษ์ดีมาถึง และงานพิธีสมรสได้ผ่านไปแล้ว นางมันทเสนาก็เดินทางกลับบ้านสามี ใช้เวลารื่นรมย์อยู่ด้วยเขาและพักผ่อนกับเขาด้วยเวลาอันสมควร อย่างไรก็ตามนางพยายามปลุกอ้อมกอดของเขาให้หลุดพ้น และแสดงอาการเฉยเมย ครั้นเมื่อสามีซักถามสาเหตุ นางก็น้ำตาไหลอาบแก้มนั่งอยู่ เขาจึงคิดในใจว่า "ว่าตามจริงนางคงไม่รักเราหรอก" และกล่าวแก่เธอว่า "แม่งาม ถ้าเจ้าไม่รักข้า ข้าก็ไม่รักเจ้าเหมือนกัน ไปสิ ที่รัก ไปหาชายคนที่เจ้ารักเถิด ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามที่"

เมื่อได้ยินสามีพูดดังนี้ มันทเสนาก็กล่าวอ้อมแอ้มด้วยความละอายว่า

"ข้ารักท่านยิ่งกว่าชีวิตของข้าเสียอีก อย่าทำหน้าที่บึงตึง
อย่างนั้นสิ สัญญาแก่ข้าว่าท่านจะไม่เอาโทษ และสาบานให้ข้า
ฟังก่อนสิ สวามีของข้า แล้วข้าจะเล่าให้ฟัง"

เมื่อนางกล่าวดังนี้ สามีของนางก็จำต้องยอมรับ
เงื่อนไขอย่างไม่เต็มใจนัก นางจึงกล่าวต่อไปด้วยความละอาย
รันทด และหวาดกลัวว่า "มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อธรรมทัตต์ เป็น
เพื่อนของพี่ชายข้า เขาแลเห็นข้านั่งอยู่แต่ลำพังในสวน จึงเข้า
มาหาและระบายความในใจว่าเขาตกหลุมรักข้าอย่างถอนตัวไม่
ขึ้น และเมื่อเขาทำท่าจะปลุกปล้ำข้าด้วยกำลัง ข้าก็กลัวว่าการ
ทำเช่นนั้นจะทำให้พ่อต้องได้รับความอับอาย และสูญเสียผล
บุญในการจัดให้ลูกสาวได้แต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝา และเพื่อไม่ให้
มีข่าวฉาวว่าร้ายในภายหลัง ข้าจึงตกลงทำสัตย์สาบานแก่
ชายผู้นั้นว่า "เมื่อข้าแต่งงานแล้ว ข้าจะมาหาเขาครั้งหนึ่งก่อนที่
จะตามสามีไป" เพราะฉะนั้นข้าจึงต้องรักษาสัตย์ที่ให้ไว้แก่เขา
ข้าแต่สวามี อนุญาตให้ข้าไปเถิด ข้าจะไปหาเขาเพียงครั้งเดียว

เท่านั้น แล้วจะกลับมาหาท่าน ทั้งนี้เพราะข้าไม่อาจจะตัด
สัจย์ต่อใครได้ ตั้งแต่ข้ายังเป็นเด็กแล้ว"

สมุทรทักตักได้ฟังก็รู้สึกปวดแปลบในหัวใจเหมือนถูก
สายฟ้าฟาดในทันทีทันใด รู้สึกเป็นพันธะผูกพันที่เขาได้ให้นาง
ไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เขารำพึงอยู่ในใจว่า

"โธ่เอ๋ย นางมีรักต่อชายอื่นเสียแล้ว นางจะต้องไป
แน่นอน เราจะทำให้นางต้องเสียคำพูดได้อย่างไร สู้ปล่อยนาง
ไปดีกว่า เราจะกระหึ้นกระหืออยากจะได้นางไว้เป็นภรรยา
ด้วยประโยชน์อันใด"

เมื่อไตร่ตรองดังนี้แล้ว เขาก็ปล่อยนางไปตาม
ปรารถนา นางก็ลุกขึ้นและเดินออกจากบ้านสามี่ไป

ในขณะนั้นดวงจันทร์อันมีรัศมีเย็นก็โผล่พ้นแนวไศล
ขึ้นมา แสงจันทร์จับพุ่มไม้ใบหญ้าแลเห็นตะคุ่ม ๆ ดอกบัวกุ่ม
ก็แย้มกลีบสลับสลับแสงสะพรั่งในบึง ขณะที่นางก้าวเดินไป

ข้างหน้าอย่างใจลอย ก็ได้ยินเสียงฝีเท้าวิ่งไล่มาข้างหลัง และมีมือยื่นมาคว้าชายเสื้อของเธอไว้ นางเหลียวกลับไปด้วยความตกใจก็พบโจรผู้หนึ่ง มันตะคอกถามว่า "เจ้าเป็นใคร ออกมาเดินกลางค้ำกลางคืนอย่างนี้จะไปไหน"

นางมัทนเสนาได้ฟังโจรตะคอกก็ตัวสั่นด้วยความกลัว
แข็งใจตอบว่า

"มันเรื่องอะไรของเจ้า ปล่อยข้าไปเถอะ ข้ามีงานสำคัญ
จะต้องทำที่นี่"

โจรได้ฟังก็กล่าวว่า

"ข้าเป็นโจร ข้าจะปล่อยเจ้าไปได้ได้อย่างไร"

ได้ยินดังนี้ นางก็อ่อนวอนว่า

"ปล่อยข้าไปเถอะ ข้ามีเครื่องประดับติดตัวราคาไม่น้อย
ข้าจะให้เจ้าทั้งหมด"

"นางรูปสวย" โจรพุดพลาจจับตาคุณางไม่วางตา "ข้าจะ
ปรารถนาอันใดกับเครื่องประดับนี้เล่า ถ้าข้าจะต้องการก็มีแต่
ตัวเจ้าเท่านั้นดอก ว่าที่จริงข้าก็ไม่เคยเห็นผู้หญิงสวยอย่างนี้มา
ก่อน ดูหน้าเจ้าสีงามเปล่งปลั่งเป็นนวลใยราวแก้วมุกดา ผมดำ
เหมือนนิลมณี เอวเหมือนเพชรรัตน์ (ต้นฉบับใช้คำว่า "วชร" จะ
แปลว่า เพชร หรือสายฟ้าก็ได้) แขนขากังมดั่งทองศฤงคิ และ
เท้าแดงงามราวแก้วทับทิม (ปัทมราค) อย่างนี้ข้าไม่ปล่อยให้
หลุดมือไปหรอก"

เมื่อโจรกล่าวดังนี้ นางมัทเสนาก็จำต้องเล่าความจริง
ให้มันฟังโดยตลอด และกล่าววิงวอนว่า "ขอภัยเถอะ ข้ามี
พันธะจะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้ต่อเขา แต่เมื่อเสร็จธุระ
แล้ว ข้าจะรีบกลับมาหาท่าน ถ้าท่านจะรออยู่ที่นี้ก่อน เชื้อข้า
เถอะ ข้าไม่เคยผิดสัญญาต่อใครหรอก"

เมื่อโจรได้ยินดังนั้นก็ปล่อยตัวนางไป เพราะเชื่อว่านางคงพูดความจริง เมื่อนางไปแล้วเขาก็นั่งคอยอยู่ ณ ที่นั้น โดยหวังว่านางจะต้องกลับมา

ฝ่ายนางเมื่อละจากโจรแล้วก็รีบเดินทางมาหาธรรมทัตต์ไวศยบุตร เมื่อเขาแลเห็นนางออกมาจากป่าก็ถามนางว่าเกิดอะไรขึ้น เมื่อได้ฟังเรื่องราวแล้วก็ไตร่ตรองอยู่ชั่วขณะหนึ่ง จึงกล่าวว่า

"ข้าดีใจที่เจ้ารักษาคำพูดอย่างแท้จริง แต่ว่าข้าจะทำอะไรกับหญิงผู้เป็นภรรยาของชายอื่น ฉะนั้นจงกลับไปตามทางที่เจ้ามานั้นแหละ ก่อนที่ใครจะมาเห็นเจ้าเข้า"

เมื่อเขาสั่งให้นางกลับ นางก็กล่าวว่า "ก็ได้" และละที่นั้นกลับไปหาโจร ซึ่งกำลังคอยนางอยู่ ณ ที่เดิม โจรแลเห็นนางกลับมาก็กล่าวว่า "เกิดอะไรขึ้นกับเจ้าเมื่อเจ้าไปถึงที่นั่น"

นางมัทนเสนาก็เล่าความจริงโดยตลอดว่าเหตุใด
พ่อค้าหนุ่มจึงปล่อยให้นางกลับมา โจรได้ฟังก็กล่าวว่า

"จงกลับไปหาสามีของเจ้าเถิด ข้าเห็นใจในความสัตย์ซื่อ
ของเจ้าที่มีต่อข้าแล้ว ข้าไม่หน่วงเจ้าไว้ให้เสียเวลาหรอก เอา
เครื่องประดับของเจ้าไปด้วย"

ดังนั้นโจรก็ปล่อยนางไป และเป็นเพื่อนตามไปส่งนาง
จนถึงบ้านของสามีและดีใจที่ตนมิได้กระทำให้นางต้องเสีย
เกียรติ นางอำลาโจรแล้วแอบเข้าไปในบ้านอย่างเงียบ ๆ และ
ตรงไปหาสามีของนาง เล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอดมิได้ปิดบัง แม้
ความจริงข้อหนึ่งข้อใด ส่วนสมุทรทัตต์ได้เห็นภรรยาของตน
เป็นผู้บริสุทธิ์และรักษาวาจาสัจไว้อย่างมั่นคงดังนี้ ก็รับนางไว้
ด้วยความยินดี และครองคู่อยู่ด้วยกันด้วยความสุขตั้งแต่นั้นมา

เมื่อเวตาลเล่านิทานจบลงก็ถามพระราชาว่า "โอ
ราชา ขอได้บอกข้าสิว่าในจำนวนบุรุษสามคนนั้น ใครเป็นคนที่

ใจกว้างที่สุด อย่าลืมนะ ถ้าพระองค์รู้แล้วไม่ตอบ พระเศียรของ
พระองค์จะต้องแตกเป็นร้อยเสี่ยง"

พระเจ้าตรีวิกรมเสนได้ฟังเวตาลพูดดังนั้น ก็ตรัส
ทำลายความเจ็บขึ้นว่า

"ในจำนวนบุรุษทั้งสามคนนั้น ข้าเห็นว่าโจรนั้นแล เป็น
คนที่ใจกว้างอย่างแท้จริง ที่เหลืออีกสองคน คนหนึ่งเป็นสามี
ของนาง เขาปล่อยนางไปด้วยความจำใจ เพื่อให้นางรักษาวาจา
สัจไว้ โดยที่เขายังมีจิตประหวัคว่านางจะต้องเสียตัวแก่ชายอื่น
ส่วนไวศบุตรชื่อธรรมทัตต์นั้นเล่า เขาปล่อยให้นางเป็นอิสระ
เพราะเขารักนางด้วยตัณหาแต่แรก เมื่อตัณหาเบาบางลง
แล้ว เขามีได้จริงจางอะไรต่อนางอีก โจรนั้นสิ เป็นคนร้าย ทำมา
หากินด้วยความทุจริต หากินอยู่ในความมืด คอยแสวงหาเหยื่อ
เขาปล่อยนางไปและไม่เอาเครื่องประดับของนางเลย เพราะ
เห็นใจว่านางเป็นคนดี"

เมื่อเวตาลได้ฟังดังนั้นก็ส่งเสียงหัวเราะ ไม่กล่าว
ประการใด ละพระอังกษของพระราชชา แล้วลอยกลับไปสู่ต้น
อโศกตามเดิม ส่วนพระราชชาผู้มีความเพียรไม่ท้อถอย ก็สู้เสด็จ
ติดตามเวตาลไปโดยไม่ลังเลพระทัย มีความมุ่งมั่นที่จะจับตัว
เวตาลมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๑

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จไปสู่ต้นอโศก ทรงดึงตัว
เวตาลลงมาเหยียดขึ้นพระอังสา แล้วเสด็จกลับมาทางเดิม มาได้
หน่อยหนึ่ง เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า "โอราชา ข้ามีนิทานสนุกอยู่
เรื่องหนึ่ง อยากจะเล่าถวาย โปรดทรงสดับเถิด"

ในอดีตกาลมีพระราชกรงอุชชยินี ทรงนามว่า
พระเจ้าธรรมธวัช พระองค์มีชายาสามองค์ ล้วนแต่เป็น
พระธิดาของกษัตริย์ทั้งสิ้น พระนางทั้งสามล้วนเป็นชายาคณ
โปรดของพระราชผู้สวามีอย่างยิ่ง ชายาองค์ที่หนึ่งชื่ออินทุ
เลขา องค์ที่สองช่อดาราวลี และองค์ที่สามมีนามว่ามฤคางกวดี
นางทั้งสามล้วนมีเสน่ห์น่ารักเหมือนกันหมด พระราชาแห่งอุช
ชยินีเป็นกษัตริย์ผู้กล้าหาญ ทรงมีชัยชนะเหนืออริราชศัตรูทั้ง
มวลหาใครเสมอมิได้ เสวยราชย์ด้วยความสุขสำราญพร้อมด้วย
พระชายาทั้งสามเรื่อยมา

ครั้งหนึ่ง เมื่อถึงฤดูสวนอันเป็นฤดูแห่งความชื่นบาน พระราชาปรารถนาจะพักผ่อนให้สำราญพระทัย จึงพาพระชายาทิ้งสามไปสู่สวนขวัญประทับอยู่ด้วยความรื่นรมย์ ณ อุทยานนั้น โอกาสหนึ่งทรงทอดพระเนตรเห็นลดาวัลย์ไม้เลื้อยต้นหนึ่ง เกี้ยวเกาะอยู่กับต้นไม้ใหญ่มีดอกบานสะพรั่งห้อยระย้าแว้งไกวตามกระแสลม และเครือเถาวัลย์นั้นมีความอ่อนช้อยงดงามราวกับคันศรของพระกามเทพ และฝูงแมลงภู่ซึ่งเกาะและไต่ตอมกลีบดอกไม้ นั้นแล้ว ก็ดูราวกับสายธนูของพระมันมละ(ผู้ก่อกวนใจ หมายถึง พระกามเทพ) เช่นเดียวกัน พระราชาผู้องอาจปานพระวัชรปาณี(ผู้มีมือถือวัชระ เป็นสมญา नामของพระอินทร์ ทรงเพลिनอยู่กับกระแสนเสียงของนกโกกิลาอันเจื้อยแจ้วมาตามลม ราวกับเสียงของพระมกรเกต(ผู้มีธงรูปปลามังกร หมายถึงกามเทพ) ผู้เป็นเทพแห่งความรัก กำลังพาอัปสรทั้งหลายมาเรียงเล่นสำราญด้วยความมีนเมาแห่งสุรามฤตที่เสพกันอยู่ทุกหมู่เหล่าโดยทั่วกัน ขณะนั้นพระชายาอินทุเลขา กำลังสรวลเสกกับการดั่งพระเกศาของพระราชาเล่น ปราบกฏว่า

ดอกบัวอินทิวร (บัวสายสีน้ำเงิน) ที่นางทักทู่เป็นเครื่องประดับ
เศียรเกล้า ได้ร่วงหล่นลงมาบนตักของนางผู้เฒ่าบาง ทำให้นาง
ตกใจ เปล่งเสียง "ต้าย ตาย" ออกมาแล้วเป็นลมหมดสติ
ในทันทีนั้นก็เกิดรอยแผลขึ้นที่ต้นขาของนาง ทำให้พระราชา
และบริวารตื่นตกใจกันมาก และรู้สึกเป็นทุกข์ในอุบัติเหตุของ
นาง ต่างก็เอน้ำหอมมาให้นางกำนัลลบลูบไล่ตามร่างของพระนาง
ให้นางกำนัลตกแต่งแผลให้นางและดูแลตามคำสั่งของหมอ
หลวงอย่างเคร่งครัด

ในเวลารাত্রี พระราชาเสด็จมาดูอาการของนาง เห็น
ว่าค่อยยังชั่วขึ้นบ้างแล้ว ก็พานางดาราวดีพระชายาคนที่สอง
เสด็จไปสู่ห้องบรรทมชั้นดาดฟ้าซึ่งงามวิจิตรอยู่ในแสงนวลใย
ของพระจันทร์ ณ ที่นั้นแสงของดวงศศิส่องมาอาบร่างของนาง
ผู้ซึ่งนอนหลับเคียงข้างพระราชาอยู่ สายลมเย็นยามดึกรำเพย
พัดมาที่ร่างของนาง ทำให้ภูษาภรณ์ของนางเคลื่อนคล้อยไป
จากองค์ ทันใดนั้นนางก็รู้สึกตัวตื่นขึ้นมามีอาการระหนก
เปล่งเสียงร้องออกมาว่า "ช่วงด้วยเถิด ข้าถูกไฟเผา" แล้วลุก

จากเตียง เอามือนวดตามแขนขาเป็นพัลวัน เสียงของนางทำให้
พระราชาทื่นจากบรรทมด้วยความตกพระทัย และเห็นแผล
พุพองขึ้นตามร่างกายของพระเทวี จึงซักถามด้วยความพิศวงว่า
"นี่มันเรื่องอะไรกัน" พระนางดาราวัตินทูลตอบว่า "รัศมีจันทร์ที่
ส่องมากระทบร่างของหม่อมฉัน เป็นเหตุให้หม่อมฉันต้องทน
ทุกข์เพราะแผลพุพองเหล่านี้" ทูลจบนางก็ฟุบพวยด้วยความ
โศก ร้องไห้สะอึกสะอื้นมิหยุดหย่อน พระราชาเห็นดังนั้นก็
สงสารนัก รับสั่งเรียกนางข้าหลวงบริวารให้เข้ามาช่วยโดยด่วน
จัดทำเตียงปูลาดด้วยใบบัวให้นางนอน ประพรมร่างของนาง
ด้วยสุคนธรส โปรยปรายเฟื่องฟุ้งดังฝอยฝน และเอาน้ำมัน
จันทร์หอมทาตามแผลเจ็บปวดของนาง

ในระหว่างเวลาที่ซุลมุนวุ่นวายกันนี้ นางมฤคางกวติ
ชายาองค์ที่สาม ได้ยินเสียงอื้ออึงก็ออกจากตำหนักของนางเพื่อ
มาดูเหตุการณ์ และเมื่อเดินพ้นออกมาสู่ที่แจ้งนั่นเอง นางก็
หยุดนิ่ง ได้ยินเสียงหนึ่งดังลอยลมมาแต่ไกลในความเงิบสงัด
ของราตรี นางหยุดก็กลองด้วยความสนใจและเงี่ยหูฟังในที่สุดก็

เข้าใจว่า เป็นเสียงครกตำข้าวดังมาแต่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป
ในขณะที่เงี่ยหูฟังเสียงนั้น นางผู้มีเนตรงามดังตากวางก็เปล่ง
เสียงออกมาด้วยความตกใจว่า "ช่วยด้วย กำลังถูกฆ่า" ลึนเสียง
นางก็ทรุดฮวบลงนั่งกับพื้น ยกมือทั้งสองข้างอันสั่นระริกขึ้นชู
ไปเบื้องหน้า แสดงอาการเจ็บปวดแสนสาหัส นางข้าหลวงผู้
เป็นบริวารเห็นดังนั้นก็รีบเข้าไปประคอง พานางกลับไปตำหนัก
ของนางทันที พอถึงห้องนางมฤคางวดีก็ล้มลงนอนบนเตียง
อย่างหมดเรี่ยวแรง และส่งเสียงครวญครางไม่ขาดระยะ เมื่อ
นางบริวารช่วยกันตรวจหาสาเหตุแห่งความเจ็บปวดของนางก็
แลเห็นมือของนางเต็มไปด้วยรอยฟกช้ำ เหมือนกับดอกบัวที่ถูก
ฝูงผึ้งไต่อยู่คลาคล่ำ นางกำลังจึงรีบไปทูลพระราชา พระเจ้า
ธรรมธวัชได้ฟังก็ตกพระทัยมาก รีบเสด็จมาดูอาการของพระ
ชายาคู่พระทัย และทรงฉงนพระทัยว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร
นางยื่นหัตถ์ให้ดู และกล่าวว่า "หม่อมฉันได้ยินเสียงครก
กระเดื่องดังมาจากที่ไกล เสียงของมันทำให้มือของหม่อมฉัน
ต้องฟกช้ำเป็นจ้ำ ๆ อย่างนี้แหละเพคะ" พระราชาทรง

เดือดร้อนพระทัยยิ่งนัก รีบสั่งให้นางพนักงานไปนำเอาสีผึ้ง ผง
จันทน์หอมและโอสถชนิดต่าง ๆ มาให้นาง เพื่อใช้บรรเทา
ความเจ็บปวด

พระราชารำพึงในพระทัยว่า "เรื่องนี้ช่างประหลาดยิ่ง
นัก เมียคนหนึ่งของเราได้รับบาดเจ็บเพราะดอกบัวตอกถูกหน้า
ขา เมียคนที่สองก็ถูกรังสีพระจันทร์ไหม้ผิวหนัง โธ่เอ๋ย ยังคนที่
สามอีกเล่า เพียงแต่ได้ยินเสียงตำข้าวเท่านั้นก็เกิดรอยฟกช้ำที่
มือทั้งสองข้าง นี่ต้องเป็นเรื่องของชะตากรรมแน่เทียว จึง
บันดาลให้เกิดอาเพศถึงเพียงนี้" รำพึงฉะนี้แล้วพระราชาก็เสด็จ
ออกจากตำหนักใน เเดินคิดหาเหตุผลต่าง ๆ ก็ยังคิดไม่ตก เวลา
ล่วงไปหลายชั่วโมงพระราชาก็ไม่รู้สึกพระองค์ คงดำเนินเรื่อย
อยู่ ถึงตอนเช้าแพทย์หลวงจึงพากันมาเฝ้าดูอาการของพระ
ชายาทั้งสาม และช่วยกันพยาบาลจึงอาการดีขึ้น

เมื่อเวตาลผู้เกาะอยู่บนบ่าของพระราชाल่าเรื่องจบ
ลง ก็กล่าวแก่พระราชาสตรีวิกรมเสนาว่า "ไหนทรงเฉลยให้ข้า

เข้าใจชีวิตว่า พระองค์มีความเห็นว่าในเรื่องนี้พระชายาองค์ใดเป็นผู้แบบบางต่อการกระทบมากที่สุด แต่ขอให้ทรงตระหนักไว้ว่า ข้าได้เตือนพระองค์มาก่อนแล้วว่า ถ้าพระองค์รู้คำตอบของปัญหานี้แล้วยังไม่ตอบ ศีรษะของพระองค์จะแยกเป็นเสี่ยง ๆ ตามคำสาปของข้า"

เมื่อพระเจ้าตรีวิกรมเสนได้ฟังดังนั้น ก็ตอบว่า "ข้าไม่เห็นจะยากตรงไหนเลย นางเทวีนค์ที่มีความอ่อนไหวมากที่สุดก็คือคนที่เพียงแต่ได้ยินเสียงครกตำข้าวแว่วมาแต่ไกล นางก็เกิดอาการฟกช้ำดำเขียวที่หัตถ์ของนางนะซี สองคนแรกอ่อนไหวเพราะมีสิ่งแตะต้องวรกายของนาง คือดอกบัวและแสงจันทร์ แต่คนที่สามนั้นไม่มีอะไรมาแตะต้องกายของนาง เพียงแต่แว่วเสียงมาตามลมแต่ที่ไกล แม้จะมองไม่เห็นมัน นางก็ได้รับบาดแผลอันเกิดจากความอ่อนไหวของนาง เป็นดังนี้ข้าจึงเชื่อว่านางผู้นี้แหละคือ คำตอบที่เจ้าต้องการจะรู้ จริงหรือไม่"

"จริงสิ พระเจ้าข้า" เวตาลกล่าวด้วยสำเนียงเยาะหยัน
ประชดประชัน แล้วก็ละจากพระอังสาของพระราชา ลอยละ
ลิวกลับไปสู่ต้นอโศกอันเป็นที่อยู่ของตนทันที ทำให้พระราชา
ต้องย้อนกลับไปลากตัวมันมาอีก

นิทานเรื่องที่ ๑๒

พระเจ้าตรีวิกรมเสนแสต็จกลับไปยังต้นอโศก ดึงร่างเวตาลลงจากคบไม้ วางไว้บนพระอังสา แล้วเดินย้อนกลับไปทางเดิม ถึงกลางทางเวตาลก็กล่าวขึ้นว่า "ราชะ ข้ารักพระองค์มาก รู้ใหม่ว่าทำไม ก็พระองค์เป็นคนดีอรันไม่ยอมจำนนต่อใครง่าย ๆ นะซี เออละ ข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ถวายสักเรื่องหนึ่ง ให้เป็นที่บันเทิงพระทัย ขอได้โปรดทรงสดับเถิด"

ในแคว้นอังคะ มีพระราชาหนุ่มองค์หนึ่งทรงนามว่า ยศเกตุ พระองค์มีความงามล้ำเลิศราวกับพระกามเทพที่ปราศจากร่างแล้ว (พระกามเทพต้องปราศจากร่าง กลายเป็นพระอนงค์ก็เพราะว่า ไปแผลงบุษปศรต้องพระทรวงของพระศิวะ เพื่อให้พระองค์หลงรักพระอุมาใหม่วดี พระศิวะทรงพิโรธว่ากามเทพบังอาจดูหมิ่น จึงลี้มพระเนตรที่สามเป็นไฟกรดเผาผลาญร่างกามเทพ จนกลายเป็นเถ้าถ่านไป กามเทพจึงไม่ร่างกายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา) กลับมาปรากฏในเรือนร่างของ

พระราชานั้นเทียว พระราชาทรงเป็นผู้กล้าหาญเด็ดเดี่ยว
สามารถสยบศัตรูได้ทุกแคว้น ราวกับท้าววิชित्रินทรผู้
ประหารศัตรูทั่วหน้า โดยมีพระพหุหัสบดีเป็นที่ปรึกษาฉะนั้น
พระราชายศเกตุก็เช่นเดียวกัน ทรงมียอดมนตรีผู้หนึ่งเป็นที่
ปรึกษาข้อราชการทั้งปวง ชื่อว่าทิวชมทรรคิน ในกาลต่อมา
ปรากฏว่าพระราชาผู้ทรงลุ่มหลงในพระรูปโฉมของตนเองเริ่ม
แสวงหาแต่สิ่งที่เป็นความบันเทิงเรีงรมย์ หาความสุขให้แก่
พระองค์เอง และละเลยราชการแผ่นดินให้ตกอยู่ในมือของมหา
อำมาตย์ทิวชมทรรคินแต่ผู้เดียว ซึ่งเขาก็ตั้งใจบริหารราชการ
แผ่นดินด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีเรื่อยมา ในขณะที่
พระราชาทรงปล่อยพระองค์ให้เพลิดเพลินอยู่แต่ในฮาเริ่ม
หมกมุ่นอยู่กับนางบำเรอ และเสียงเพลงอันไพเราะ ไม่สนใจ
ไยดีกับเสียงบงทักท้วงของผู้ปรารณาดีทั้งหลาย

แต่ผู้ที่แบกภาระไว้บนบ่าแต่ผู้เดียวก็คือทิวชมทรรคิน
ซึ่งต้องทุ่มเทกำลังความสามารถทั้งหมดให้แก่ราชการแผ่นดิน
โดยมิรู้จักการพักผ่อน ทั้งนี้เพราะมีความจงรักภักดีต่อ

พระราชาก็เป็นที่ตั้ง ถึงแม้เขาจะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเหนื่อยยากเพียงไรก็ยังมีอายุมีเสียงเล่าลืออันไม่เป็นมงคล ว่า เขากำลังจะอุปอำนาจในการปกครองประเทศไปจาก พระราชา และจะตั้งตัวเองเป็นกษัตริย์ การนินทาว่าร้าย ดังกล่าวนี้นับวันจะทวียิ่งขึ้นทุกที ที่รชมทรศินจึงปรารภแก่นาง เมธาวดีผู้เป็นภรรยาว่า

"ดูก่อนเจ้าผู้เป็นที่รัก บัดนี้พระราชาทรงมัวเมา

เพลิดเพลินอยู่แต่ความสุขอย่างเดียว ข้าต้องรับภาระบริหาร ราชการแผ่นดินด้วยความเหน็ดเหนื่อยเหลือประมาณ แม้ กระจกนั้นก็ยังมิผู้วิจารณ์พากันประโคมข่าวใส่ความว่าข้า กำลังคึกบฏต่อราชบัลลังก์ คำกล่าวอันไร้สัจจะนี้ได้ทิ่มแทง หัวใจของข้าให้เจ็บแปลบ เช่นเดียวกับมหาบุรุษและรัฐบุรุษ ทั้งหลายต้องถูกทิ่มตำให้ทนทุกข์มาแล้ว ก็เรื่องนินทาฉาวโฉ่ อย่างนี้ใช้หมิ่นเล่าที่ทำให้พระรามต้องเนรเทศพระแม่เจ้าสีดาไป โดยนางหาความผิดมิได้ ก็ในกรณีของข้านี้จะให้ข้าทำอะไรเล่า"

เมื่อได้ยินสามีกล่าวดังนี้ นางเมธาวดีผู้เป็นปติวีรดา

(หญิงผู้จงรักภักดีต่อสามี) ก็กล่าวพลบโบนว่า "ถ้าจะแก้ปัญหา
นี้ ท่านพี่ก็ควรจะทูลลาพระเจ้าแผ่นดิน โดยอ้างว่าจะไปบำเพ็ญ
บุญยatatรานมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ตีรณะ (แปลว่า ผัง
น้ำ หมายถึงทำน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ไหลผ่าน
และมีเทวาลัยตั้งอยู่ ผู้ใดอาบน้ำ ณ ทำดังกล่าวนี้อะและกระทำ
การบูชาเทวรูปในเทวาลัย จะได้รับผลบุญบริสุทธิ์ ตีรณะ
ดังกล่าวนี้อะเรียงรายอยู่ริมแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำสร้อยดี
แม่น้ำคงคา และอื่น ๆ เป็นต้น) ต่าง ๆ พระราชาก็คงไม่อาจจะ
ห้ามท่านได้ เมื่อเป็นดังนี้แล้วไซ้ ไอ้ท่านมหาตมัน (ผู้มีอาตมัน
ใหญ่ หมายถึง ผู้มีใจบริสุทธิ์ยิ่งใหญ่ หรือผู้มีใจสูง เพราะ
อาตมันที่อยู่ใใจนั้นเป็นสิ่งที่อมตะชั่วนิรันดร์) ท่านจงถือโอกาส
ท่องเที่ยวไปยังดินแดนต่างประเทศเป็นการพักผ่อนจิตใจของ
ท่านเสียบ้าง จะทำให้ท่านรู้สึกว้าดวงจิตของท่านได้ถูก
ปลดปล่อยเป็นอิสระ ไม่ต้องกังวลเรื่องหน้าที่การงานอีกต่อไป
และในเวลาที่บ้านเมืองปราศจากท่านนี้ พระราชาก็จะต้องแบก

ภาระเองทุกสิ่งทุกอย่าง และจะค่อยสำนึกพระองค์เองทีละ
น้อย ๆ จนถึงที่สุดทรงกลับเป็นพระราชชาติดีตามเดิม เมื่อถึง
เวลาที่ท่านพี่กลับมาจะได้ทำงานโดยสะดวกใจ ไม่ต้องถูกคน
นินทาว่าร้ายอีกต่อไป"

เมื่อได้ฟังภริยากล่าวดังนี้ ทิรมทรรคิน ก็ตกลงและ
กล่าวว่า "ข้าจะทำดั่งนั้น" และเข้าไปเฝ้าพระราชชายศเกตุในวัง
กราบทูลว่า

"ข้าบาทขอทูลลาไปบำเพ็ญบุญกุศลตามเทวสถานต่าง
ๆ เพราะข้าบาทมีความเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรแล้วที่จะต้อง
สร้างสมผลบุญทางพระศาสนาเสียที ข้าไปก็อาจจะไม่มีโอกาส
เพราะข้าบาทอาจจะตายเสียก่อนก็ได้ ขอทรงอนุญาตด้วยเถิด"

เมื่อพระราชชาติดั่งนั้นก็ตกพระทัย ตรัสว่า "เจ้าทำ
อย่างนั้นนะ เจ้าไม่จำเป็นจะต้องเดินทางไปยังตึระต่าง ๆ ก็ได้
นี่นา จะบำเพ็ญบุญอยู่ที่บ้านเฉย ๆ ก็ได้ อนึ่งเทวาลัยต่าง ๆ ใน

เมืองเราก็ถมเถไป เจ้าจะต้องเสียเวลาเดินทางไปนอกประเทศ
ให้เหนื่อยยากทำไม การทำบุญไม่เลือกว่าที่ไหน ๆ ก็ทำให้คน
ขึ้นสวรรค์ได้ทั้งนั้น"

ทิวชมธรรมคนได้ฟังก็กราบทูลว่า "โอ ราชะ ผลบุญที่
เกิดจากการให้ทรัพย์ แม้จะมากหลายเพียงไรก็ไม่อาจจะนับว่า
เป็นผลบุญอันสูงสุดได้ เพราะมิได้ยังให้เกิดศรัทธาวิสุทธได้ การ
รุดงค์ไปยังตี่ระต่าง ๆ และลงอาบน้ำอันศักดิ์สิทธิ์หน้าเทวาลัย
นั้นต่างหากที่นับว่าเป็นบุญบริสุทธิ์ที่แท้จริง โอ อารยบุตร ขึ้น
ชื่อว่า การรุดงค์ไปยังตี่ระต่าง ๆ นั้นพึงกระทำแต่้วยหนุ่ม
เพราะใครเลยจะรู้ได้ว่ามฤตยูจะมาถึงตนเมื่อใด บุคคลไม่พึง
ประมาทต่อกิจอันจำเป็นที่จะต้องทำมิใช่หรือ ขอทรงโปรด
อนุญาตข้าพระบาทเถิด"

ขณะที่พระราชากำลังโต้ตอบอยู่กับมหามนตรีนั้น ก็
พอดีมหาดเล็กคนหนึ่งเข้ามาขัดจ้งหวะกราบทูลว่า "พระอาญา

ไม่พ้นเกล้า โอ พระนฤเบศร บัดนี้พระสุรยาทิศย์กำลังคล้อย
ต่ำลงแล้ว ได้เวลาบูชาเทวะแล้วพระเจ้าข้า"

พระราชชาติได้ฟังก็รีบลุกจากพระราชอาสน์ เสด็จ
เข้าข้างในเพื่อลงสรงทันที เป็นโอกาสให้ทірฆทรรศินรีบออก
จากตำหนักกลับไปบ้านของตน เมื่อกลับมาถึงบ้านแล้วก็รีบ
เปลี่ยนเครื่องแต่งตัว เพื่อจะไปกระทำบุญยatraและห้าม
ภริยามิให้ติดตามไป การเดินทางถูกปิดเป็นความลับ มิให้คนรับ
ใช้และใคร ๆ ล่วงรู้ เขามุ่งหน้าเดินทางไปยังแคว้นต่าง ๆ
ตามลำดับ ได้บำเพ็ญบุญตามตี่ระสำคัญ ๆ โดยทั่วถึง ในที่สุด
ก็เดินทางมาถึงแคว้นปาณชระ นครหลวงของแคว้นนั้นอยู่ริม
ทะเล ทірฆทรรศินได้เข้าไปบูชาพระศิวะในเทวาลัย ณ ที่นั้น
เสร็จแล้วออกมานั่งพักอยู่ที่ลานภายนอก ขณะนั้นมีวาณิษผู้
หนึ่งชื่อนิธิตต์ เข้ามานมัสการเทวรูปพระมหาเทพ (ชื่อหนึ่งขอ
พระศิวะ หรือพระอิศวร) เช่นเดียวกัน นายวาณิษแลเห็น
ทірฆทรรศินนั่งอยู่ที่ลานหินแต่ลำพัง มีท่าทางอดโรยเพราะ
แสงอาทิตย์ที่ร้อนแรงแลเห็น็ดเหนื่อยจากการเดินทางไกล ก็มี

ใจเมตตาเพราะผู้ที่แลเห็นนั้นเป็นพราหมณ์ เพราะสวมสายยูก
โฌปวีต (เส้นด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่พราหมณ์สวมเฉวียงบ่า แสดงว่า
เกิดครั้งที่ ๒ คือ เกิดในศาสนา) และมีเครื่องหมายบางประการ
แสดงให้เห็นว่าเป็นพราหมณ์ผู้สูงส่ง ก็เข้าไปทักทายและเชิญมา
บ้านของตนด้วยใจอารี ให้อาบน้ำและรับประทานอาหาร
ตลอดจนเครื่องดื่มอันแสดงถึงฐานะอันมั่งคั่งของผู้เป็นเจ้าของ
บ้านเป็นอย่างดี เสร็จแล้วก็สนทนาปราศรัยผู้เป็นแขกว่า "ท่าน
เป็นใคร มาจากไหน และกำลังจะไปทีใด" มหามนตรีจึงตอบว่า

"ตัวข้าเป็นพราหมณ์ชื่อ ทิรมทรรคิน ข้าเดินทางมาจาก
แคว้นอังคคะ เพื่อทำบุญจาริกไปในที่ต่าง ๆ "

เมื่อได้ฟังดังนั้น ไวศยบดี (เจ้าแห่งไวศยะ หมายถึง
หัวหน้าพ่อค้า) ผู้ชื่อนิธิตต ก็นกล่าวว่า

"ข้ากำลังเตรียมจะออกเดินทางไปค้าขายที่สุวรรณทวีป
(เกาะทอง หมายถึงดินแดนแหลมอินโดนีเซีย) ฉะนั้นท่าน

จะต้องพักอยู่ที่บ้านข้าก่อน จนกว่าข้าจะกลับ เมื่อหายเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการจาริกครั้งนี้แล้วจึงค่อยกลับบ้านเถิด"

ทีรฆทรศินได้ยินจึงกล่าวว่า

"ทำไมข้าจะต้องเฝ้าบ้านอยู่ที่นี่ เสียเวลาเปล่า ๆ ข้าจะเดินทางไปกับท่านนั้นแหละ ท่านมหาไวศยะ ถ้าท่านไม่ขัดข้องที่จะพาข้าไปด้วย"

หัวหน้าพ่อค้าได้ฟังก็ยิ้ม ตอบตกลงทันที มหามนตรีได้รับอนุญาตก็ดีใจ เตรียมของใช้ส่วนตัวไว้พร้อมแล้ว ก็ออกเดินทางไปกับกองคาราวานของนิธิตต ขบวนคาราวานมาถึงริมทะเลก็จัดแจงขนสินค้าลงเรือ และแล่นออกสู่ทะเลกว้าง รอนแรมไปในมหาสมุทรนับเดือน ในที่สุดก็เดินทางมาถึงสุวรรณทวี ทีรฆทรศินมองดูบ้านเรือนหอห้างร้านค้าอันแจ่มแจ้วด้วยความตื่นใจและออกท่องเที่ยวเตร็ดเตร่ในเมืองนั้นหลายวัน จนกระทั่งนิธิตตขายสินค้าเสร็จและซื้อ

สินค้ากลับบ้าน เรือของสมุทรวาณิชก็ออกจากท่ารอนแรมมา
ในทะเลตามเส้นทางเดิม ขณะที่เรือแล่นมาในมหาสมุทร วัน
หนึ่งที่รชมทรสินแลไปในทะเล เห็นลูกคลื่นใหญ่พุ่งขึ้นไปใน
อากาศ มีต้นกัลปพฤกษ์ (ต้นไม้สารพัดนึก เป็นต้นไม้สวรรค์
อย่างหนึ่งในจำนวน ๔ อย่าง คือ กัลปพฤกษ์ ปารีชาติ
มณฑารพ (หรือมณฑา) และสันตानะ) ชูต้นและกิ่งก้านเป็น
ทองระยิบระยับ มีแก้วประพาล (ปะการังสีแดง) เกาะอยู่ตาม
กิ่งแพรวพราว ต้นไม้ต้นนี้มีดอกและผลเป็นเพชรพลอยหลากสี
สวยงามยิ่งนัก บนกิ่งของต้นไม้มีร่างของนางงามอันหาที่เปรียบ
มิได้เอนร่างนอนอยู่บนรัตบรรยงก์ (แท่นแก้ว) อันงามวิจิตร
ปรากฏการณ์อันประหลาดนี้ทำให้มหามนตรีพิศวงอยู่ในใจว่า
"พระเจ้าช่วย นี่มันอะไรกัน"

ทันใดนั้นนางงามผู้มีพิณอยู่ในหัตถ์ก็เริ่มขับลำนำ
เพลงเจื้อยแจ้ว มีเนื้อร้องว่า "ใครก็ตามที่สร้างสมบุญไว้ในชาติ
ปางก่อน มาถึงชาตินี้ก็ย่อมได้แสวงผลบุญของตนอย่างไม่มีที่
สงสัย เพราะชะตากรรมใดเล่าจะมาเปลี่ยนแปลงให้เป็นอื่นได้"

พอร้องเพลงจบ นางโฉงงามก็กลับจมหายไปใต้นทะเล
พร้อมด้วยต้นกัลปพฤกษ์และมัญจาคาสนะ (เตี้ยนนอน) ที่นาง
นอน ที่รชมทรศินประสพเหตุการณ์ประหลาดอัศจรรย์ดังนั้น ก็
รำพึงแก่ตัวเองว่า

"วันนี้เราได้ประจักษ์ภาพอันประหลาดเหลือเชื่อจริง
หนอ ใครเล่าจะเคยคิดฝันบ้างว่า มีต้นกัลปพฤกษ์และนาง
เทพธิดาอยู่ในทะเล ปรากฏอยู่ประเดี๋ยวเดียวก็หายไป หรือว่านี่
คือเหตุการณ์อย่างเดียวกับที่เกิดขึ้นในกูรมาวตาร (นารายณ
อวตาร ปางที่ ๒ พระนารายณ์อวตารลงมาเกิดเป็นเต่าใหญ่
รองรับภูเขามันทรตอนกวนน้ำทิพย์ ก่อนจะกวนได้สำเร็จมีของ
วิเศษผุดขึ้นมาจากทะเล ๑๔ อย่าง ในจำนวนนี้มีต้นปาริชาติ
พระลักษมี และพระจันทร รวมอยู่ด้วย) ซึ่งในคราวกวนน้ำทิพย์
ครั้งนั้น พระลักษมี พระจันทร ต้นปาริชาติ และของวิเศษต่าง
ๆ มิได้ผุดขึ้นมาจากทะเลหรอกหรือ"

บรรดาลูกเรือแลเห็นที่รฆทรศินแสดงอาการงงวย
เช่นนั้นก็กล่าวว่า "ท่านประหลาดใจนักหรือ ความจริงก็น่า
ประหลาดดอก เพราะท่านเพิ่งเคยเห็นเป็นครั้งแรก แต่พวกเรา
เคยเห็นเสียจนชินแล้วจึงไม่รู้สึกลึกลับตื่นเต้นอะไร"

นี่คือถ้อยคำที่เหล่ากะลาสีกล่าวแก่มนตรีหนุ่ม แต่
พราหมณ์หนุ่มก็ยังครุ่นคิดอยู่ไม่หาย จวบจนเรือสินค้าแล่นมา
เทียบท่าที่เมืองเดิม บรรดาลูกเรือต่างก็ขนข้าวของลงจากเรือ
เป็นจำละหวั่น พอมาถึงบ้านพ่อค้าที่รฆทรศินก็กล่าวแก่
หัวหน้าพ่อค้าว่า

"ดูก่อนไวศยบดี บัดนี้การเดินทางก็ได้สิ้นสุดลงแล้ว ข้า
รู้สึกขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง เห็นที่ข้าจะต้องอำลาท่านไปก่อน
จงอยู่เย็นเป็นสุขเถิด"

รฆทรศินได้ฟังก็อาลัยไม่อยากจะให้ไป แต่เห็นว่าไม่มี
ประโยชน์อะไรที่จะพยายามหน่วงเหนี่ยวไว้อีก จึงยอมให้มนตรี

หนุ่มจากไป ทิรฆทรศินก็ออกเดินทางผ่านแคว้นต่าง ๆ ตามทางที่เคยผ่านมา ในที่สุดก็บรรลุถึงแคว้นอังคะอันเป็นบ้านของตน

ฝ่ายจารบุรุษที่พระราชายศเกตุส่งไปสอดแนม ทิรฆทรศิน แลเห็นอัครมนตรีเดินทางกลับมาและกำลังจะผ่านประตูเมืองเข้ามาก็รีบนำข่าวไปทูลพระราชชา พระราชาผู้มีความทุกข์เพราะการจากไปของเสวกามาตย์ตัวโปรดก็รีบเสด็จออกไปต้อนรับถึงนอกเมือง ทรงทักทายและสวมกอด ทิรฆทรศินด้วยความรัก และรีบพาเข้าวัง ไม่ทันที่เขาจะได้พักผ่อนเพราะความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทาง ทรงตัดพ้อว่า

"เจ้าช่างใจร้ายนี้กระไร ทิ้งข้าได้ลงคอเหมือนคนไม่มีหัวใจ นึกจะไปที่ไปง่าย ๆ ปุบปับก็เกิดอยากจะไปจุดงค์โดยกะทันหัน นี่คงเป็นชะตาลิขิตที่พระพรหมธาดากำหนดไว้เป็นแน่แท้กระมัง เอาเถอะไหนลองบอกข้ามาซิว่า เจ้าไปถึงไหน และได้พบได้เห็นอะไรแปลกบ้าง"

ที่รชมทรรศินได้ฟังก็เล่าเรื่องทูลพระราชาตั้งแต่ต้นจนจบ ตลอดจนเรื่องที่เกิดขึ้นที่เดินทางกลับจากสุวรรณทวีป และได้เห็นนางทิพย์ผุดขึ้นมาจากท้องทะเล มีความงามเลอเลิศยิ่งกว่านางใดในโลกทั้งสาม และมีญาสนะของนางบนกึ่งของตนก็ลปพฤษณ์นั้นเล่าก็วิจิตรตระการตาสุดที่จะบรรยาย แต่ได้ชมไม่ถึงอึดใจนางก็หายกลับลงไปใต้ทะเลอีก

ทันทีที่พระราชาฟังจบ ก็บังเกิดความหลงใหลใฝ่ฝันอยากจะได้เห็นนางเป็นกำลัง ทรงรุ่มร้อนพระทัยด้วยความรักจนคิดว่าราชาอาณาจักรและชีวิตของพระองค์หมดความหมายลงทันทีถ้ามิได้นางเซยชมสมพระทัย พระราชาทรงจับมือมนตรีนไว้ ละล่ำละลักว่า

"ข้าจะต้องได้เห็นนางยอดดวงใจนั้นให้ได้ มิฉะนั้นข้าคงตายแน่ ๆ ข้าเดินทางไปพบนางโดยทางที่เจ้าบอกข้า และในกรณีนี้ข้าจะไปคนเดียวเจ้าไม่ต้องไปด้วย ข้าจะมอบราชการทั้ง

ปวงให้เจ้าดูแล จงอย่าขัดคำสั่งของข้า มิฉะนั้นมฤตยูจะไป
เยือนเจ้าถึงบ้านทีเดียว"

ตรัสดังนั้นแล้ว โดยมีให้โอกาสมนตรีของพระองค์ได้
อ้าปากตอบแต่ประการใด พระราชาก็รับส่งมนตรีกลับไปบ้าน
ของตนเพื่อพบปะญาติมิตรที่มาคอยต้อนรับอยู่ แต่เมื่อกลับไป
ถึงบ้านและพักผ่อนแล้วที่รชมทรรคินก็ยังหาได้มีความสงบใจไม่
ก็มนตรีที่ไหนเล่าจะมีความสุขอยู่ได้ในเมื่อเจ้านายของตนต้อง
เดือดร้อนใจเพราะไฟพิศवासเผาผลาญเช่นนั้น

คืนวันรุ่งขึ้นพระราชายศเกตุดอกเดินทาง ทรงปลอม
พระองค์เป็นโยคี และทรงมั่นพระทัยว่าได้มอบราชกิจทั้งปวงไว้
ในมือของมหามนตรีเรียบร้อยแล้ว ขณะที่เดินทางไปในั้นทรงพบ
โยคีชื่อ กุศนาภ ในระหว่างทางจึงเข้าไปกระทำความเคารพ
อย่างนอบน้อม พระโยคีแลเห็นก็ยิ้มกล่าวปราศรัยแก่นักบวช
ปลอมว่า

"ข้ารู้ว่าท่านจะไปไหน แต่หนทางที่จะไปนั้นมิใช่่ง่าย จงมีความกล้าหาญและอดทนเถิด จากนี้ไปถึงฝั่งทะเลจะมีเรือพ่อค้าวาณิชจอดอยู่จงลงเรือไปสุวรรณทวีป วาณิชที่เป็นเจ้าของเรือมีชื่อว่าลักษมีทัตต์ เรือของเขาจะต้องแล่นผ่านทะเลที่มีนางทิพย์ปรากฏ ถ้าท่านโชคดีก็อาจจะมีโอกาสได้พบนางดังไฝ่ฝัน ขอให้โชคดีเถิด"

ถ้อยคำของตปัสวิน(ผู้มีตบะ หมายถึง ฤๅษี หรือโยคี) ทำให้พระราชากัดกำลังใจขึ้นเป็นอันมาก ทรงกระทำอัญชลีแล้วเดินทางต่อไป หลังจากที่ผ่านแม่น้ำหลายสายและภูเขาหลายลูกแล้วในที่สุดก็มาถึงฝั่งทะเล ได้พบคนมากหน้าหลายตาเดินขวักไขว่อยู่ที่ท่าจอดเรือ พระราชาทรงไต่ถามชาวเรือ ณ ที่นั้น จนนได้พบลักษมีทัตต์ผู้ซึ่งโยคีแนะนำมา กำลังจะออกเรือไปสุวรรณทวีป ลักษมีทัตต์แลดูพระราชาท่านเห็นมีลักษณะผิดจากคนทั่วไป กล่าวคือมีลายกนกจักรอยู่ที่รอยเท้าและลักษณะต่าง ๆ แสดงวาระของกษัตริย์ก็มีความสนใจอนุญาตให้โยคีจำแลงโดยสารเรือไปด้วย เรือของวาณิชแล่นฝ่าฟันคลื่นลมไปจนถึง

สะดือทะเล ก็มีนางงามโผล่ขึ้นมาจากน้ำโดยนั่งบนกิ่งของต้น
กัลปพฤกษ์ พระราชารู้สึกตื่นเต้นต่อภาพที่แลเห็นเฉพาะหน้า
จนตะลึงตะไล อ้าปากค้าง รวากับนกจ๊กโกระ (นกเขาไฟผู้เสพ
แสงจันทร์เป็นอาหาร) ที่เพ่งดูแสงจันทร์ฉนั้น ขณะนั้น นางก็
เริ่มขับร้องด้วยน้ำเสียงอันอ่อนหวานประสานกับเสียงพิณที่นาง
ดีดด้วยท่วงทำอันเป็นเสน่ห์จับใจยิ่งนัก บทเพลงที่นางขับมีเนื้อ
ร้องว่า

"คนที่กระทำความอันใดไว้ในชาติก่อน ย่อมไม่มีข้อ
สงสัยเลยว่า เขาจะต้องเสวยผลแห่งกรรมในชาตินี้ ชะตากรรม
ของเขาย่อมเที่ยงแท้แน่นอนไม่มีวันผันเป็นอื่น ฉะนั้นบุคคลใด
ที่เกิดมาไม่ว่าที่ใดสถานใด จะหลีกเลี่ยงพรหมลิขิตของตนหาได้
ไม่"

พระราชารับฟังนางขับร้องด้วยเนื้อเพลงนี้ ทรงรู้สึก
เคลิ้มตาม และมีหัวใจอันแหลกสลายเพราะความรัก ทรงหยุด
นิ่งมิได้แสดงอาการเคลื่อนไหว พระเนตรจ้องเหม่อที่นางอย่าง

ไม่กะพริบ ครั้นแล้วก็รู้สึกทรงไค้ังพระเศียรลงต่อแสดงความ
คารวะต่อมหาสมุทรอันไพศาล และกล่าวถ้อยคำต่อไปนี้

"ข้าแต่พระสมุทรคงคาอันเป็นรัตนากร (ที่เกิดแห่ง
รัตนะ หมายถึง มหาสมุทร) ของโลก ผู้ทรงความลึกซึ่งดื่มน้ำจัน
สุดที่จะหยั่งได้ ท่านได้ซ่อนเร้นนางอัปสรสมุทรนี้ไว้โดยย้อยุด
หลุทัยขององค์พระวิษณุไว้ให้เห็นห่างจากองค์พระลักษมี ด้วย
ประการฉะนี้แล ข้าขอทอดตัวเองให้อยู่ในความพิทักษ์ของท่าน
ไอ้สมุทรเทพผู้เป็นที่พึ่งของราชาเยี่ยงข้านี้ ขอได้โปรดประทาน
พรให้ข้าสมปรารถนาด้วยเถิด"

ขณะที่พระราชาทรงกล่าวถ้อยคำนี้ นางโฉมงามก็
ค่อยอันตรธานตนหายไปจากท้องทะเล พร้อมกับต้น
กัลปพฤกษ์ พอพระราชาแลเห็นดังนั้น ก็รีบกระโจนลงสู่ทะเล
ติดตามนางไป เหมือนกับจะขอให้น้ำทะเลช่วยขจัดเปลวไฟ
เส่นหาในพระอุระให้บรรเทาลง

เมื่อไวศยบดีลักษณะมีทัตต์ แลเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้น
เช่นนั้น ก็ตกใจเป็นอันมาก คิดว่าพระราชาสิ้นชีวิตแล้ว มีความ
โศกเศร้ายิ่งนัก ว่าวุ่นด้วยความวิตกแทบว่าจะฆ่าตัวตาย แต่
ทันใดมีเสียงดังมาจากสวรรค์ว่า "ไวศยะเจ้าอย่าทำโง่ ๆ หน้อย
เลย พระราชาหาได้เป็นอันตรายนั้ ถึงแม้พระองค์จะจมหายลง
ในทะเล พระราชายศเกตุผู้ซึ่งปลอมร่างเป็นโยคีเพื่อติดตาม
หานางนั้น ความจริงทั้งพระองค์และนางต่างก็เคยเป็นสามี
ภรรยากันมาแต่ชาติก่อน เมื่อได้นางสมปรารถนาแล้ว พระองค์
ก็จะกลับคืนบ้านเมืองของพระองค์เอง"

เมื่อลักษณะมีทัตต์ได้ยินเสียงสวรรค์บันลือเช่นนั้นก็หาย
วิตก ให้เรือแล่นต่อไปยังสุวรรณทวีปอันเป็นที่หมาย

ฝ่ายพระราชายศเกตุ เมื่อโจนลงทะเลไปนั้น ชั่วอึด
ใจหนึ่งก็ลงมาถึงก้นสมุทร ทันใดก็ประสพภาพนครอันงามวิจิตร
ตั้งอยู่เบื้องหน้าเป็นที่มหัศจรรย์ยิ่งนัก นครนั้นสว่างรุ่งเรืองด้วย
ปราสาทราชวัง อันมีเสาทำด้วยรัตนมณีสีต่าง ๆ เป็นประกาย

ระยิบระยับ มีหลังคาอันดาดษด้วยทองศฤงคืทอแสงวูบวาบลั้ง
เมลือง หน้าต่างทุกบานก็ประดับด้วยไข่มุกขาวปลั้งเป็น
สายสร้อยห้อยระย้า ไกล่ ๆ กับปราสาทมิสวณขวัญอันสะพรั่ง
ด้วยดอกไม้บานาพรรณณ แลสระน้ำอันมีน้ำใสปานแก้ว บันได
ทำน้ำประดับด้วยมณีหลากสี บนฝั่งเล่าก็เรียงรายไปด้วยต้น
กัลปพฤกษ์อันมีกิ่งก้านเป็นอำพันสีน้ำผึ้ง เมื่อพระราชาทรงเปิด
ประตูแก้วเข้าไปในปราสาท ทอดพระเนตรเห็นตั่งทองอัน
แกะสลักอย่างประณีตบรรจง บนตั่งนั้นมีร่างมนุษย์ผู้หนึ่งนอน
เหยียดยาว มีผ้าแพรปิดหน้าอยู่ พระราชาทรงประหลาด
พระทัยไม่ทราบว่าเป็นร่างใคร ด้วยความใคร่รู้จึงเปิดผ้าที่คลุม
ออก ก็จำได้ทันทีว่านางคือสตรีที่พระองค์เฝฝินนั่นเอง นางมีวง
พักตร์อันงามปลั้งดั่งสมบูรณจันทร์ หาที่ตำหนิมิได้ ทนที่ที่ผ้า
คลุมร่างสีดำตกลง ภาพของนางก็เฉิดฉายปรากฏขึ้นประหนึ่ง
ดวงศศีที่งามปลั้งในราตรี

ทันทีที่พระราชาทอดพระเนตรเห็นนาง พระองค์ก็มี
พระทัยแ่มชื่นขึ้นทันที ประหนึ่งว่า บุรุษที่เดิน

กระเซอะกระเซิงมาในทะเลทรายในเวลากลางวันที่ย้อนระอุ ด้วยแดดที่แผดเผาอย่างแรงกล้า และได้พบแม่น้ำโดยบังเอิญ ทันใดนั้นนางก็เปิดเปลือกตาขึ้น แลไปเห็นพระราชผู้ ประกอบด้วยบุรุษลักษณะอันงามสง่า ก็รีบลุกขึ้นจากแท่นด้วยความดีใจ กระทำการต้อนรับด้วยท่าทางอันละมุนละม่อม และกล่าวด้วยความขวยเขินว่า "อภัยเถิด ข้าอยากทราบว่าท่านเป็นใคร เหตุใดจึงลงมาถึงที่อันอยู่กันบึงของบาดาลนี้ อันใคร ๆ ยากจะลงมาถึง และทำไมท่านผู้ประกอบด้วยกษัตริย์ลักษณะจึงปลอมตัวมาโดยเพศโยคี โปรดตรัสเถิดว่าพระองค์มีพระประสงค์สิ่งใด จึงมาหาข้าถึงที่นี่"

เมื่อพระราชได้ฟังคำของนางจึงตอบว่า "แม่โฉมงาม ข้าเป็นราชาแห่งแคว้นอังคะ มีชื่อว่ายศเกตุ ที่ข้ามานี้ก็เพราะข้าได้ทราบข่าวจากสหายที่ข้าเชื่อถือ ว่าเจ้าจะปรากฏร่างขึ้นจากน้ำทะเลทุกวัน ดังนั้นข้าจึงปลอมตัวเป็นโยคีมาสืบเรื่องของเจ้า รู้ไหมว่าข้าต้องสละราชอิสริยยศ ติดตามเจ้ามาจนได้เห็นหน้า

เจ้า และโจนลงทะเลโดยไม่อ้าลัยแก่ชีวิต เจ้าจะบอกได้ไหมว่า
เจ้าคือใคร"

นางได้ฟังคำของพระราชา ก็ทูลตอบด้วยความรู้สึกที่
กระอักกระอ่วนครึ่งอดสูและปลาบปลื้มในใจว่า

"โอ ราชะ ของจงทรงทราบเถิด เมืองนี้เป็นของ
พระราชาแห่งวิทยาธร ชื่อ มฤคางกเสน ตัวข้าเป็นลูกของ
พระราชาผู้นั้น มีชื่อ มฤคางกวดี บิดาของข้ามีความจำเป็น
บางอย่างต้องละทิ้งบ้านเมืองและตัวข้าไป ทำให้ข้าต้องอยู่โดด
เดี่ยวด้วยความเหงาหงอย ข้าทนความเปล่าเปลี่ยวไม่ไหว จึง
ต้องขึ้นมาจากทะเลพร้อมด้วยต้นกัลปพฤกษ์และพิณงาม นั่ง
ขับเพลงให้หายเหงาไปวันหนึ่ง ๆ "

เมื่อนางได้กล่าวดังนี้ วีรกษัตริย์ก็กล่าวปลอบโยน
ด้วยความสงสาร ทำให้นางเข้มชื่นขึ้น นางสนองตอบด้วยอา

กับปฏิกิริยาอันแสดงความเสน่หาอย่างท่วมท้น และให้สัญญาว่านางจะยอมเป็นชายาของพระองค์โดยมีเงื่อนไขว่า

"โอ บดินทร์ ข้าขอให้พระองค์อนุญาตให้ข้าลาจากไปเดือนละสี่วันทุก ๆ เดือน คือวันสิบสี่ค่ำและแปดค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ข้าคงจะไม่ได้อยู่ปรนนิบัติพระองค์ตามวันดังกล่าวนั้น โปรดอย่าทรงบังคับให้ข้าน้อยต้องตอบว่าไปไหนหรืออย่าได้ทรงห้ามข้ามิให้ไปเลย"

เมื่อนางทิพย์ได้กล่าวถ้อยคำอันเป็นเงื่อนไขดังนี้ พระราชาก็ตรัสตกลง และทรงวิวาทกับนางโดยแบบคานธรรพวิวาหะ(การแต่งงานโดยฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง ยินยอมได้เสียกันเอง)

วันหนึ่ง ขณะที่พระราชากำลังเสพสุขสำราญด้วยนางมฤคางกวดี นางได้กล่าวกำชับว่า

"ยอดรัก ข้าขอเตือนพระองค์ว่าวันนี้เป็นวันแรมสิบสี่
ค่ำ ข้าจะต้องจากไปด้วยกิจสำคัญอย่างหนึ่งตามที่ทูลไว้แล้ว
ขอให้พระองค์ประทับอยู่ที่นี้อย่าออกไปไหน และระหว่างที่
ประทับรอนอยู่นี้ อย่าได้เสด็จเข้าไปในพลับพลาแก้วนั้นเป็นอัน
ขาด โอ สวามิน ถ้าพระองค์เข้าไปในพลับพลาแก้ว ก็จะมีเจ
ตหะเลสาบแห่งหนึ่ง พระองค์จะตกลงไปในนั้นและจะต้อง
กลับคืนไปสู่โลกมนุษย์อีก" เมื่อกล่าวจบนางก็อำลาออกเดิน
จากนครไป แต่พระราชามิได้ทำตามคำของนาง ทรงถือขรร
คาวุธย่องติดตามนางไปอย่างลับ ๆ โดยหวังจะสืบหาสาเหตุ
แห่งพฤติกรรมของนางให้จงได้

เมื่อตามนางไปมิซาก็แลเห็นราชสदनหนึ่ง เดินตรง
เข้ามาหานางด้วยท่วงท่าอันดูร้าย มีปากอ้าแสบยะแลเห็นฟันอัน
แหลมคมน่าสะพรึงกลัวเรียงรายเป็นแถว มันรองคำรามกึกก้อง
และคว่ำร่านางยัดใส่ปากกลืนหายลงไปใ้ในคอทันที พระราชา
แลเห็นดังนั้นก็ตกตะลึง เมื่อได้สติก็รีบชักดาบออกจากฝัก
ปราดเข้าหารากษสนั้นด้วยความโกรธสุดขีด และฟันคอของมัน

ขาดกระเด็นไป เลือดพรั่งพรูราวกับน้ำ ร่างอันใหญ่โตล้มฮวบ
ลงขาดใจตาย ทันใดร่างนางมฤคางกวตีกีปรากฏออกมา
พระราชาทรงประคองนางไว้ด้วยความตื่นเต้นและเต็มตื่นไป
ด้วยความดีพระทัย ละล่ำละลักถามว่า "ที่รักของข้า นี่มันเรื่อง
อะไรกัน ข้าฝันไปหรือว่าที่นี้เป็นเพียงภาพมายาเท่านั้น"

เมื่อถูกพระราชาทถามดังนี้ นางวิทยาธรี (วิทยาธร
ผู้หญิง) ก็รำลึกถึงเหตุการณ์ขึ้นมาได้ จึงทูลเล่าความจริงว่า

"โอ นฤเบศร ทรงฟังเถิด นี่มิใช่ความฝันและมีใช่
มายาดอก แต่เป็นคำสาปที่เกิดจากบิดาของข้าเอง ผู้เป็นราชา
แห่งวิทยาธรทั้งหลาย เดิมทีเดียวกับท่านพ่อเคยครองนครนี้อยู่
ถึงแม้จะมีโอรสหลายองค์ แต่ก็ทรงรักข้ายิ่งกว่าใคร ๆ ขนาด
ที่ว่าวันไหนไม่เจอหน้าข้า พระองค์จะไม่ยอมเสวยเป็นอันขาด
แต่ข้าเป็นผู้ที่มีความรักดีในองค์พระคิระ ข้าต้องมาทำพิธีบูชา
พระองค์ ณ ที่นี้ อันเป็นที่ส่งตปราคาจากผู้คน ในวันแปดค่ำและ
สิบสี่ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรมของเดือน วันหนึ่งเป็นวันสิบสี่ค่ำ

เข้ามาที่นี้และบูชาพระเคารี (เป็นชื่อหนึ่งของพระอุมา ชายา
ของพระศิวะ ถือว่าเป็นปางที่สวยงาม และใจดี เช่นเดียวกับ
พระอุมา เคารี แปลว่า ผู้มีผิวสีเหลืองอ่อนหรือสีนวล) เป็นเวลา
ช้านาน เพราะข้าเป็นผู้ขยันมั่นภักดีในพระองค์อย่างยิ่ง เวลา
ผ่านไปจวนจะสิ้นวันก็ยังบูชาไม่เสร็จ วันนั้นท่านพ่อไม่ได้เสวย
อะไรทั้งข้าวและน้ำ มีความหิวกระหายเป็นกำลัง ทั้งนี้เพราะ
ท่านรอข้าอยู่ ท่านโกรธมาก พอข้ากลับมาข้ารู้สึกสำนึกผิด มี
ความละอายเป็นอันมาก พอแลเห็นหน้าข้าท่านก็สาปด้วย
ความโกรธว่า

"กลับมาแล้วหรือนางตัวดี ช่างอวดดีนี้กระไร ข้าหิว
แทบตายซักเพราะอดมาทั้งวัน เจ้าเคยเห็นใจข้าบ้างไหม ปล่อยให้
ข้าคอยมาทั้งวัน ดีละนับแต่่นี้ไป ในวันแปดค่ำและสิบสี่ค่ำ
ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ข้าจะให้รากษสชื่อ กฤตानตสันตราส
จับเจ้ากินเป็นอาหารให้สามสมกับที่เจ้าขยันไปบูชาพระศิวะ ณ
ที่นั่นจนลืมข้า และทุก ๆ ครั้งที่เจ้าถูกกิน เจ้าจะต้องเป็นไป
ตามคำสาปของข้า และจะได้รับความเจ็บปวดแสนสาหัสเออถูก

ราชสมันขยำ เจ้าจะต้องอยู่แต่เดียวดายในนครนี้เรื่อยไปไม่มีกำหนด"

เมื่อถูกท่านพ่อสาปเอาเช่นนี้ ข้าตกใจแทบสิ้นชีวิต พยายามวิงวอนขอโทษ จนในที่สุดท่านใจอ่อน ยอมแก้ไขคำสาปลงว่า "เอาเถิด เจ้าจะพ้นโทษสักวันหนึ่ง เมื่อใดก็ตามถ้ามีพระราชองค์หนึ่งชื่อยศเกตุ ผู้ครองแคว้นอังคะเดินทางมาถึงที่นี่ พระองค์จะได้เป็นสามีของเจ้า ได้เห็นรากษสกลืนกินเจ้าเป็นอาหาร พระองค์จะฆ่ามัน เจ้าก็จะได้เป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง และพ้นจากคำสาปของข้า"

"เมื่อท่านพ่อกำหนดคำสาปแก่ข้าดังนี้แล้ว ท่านก็จากไป พร้อมกับนำบริวารไปสู่ภูเขานิษัทอันเป็นที่อยู่ของมนุษย์ ส่วนตัวข้าก็ถูกทอดทิ้งอยู่ที่นี้ต่อไปตามคำสาป บัดนี้คำสาปก็สิ้นสุดลงแล้ว และข้าก็จำความหลังได้ทุกอย่างทุกอย่าง บัดนี้ข้าก็จะได้กลับไปหาท่านพ่อของข้าที่ภูเขานิษัท เพราะมีกฎในระหว่างพวกเราชาวสวรรค์ว่า เมื่อใดคำสาปสิ้นสุดลง เมื่อ

นั่นผู้ถูกสาปจะได้คืนสู่สภาพเดิม และกลับไปอยู่กับพวกพ้องตามเดิม ส่วนพระองค์จะพอพระทัยประทับอยู่ที่นี้ต่อไปก็สุดแต่ความประสงค์ หรือจะเสด็จกลับบ้านเมืองก็แล้วแต่จะทรงตัดสินพระทัย"

เมื่อนางกล่าวจบลง พระราชารู้สึกเสียพระทัยนักตรัสแก่นางว่า

"เจ้ารูปงาม ได้โปรดเถอะ เจ้าอย่าจากข้าไปภายในเจ็ดวันนี้เลย ข้าอยากจะอยู่กับเจ้าในสวนขวัญนี้สักระยะหนึ่งก่อน เพื่อรักษาความเจ็บปวดในหัวใจด้วยความสุขครั้งสุดท้ายจากนั้นข้าก็จะกลับไปบ้านเมืองของข้า"

นางฟังคำวิงวอนก็ใจอ่อน ยอมตกลงตามสัญญา พระราชาได้ประทับอยู่กับนางในอุทยานเป็นเวลาหกวัน ทรงเล่นน้ำในสระแก้วอันมีดอกบัวบานสะพรั่งกับนาง น้ำในสระอุบลนั้นแผ่ไพศาลสุดสายตา มีคลื่นม้วนตัวเป็นเกลียววิ่งเข้าสู่

ฝั่งไม่ขาดระยะ ยังเสียงบังเกิดดังซ้ำผสานเสียงหงส์และนาก
กาเรียนที่บินและเล่นอยู่เหนือผิวน้ำ เป็นเสียงเศร้าสร้อย
เหมือนกับจะกล่าวว่า "อยู่ที่นี้เถิดนะ อย่าได้จากไปเลย"

ถึงวันที่เจ็ด พระราชาพานางกลับเข้าสู่พลับพลาแก้ว
ผ่านพันทวารเข้าไปเป็นบึงน้ำสีเขียวสดใสดั่งมรกต เป็นที่จะ
ผ่านไปสู่แดนมนุษย์ พระราชาทรงโอบเอวนางเดินมาถึงฝั่งสระ
ศักดิ์สิทธิ์ แล้วกระโจนหายลงไปในสระนั้น ปรากฏว่ามาผุดขึ้น
ที่สระในสวนหลวงที่แคว้นอังคะ เมื่อคนเฝ้าอุทยานแลเห็นก็รีบ
พากันมาต้อนรับด้วยความยินดี และส่งข่าวไปยังที่รชมทรคนผู้
เป็นมหาอำมาตย์นายก เมื่อมหาอำมาตย์ทราบข่าวก็รีบมาเฝ้า
ทูลเชิญเสด็จเข้าวังพร้อมด้วยนางผู้มีสิริ คือนางมฤคางกวดี
มนตรีหนุ่มแลเห็นนางก็จำได้ว่านางคือใคร มีความฉงนใจถึงกับ
รำพึงในใจว่า

"กระไรหนอ แท้จริงนางนี้คือทิพยกัญญาที่ข้าเห็นใน
มหาสมุทรนี้นา ทำไมพระราชาไปหานางมาได้เล่า ช่างเป็นเรื่อง

ที่เหลือเชื่อจริง ๆ แต่เรื่องเช่นนี้ทำไมจะเป็นไปไม่ได้เล่า ในเมื่อชะตาชีวิตของทุกคนนั้นเป็นที่สิ่งที่พระธาดาทรงลิขิตไว้แล้วบนหน้าผากของเขา"

บรรดาข้าเฝ้าเหล่าบริวารตลอดจนประชาราษฎรทั้งหลาย ได้ทราบข่าวการเสด็จกลับมาของพระราชา ต่างก็ปิติยินดีกันทั่วหน้า มีการเฉลิมฉลองและเล่นมหรสพกันเป็นที่ครึกครื้น แต่นางมฤคางกวดีผู้เดียวบังเกิดความร้อนรุ่มในใจ เมื่อเป็นเวลาเจ็ดวัน บัดนี้ก็ครบกำหนดแล้ว จะต้องกลับคืนไปสู่ดินแดนแห่งวิทยารอันเป็นที่อยู่ของตนตามสัญญา ถึงแม้จะมีความรักและความอาลัยในพระราชาเพียงใดก็ตามก็ต้องไป แต่พอเตรียมตัวจะไป ก็ปรากฏว่าอิทธิฤทธิ์ที่จะเหาะเหินเดินอากาศได้นั้นเสื่อมหายไป ไม่อาจจะเดินทางกลับสวรรค์ได้อีก แม้นางจะพยายามเพ่งมนมยิทหรืออย่างไรก็ไม่เป็นผล ทำให้นางเศร้าโศกผิดหวังยิ่งนัก พระราชาแลเห็นนางเอาแต่พิลาปคร่ำครวญก็ถามว่า "เจ้าผู้เป็นที่รักองข้า เจ้าเป็นทุกข์ร้อนด้วยเหตุใด จึงโศกศัลย์ถึงเพียงนี้ เป็นอะไรบอกข้าบ้างสิ" นาง

วิทยากรได้ฟังก็ทูลตอบว่า "โอ้ อารยบุตร ข้าติดตามพระองค์มาด้วยความรัก และอยู่ด้วยพระองค์จนเกินกำหนดเวลา บัดนี้ไสยเวทของข้าได้เสื่อมหมดแล้ว ไม่อาจจะกลับไปหาพวกพ้องของข้าได้อีก ข้าจึงเป็นทุกข์ยิ่งนัก"

เมื่อพระราชารู้ได้ฟังนางกล่าวดังนั้น ก็กล่าวว่า "จะเป็นทุกข์ไปไยเล่า เจ้ามีข้าอยู่ทั้งคนแล้วมิใช่หรือ ควรจะดีใจเสียอีกว่า เราทั้งสองจะได้อยู่ด้วยกันโดยไม่ต้องพรากจากไปไหนอีกจนชั่วชีวิต ข้าสัญญาว่าข้าจะรักเจ้าตลอดไป ไม่มีใจเป็นอื่นเลย"

พระราชากับนางวิทยากรมีชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกนับตั้งแต่นั้น เว้นแต่ที่รฆทรรณสิน จอมมนตรีแต่ผู้เดียวที่ประสบความผิดหวังเต็มเปรี๊ยะ ต้องนอนแช่อยู่บนเตียงด้วยความโทมัส และสิ้นใจตายไปด้วยหัวใจที่แตกสลาย แม้จะได้รับการชดเชยด้วยนางงามมาแทนที่ก็ตาม พระราชายังทรง

รู้สึกว่าคุณชีวิตของพระองค์นั้นขาดอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีทางจะเรียกคืนได้อีก

เมื่อเวตาลผู้นั่งอยู่บนพาหาของพระเจ้าตรีวิกรมเสน ได้จับนิทานของตนลง ก็กล่าวแก่พระราชาวา "เรื่องนี้พระองค์ทรงคิดอย่างไร เหตุใดหัวใจของมหามนตรีจึงแตกสลาย ในเมื่อเจ้านายของตนได้ประสบความสำเร็จสมความปรารถนาเช่นนั้น เขาต้องหัวใจสลายเพราะความโศกเศร้าเนื่องจากเอาชนะความรักของนางทิพย์ยอดเสน่ห์ผู้นั้นไม่ได้ หรือว่าเสียใจที่จะต้องสูญเสียอำนาจในการปกครองไป และต้องผิดหวังอย่างยิ่งในการที่พระราชาสเด็จพระนครพร้อมด้วยนาง โอ ราชะ ถ้าแม้พระองค์รู้คำตอบแล้ว แต่ไม่ยอมตอบข้า ผลบุญที่พระองค์สะสมไว้ทั้งหมดก็จะสิ้นสูญไป และพระเศียรของพระองค์ก็จะต้องแยกเป็นเจ็ดเสี่ยงด้วย"

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนได้ฟังดังนั้นก็ตรัสแก่เวตาลว่า

"มหามนตรีต้องเข้าใจตายหาได้เกี่ยวกับนางงามที่
พระราชานามด้วยไม่ แท้ที่จริงเป็นเพราะชายที่ทรงคุณธรรม
อันเลิศผู้นี้ได้ตระหนักแก่ใจว่า พระราชานั้นหาได้กระทำตนให้
เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองและราษฎรของพระองค์ไม่ พระองค์
ทรงทอดทิ้งราชกิจไปอย่างคนไร้น้ำใจ เพียงเพราะต้องการ
ผู้หญิงคนหนึ่งเท่านั้น ตัวมหามนตรีเองต้องสู้ทนความเหน็ด
ยากตรากตรำรับภาระอันยิ่งใหญ่แต่ผู้เดียว ในขณะที่พระราช
ามีได้มีความรู้สึกแม้แต่สักนิดว่า เขามีค่าในสายพระเนตรของ
พระองค์บ้างหรือไม่ ด้วยประการฉะนี้แล คนดี ๆ อย่างเขาจึง
ไม่อาจจะทนทานอยู่ต่อไปเพื่อคนที่เห็นแก่ตัวเช่นนั้นได้ เมื่อทน
ไม่ได้หัวใจของเขาจึงต้องแตกสลายดังนี้"

พอได้ฟังพระราชดำรัสดังนี้ เวตาลก็หัวเราะคิกคัก
ด้วยความสะใจผลจากบ่าของพระองค์ หายแวบกลับไปสู่ต้น
โอศกตามเดิม ทำให้พระราชาน้องรีบเสด็จกลับไปลากตัวมันมา
อีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๓

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับมาเอาเวตาลคืนไปแล้ว ก็เสด็จต่อไปตามเส้นทางเดิม ระหว่างทางเวตาลผู้นั่งอยู่บนบ่าก็เริ่มขยับตัวและพูดขึ้นว่า การเดินทางเป็นเรื่องน่าเบื่ออย่างหนึ่ง ข้าจึงคิดจะแก้เบื่อโดยเล่านิทานถวายอีกเรื่องหนึ่ง พระองค์น่าจะทรงฟังไว้บ้าง เรื่องมีมาว่าดังนี้

มีนครใหญ่แห่งหนึ่งชื่อ วารานสี เป็นที่ประทับของพระศิวะบนโลกนี้ ในนครนี้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า เทวสวามินอาศัยอยู่ เป็นผู้ที่พระราชอาเครพนับถือมาก พราหมณ์เศรษฐีผู้นี้มีลูกชายคนหนึ่งชื่อ หริสวามิน ตัวหริสวามินเองเป็นผู้มีโชคเพราะภรรยามีความงามเป็นเลิศชื่อ ลาวัลยตี ข้าคิดว่า พระผู้เป็นเจ้าคงจะทรงสร้างนางขึ้นมาภายหลังจากที่ทรงสร้างนางติโลตตมาขึ้น พร้อม ๆ กับนางเทพอัปสรอื่น ๆ ในสวรรค์เป็นแน่ นางจึงงามประเสริฐอย่างหาที่ติมิได้

ราตรีหนึ่ง หริสวามินนอนหลับอยู่ในปราสาทพร้อม
ด้วยนางลาวัณยวดีผู้เป็นที่รัก ในบรรยากาศที่เย็นละมุนด้วยแสง
จันทร์ ขณะนั้นเองเจ้าชายแห่งวิทยาธรชื่อมณฑก ท่องเที่ยว
เหาะไปในอากาศ แลเห็นนางลาวัณยวดีนอนแนบข้างสวามีของ
นางบนเตียง มีพิศตรารมณ์อันเลื่อนหลุดโดยไม่รู้ตัว เปิดเผยให้
เห็นร่างงามอรชรและขาอันกลมเรียวยาวสมส่วน หัวใจของวิทยาธร
หนุ่มก็วาบหวานหลงใหลในตัวนางอย่างสุดระงับ และเพราะ
ความคลั่งไคล้ด้วยแรงเสน่ห์ วิทยาธรจึงโฉบลงอุ้มนางพาเหาะ
ไปในอากาศทันที

ฝ่ายหริสวามินรู้สึกตัวตื่นขึ้น มองไม่เห็นภรรยา
ตกใจ ลูกขึ้นมองหาโดยรอบก็มิได้พบ รำพันด้วยความตระหนก
ว่า "นี่มันอะไรกัน นางหายไปไหน นางลื้อข้าเล่นหรือแกล้งซ่อน
ตัวกันแน่"

ชายหนุ่มเที่ยวตามหานางตลอดคืนทั่วทุกหนทุกแห่ง
ไม่เว้นแม้แต่บนหลังคาปราสาทและในสวน เมื่อหาจนสิ้น

ปัญญาแล้วแต่มิได้พบก็มีความเศร้าโศกยิ่งนัก ทรวดลงนั่งอย่างอ่อนแรง ทอดอาลัยตายอยาก คร่ำครวญว่า

"อนิจจาเอ๋ย เจ้าผู้มีพักตร์ดั่งจันทร์กลมดั่งใจของข้า เจ้าผู้่องละมุนดั่งแสงศศิธร ก็ดวงจันทร์นั้นอิจฉาความงามของเจ้าหรือโฉน จึงพรากนางไปเสียจากข้า โอ้เจ้าช่างโหดร้ายเสียเหลือเกิน เจ้าลวงข้าให้หลงใหลในความงามของเจ้า แล้วโฉนจึงเสียบแทงข้าด้วยศรอาบยาพิษของเจ้า ทำให้ใจข้าต้องร้อนรนกระวนกระวายถึงเพียงนี้ เจ้าเอายอดดวงใจของข้าไปซ่อนไว้ที่ไหนกันเล่า"

เมื่อหริสวามินคร่ำครวญมิหยุดหย่อนด้วยหัวใจแทบแตกสลายนี้ ราตรีอันยาวนานก็ผ่านไป และแสงอุษาาก็เริ่มฉายจับท้องฟ้าเป็นสัญญาณว่าราตรีนั้นสิ้นแล้ว เขาและนางคงจะต้องแยกกันแน่นอน ไม่เหมือนนกจากพราว (ชื่อนกชนิดหนึ่งเปิดแดงหรือเปิดพราหมณ์ก็เรียก เป็นนกที่หากินตอนกลางคืน ตัวผู้กับตัวเมียอยู่คนละฝั่งแม่น้ำ ส่งเสียงร้องหากันตลอดท้อง

คืน ถึงเวลาเข้าจึงได้กลับคืนรัง พบกันอีกครั้งหนึ่ง) ที่จากกันตลอดคืน แต่ได้พบคู่ของมันอีกเมื่อสิ้นราตรี ก็เขาล่าราตรีที่สิ้นสุดลงจะมีความหมายอะไร

พราหมณ์หนุ่มผู้ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะไฟเสน่หายังพรั้มเพื่อถึงนางมิขาดปาก แม้บรรดาญาติพี่น้องจะปลอมโยนด้วยประการใด ๆ ก็ไร้ประโยชน์ หรือสวามินผู้เพ้อคลั่งเที่ยวกระเซอะกระเซิงหานางทางโน้นและทางนี้ ปากก็คร่ำครวญว่า "นางเคยยืนตรงนี้ นางเคยสระสนานในที่นี้ นี่ก็เป็นเป็นที่นางแต่งตัว และที่ตรงนี้นางก็เคยสรวลสันต์หยรรษาด้วยความชื่นบานยามที่นางอยู่กับข้า โธ่เอ๋ย นางหนีเข้าไปไหนเล่า"

บรรดาญาติสนิทมิตรสหายแลเห็นเหตุการณ์ ต่างก็พากันเป็นห่วงจึงกล่าวเตือนสติว่า

"จะตีโพยตีพายไปทำไม นางยังไม่ตายหรอก เจ้าอย่าคิดฆ่าตัวตายเลย ถ้าเจ้ายังมีชีวิตอยู่ เจ้าก็คงจะได้พบนางอีก ไม่วัน

ใดก็วันหนึ่ง ทำใจดี ๆ ไว้เถอะ ค่อยค้นหาทางต่อไป ในโลกนี้
คนที่ตั้งใจจริงเท่านั้นที่จะได้สิ่งอันพึงปรารถนา"

เมื่อหริสวามินได้ยินญาติสนิทมิตรสหายกล่าวดังนั้นก็ค่อยมีกำลังใจขึ้น คิดจะอยู่สู้โลกต่อไปอีก เพื่อจะได้ติดตาม
หานางอันเป็นสุดที่รัก ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจอย่างเด็ดขาด
กล่าวแก่ตนเองว่า

"ข้าจะบริจาคทุก ๆ สิ่งที่ข้ามีอยู่ให้แก่พราหมณ์ แล้วจะ
ออกจาริกแสวงบุญไปตามตีสระ เพื่อจะได้ชำระบาปให้สิ้นไป
บางทีในระหว่างการเดินทางก็ไปในที่ต่าง ๆ ข้าอาจจะได้พบสุดที่
รักของข้าเข้าสักวันหนึ่ง"

หลังจากที่ใคร่ครวญตามความคิดนี้อยู่ชั่วครู่หนึ่ง เขาก็ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะทำตามที่ได้คิดไว้ วันรุ่งขึ้นเขาก็เชิญ
พราหมณ์มาเลี้ยงอาหารอันประณีต เสร็จแล้วก็มอบทรัพย์สิน
บรรดามีให้แก่พราหมณ์จนหมดสิ้น โดยมีได้อาลัยดีแม้แต่

น้อย หลังจากให้ทานเสร็จแล้ว เขาก็ออกเดินทางไปในมัสการ
สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และชำระสระสนานกายตามตึระ
อันมีชื่อเสียงเพื่อขจัดบาปให้สิ้นไป ในระหว่างที่เดินทางร้อนเร
ไปนั้น เขาก็ต้องผจญกับความร้อนอันสาหัสจากแสงอาทิตย์ที่
แผดกล้าในฤดูครีษมะ (ฤดูร้อน) อย่างจะเผาผลาญทุกสิ่งให้
วอดวายเป็นผุยผง สายลมร้อนที่พัดกรรโชกอย่างรุนแรง ส่ง
เสียงก็ก้องเหมือนเสียงโอดโอยด้วยความเจ็บปวดของคู่รักที่
ต้องพรากจากกัน และโหยหากันด้วยหัวใจอันแตกสลาย
บรรดาห้วยหนองคลองบึงที่แลเห็น ต่างก็เหือดแห้งเพราะแสง
อันแรงร้อนของดวงอาทิตย์แผดเผาจนเหลือแต่โคลน และ
บรรดาต้นไม้ริมทางก็ยืนต้นเหี่ยวเฉาเหมือนจะไว้อาลัยต่อว
สันตฤดู (ฤดูใบไม้ผลิ) ที่จากไป หรือวามินเดินโซเซอย่างอ่อน
แรงเพราะความร้อน ความหิวและความกระหายน้ำ มาตาม
ทางที่ผ่านมา ที่มีได้เจอผู้คนแม้แต่คนเดียว ในที่สุด ก่อนจะ
หมดแรง เขาก็แลเห็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งอยู่ข้างหน้า เมื่อ
มาถึงก็ได้พบกับพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อ ปัทมนาภ กำลังทำ

พิธีัชฌยสังเวทอยู่ เมื่อแลเห็นพวกพราหมณ์กำลังนั่ง
รับประทานอาหารอยู่ในบ้านของตน หริสวามินก็เ็นเข้าไปใกล้
เขาก็เข้าไปยืนเกาะเสาประตูบ้านด้วยความอ่อนแรง ขณะนั้น
นางพราหมณ์ผู้เป็นภรรยาของปัทมนาภแลเห็นเขายืนเกาะเสา
แน่วนิ่งไม่ไหวติงก็บังเกิดความสงสาร รำพึงแต่ตัวเองว่า
"อนิจจาเอ๋ย ความทิวนี้เป็นทุกข์จริงหนอ ใครจะช่วยบรรเทาได้
บ้าง ดุชิที่ประตูนี้มีคนอดโศคนหนึ่งมายืนเกาะอยู่ ดูท่าจะเป็น
คฤหัสถ์เป็นแน่ ดูเขาซิ ยืนก้มหน้าด้วยความอับอาย ชะรอยจะ
เป็นนักเดินทางไกลแน่เทียว ท่าทางหิวโหยโรยแรงเหมือนอด
อาหารมานาน น่าสังเวชนัก เราควรจะให้อาหารแก่เขาบ้าง"

เมื่อคิดดังนี้ นางพราหมณ์ผู้มีใจเมตตา ก็เข้าไปในบ้าน
เอาอาหารใส่ชามมาจนเต็ม คือข้าวที่ต้มด้วยน้ำนม พร้อมด้วย
เนยใสและน้ำตาล นางยื่นชามข้าวให้แก่เขาและกล่าวว่า "เอานี้
เอาไปกินซิ ไปนั่งกินริมบึงนั่นแหละ เพราะที่นี่ไม่เหมาะที่เจ้าจะ
มานั่งกิน เพราะพราหมณ์เขากำลังกินอาหารกันอยู่" หริสวามิน
แลเห็นก็ดีใจ รับชามอาหารมาจากนาง และกล่าวว่า "ข้าจะทำ

ตามท่านว่า" แล้วเดินไปหาที่นั่งใต้ต้นไทรริมฝั่งน้ำไม่ห่างไกล
จากที่นั่น จัดการล้างมือล้างเท้าและบ้วนปากจนสะอาด
หลังจากนั้นก็นั่งลงบริโภคอาหารด้วยใจยินดี

ขณะนั้นมีเหยี่ยวตัวหนึ่งคาบงูด้วยปาก และจับไว้
แน่นด้วยกรงเล็บ พาบินมาเกาะอยู่บนกิ่งไม้ต้นนั้น ปรากฏว่างู
ตัวนั้นตายแล้ว และมีน้ำลายปนพิษไหลหยดลงมาในชามข้าง
ของทริสวามินซึ่งวางอยู่ใต้ต้นไม้พอดี พราหมณ์หนุ่มไม่ทัน
สังเกตเพราะกำลังหิวจัด ก็กินข้าวจนหมดชาม พิษงูก็ซาบซาบ
เข้าสู่ร่าง ได้รับความเจ็บปวดทรมานเป็นอันมาก จึงร้องขึ้นด้วย
ความตกใจว่า "อะโฮ โชคชะตาของมนุษย์นี่หนอ เวลาเคราะห์
หามยามร้าย อะไร ๆ ก็หนีไปหมด คุณแต่ในชามนี้สิ แม้แต่จะ
ปรุงแต่งด้วยของดีเลิศ คือน้ำนม น้ำตาล และเนยใส ก็ยังมา
เปลี่ยนเป็นยาพิษไปได้"

กล่าวดังนั้นแล้ว ชายหนุ่มก็กัดฟันลุกขึ้นเดินโซซัด
โซเซไปที่บ้านพราหมณ์ด้วยความลำบากแสนสาหัส แลเห็นนาง

พราหมณ์ผู้ให้อาหารกำลังนั่งอยู่ที่นั่น ก็กล่าวแก่นางว่า "เมื่อตะ
ก็ข้ากินข้างของนางเข้าไปปรากฏว่ามียาพิษปนอยู่ ข้าคงจะตาย
แน่ ช่วยตามหาหมอมารักษาข้าด้วย เร็ว ๆ นะ ชื่นชักข้าข้าตาย
ลง บาบจะตกแก่เจ้า เพราะเจ้าทำให้พราหมณ์ถึงแก่ความตาย"

พอจบคำพูด ยังมีทันจะแก้ไขแต่ประการใด หรือสวามิ
นทนพิษร้ายไม่ไหว ก็ขาดใจตาย ทำให้นางพราหมณ์ตกใจแทบ
สิ้นสติ ฝ่ายพราหมณ์บุโรหิตผู้เป็นสามีของนางเห็นเหตุการณ์
เกิดขึ้นเช่นนั้นก็โกรธจึงขับไล่นางออกจากบ้าน ทั้ง ๆ ที่นางเป็น
คนบริสุทธิ์และมีใจเมตตากรุณา นางถูกกล่าวโทษโดยไร้
ความผิดเช่นนั้น ก็มีความเสียใจมาก เมื่อรู้ว่านางมิได้ทำบาป
แม้แต่น้อย แต่ต้องมาได้รับโทษ จึงเดินไปยังทำน้ำศักดิ์สิทธิ์เพื่อ
จะชำระล้างบาปของตน

ปัญหาของเรื่องที่เกิดขึ้นก็คือ ในบุคคลทั้งสี่ที่เกี่ยวกับ
เรื่องนี้คือ เหยี่ยว งู และพราหมณ์สามีภรรยาทั้งสองนั้น ใคร

เป็นผู้ผิดในกรณีการตายของหริสวามิน เรื่องนี้ยังหาได้มีการ
เฉลยปัญหาไม่

เวตาลจึงกล่าวขึ้นว่า "ข้าแต่พระราชาตรีวิศวรมเสน
โปรดตอบข้าว่า ใครเป็นคนผิดในกรณีนี้ ถ้าพระองค์ไม่ทรงตอบ
ก็ขอให้ตระหนักว่า คำสาปอันใดจะเกิดแก่พระองค์"

เมื่อพระราชาได้ฟังเวตาลทูลบังคับให้ตอบดังนั้น ก็
ทรงเฉลยว่า

"ในเรื่องนี้ จะว่าไปแล้วก็ไม่เห็นจะมีผู้ผิดเลย แน่ละ
สำหรับงูตัวนั้นมันตายสนิทมาก่อนแล้ว จะทำผิดได้อย่างไร
ถึงแม้เหยี่ยวจะคาบมันมาที่นั่นก็ตาม ส่วนเหยี่ยวนั้นเล่า มัน
คาบเหยื่อของมันมาเพื่อจะกินเป็นอาหารมันจะทำผิดอะไรเล่า
ขณะเดียวกันสองพราหมณ์ผิวเมื่ยก็ไม่ผิด เพราะเขาเป็นผู้ชอบ
ธรรม คนหนึ่งให้ทานด้วยใจบริสุทธิ์ อีกคนหนึ่งก็ทำถูกจารีต
อะไรผิดอะไรบาปก็ว่ากันไปตามกฎเกณฑ์แห่งศาสนา

เพราะฉะนั้นเขาย่อมไม่ผิด ตกลงไม่มีใครผิดในกรณีนี้ ตรงกันข้ามซ้ำกลับมีความคิดว่า ธรรมดாயาพิษไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับใครก็เป็นอันตรายแก่ชีวิตทั้งสิ้น ไม่เลือกว่าพราหมณ์ หรือคนวรรณะอื่น ใครเล่าจะโง่เขลาถึงกับจะคิดเลยเถิดหาความผิดในความไม่ผิดได้เล่า"

พอพระราชารัสดังนี้ เวตาลก็หัวเราะด้วยความขบขันใจ ผลจากอังสาของพระราชายาหยาบไปสู่นักของตนโดยทันที และพระราชาก็ต้องย้อนกลับไปลากตัวมันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๔

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นอโศก ปลดเวตาลลงจากกิ่งเหวี่ยงขึ้นพระอังสา เดินย้อนกลับตามทางเดิมมาได้ครู่หนึ่งเวตาลก็กล่าวขึ้นว่า "ราชะ ดูพระองค์จะทรงเหน็ดเหนื่อยอยู่ ถ้ากระไรเพื่อมิให้ต้องเบื่อหน่ายเกินไปเพราะหนทางยังอยู่อีกไกล ข้าจะเล่าเรื่องสนุกให้ทรงฟังสักเรื่องหนึ่ง จะโปรดว่าอย่างไร" เมื่อเห็นพระราชไม่ตอบ เวตาลจึงเล่าเรื่องนิทานดังนี้

มีเมืองใหญ่เมืองหนึ่งชื่อเมืองอโยธยา อันได้ชื่อว่าเป็นที่ประทับขององค์พระวิษณุเป็นเจ้าครั้งที่ทรงอวตารลงมาเกิดเป็นพระราม (ปรากฏเรื่องราวในนารายณ์อวตารปางที่ ๗) ผู้ทรงทำลายเหล่ารากษสให้พินาศย่อยยับไป (รากษสนั้นคือทศกัณฐ์กับพวกพ้อง) นครนี้มีพระราชผู้เกรียงไกรทรงนามวีรเกตุเป็นผู้ครองอยู่ ในเมืองนั้นมีนายวาณิชมหาเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อรัตนทัตต์เป็นไวศยบดี (หัวหน้าของพ่อค้าทั้งหลาย) แห่งพ่อค้า

ทั้งปวง มีภรรยาชื่อ นันทยันตี และมีธิดาชื่อรัตนวดี ซึ่งเทพ
ทั้งหลายประทานให้มาเกิดในตระกูลของคนทั้งสอง นางรัตนว
ดีเจริญวัยขึ้นด้วยความฟูมฟักถนอมของบิดาและมารดา
นอกจากมีสิริโฉมเป็นเลิศแล้วยังมีความเรียบร้อยน่ารักอีกด้วย
ความงามของนางเป็นที่จับใจของบุรุษทั้งหลาย ฉะนั้นจึงมี
ผู้ชายมารักใคร่นางและสว่สนนางเป็นภรรยา ไม่แต่เพียงบรรดา
ไวศยะตระกูลใหญ่ ๆ เท่านั้น แม้ราชาทั้งหลายก็หลงใหลใฝ่ฝัน
ในตัวนาง อยากรจะได้เป็นชายาด้วยกันทั้งสิ้น แต่นางมิได้ปลงใจ
รักใคร่บุรุษใดเลย ไม่ว่าจะเป็นคนใด ต่อเป็นองค์อัมรินทร์นางก็
ไม่ปรารถนา และประกาศเจตนาของนางอย่างเด็ดเดี่ยวว่า นาง
ยินดีตายเสียดีกว่าจะคิดแต่งงานกับใคร พฤติกรรมของนางทำ
ให้ไวศยะผู้บิดาบังเกิดความเศร้าใจ แต่ก็ไม่เคยขัดใจนางใน
เรื่องนี้ และข้าวคราวของนางนั้นก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งนครอ
โยธยา

ในกาลนั้นปรากฏว่าพวกราษฎรชาวเมืองถูกโจร
ปล้นสะดมติดต่อกันบ่อย ๆ ประชาชนผู้เดือดร้อนจึงมาชุมนุม
กันเรียกร้องต่อพระราชาวีรเกตุให้ช่วยเหลือ โดยกล่าวว่า

"ข้าแต่ณฤบดี พวกเราทั้งหลายมีความเดือดร้อนยิ่งนัก
เพราะมีโจรมาปล้นแทบทุกคืน และเราก็จับมันไม่ได้ ขอ
พระองค์โปรดทรงช่วยเหลือด้วยเถิด"

เมื่อพระราชาก็ได้ฟังคำร้องทุกข์ของราษฎร ก็สั่งให้วาง
ยาม แต่งตัวปลอมเป็นชาวเมืองแยกย้ายกันไปเฝ้าในจุดต่าง ๆ
เพื่อจับโจรมาลงโทษ แต่เวลาผ่านไปช้านานก็ยังจับโจรไม่ได้
การปล้นสะดมอันนี้อุกอาจก็ยังคงเกิดขึ้นเป็นประจำทุกคืน ดังนั้น
พระราชาก็ต้องปลอมพระองค์ออกไปดูเหตุการณ์ด้วยพระองค์
เองในคืนวันหนึ่ง

ขณะที่พระราชาทรงถืออาวุธด้อมมองมาถึงสถานที่
แห่งหนึ่งในพระนครนั้น ก็เจอชายคนหนึ่งทำลับ ๆ ล่อ ๆ อยู่

ข้างถนนข้างหน้า มีกิริยาชวนให้สงสัย เพราะเหลียวซ้ายแลขวาลอกแลกเป็นพิรุณ พระราชาแลเห็นดังนั้นก็สะกดรอยตามไปห่าง ๆ ทรงรำพึงว่า "เจ้านี้คงจะเป็นโจรอย่างไม่ต้องสงสัยเลย มันกำลังมองหาทางเข้าบ้านเพื่อจะตัดช่องย่องเบาเอาทรัพย์ของชาวบ้านแน่ ๆ" คิดดังนี้แล้วก็ทรงเร่งฝีเท้าติดตามไปทันที ฝ่ายโจรเหลียวกลับมาเห็นเข้าก็ถามว่า "เจ้าเป็นใคร" พระราชาแสสร้งตอบว่า "ข้าเป็นโจรนะซิ" บุรุษนั้นได้ฟังก็กล่าวว่า "เหมาะทีเดียว ข้าได้เพื่อนร่วมทางของข้าแล้ว คือเจ้านีเอง เพราะเจ้ามีอาชีพอย่างเดียวกับข้า ไปบ้านข้าเถอะ ข้ายินดีต้อนรับเจ้า"

เมื่อได้ยินโจรกล่าวดังนั้น พระราชาก็ตอบตกลง และติดตามโจรไปยังที่อยู่ของมัน ซึ่งเป็นห้องใต้ดินอยู่ลึกเข้าไปในป่าแห่งหนึ่ง ห้องนั้นตกแต่งงดงามตระการตาด้วยของมีค่าราคาแพงทั้งสิ้น เมื่อกระทบแสงตะเกียงก็สะท้อนเป็นประกายระยิบระยับ ดูราวกับเป็นสวรรค์ใต้บาดาลอีกแห่งหนึ่งซึ่งพลี (พลี เป็นพญาอสูรตนหนึ่งเคยฆาฏกรานมนุษย์และเทวดาจนสามารถตั้งตัวเป็นใหญ่ครอบครองทั้ง ๓ โลก แต่ในที่สุดถูกรพ

ระนารายณ์อวตารเป็นพราหมณ์เดี่ยว (วามนาวตาร) มาปราบ
พาลีถูกไล่ลงไปที่ครองบาดาลอันเป็นเสมือนสวรรค์ใต้ดิน และ
ได้รับคำมั่นสัญญาจากพระวิษณุว่า ถ้าทำตัวดีต่อไปภายหน้าจะ
ให้เป็นพระอินทร์อีกครั้ง) มิได้เป็นเจ้าของฉะนั้น

ฝ่ายพระราชา เมื่อเสด็จเข้าไปในนิवासสถานของโจร
แล้วก็ทรงแลดูโดยรอบ และนั่งลงบนพื้นที่ปูลาดด้วยพรมอัน
งามวิจิตร ในขณะที่นายโจรเดินหายเข้าไปในห้องชั้นใน มีนาง
ทาสผู้หนึ่งเดินออกมาและกล่าวแก่พระราชาว่า

"โอ วีระ ท่านเข้ามาในที่นี้ทำไม รู้ไหมว่านี่เป็นปากแห่ง
มฤตยูแท้เทียว ชายคนที่ท่านตามมานี้เป็นมหาโจรจอมโหดคน
หนึ่ง ประเดี๋ยวเขาออกมาจากห้อง เขาจะจัดการกับท่านอย่าง
ไม่ต้องสงสัย ข้าขอเตือนท่านว่า โจรคนนี้เป็นคนเจ้าเล่ห์แสนกล
มีอุบายสารพัด จงรีบหนีไปโดยเร็วเถิด"

พระราชินีได้ฟังดังนั้น ก็รีบเสด็จกลับวังทันที เมื่อถึงวังแล้วก็เรียกทหารมีฝีมือพวกหนึ่งมาประชุม สั่งให้เตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น เมื่อเรียบร้อยแล้ว ก็ทรงนำทหารไปจุดช่องทางเข้าสำนักโจรและเรียงรายล้อมเอาไว้ทุกด้าน ฝ่ายโจรเมื่อรู้ว่าสำนักถูกล้อมก็รู้ว่าความลับของตนแตกเสียแล้ว ก็วิ่งถลันออกมาต่อสู้อย่างยอมตายถวายชีวิต

เมื่อนายโจรออกมาเผชิญหน้ากับกองทหาร ก็ร้ายมนตร์อันศักดิ์สิทธิ์ป้องกันตนเอง และกวัดแกว่งดาบฟันฉับลงที่วงข้างจนขาดกระเด็นแล้วฟันขวามาจนขาดสะบั้น จากนั้นก็เด็ดศีรษะทหารที่รุมล้อมด้วยอาวุธอันคมกริบ พระราชาและเห็นความอกอากล่าหาญของโจรใจฉกาจเช่นนั้นนั้นก็กวัดแกว่งขรรควุธคู่พระหัตถ์ปราดเข้ารับมือโจรทันที ทรงใช้ฝีมืออันชำนาญคล่องแคล่วจนโจรเสียท่าหงายหลังลงกับพื้น แล้วทรงเหยียบบร่างมันไว้ จับมัดมือไขว้หลังลากถูถูงักกลับวัง และให้บริวารทรัพย์สมบัติบรรดามีของโจรเข้าเก็บไว้ในห้องพระคลังหลวง ทรงพิจารณาว่าโจรนั้นได้ก่อกรรมทำเข็ญต่อราษฎรมาแล้ว

มากมาย จึงตัดสินใจให้ประหารชีวิตเสีย โดยเอาไปเสียบเสี้ยนในวันรุ่งขึ้น

เมื่อได้เวลาประหาร โจรก็ถูกมัดเดินไปตามท้องถนน พร้อมกับมีกองทหารรื้อกลองเป็นจังหวะติดตามไป พาไปสู่ตะแลงแกงที่ประหาร ระหว่างทางที่ผ่านไป นางรัตนวดีลูกสาวเศรษฐีเปิดหน้าต่างปราสาทมองลงมา แลเห็นโจรหนุ่มมีร่างอันเปราะเปื้อนด้วยโลหิตและมอมแมมไปด้วยฝุ่น ก็บังเกิดความสงสารและความพิศواسในฉับพลัน นางจึงวิ่งเข้าไปหาบิดาอย่างร้อนรนและกล่าวกระหืดกระหอบว่า "ท่านพ่อ ช่วยข้าด้วย ข้าเห็นนายโจรถูกตรระเวนผ่านไปเดี๋ยวนี้ ข้ารักเขา ข้าเลือกเขาเป็นสามีแล้ว แต่เขากำลังจะถูกนำไปสู่ตะแลงแกง พ่อต้องเอาเงินไปไถตัวเขาให้เป็นอิสระ ถ้าพ่อไม่ทำตามใจข้า ข้าจะยอมตายพร้อมกับเขาในวันนี้แหละ"

รัตนหัตต์เศรษฐีได้ฟังนางกล่าวก็ประหลาดใจ กล่าว
ว่า

"ลูกเอ๋ย เจ้าเอาอะไรมาพูด แต่ก่อนนี้ผู้ชายทั้งรูกงาม มี
ทรัพย์และมีคุณธรรมมากมายหลายคน มาองง้อต่อเจ้าเลือก
เขาเป็นสามี เจ้าก็ไม่ไยดี ปฏิเสธไปหมดทุกราย มาบัดนี้เจ้า
กลับมาเลือกโจรต่ำช้าเป็นสามี เจ้าคิดอย่างไรเล่าลูกเอ๋ย"

ถึงแม้บิดาจะคัดค้านและเตือนสติมากมาย แต่นางก็
ยืนกรานความปรารถนาของนางอย่างตื้อดิ่ง และไม่ยอมเปลี่ยน
ใจ จนในที่สุดเศรษฐีก็ใจอ่อน รีบไปเฝ้าพระราชอา ทูลขอไถ่ตัว
นักโทษด้วยเงินจำนวนมหาศาลหลายร้อยโกฏิ แต่พระราชาก็
ไม่ทรงฟัง เพราะโจรผู้นี้ได้ปล้นสะดมทรัพย์สินราษฎรมาแล้ว
เป็นมูลค่ามหาศาล และทำร้ายผู้คนมากมายนับไม่ถ้วน
ยิ่งกว่านั้นกว่าจะจับมันมาได้พระองค์ต้องเสี่ยงเอาชีวิตเป็นเดิม
พัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงไม่สามารถจะปล่อยโจรให้เป็น
อิสระได้

เศรษฐีได้ฟังคำปฏิเสธจากพระราชานั้น ก็เดินคอ
ตกกลับบ้านด้วยความผิดหวัง นางรัตนวดีแจ้งว่าบิดาทำงาน

ไม่สำเร็จก็ประกาศยืนยันเจตนาของนางว่า นางยินดีจะตายตา
โจรหนุ่มไปปรโลกโดยไม่อาลัยต่อชีวิต ไม่ว่าบิดาหรือญาติพี่น้อง
จะเกลี้ยกล่อมเพียงใดก็ตาม นางจัดแจงอาบน้ำแต่งตัวแล้ว
ขึ้นวอมีสัปดาห์ทางกั้นตรงไปสู่ลานประหารโดยด่วน มีบิดา
มารดา กับญาติติดตามไปด้วยความเป็นห่วง ต่างคนต่างเศร้า
โศก เพราะรู้ว่าคงจะไม่ได้พบหน้านางอีกต่อไป

ก่อนที่ขบวนของเศรษฐีจะเดินทางไปถึง นายโจรก็ถูก
เสียบประจานอยู่บนขาหยั่งแล้ว และลมหายใจกำลังแผ่วลงทุก
ทีใกล้จะถึงแก่ความตาย เมื่อเห็นนางรัตนวดีพร้อมด้วยกลุ่ม
ผู้ติดตามเดินเข้ามายังลานประหารก็ประหลาดใจ จึงไต่ถามจน
ทราบความจริงแล้วก็ร้องให้ต่อหน้าคนทั้งหลาย สักครู่หนึ่งก็
เปลี่ยนเป็นหัวเราะแล้วขาดใจตาย นางรัตนวดีตรงเข้ากอดร่าง
ของโจรด้วยความอาลัย แล้วให้นำโจรลงจากที่ประหาร พาไป
ยังกองไฟที่ก่อขึ้น วางร่างโจรลงบนจิตกาธาน แล้วขึ้นไปนอน
เคียงข้างกันในท่ามกลางกองไฟอันลุกโชติช่วงโดยรอบ

ทันใดนั้น องค์พระศิวะวิสุทธิตเทพผู้ประทับอยู่ใน
สุสานโดยไม่มีใครมองเห็น ก็เปล่งเสียงดังได้ยินมาทางอากาศว่า
"อะโท เจ้าผู้เป็นปติวรดาช่างมีใจภักดี ยากจะหาใครเสมอ
เหมือน เจ้าจงเลิกขอพรต่อข้าเถิด ข้าจะให้เจ้าสมความ
ปรารถนาทุกประการ"

เมื่อนางรัตนวดีได้ยินสำเนียงทิพย์ดังนั้น ก็ยกมือ
กระทำอัญชลีต่อพระผู้เป็นเจ้า และทูลขอพรว่า "ข้าแต่พระ
มเหศวร บิดาของหม่อมฉันเป็นคนไร้บุตรชายที่จะสืบสกุล ขอ
โปรดประทานพรให้ท่านมีบุตรชายสักร้อยคนเถิด เพราะถ้า
ท่านไม่มีบุตรชาย และข้าสิ้นชีวิตไปแล้ว ท่านก็คงจะต้องตาย
ตามหม่อมฉันไปอย่างแน่นอน"

พระผู้ทัตจันทร์เป็นป็น (พระจันทร์เศขร พระศิวะเอา
พระจันทร์มาเสียบเป็นป็นปักพระเมาลี หลังจากยุคข้อพิพาท
ระหว่างพระจันทร์กับพระพฤษ์สบัติเรื่องนางดาราลแล้ว เพราะ

จะช่วยให้พระจันทร์ได้เข้าสู่ทวารภานอีกครั้งหนึ่ง) ได้ฟังคำนางก็
สบพระทัยยิ่งนัก ตรัสว่า

"เอาเถิด ข้าจะให้บิดาของเจ้ามีลูกชายร้อยคน จงขอพร
อีกข้อหนึ่งเถิด เพราะหญิงที่ประเสริฐสุดอย่างเจ้าสมควรจะได้
อะไรที่เจ้าเห็นสมควรอีก ข้าจะให้เจ้า"

เมื่อได้ฟังเทวดารัสเช่นนี้ รัตนวดีโหมงามจึงกราบทูล
ว่า

"ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าสูงสุด หากจะทรงเมตตาแก่หม่อม
ฉันแล้วไซ้ร้ ขอได้โปรดชุบชีวิตของสามีหม่อมฉันด้วยเถิด ให้
เขาได้ดำรงชีวิตเป็นคนดีสืบไปชั่วกาลนาน"

เมื่อพระศัมภู (พระผู้มีความสุข เป็นพระฉายานาม
หนึ่งในจำนวน ๑,๐๐๐ นาม ของพระศิวะ) ได้ฟังถ้อยคำของ
นางก็ตรัสตอบมาโดยอากาศ อันใคร ๆ หาได้แลเห็นพระองค์ไม่
ว่า

"จงเป็นเช่นนั้นเถิด ขอให้สามีของเจ้าจงลุกออกมาจาก
กองไฟ และมีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง ขอให้เขาประพาศิตนเป็นคนดี
สืบไป และให้พระราชาวีรเกตุยกโทษให้แก่เขาด้วยเถิด"

ทันใดนั้น นายโจรก็ลุกออกมาจากกองไฟ มีชีวิตและ
ปราศจากบาดแผลทั้งปวงในร่างกาย เศรษฐีรัตนทัตต์แลเห็น
ภาพอัศจรรย์ที่นายโจรและธดาของตนรอดชีวิตมาทั้งคู่ บรรดา
ญาติทั้งหลายที่มาชุมนุม ณ ที่นั้นก็มีความพิศวงตื่นเต้นไปตาม
กัน เมื่อกลับเข้าไปในปราสาทที่พำนักแล้ว เศรษฐีก็จัดการเฉลิม
ฉลองเป็นการใหญ่ และทำพิธีบวงสรวงองค์พระศิวะที่ได้
ประทานพรแก่ตนและวงศ์ตระกูล ให้มีลูกชายเกิดมาถึงร้อยคน
พระราชาวีรเกตุก็เช่นเดียวกัน แลเห็นว่าโจรผู้มีฝีมือนั้นได้กลับ
ตัวเป็นคนดีแล้วก็โปรดให้เข้ามาเฝ้า ทรงแต่งตั้งเป็นยอดขุนพล
ประจำกองทัพ และโปรดให้ทำพิธีแต่งงานระหว่างยอดขุนพล
กับนางรัตนวดีอย่างสมเกียรติ

ฝ่ายเวตาลผู้นั่งอยู่บนอังสาของพระเจ้าตรีวิกรมเสน
เล่านิทานของตนจบลงแล้ว ก็ทูลถามปัญหาต่อพระราชา โดย
คุกคามให้พระองค์ตระหนักในคำสาปอย่างที่เคยขูมาแล้วทุก
ครั้งว่า

"โอ ราชาะ โปรดตอบหน่อยเถิดว่า เหตุใดนายโจรผู้ถูก
เสียบประจានนั้น เมื่อเห็นนางรัตนวดีและบิดาของนางเดินเข้า
มาหา จึงแสดงอาการประหลาดคือ ร้องไห้ในตอนแรกและ
หัวเราะในตอนหลัง"

พระราชาได้ฟังก็ตรัสว่า "นายโจรร้องไห้เพราะ
ตระหนักในบุญคุณของเศรษฐีที่ยอมสละทรัพย์หลายสิบบโกฏิ
เพื่อจะไถ่โทษตน ซึ่งน้ำใจเช่นนี้ตนหาได้มีโอกาสจะทดแทนได้
ไม่ ส่วนนางรัตนวดีนั้นเล่า ช่างน่าขำนักที่นางมีโอกาสจะได้
อภิเษกกับพระราชาทั้งหลาย แต่ก็กลับปฏิเสธไปหมด นางมา
เลือกเราด้วยประโยชน์อันใดเล่า หัวใจของผู้หญิงนี้หนอ ช่าง
ลึกลับซับซ้อนดั่งเขาวงกต ใครเล่าจะเข้าใจได้"

เมื่อพระราชารัสตั้งนี้ เวตาลผู้ทรงพลังก็ใช้มนตร์
วิเศษของตน บันดาลกายหายวับไปกับตา ปลอ่ยกให้พระราช
ต้องเหน็ดเหนื่อยพระทัย เสด็จกลับไปยังต้นอโศกอีกครั้งหนึ่ง
เพื่อจับตัวมันมาไว้ที่พระอังสาตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๑๕

แล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็เสด็จกลับไปสู่ต้นอโศก ทรง
ดิ่งตัวเวตาลลงมา และเริ่มออกเดินทางต่อไป ขณะที่ดำเนินไป
ข้างหน้า เวตาลซึ่งอยู่บนบ่าของพระองค์ก็ชวนคุยขึ้นว่า "แน่ะ
ราชา ขอทรงเงี่ยโสตสดับเถิด ข้ามีเรื่องสนุก ๆ จะเล่าถวาย"

ครั้งหนึ่งในอาณาจักรเนपाल มีนครตั้งอยู่ชื่อนครศิวปุ
ระ และที่นครนี้ พระราชาทรงนามว่ายศเกตุทรงปกครองอยู่
พระองค์มีราชเสวกผู้ใกล้ชิดอยู่คนหนึ่งชื่อ ปรัชญาสาคร และ
ทรงไว้วางพระทัยให้เขาดูแลพระราชกิจทุกอย่าง ส่วนพระองค์เอง
ทรงใช้เวลาสำราญพระทัยอยู่กับพระมเหสีคือ พระนางจันทร
ประภา เวลาผ่านไป พระราชาทรงได้พระธิดาองค์หนึ่งอัน
ประสูติแต่พระราชเทวี ทรงตั้งพระนามให้ว่าเจ้าหญิงศศิประภา
พระราชกุมารีพระองค์นี้มีวรรณะอันผุดผ่องดั่งแสงพระจันทร์ผู้
เป็นประหนึ่งดวงเนตรของโลก

จำเนียรกาลสืบมา พระราชาธิดาทรงจำเริญวัยเป็นสตรี
แรกรุ่งมีสิริโฉมงามยิ่งนัก วันหนึ่งในฤดูวสันต์ เจ้าหญิงเสด็จ
ชมราชอุทยานพร้อมด้วยนางบาทบริจาริกาแวดล้อมโดยรอบ
เพื่อชมการแสดงฉลองฤดูใบไม้ผลินั้น และที่แห่งหนึ่งในอุทยาน
นี้เอง พราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งชื่อ มนสวามิน บุตรชายของเศรษฐี
ได้เข้ามาเที่ยวด้วย มาณพหนุ่มแลเห็นเจ้าหญิงกำลังเก็บดอกไม้
อยู่ แขนของนางที่เคลื่อนไหวนั้นดูแลลุ่มเผลายิ่งนัก แสดงให้
เห็นทรวดทรงอันงามจับตาหาที่ติมิได้ ยามนางกรีดกรายนิ้วเด็ด
กิ่งดอกไม้ก็ดูงามสลวยไม่ขาดตา เมื่อหนุ่มน้อยมนสวามินได้เห็น
นาง เขารู้สึกในบัดดลว่านางได้เด็ดเอาหัวใจของเขาไปด้วย ทำ
ให้เขางงวยด้วยความรักนางจนแทบจะระงับสติไว้ไม่อยู่ ชาย
หนุ่มรำพึงแก่ตัวเองว่า "นี่คือนางรตี"

(รตี แปลว่า รักใคร่, พอใจ, รื่นรมย์ เป็นชายาของพระ
กามเทพ (เทพแห่งความรัก) นางเป็นธิดาของพระทักษะพรหม
ฤๅษีประจำบดินทร์ เป็นผู้ที่มีบทบาทเหมือนกับเทวีอิโฟรโดต์ของ
กรีก หรือวีนิสของโรมัน ในกาลครั้งหนึ่ง พระศิวะทรงเสรำ

โศกอย่างหนักเนื่องจากพระสติผู้เป็นชายาของพระองค์กลั่นใจตาย เพราะทักษะบิดาของนางดูหมิ่นพระศิวะ ความเศร้าโศกของพระศิวะโดยไม่สนใจไยดีต่อโลก ทำให้เกิดความเดือดร้อนไปทั่ว ในกาลนั้นพระสติไปเกิดใหม่เป็นพระอุมา ธิดาท้าวหิมวัตเจ้าแห่งขุนเขาหิมาลัย ทวยเทพทั้งหลายจึงคิดจะให้นางได้เป็นชายาของพระศิวะ เพื่อจะได้บังเกิดโอรสเป็นเทพแห่งสงคราม จะได้ไปปราบศัตรูของทวยเทพ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระกามเทพให้ช่วยเหลือ พระกามเทพจึงยิงศรดอกไม้ไปที่พระศิวะ ทำให้พระองค์ลืมนพระเนตรขึ้นแลเห็นพระอุมาก็หลงรักนาง แต่พอรู้ว่ากามเทพเป็นผู้ยิงพระองค์ด้วยบุษปศร ก็โกรธ จึงลืมนพระเนตรที่สามเป็นไฟกรดเผาผลาญกามเทพกลายเป็นจุมไป พระกามเทพจึงไม่มีร่างกาย ได้นามใหม่ว่าพระอนงค์ (ผู้ไม่มีร่างกาย) ไป นางรติมีความเศร้าโศกเสียใจมาก ทูลขอสามีคืนจากพระศิวะหลายครั้ง ในที่สุดพระศิวะให้พระกามเทพลงไปเกิดเป็นโอรสของพระกฤษณะในสงครามมหาภารตะชื่อ พระประทุมน์ และให้นางรติลงไปเกิดเป็นภรรยาอสูรชื่อมายาวดี

ต่อมานางได้ประทุมน์กุมารจากห้องปลาใหญ่ นางเลี้ยงดู
ประทุมน์มาจนเป็นหนุ่ม และได้ประทุมน์เป็นสามี เพราะ
พระนารทฤๅษีบอกนางว่า นางคือนางรตีในชาติก่อน และประทุ
ยุมน์นั่นก็คือกามเทพนั่นเอง รตี มีฉายาต่าง ๆ กันดังนี้

๑. เรวา, กามิ, ปรีติ = ผู้ยังให้เกิดความรักใคร่ยินดี

๒. กามปัตนี = เมียของกามเทพ

๓. กามกลา = ผู้เป็นส่วนของกามเทพ

๔. กามปรียา = ผู้เป็นที่รักของกามเทพ

๕. รากลตา = ไม้เลื้อยแห่งความกำหนัด

๖. มายาวดี = ผู้มีเสน่ห์

๗. เกลือกิลลา = ยวนเสน่ห์

๘. ศภางคี = ผู้งามทั้งร่างกาย ฯลฯ

(ชายากามเทพ) หรือโฉน นางปรากฏร่างเพื่อมาเก็บรวบรวมบุปผามาตีที่เกลิ่อกล่อนในฤดูวสันต์เพื่อเอาไปทำบุษปศรถวายพระมันมถะ (มันมถะ แปลว่า ผู้ก่อกวนใจ เป็นฉายา นามหนึ่งของกามเทพ เพราะกามเทพนั้นทำให้หัวใจมนุษย์ที่ถูกยิงด้วยบุษปศรต้องป่นป่วนรัญจวนด้วยความรัก) (กามเทพ) แน่ เทียว และหรือว่านี่คืออรัญญาณี (นางไม้) ที่ปรากฏร่างขึ้นเพื่อ กระทำสักการะต่อพระวสันตเทพบุตร (วสันตะ, วสันต์ ชื่อเทพ องค์หนึ่งที่ทำให้เกิดวสันตฤดู หรือฤดูใบไม้ผลอันสวยงามยิ่ง กว่าฤดูใด ๆ เพราะมีธรรมชาติอันตระการตาชวนให้เปลิดเปลิน วสันตะเป็นเพื่อนสนิทของกามเทพ ไม่ปรากฏว่าเป็นโอรสของใคร) ในฤดูกาลเช่นนี้กระมัง ขณะที่ชายหนุ่มกำลังรำพึงแก่ ตัวเองอยู่นั้น เจ้าหญิงก็เลือบมาเห็นเข้าพอดี นางรู้สึก เหมือนกับว่าเทพแห่งความรัก (พระอนงค์) ผู้หาพระกายมิได้ แล้วกลับมาปรากฏให้เห็นอีกครั้งหนึ่ง นางตะลึงต่อภาพที่เห็น เบื้องหน้า ลืมเก็บดอกไม้ ลืมเคลื่อนไหว ลืมหมดทุก ๆ อย่าง

ในระหว่างที่บุคคลทั้งสองกำลังจ้องมองกันอยู่ด้วยความรักอันเต็มคำหลงใหลนี้เอง พลันก็มีเสียงร้องตะโกนเอะอะด้วยความตื่นตกใจ คนทั้งสองได้ยินก็ชะเง้อคอดูว่าเกิดอะไรขึ้นทันทีก็แลเห็นที่มาแห่งเสียง คือช่างปลายเชือกหนึ่งวิ่งมาแต่ไกลเพราะได้กลิ่นนางข้าง มันสลัดเครื่องพันธนาการหลุดออกเหวี่ยงความวู้งานกระเด็น แล้วตะลุยฝ่าไม้ไผ่ไล่หักโพงผางเตลิดมาตามทาง นางบาทบริจาริกาที่แวดล้อมเจ้าหญิงอยู่ต่างก็พากันวิ่งหนีเอาชีวิตรอดด้วยความตกใจกลัวสุดขีด แต่มนสวามินได้สติก่อน เขาวิ่งถลันตรงมาที่นาง และอุ้มนางไว้ในอ้อมกอด นางกอดเขาไว้อย่างขลาด ๆ ความรู้สึกสับสนด้วยความกลัว ความรัก และความละอาย ชายหนุ่มตระกองกอดนางไว้แน่น วิ่งหนีไปได้ระยะทางไกล พื้นที่ที่ช่างเมามันจะตามมาทัน ในที่สุดนางกำนัลทั้งหลายก็ตามมาทัน กล่าวคำยกย่องสรรเสริญพราหมณ์หนุ่มเป็นอันมากที่ช่วยพระธิดาไว้ แล้วพานางกลับวังแต่ระหว่างทางที่นางจากไป นางเหลียวหลังกลับมาดูเขาบ่อย ๆ ด้วยความอาวรณ์ เมื่อกลับสู่วังแล้วนางก็ไต่กรวญหวนหา

แต่เขาผู้เป็นวีรบุรุษในใจของนางทิวาและราตรีก็ผ่านไปด้วยความตรอมใจในความรักที่นางมีต่อเขา

ส่วนมนสวามิน ก็ออกจากอุทยาน แลตามนางไปจนกระทั่งนางหายลับเข้าตำหนักไป เขากล่าวแก่ตัวเองว่า "ข้าอยู่โดยปราศจากนางไม่ได้ ที่พึงของข้าในยามนี้ก็เห็นจะมีแต่มูลเทวะ จอมเจ้าเล่ห์ที่เชี่ยวชาญทางไสยเวทเท่านั้น"

รำลึกฉะนี้แล้ว ก็เตรียมจะไปพบจอมขมังเวทย์ผู้นั้น ครั้นถึงวันรุ่งขึ้น ชายหนุ่มออกเดินทางไปยังสำนักของมูลเทวะผู้เป็นบดีแห่งมายาวินทั้งหลาย แลเห็นจอมขมังเวทย์กับศศิณผู้เป็นสหาย กำลังทดลองมนตร์ไสยต่าง ๆ หลายแบบหลายวิธี สะเทือนฟ้าสะเทือนดินราวกับสงครามที่อสูรขับเคี่ยวกับทวยเทพกำลังดำเนินอยู่ ชายหนุ่มเข้าไปแสดงคารวะต่อเจ้าสำนักอย่างขลาด ๆ แล้วแจ้งความประสงค์ของตนให้ทราบ มูลเทวะได้ฟังก็หัวเราะยกใหญ่ แต่ในที่สุดก็ยอมรับว่าจะช่วยให้ชายหนุ่มได้สัมฤทธิ์ผล จอมขมังเวทย์มนุษย์เจ้าเล่ห์หิบบเม็ดยากลม

ๆ เล็ก ๆ ที่ปลุกเสกแล้วเม็ดหนึ่งใส่ลงไปปากของตนเอง
ทันใดก็กลายเป็นรูปพราหมณ์แก่ แล้วเอายาเม็ดที่สองใส่
ปากของมนสวามิน ทำให้ชายหนุ่มกลายเป็นหญิงสาวรูป
งาม จากนั้นราชาไสยเวทก็จูงมือสาวน้อยไปสู่ห้องพระโอรสของ
กษัตริย์ผู้เป็นพระบิดาของเจ้าหญิงศศิประภา และทูลว่า "โอ
ราชา ข้ามีลูกชายอยู่เพียงคนเดียว ข้าได้ไปสวามิภักดิ์ขอหญิงงามคน
หนึ่งมาให้ เป็นภรรยาของเขา และอุตส่าห์เดินทางดั้นด้นมาแต่
ไกล เพื่อจะมอบนางให้แก่ลูกของข้า แต่ไม่พบเขา ข้าจะต้อง
ออกติดตามให้เจอเขาให้ได้ ข้าจำเป็นจะต้องทูลขอรับรองพระองค์
ให้ช่วยดูแลหญิงผู้นี้ไว้ให้ข้าด้วย จนกว่าข้าจะตามเจอลูกชายของ
ข้า ที่ข้ามาทูลต่อพระองค์เช่นนี้ ก็เพราะพระราชานั้นได้ชื่อว่า
นฤบาล เป็นผู้คุ้มครองคนทั้งหลาย และทรงเป็นผู้พิทักษ์โลกอีก
ด้วย"

เมื่อพระเจ้ายศเกตุได้ฟังคำขอรับรองของพราหมณ์
เช่นนั้น ก็รีบรับคำเพราะทรงเกรงกลัวคำสาปของพราหมณ์ถ้า
ทรงปฏิเสธ จึงตรัสเรียกพระราชธิดาศศิประภาเข้ามาเฝ้า ดำรัสว่า

"ลูกหญิง เอาหญิงผู้นี้ไปไว้ที่ตำหนักของลูก เลี้ยงดูนางให้ดี ให้นางนอนกับเจ้า และกินอาหารร่วมกับเจ้าทุกวัน" เจ้าหญิงก็ดำรัสแล้วก็พามนสวามินผู้แปลงร่างเป็นสาวน้อยตามไปที่ตำหนักของนาง ส่วนมุลทวะผู้แปลงรูปเป็นพราหมณ์แก่ก็เดินทางท่องเที่ยวไปตามอธยาศัย และมนสวามินก็ได้อยู่กับเจ้าหญิงที่ตนรักในสภาพที่ตนเป็นหญิงเช่นเดียวกัน

ในเวลาไม่นานนักนางก็มีความสนิทสนมและให้ความรักความเอ็นดูแก่สหายคนใหม่ของนาง และแล้ววันหนึ่งเจ้าหญิงก็เริ่มมีอาการเศร้าสร้อย และแสดงอาการแห่งหน่ายต่อสิ่งทั้งหลายที่นางเคยรักเคยใคร่ พลิกซ้ายป่ายขวากลับไปกลับมาอยู่บนบรรจรรย์ไม่หยุดหย่อน มนสวามินผู้นอนอยู่บนเตียงถัดไปในสภาพของหญิงสาวจึงสอบถามนางว่า "ศศิ ปรารถนาอดรัก ทำไมเจ้าจึงดูซีดเซียวนัก และร่างกายก็ซูบผอมลงทุกวัน ดูราวกับคนที่พลัดพรากจากคู่รักของตนต้องตรอมใจ โหยหานึกถึงคนรัก บอกข้าสิ ถ้าเจ้ายังไว้วางใจข้าผู้เป็นเพื่อนของ

เจ้าคนนี่ ดีละ ถ้าเจ้ายังไม่ยอมพูด ข้าจะอดอาหารตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนกว่าเจ้าจะบอกความจริงแก่ข้า"

เจ้าหญิงได้ฟังดังนั้นก็ถอนใจ ในที่สุดก็ยอมเล่าเรื่องนางกล่าวว่า "ข้าจะไม่เชื่อใจเจ้าได้อย่างไรเล่า ฟังให้ดีนะ ข้าจะเล่าสาเหตุให้เจ้าฟัง ครั้งหนึ่งเมื่อวสันตฤดูมาเยือน ข้าไปเที่ยวที่สวนดอกไม้เพื่อความเพลิดเพลิน และที่นั่นเอง ข้าได้เจอพราหมณ์หนุ่มรูปงามคนหนึ่ง ผู้งามสดใสปานฤดูใบไม้ผลิ และผูกดวงดั่งรัศมีพระจันทร์ เขาทำให้ข้าตกหลุมรักตั้งแต่แรกเห็น และทำให้ข้าชื่นใจราวกับได้ทิพย์รสในดวงจันทร์ (หมายถึงอาหารอันเป็นทิพย์ที่มีอยู่ในดวงจันทร์ เมื่ออาหารนี้ถูกกินนาน ๆ เข้า จำนวนก็ลดน้อยลงทำให้พระจันทร์เรียวลง ๆ เป็นรูปโค้ง ในที่สุดก็หมดดวง ยามนี้คือข้างแรม ต่อมาพระจันทร์ก็มีเสี้ยวใหญ่ขึ้น ๆ จนเต็มที นั่นคือ สมบูรณ์จันทร์หรือพระจันทร์เต็มดวง อันแสดงว่าทิพย์อาหารในดวงจันทร์เริ่มสะสมขึ้นมาใหม่) นั่น กำลังมองดูเขาด้วยใจอันเปลือยเปลื้องตัวเอง ก็พอดีข้างใหญ่เชือกหนึ่งหลุดจากปลอกพันธนาการวิ่งเตลิดผ่านเข้ามาใน

อุทยาน รูปร่างของมันกำยำด้ามืดเหมือนเมฆฝน พวกนาง
กำนัลทั้งหลายของข้าก็แตกกระเจิงวิ่งหนีไปหมด และระหว่าง
ที่ข้ายังละล้าละลังไม่รู้จะทำอย่างไร พราหมณ์หนุ่มก็ถลันเข้ามา
อุ้มข้าไว้ทันที พาหนีจากที่นั่น การสัมผัสกับร่างกายของชาย
หนุ่มเป็นความรู้สึกแปลกใหม่ที่ข้าไม่เคยประสบมาก่อน การ
กอดอย่างนิ่มนวลละมุนละไมของเขาทำให้ข้ารู้สึกเหมือนถูก
ชะโลมลูบด้วยผงจันทร์อันหอมกรุ่น และรู้สึกเต็มตื่นด้วยความ
อิมเอิบใจ รวากับได้ลิ้มรสทิพย์อาหารในดวงเดือน ข้ารู้สึกเป็นสุข
เหลือที่จะบรรยายออกมาได้ หลังจากนั้นไม่นาน บรรดาสาว
สรรพกำนัลของข้าก็กลับมาชุมนุมกันดังเก่า และเขาก็พาข้า
กลับวัง ทั้ง ๆ ที่ข้าไม่เต็มใจเลย ทำให้รู้สึกเหมือนว่าข้าถูก
เหวี่ยงจากสวรรค์ลงมาสู่ดินในพริบตา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาใจ
ของข้าก็เฝ้าแต่คิดถึงเขามิรู้วาย ยามตื่นก็รู้สึกเหมือนเขาอยู่
เคียงข้าง และแม้ยามหลับข้าก็แลเห็นเขาในความฝัน ว่าเขา
ประคองกอดและจูมพิตข้าอย่างนิ่มนวล แต่แม้กระนั้นข้าก็ยัง
ลืมหืมตาชื่อเขา และส่วนอื่น ๆ อันเกี่ยวกับตัวเขา ดังนั้นข้าจึง

ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างที่เจ้าเห็นนี้แหละ เขาทำให้หัวใจของข้าต้องร้อนรุ่มด้วยไฟแห่งความทุกข์ เพราะการพรากจากเขาผู้เป็นบดีแห่งชีวิตของข้า"

พอมนสวามินได้ยินเรื่องราวของนาง เขาก็รู้สึกชุ่มชื้นหัวใจ มีความอิมเอิบร่าวกกับได้รับอมฤตรส เพราะวาจาของนางผู้เป็นที่รัก แม้เขาจะอยู่ในร่างของหญิงสาว ณ ที่นั่นก็ตาม เมื่อประจักษ์ความจริงดังนี้ ชายหนุ่มก็รู้ว่าบัดนี้ถึงเวลาที่เขาจะเปิดเผยตัวเองได้แล้ว จึงคายเม็ดยาวิเศษออกจากปาก และแสดงรูปร่างอันแท้จริงให้ประจักษ์ พลังกล่าวว่า "แม่ตากลมแลดูข้าสิ ข้านี้แหละคือพราหมณ์หนุ่มคนที่เจ้าถวิลหาตั้งแต่พบกันในสวนเป็นครั้งแรก และข้าก็ตกเป็นทาสของเจ้าตามความหมายของ "ทาส" ที่แท้จริงทุกประการ ตั้งแต่เราหยุดชะงักเพราะช้างใหญ่วิ่งเข้ามา การได้อุ้มเจ้าหนีอันตรายก็เป็นสิ่งที่มีได้คาดถึง จนเมื่อเจ้าจากไปแล้วข้าก็คิดถึงเจ้ามิวาย จึงต้องหาวิธีที่จะได้พบเจ้าอีก ก็อย่างที่เห็นในรูปร่างผู้หญิงนี้แหละ เพราะฉะนั้น เจ้าผู้เป็นที่รักของข้าเอ๋ย ขอให้ความ

โศกศัลย์เพราะการพลัดพรากของเราทั้งสองจนถึงที่สุดเถิด เรา
ได้ทนทุกข์ทรมานมามากพอแล้ว อย่าให้เราต้องอดทนอีกเลย
เพราะพระกามเทพเองก็ไม่อาจจะทนรอโอกาสให้เราอีกต่อไป
แล้ว" ฝ่ายเจ้าหญิงเมื่อได้แลเห็นรูปร่างอันแท้จริงของชายใน
หทัยของนางปรากฏต่อหน้าและกล่าวถ้อยคำดังกล่าว นางก็
เต็มตื่นใจเป็นล้นพ้น ดังนั้นทั้งสองก็กระทำการสมรสกันโดย
แบบคานธรรพวิวาท (คานธรรพวิวาท แปลว่า แต่งงาน หรือได้
เสีย กันเองด้วยความสมัครใจของชายและหญิง ถือว่าเป็นการ
วิวาทอย่างหนึ่งในแปดอย่างที่ใช้ได้แม้จะไม่เปิดเผยแก่
สาธารณชนก็ตาม วิวาท ๘ แบบได้แก่

๑. พรหมวิวาทะ หมายถึง การแต่งงานที่ได้หมั้นกัน
เรียบร้อยด้วยทรัพย์ และมีการทำพิธีถูกต้องทางศาสนา

๒. ไทรวิวาทะ คือการวิวาทที่ฝ่ายพ่อแม่ยกลูกสาว
ให้แก่พระผู้ทำพิธี ในฐานะที่ใช้เป็นของแทนค่าจ้าง

๓. อารชวิวาหะ คือการวิวาห์ที่มีสินสอดเป็นแม่โคหรือพ่อโค

๔. ปราชাপัตยวิวาหะ คือการวิวาห์ซึ่งฝ่ายพ่อแม่ยกลูกสาวให้เจ้าบ่าวโดยไม่เรียกร้อย

๕. คานธรรพวิวาหะ (คานธรวิวาห) คือการวิวาห์โดยความพึงพอใจของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ที่จะได้เสียกันเองโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากญาติของฝ่ายหญิง

๖. อาสุรวิวาหะ คือการวิวาห์โดยการซื้อขายเหมือนสินค้า

๗. รากษสวิวาหะ คือการวิวาห์ที่ใช้วิธีตีชิงหรือปล้นเอาโดยพลละกำลัง

๘. ไปศางวิวาหะ คือการวิวาห์โดยการลักหลับผู้หญิงวางยานอนหลับหรือมอมเมาสุรา)

จากนั้นมนสวามินก็มีชีวิตอย่างผาสุกในวังของนาง โดยดำรงร่างเป็นสองแบบ กล่าวคือเมื่อถึงเวลากลางวันก็เอา เม็ดยาวิเศษอมไว้ในปาก มีรูปร่างเป็นหญิง ตกถึงเวลากลางคืน ก็คายเม็ดยาออก กลายร่างเป็นชาย

ด้วยประการฉะนี้แลเวลาก็ผ่านไป ครั้นแล้ววันหนึ่ง พี่ชายของพระราชชายศเกตุ มีชื่อว่า มฤคางกทัตต์ ได้ยกพระธิดา ชื่อมฤคางวดีให้อภิเษกสมรสกับพราหมณ์หนุ่มลูกชายของ มหาเสนาบดี ผู้เป็นอำมาตย์นายกของพระราชชา ชื่อ ปรัชญา สคร และนางมฤคางวดีได้รับทรัพย์สินจำนวนมากจากพระ บิดาของนาง ในงามอภิเษกสมรสครั้งนี้ เจ้าหญิงศศิประภาได้รับ เชิญให้เข้าร่วมงานด้วยที่วังของพระญาติองค์นี้ นางก็เสด็จ แวดล้อมไปด้วยเหล่านางผู้รับใช้เป็นอันมาก ในจำนวนนี้มีมน สวามินในร่างสาวสวยตามเสด็จไปด้วย

ฝ่ายลูกชายของมหาอำมาตย์ปรัชญาสคร ได้ เห็นนางแปลงคือมนสวามินในร่างหญิงสาวสวย ก็เกิดความ

หลงใหลเหมือนถูกเสียบด้วยศรกามเทพ เมื่อเสร็จการแต่งงาน
แล้วเจ้าบ่าวก็พาเจ้าสาวกลับไปสู่เรือนของตน ชายหนุ่มรู้สึกใจ
หายที่ต้องพรากจากนางงาม มีความรู้สึกเหมือนหัวใจของตน
ถูกปลี่ยนเอาไปจากร่างฉะนั้น ชายหนุ่มเฝ้าแต่ครุ่นคิดถึงนางอยู่
มิวาย หลับตาลงคราใดก็แลเห็นแต่ใบหน้าของนางทุกครั้ง
หัวใจก็เจ็บปวดไปหมดด้วยพิชพญาแห่งความรักอันแรงร้าย
นอนกระสับกระส่ายเดี่ยวลูกเดี่ยวนั่งหาความสงบมิได้ คนที่มา
ช่วยงานและพักอยู่ที่นั่นต่างก็งุนงงต่อภาพที่ได้เห็น ประึกษากันว่า
เกิดอะไรขึ้น และบิดาของชายหนุ่มคือ ท่านมหามนตรี
ปรัชญาสาคร พอได้ทราบเรื่องก็รีบมาเยี่ยม ท่านมุขมนตรี
พยายามสอบถามสาเหตุอย่างไร ๆ ก็ไม่ได้เรื่อง พอถูกซักถาม
หนักเข้า ชายหนุ่มก็ระโงนลงจากเตียง ส่งเสียงกรีดร้องพูด
รำพันเพื่อพร่ำฟังไม่ได้ศัพท์ ทำให้ผู้เป็นพ่อกลุ้มใจยิ่งนัก และ
ตระหนักว่าสถานการณ์นั้นร้ายแรงเกินกว่าจะเยียวยาได้ เมื่อ
พระราชาทราบเรื่องก็รีบเสด็จมาเยี่ยมเป็นการส่วนพระองค์
พอเห็นอาการของชายหนุ่มก็ทรงทราบได้ทันทีว่าตกอยู่ใน

ความทรमानเพราะพิชรักอันร้ายแรงถึงขั้นที่ ๗ ในจำนวน
ทั้งหมด ๑๐ ขั้น ดังนั้นพระองค์จึงตรัสแก่เหล่าอำมาตย์ว่า "ถ้า
ข้าได้หญิงบริสุทธิ์จากตระกูลพราหมณ์มาสักคนหนึ่ง ข้าจะลอง
ดูซิว่า เขาจะมีความรักนางได้หรือไม่ ถ้าเขายังไม่สามารถทำให้
ให้รักนางได้ ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เขาจะต้องไปถึงขั้นที่ ๑๐
(ตาย) (๑๐ ขั้นของการทนทุกข์ทรमानเพราะความรัก ได้แก่ ๑.
รักนยน์ตาสวย ๒. ผูกพันทางใจ ๓. กระสัน ๔. นอนไม่หลับ ๕.
ชুবดม ๖. ไม่รู้หนาวรู้ร้อน ๗. ไม่รู้จักอาย ๘. ใจเลื่อนลอย ๙.
ลมใส่ ๑๐. ตาย) แน่ ๆ ถ้าเขาตายลง พ่อของเขาคือเป็นมหา
มนตรีของข้าก็คงจะถึงความพินาศ ถ้าเขาถึงความพินาศ
อาณาจักรของข้าก็ย่อมพลอยพินาศไปด้วย ลองบอกหน่อยทีว่า
ข้าจะทำอย่างไรดี"

เมื่อพระราชารัสดังนี้ เหล่ามนตรีก็กราบทูลว่า
"ราชะ มีคำท่านกล่าวไว้ว่า บารมีของพระเจ้าแผ่นดิน ย่อม
คุ้มครองทวยราษฎร์ทั้งปวง และในหมู่ราษฎร์ มंत्रीเป็นบุคคล
ที่สำคัญกว่า ถ้ามนตรีพินาศ การคุ้มครองของพระราชา ก็ไม่มี

ผล เมื่อเป็นดังนี้ บายย่อมเกิดเพราะความตายของบุตรมหา
มนตรีนี้ เพราะฉะนั้นพระองค์จะต้องไม่ทำให้เกิดบาปกรรมนี้
มิฉะนั้นพระองค์จะถูกประณามว่าทำผิดหลักธรรม และเพื่อ
หลักการอันนี้ พระองค์ควรทดลองแก้ไขให้ดีที่สุด อุบายในกรณี
นี้ก็คือ พระองค์ควรแสวงหาหญิงตระกูลพราหมณ์ที่บริสุทธิ์ผุด
ผ่อง และงามพร้อมด้วยรูปสมบัติคุณสมบัติอันเลิศมาให้แก่บุตร
มนตรี ให้เขาอยู่กับนางสักชั่วระยะเวลาหนึ่ง ถ้าไม่ถูกใจเขาก็คง
ส่งนางคืน เมื่อถึงเวลานั้น เราค่อยมาปรึกษาหารือกันใหม่ว่าจะ
ทำอย่างไรต่อไป"

เมื่อเหล่ามนตรีกราบทูลแสดงความคิดเห็นดังมี
พระราชาก็ทรงเห็นชอบด้วย ในการที่จะส่งนางแปลงไปให้แก่
บุตรชายของมุขมนตรี และหลังจากที่ตรวจจักษุขามยามดี
เรียบร้อยแล้ว พระราชาก็สั่งให้เอาตัวมนสวามินชายในร่างหญิง
มาจากตำหนักของเจ้าหญิงพระราชธิดามาเผ่า แล้วแจ้งเรื่องให้
ราบ ชายหนุ่มได้ฟังจึงกราบทูลว่า "ราชา ถ้าพระองค์ตั้งตระหัย
จริงจั่งว่า จะส่งตัวหม่อมฉันไปเป็นเมียลูกมุขมนตรีคนนั้น

หม่อมฉันก็ยอม แต่โปรดทรงระลึกว่า หม่อมฉันเป็นคนที่
พราหมณ์ชราผู้หนึ่งนำมาฝากพระองค์ไว้และตัวเขาก็หาย
สาบสูญไป ถ้าหม่อมฉันจะต้องแต่งงานในครั้งนี้ หม่อมฉัน
จะต้องขอให้สามีของหม่อมฉันกระทำบุญเสียก่อน คือให้เขา
ออกเดินทางจาริกแสวงบุญไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามตึระ
(ท่าน้ำ) ต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งเทวาลัยของทวยเทพ เมื่อครบ ๖
เดือนที่เขาไปประพฤติบุญยथाตราเสร็จเรียบร้อยแล้วกลับมา
บ้าน เมื่อนั้นแหละจึงค่อยส่งหม่อมฉันไปเป็นเมียเขา เงื่อนไขที่
หม่อมฉันกราบทูลนี้จะรับได้หรือไม่ ถ้าไม่รับ แต่จะบังคับ
หม่อมฉันให้เป็นเมียเขา หม่อมฉันก็จะกัดลิ้นให้ขาด ฆ่าตัวตาย
ให้รู้แล้วรู้รอดไป"

เมื่อนางกล่าวดังนี้ พระราชาก็แจ้งให้บุตรชายของ
มหามนตรีทราบ ชายหนุ่มได้ทราบดังนี้ อาการป่วยก็หายเป็น
ปกติทันที และรีบรับเงื่อนไขทันทีโดยไม่มีข้อต่อรอง ชายหนุ่ม
รีบดำเนินการวิวาห์ต่อไปจนจบถ้วนกระบวนการ และตั้งนาง
มฤคางวดีเป็นเมียหลวงอยู่ในบ้านหลังหนึ่ง และให้ว่าที่เมียคน

ที่สองหรือหญิงปลอมอยู่บ้านเดียวกัน ให้มีคณคอยระแวดระวัง
รับใช้นางอย่างดีที่สุด ส่วนชายโง่เมื่อจัดการเสร็จแล้วก็จัดแจง
ออกเดินทางไปจาริกแสวงบุญตามตึระต่าง ๆ เพื่อเอาใจนาง
ตามข้อตกลง

ฝ่ายมนสวามินอยู่ด้วยกันกับนางมฤคางกวตีเมีย
หลวงโดยนอนเตียงเดียวกัน กินอาหารโต๊ะเดียวกัน คินหนึ่งใน
ขณะที่คนทั้งสองนอนบนเตียงด้วยกัน และคนรับใช้ซึ่งอยู่นอก
ห้องนอนหลับหมดแล้ว นางมฤคางกวตีกล่าวแก่เพื่อนร่วมเตียง
ว่า "เพื่อนเอ๋ย ข้านอนไม่หลับ ช่วยเล่านิทานให้ข้าฟังสักเรื่องสิ"
เมื่อมนสวามินได้ยินดังนั้นก็กล่าวว่า "ข้าจะเล่านิทานให้เจ้าฟัง
เรื่องมีว่าในสมัยดึกดำบรรพ์นานมาแล้ว มีราชฤษีองค์หนึ่งชื่ออิ
ทชะ เป็นกษัตริย์สุรยวงค์องค์หนึ่งได้ถูกคำสาปของพระเคารี
(พระอุมา) กลายเป็นหญิง และพระองค์ในสภาพที่ถูกสาปเป็น
หญิงเกิดไปรักพระพุท (โอรสของพระจันทร) ในการพบกันครั้ง
แรก ณ พุ่มไม้บริเวณอาศรม และได้เสียเป็นผัวเมียกันที่นั่น จน
เกิดโอรสด้วยกันคือเจ้าชายปุรุรวัส" เมื่อหนุ่มเจ้าเล่ห์เล่ามาถึง

ตอนนี้ ก็สรุปว่า "ดังนั้น ด้วยความอนุเคราะห์จากเทพกิติ หรือ ด้วยเวทมนตร์และโอสภกิติ บางทีก็อาจทำให้ผู้ชายกลายเป็น ผู้หญิง หรือในทางกลับกัน ผู้หญิงกลายเป็นชายก็ได้เหมือนกัน และด้วยวิธีนี้แม้แต่มหาบุรุษก็อาจตกเป็นผู้พ่ายแพ้แก่อีกฝ่าย หนึ่งเพราะความรักชักนำไปได้เหมือนกัน"

เมื่อนางมฤคางวตี ผู้ตรอมใจเพราะถูกสามีทอดทิ้ง โดยเขารีบออกเดินทางไปจาริกแสวงบุญ หลังจากพิธีวิวาท์เพิ่ง เสร็จไปใหม่ ๆ ได้ฟังนิทานเรื่องนี้ นางก็กล่าวแก่หญิง (มน สวามิน) ผู้เป็นเมียน้อยของสามีและผู้เป็นที่นางไวใจเพราะอยู่ ด้วยกันในฐานะหญิงผู้ร่วมสามีเดียวกันกับนางว่า "นิทานที่เจ้า เล่ามาทั้งหมดนี้ ทำให้กายของข้าสั่นเทิ้ม และหัวใจของข้าก็ วาบหวิวไปหมด สหายเอ๋ย บอกข้าหน่อยเถอะว่าเรื่องนี้ หมายความว่าอะไร" เมื่อพราหมณ์หนุ่มในร่างหญิงได้ยินดังนี้ ก็กล่าวต่อไปว่า "เพื่อนเอ๋ย นี่คือสมุฏฐานอันร้ายแรงที่เกิดจาก ความรัก ข้าก็ทนไม่ไหวเหมือนกัน ข้าจะไม่ปิดบังเจ้าอีกต่อไป แล้ว" เมื่อนางแปลงกล่าวดังนี้ นางมฤคางวตีก็กล่าวต่อไป

อย่างช้า ๆ ว่า "สหายเอ๋ยข้ารักเจ้าเหมือนชีวิตของข้าเอง เพราะฉะนั้นไหนข้าจึงไม่ควรพูดสิ่งที่ข้าคิดว่าสมควรจะเปิดเผย เช่นเดียวกัน จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ใครก็ได้ที่ใช้กลอุบายอันชาญฉลาดอาจจะถูกพามาสู่วังนี้ได้" เมื่อศิษย์ของจอมขมังเวทได้ฟังดังนี้ เขาก็เข้าใจว่านางหมายความว่าอะไร จึงประสมประเสแสดแต่งเรื่องเพื่ออธิบายตนเองว่า "ถ้าจะถือเรื่องนี้อย่างจริงจังแล้วละก็ ข้าจะตอบตามตรงว่า ข้าได้รับพรจากพระวิษณุเป็นเจ้าว่า ถ้าข้าอยากจะแปลงร่างเป็นชายในเวลากลางคืนข้าก็ทำได้ เพราะฉะนั้นข้าจะแปลงกายเป็นชายให้เจ้าดูเดี๋ยวนี้" ว่างแล้ว ก็คายเม็ดยววิเศษออกจากปาก และปรากฏกายเป็นเด็กหนุ่มรูปร่างมต่อนาง และด้วยกลอุบายอันชาญฉลาดเช่นนี้ พราหมณ์หนุ่มก็ได้อยู่กับภรรยาของลูกมูขมนตรี โดยเป็นหญิงในเวลากลางวันและเป็นชายในเวลากลางคืน แต่หลังจากนี้ไม่นานก็มีข่าวแจ้งมาว่าสามีของนางได้เสร็จการจาริกแสวงบุญแล้ว และกำลังเดินทางกลับบ้าน ชายหนุ่มผู้เป็นชู้ได้ทราบข่าวก็ตกใจ รีบพานางมฤคางกวตีสหนีออกจากบ้านไปในยามดึก

ถึงตอนนี้ก็ปรากฏว่า จอมขมังเวทย์มูลทวะผู้เป็น
อาจารย์ของชายหนุ่มมนสวามิน หลังจากที่ท่องเที่ยวหาความ
สำราญใจไปในดินแดนต่าง ๆ ได้ทราบเรื่องที่ศิษย์ของตนก่อกวน
จึงรีบแปลงกายกลับเป็นพราหมณ์ชราตามเดิม พร้อมด้วยศศิ
ผู้เป็นสหายซึ่งแปลงกายเป็นพราหมณ์หนุ่มตรงไปเฝ้าพระราช
ยศเกตุ กราบทูลว่า "ข้าแต่ราชา คงจะทรงจำได้ว่าข้าคือใคร
บัดนี้ข้าไปติดตามจนพบลูกชายของข้าแล้ว จึงกลับมาทูลขอคืน
ลูกสะใภ้ที่ข้าฝากพระองค์ไว้กลับคืน เพราะฉะนั้นขอได้ทรงคิน
นางให้แก่ลูกชายของข้าเถิด" พระราชาได้ฟังดังนั้นก็ตกพระทัย
กลัวจะถูกพราหมณ์สาปเอาจึงกล่าวอ้อมอ้อมแก้ตัวว่า "ท่าน
พราหมณ์ ข้าจะอย่างไรดีเล่า เพราะลูกสะใภ้ของท่านเพิ่งหนี
ออกจากบ้านเมื่อสองสามวันนี้เอง ไม่ทราบว่าไปไหน จนปานนี้
ยังตามตัวไม่พบเลย นี่เป็นความผิดของข้าเอง เอาอย่างนี้แล้ว
กัน ข้าจะมอบลูกสาวของข้าให้ท่านเป็นการทดแทนลูกสะใภ้
ของท่านที่หายไป ขอท่านจงรับเอาไปเถอะ"

เมื่อคนเจ้าเล่ห์ในร่างของพราหมณ์ชราได้ยื่นมือยื่นเท้าเข้ามาด้วยความพอใจ แต่แกลังตีสีหน้าบึ้งตึงให้พระราชอากรเกรงกลัว เมื่อรับเจ้าหญิงมาแล้วก็มอบให้แก่ศศิน พราหมณ์หนุ่มผู้ถูกสมมุติให้เป็นลูกชายของพราหมณ์เฒ่า การวิวาห์อย่างเอิกเกริกก็ได้กระทำขึ้นในวังหลวง เสร็จพิธีแล้วมูลทवेशก็นำคนทั้งสองเดินทางกลับบ้านโดยไม่สนใจใยดีต่อทรัพย์สินยศถาบรรดาศักดิ์ที่พระราชอากรประทานให้

ณ บ้านของมูลทवेशนั่นเอง มนสวามินผู้เป็นคนแรกของเจ้าหญิงก็เดินทางมาถึง เกิดการโต้เถียงยกใหญ่กับศศินผู้เป็นผู้น้องใหม่ของนางต่อหน้ามูลทवेश มนสวามินกล่าวว่า "เจ้าหญิงศศิประภาองค์นี้ควรจะถูกส่งคืนให้ข้า เพราะข้าได้เป็นสามีของนางคนแรกโดยอาศัยกลวิธีของท่านครูแท้ ๆ " ศศินตอบว่า "อ้ายหน้าโง่ เจ้ามีส่วนได้ส่วนเสียอะไรกับนาง นางเป็นเมียข้าแท้ ๆ เพราะพระบิดาของนางประทานนางให้แก่ข้า โดยเข้าพิธีวิวาห์ต่อหน้ากองไฟอันศักดิ์สิทธิ์" ปรากฏว่าทั้งสองชายต่าง

ก็ถ่มเถียงกันอย่างไม่ลดราวาศอกให้กันและกัน ต่งก็ยืนยันสิทธิ
เหนือตัวนางด้วยกัน ไม่มีใครตัดสินในเรื่องนี้ได้

"โอ ราชนโพรตตอบข้าหน่วยว่าในระหว่างชายสองคน
คู่พิพาทในกรณีนี้ ใครสมควรจะเป็นเจ้าของนางอย่างแท้จริง"

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนถูกถามจากเวตาล ซึ่งอยู่
บนพระอังสาของพระองค์ดังนั้น ก็ตรัสตอบปัญหาว่า "ข้า
พิจารณาเรื่องนี้แล้ว มีความเห็นว่าเจ้าหญิงควรเป็นภริยาของ
ศศินโดยแท้ เพราะว่า พระราชาทรงยกนางให้แก่ศศิน และจัด
พิธีวิวาห์ให้อย่างเปิดเผยต่อหน้าคนทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเจ้า
หญิงจึงเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายของศศิน เขาเท่านั้นที่
เป็นเจ้าของนางโดยไม่มีที่สงสัย ส่วนเจ้าหนุ่มมนสวามินั้น
ไม่ได้เข้าพิธีวิวาห์กับนางเพียงแต่ได้เสียกันเองอย่างลับ ๆ ตาม
แบบคานธรรพวิวาห์เท่านั้น ไม่มีผู้รู้เห็นเป็นพยาน จะมาอ้าง
สิทธิเหนือนางกระไรได้"

เมื่อเวตาลได้ฟังคำตอบของพระราชา มันก็ละจาก

พระอัสสา และลอยกลับไปยังกิ่งอโศกตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๑๖

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปที่ต้นอโศก ดิ่ง
เวตาลลงจากกิ่ง เอาพาดไว้บนพระอังสาตามเดิม และในขณะที่
เดินทางกลับไปทางเก่านั้น เวตาลก็กล่าวขึ้นอีกว่า "ราชะ โปรด
ฟังข้าสักนิด ข้ามีเรื่องดี ๆ จะเล่าให้พระองค์ฟัง"

ในโลกอันไพศาลนี้ มีขุนเขาอันใหญ่มหึมา ชื่อภูเข
หิมวัต อุดมด้วยรัตนากมมากมายเป็นล้นพ้น และ ณ ที่นี้ก็เป็น
ที่เกิดของเทวีพี่น้องคือ พระคงคาและพระเคารี (พระอุมา) ผู้
เป็นที่โปรดปรานของพระศิวะ ภูเขานี้มีนามกระฉ่อนนี้ยังหา
ได้มีคนหนึ่งคนใดเคยปีนขึ้นไปถึงยอดไม่ มหาบรรพตนี้จึงชวยอด
ตระหง่านล้ำภูเขาท้งปวง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้แล จึงมีเหล่ากวี
แต่งเพลงขับร้องสดุดีไปตลอดทั้งสามโลก ที่ไหนเขาหิมวัตนี้เอง
เป็นที่ตั้งของเมืองกนกนคร (เมืองทอง) ซึ่งมีความสว่างไสว
แพรวพราวราวกับแสงแห่งสุริยะที่ส่องระดมลงมายังพื้นพิภพ
โดยเฉพาะ

แต่กาลนานลึกลับดำบรรพ์มาแล้ว เมืองทองดังกล่าว
นี้เป็นที่อยู่ของเหล่าวิทยากรทั้งหลาย ซึ่งมีพระเจ้าซิมูตเกตตุเป็น
พระราชานามสง่าดังพระอินทร์ประทับอยู่บนเขาพระสุเมรุ ใน
พระราชอุทยานของพระองค์มีต้นไม้สารพัดนึก
(กัลปพฤกษ์) ต้นหนึ่ง ซึ่งเป็นที่หวงแหนของราชตระกูลเป็น
อย่างยิ่ง ต้นไม้นี้มีได้มีชื่อว่า "ผู้ให้ตามใจปรารถนา" โดยไร้
เหตุผลก็หาได้ พระราชานับถือบูชาต้นไม้สวรรค์ต้นนี้อย่าง
จริงใจ และทรงขอพระโอโรสองค์หนึ่ง ในกาลต่อมาพระองค์ก็ได้
โอโรสสมความปรารถนา พระกุมารองค์นี้สามารถระลึกชาติได้
และเป็นพระโพธิสัตว์กลับชาติมาเกิด เจ้าชายเป็นผู้ที่กล้าหาญ
ยิ่งและมีความเก่งกล้าสมเป็นวีรบุรุษคนหนึ่ง นอกจากนี้
พระองค์ยังเป็นผู้มีน้ำพระทัยเมตตากรุณาแก่สัตว์โลกทั้งหลาย
โดยทั่วหน้า เจ้าชายผู้ทรงคุณธรรมอันโดดเด่นนี้ มีพระนามว่า
ซิมูตวาหน และเมื่อเจริญวัยขึ้น พระบิดาก็สถาปนาให้เป็น
มกุฎราชกุมาร เพราะทรงมีคุณสมบัติดีเลิศ เป็นที่พึงของ
อำมาตย์ราชมนตรีทั้งหลาย

เมื่อชิมุตวาหนได้เป็นเจ้าชายรัชทายาทใหม่ ๆ

ปรากฏว่าเหล่ามนตรีมีความเป็นห่วงในเรื่องสมบัติอันประเสริฐของแคว้นแคว้นคือ ต้นกัลปพฤกษ์เป็นอันมาก ได้พากันมาเฝ้าและทูลว่า "ข้าแต่พระกุมาร บ้านเมืองของเรานี้เจริญรุ่งเรืองก็เพราะเรามีต้นกัลปพฤกษ์อันสุดประเสริฐหาสิ่งใดเสมอเหมือนมิได้เป็นหลักบ้านเมืองอยู่ ตราบใดที่เรายังมีต้นไม้นี้อยู่ แม้พระอินทร์และศัตรูเหล่าร้ายใด ๆ ก็หาอาจทำอันตรายเราได้ไม่" ชิมุตวาหนได้ฟังดังนั้นก็รำพึงว่า "อนิจจาเอ๋ย บรรพบุรุษของเราและแม้คนปัจจุบันเหล่านั้น จะมีต้นไม้อันประเสริฐนี้อยู่ ก็หาได้อะไรอันสมควรจากต้นไม้นี้ไม่ เขาปราณากันแต่เพียงสมบัติพัสถานเพื่อตนเองแทบทั้งสิ้น เขาทำให้ค่าของตนต่ำทรามลงและทำให้ต้นไม้นี้พลอยถูกเหยียดหยามไปด้วย ดีละ ข้าจะทำอะไรดั่งที่ข้าคิดไว้บ้าง" คิดดังนั้นแล้วก็เข้าไปเฝ้าพระบิดาในที่ประทับรโหฐานและทูลว่า "พระบิดาเจ้าข้า ข้ามีความคิดว่าบรรดาชาวโลกทั้งหลายนี้ล้วนมีความคิดว่าชีวิตนี้เป็นที่รื่นรมย์หาที่สุดมิได้ เกิดมาแล้วต้องเสวยสุขให้เต็มที่ หากู้ไม่ว่าทุกสิ่งทุก

อย่างล้นเป็นอนิจจัง หากความจริงยั่งยืนไม่ได้ ชีวิตของคนเรา
สั้นนัก ถ้าจะเปรียบก็เหมือนคลื่นในทะเลที่วิ่งเข้าสู่ฝั่งแล้วก็แตก
ทำลายไป ทรัพย์สินศฤงคารที่ได้มาก็เช่นเดียวกัน มันเกิดได้ มันก็
เสื่อมสูญได้ ทางที่สมควรซึ่งคนเราควรประพฤติปฏิบัติก็คือ
ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน นั่นต่างหากที่เป็นหลักธรรม
อันควรประพฤติร่วมกัน หลักนี้ปรากฏอยู่ยงคงทนมาแต่นับ
ร้อย ๆ ยุค พระบิดาเจ้าข้า ขอให้ข้าได้ทำสิ่งที่ต้องการตาม
ความมุ่งหมายของข้าเถิด ข้าจะขอสิ่งอันพึงปรารถนาให้แก่
เพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมโลก ให้เขามีความสุขโดยทั่วหน้าเถิด"

เมื่อพระบิดาตรัสว่า "ตามใจเจ้าเถิด" ซีมุตวาหนก็
ถวายบังคมลาออกไปยังต้นกัลปพฤกษ์ และกล่าวแก่ต้นไม้ทิพย์
ว่า "โอ เทวะ พระองค์ได้ประสิทธิ์ประสาทสิ่งอันใคร ๆ
ปรารถนามาแล้วทั้งในอดีตและปัจจุบัน ครั้งนี้ข้าทูลขออย่าง
เดียวเท่านั้น ข้าขอให้ชาวโลกจงปราศจากความยากจน และขอ
ความมีโชคจงสถิตอยู่กับเขาเหล่านั้น จงไปเถิด ขอให้ทำได้
สำเร็จสมความมุ่งหมาย ข้ายกเจ้าให้แก่โลกของผู้ที่ปรารถนา

ความมั่งคั่งร่ำรวยเหล่านั้นแล้ว จงไปเถิด" เมื่อซิมูตวาหนกล่าวพร้อมกับพนมมือแสดงความเคารพเช่นนี้แล้ว ก็มีเสียงมาจากต้นกัลปพฤกษ์ว่า "เมื่อท่านปล่อยข้าแล้ว ข้าก็ขอลาจากท่าน ณ บัดนี้" และในฉับพลันนั้น ต้นไม้สารพัดนั้นก็ลอยขึ้นสู่สวรรค์ และหลังฝนแห่งแก้วแหวนเงินทองโปรยพรั่งพรั่งลงสู่โลกมากมาย และคนยากจนทั้งหลายทั่วโลกก็ได้รับสมบัตินั้นโดยทั่วหน้ากัน มิได้ละเว้นผู้ใดแม้แต่คนเดียว ด้วยผลแห่งการทำความดีเช่นนี้ ทำให้ซิมูตวาหนได้รับการแซ่ซ้องสาธุการตลอดสามโลก

การกระทำครั้งนี้ ทำให้บรรดาพระญาติวงศ์ทั้งปวงเดือดร้อนและแค้นมากเพราะ "ผู้ให้สมบัติ" คือกัลปพฤกษ์ต้นนั้นได้ลอยไปสู่สวรรค์แล้ว เพราะฝีมือของซิมูตวาหน ทำให้พวกตนพลอยหมดลาภไปด้วย จึงรวมหัวกันนำบริวารมาล้อมวังเพื่อจะขับไล่ซิมูตวาหน และบิดา ออกไปจากราชอาณาจักร ซิมูตวาหนแลเห็นดังนั้นก็กล่าวแก่พระเจ้าซิมูตเกตตุผู้บิดาว่า "ท่านพ่อ เราจะเกณฑ์กำลังคนไปสู้กับพวกเขาเราก็ทำได้ แต่นั้นหมายถึง

สงครามและการเสียเลือดเนื้อ ถ้าคนใจกว้างมีความปรารถนา
จะครองอาณาจักรแล้วละก็ เขาจะต้องฆ่าฟันพวกญาติพี่น้อง
ของเขาตายเป็นเบือ เพียงเพื่อสนองความปรารถนาของเขา
เท่านั้นหรือ เขาจะต้องทำอย่างนี้แลหรือ ดังนั้นราชาศวรรย์จะ
มีประโยชน์อันใดแก่เราสองพ่อลูกอีกต่อไปเล่า ลูกว่าเราควรจะ
เป็นฝ่ายจากไปดีกว่า ไปหาที่อยู่ใหม่ที่ไม่วุ่นวาย เป็นที่สงบสุข
เหมาะแก่การบำเพ็ญพรตภาวนา ปล่อยให้พวกญาติที่นำสงสาร
เหล่านั้นผจญกันเอง เพราะความโลภเป็นสาเหตุ เขาอยากได้
อาณาจักรก็ให้เขาเอาไปเถอะ"

เมื่อชีมุตวาหนกล่าวดังนี้ พระเจ้าชีมุตเกตผู้เป็นบิดาก็
ตรัสว่า "ลูกเอ๋ย พ่ออยากได้อารมณ์เพื่อลูกเท่านั้น ถ้าเจ้าผู้
เปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณาต้องการสละมัน มันจะมีค่าอะไร
สำหรับพ่ออีกเล่า พ่อแก่แล้วจะปรารถนาอะไรอีก"

เมื่อพระเจ้าชีมุตเกตเห็นชอบด้วยตามข้อเสนอของ
โอรส ชีมุตวาหนก็พาบิดาพร้อมด้วยมารดาหนีออกจากวัง

เดินทางไปยังภูเขามาลยะ สละราชสมบัติไว้เบื้องหลังอย่างสิ้น
อาลัยไยดี ณ ที่นั่นชายหนุ่มก็เสาะแสวงหาชัยภูมิอันเหมาะที่จะ
ตั้งอาศรม และได้พบหุบเขาซึ่งมีธารน้ำไหลผ่าน มีป่าจันทน์
ห้อมล้อมรอบคูมิดชิดดี ก็ลงมือสร้างบรรณาคมอยู่ ณ ที่นั่น
และดำรงชีวิตอย่างผาสุกปรนนิบัติพ่อแม่ด้วยความรักความ
อาทร มีความสงบสุขไร้ความกังวลใด ๆ ในกาลต่อมาชิมุตวา
หนก็ได้เพื่อนใหม่คนหนึ่งชื่อ มิตรราวสุ เป็นบุตรของหัวหน้า
คณะนักสิทธิ์ผู้พำนักอยู่บนภูเขามาลยะแห่งนั้น

วันหนึ่ง ขณะที่ชิมุตวาหนกำลังเดินเที่ยวอยู่ ณ
บริเวณป่าแห่งนั้น ก็แลเห็นวิหารของพระแม่เจ้าเคารี ซึ่งตั้งอยู่
ในสวนจึงจะเข้าไปทำการสักการบูชาต่อเทวรูปนั้น ณ เทวาลัย
นั่นเอง เจ้าชายหนุ่มก็แลเห็นหญิงสาวผู้หนึ่งมีสิริรูปร่างงาม
แวดล้อมด้วยเหล่านางบริจาริกา กำลังบรรเลงพิณอยู่ เป็นการ
น้อมถวายพระธิดาแห่งขุนเขาหิมวัต ความไพเราะของเสียงพิณ
เป็นที่จับจิตจับใจมาก ขนาดเนื้อทรายยังยืนนิ่งไม่
กระดุกกระดิก เพื่อเงี่ยหูสดับเสียงแห่งพิณทิพย์นั้นด้วย นัยน์ตา

อันกลมโตแจ่มแจ้วไร้เดียงสา หญิงสาวผู้นั้นมีร่างเล็กแบบบาง และมีเอวอันกลมกลิ้ง ราวกับว่าพระธาดาพรหมได้กดแม่แบบของนางด้วยนิ้วพระหัตถ์อันงามเรียว เพียงครั้งแรกที่ชิมุตวาหนได้เห็นภาพนางก็ตกตะลึง รู้สึกเหมือนว่านางได้แทงทะลุนัยน์ตาของเขาลงไปเสียบกันบั้งแห่งหัวใจ และหญิงสาวเมื่อแลเห็นรูปลักษณ์อันงามสง่าสมชายของเจ้าชายหนุ่ม ดวงจิตของนางก็ปั่นป่วนไปหมด มีความรู้สึกเหมือนแลเห็นพระวสันตเทพบุตรมาปรากฏกายเฉพาะหน้า แสดงความอาลัยในการถูกเผาไหม้ของพระกามเทพผู้เป็นปียสหายของพระองค์ หญิงสามีอาการงุนงงเหมือนจิตไม่อยู่กับร่าง จนเปลोटัวลึมติดพิณปล่อยให้เสียงเพลงหยุดชะงักและหยุดนิ่งในที่สุด

เมื่อชิมุตวาหนได้สติ ก็เกิดความใคร่รู้ว่านางเป็นใครกันแน่ จึงถามนางกำนัลผู้คอยรับใช้นางว่า ผู้เลอโฉมมีนามว่าอะไร เป็นลูกเต้าเหล่าใคร เมื่อนางกำนัลได้ฟังก็ตอบว่า "นางชื่่อมลยวดี เป็นน้องของมิตรราชสุ และบิดาของนางคือวิศวราชสุราชาแห่งสิทธะทั้งหลาย" เมื่อนางกล่าวดังนี้แก่ชิมุตวาหน เป็น

การเผยประวัติของนางมलयวดี และวงศ์ตระกูลแล้วก็ถามประวัติของฤๅษีหนุ่มชื่มุฑวาทนและราชฤๅษีทั้งสอง คือบิดาและมารดาของฤๅษีหนุ่มที่ติดตามออกมาบวชด้วย ว่าเป็นใครมาจากไหน หลังจากนั้นนางก็รายงานต่อมलयวดีให้ทราบโดยย่อ ๆ นางมलयวดีได้ฟังก็กล่าวยิ้ม ๆ ว่า "ทำไมไม่ทูลเชิญเจ้าชายแห่งวิทยากรผู้มาเยือนมาที่นี่เล่า เพราะพระองค์นั้นเป็นผู้ทรงเกียรติเป็นที่ยกย่องของคนทั้งโลก" เมื่อกล่าวดังนี้แล้ว ราชธิดาโณมงามของราชาแห่งสิทธะก็นั่งเงียบอยู่ และก้มหน้าลงซ่อนความขวยเขิน นางข้าหลวงจึงกล่าวแก่ชื่มุฑวาทนว่า "พระธิดาทรงขวยอายุ ขอให้หม่อมฉันทำการระพระองค์แทนนางก็แล้วกัน กล่าวจบนางก็ถวายพวงมาลาแก่เจ้าชาย เจ้าชายผู้หลงรักนางเพียงดวงใจก็ยินดีรับพวงมาลานั้นมาสวมคือนางมलयวดี ส่วนางผู้พิศواسเจ้าชายอย่างลึกซึ้งก็สวมคอเจ้าชายหนุ่มด้วยพวงมาลาดอกบัวอินทิวร (บัวสีน้ำเงิน)

ด้วยประการฉะนี้แล เจ้าชายและเจ้าหญิงก็ผ่านพิธีเลือกคู่ไปอย่างเงียบ ๆ ทั้งสองฝ่าย ทนใดนางบิจาริกาผู้หนึ่งก็

เข้ามาทูลเจ้าหญิงว่า "โอ ราชกุมารีเสด็จแม่ให้หม่อมฉันมาตาม
พระองค์ไปเฝ้า รีบเสด็จไปเดี๋ยวนี้เถิด" นางได้ฟังดังนั้นก็จำใจ
ผลจากชายสุดที่รักของนางไปอย่างเสียดายและไม่เต็มใจ
เพราะนางถูกศรกามเทพเสียบอวัยวะเสียแล้ว แต่นางก็ไม่ขัดขืน
เดินไปสู่ตำหนักของนางโดยดี ส่วนซีมุตวาหนผู้หลงรักปักใจต่อ
นางเช่นกัน ก็แยกทางกลับไปอาศรมของตน

ฝ่ายมलयวตีแลเห็นมารดาของนาง นางก็เล่นปราด
ไปยังบรรจถรณ์ท่อมตัวลงกลิ้งเกลือกไปมา ทูรันทุรายเพราะ
ความวิบโยค (พลัดพราก) จากชายคนรัก น้ำตาไหลพรากไม่
ขาดสาย ร่างกายถูกทรมานด้วยไฟเส่นหา ถึงแม้นางข้าหลวง
จะชะโลมร่างกายด้วยผลไม้จันทน์และเครื่องลูบไล้ต่าง ๆ และ
พัตวีด้วยใบบัว แต่อาการร้อนรุ่มของนางก็หาได้บรรเทาลงไม่
ไม่ว่าจะอยู่บนเตียง อยู่บนตักของพี่เลี้ยง หรือบนพื้นก็ตาม เมื่อ
ถึงเวลาสายัณห์ตะวันรอน พระอาทิตย์ลับฟ้าไปแล้ว ดวงศศิก็
เยี่ยมเมฆขึ้นมาทางทิศตะวันออกส่องแสงเป็นนวลใญ่ แต่ความ

เย็นของแสงจันทร์หาได้ช่วยให้นางสบายใจไม่ จะมีก็แต่ดอกบัว
ที่ขยายกลีบในยามกลางคืนเพื่อรับแสงนิศากรเท่านั้น

ฝ่ายเจ้าชายชิมุตวาหน พอรุ่งเช้าก็รีบเดินทางไปยัง
เทวาลัยของพระเคารี ซึ่งเป็นสถานที่ตนเองได้พบธิดาของราช
แห่งสิทธะ ชายหนุ่มเดินทางมากอยพบนางด้วยดวงจิตอันร้อน
รุ่มเพราะถูกเผาผลาญด้วยไฟเสนหา และมีลูกฤๅษีที่เป็นบริวาร
คอยปกป้องอยู่ไม่ห่าง ณ ที่นั้นนางมลยวดีก็เดินทางมากอย
พอบอยู่ด้วยเพราะทนต่อความคิดถึงไม่ไหว นางแอบมาอย่างลับ
ๆ แต่ลำพัง มิให้ใครติดตามมา แต่เมื่อมาถึงเทวาลัยก็หาได้พบ
ชายผู้เป็นยอดดวงใจไม่ เพราะชายหนุ่มยืนอยู่หลังต้นไม้ต้น
หนึ่ง จึงกล่าวต่อเทวรูปพระแม่เจ้าเคารีด้วยใบหน้านองน้ำตาว่า
"ข้าแต่พระแม่เจ้าผู้เป็นที่พึ่งของข้า ลูกได้บำเพ็ญภักดีต่อพระ
แม่เจ้ามาชั่วเวลาช้านานแล้ว แต่ลูกก็หาได้ชิมุตวาหนเป็นสามี
ในชาตินี้ไม่ ลูกคงต้องรอเขาไปถึงชาติหน้าเป็นแน่แท้" กล่าวจบ
นางก็ดึงเชือกที่ร้อยเสื่อของนางออกมาทำเป็นบ่วงคล้องกิ่ง
โอศกต้นหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่ข้างหน้าเทวาลัยของพระเคารี และ

กล่าวด้วยความละห้อยน้อยใจว่า "เจ้าชายซีมุตวาหนของข้าผู้
เป็นเจ้าแห่งปวงชนทั่วโลก ด้วยเหตุผลอันใดเล่า พระองค์ผู้ม
ความเมตตากรุณาเห็นปานนี้จึงทอดทิ้งข้าได้ลงคอ" กล่าวจบ
นางก็เอาบ่วงคล้องคอเตรียมกระตุกให้รัดคอของนางให้แน่น
เข้า แต่ในช่วงเวลาอันคับขันนั้นเอง ก็มีเสียงลอยลงมาจาก
อากาศว่า "ลูกเอ๋ย อย่าร้อนรนไปเลยลูก เพราะซีมุตวาหน
เจ้าชายแห่งวิทยากร ผู้จะเป็นจักรพรรดิโลกในอนาคตกาลนี้แล
จะเป็นสามีขอเจ้า"

ขณะที่พระเทวีตรัสดังนี้ ซีมุตวาหนก็พลอยได้ยิน
ด้วย จึงเดินตรงเข้าไปหานาง ตามติดด้วยบุตรีฤๅษีผู้เป็นสหาย
บุตรีฤๅษีกล่าวแก่นางว่า "เห็นไหมนี่แหละคือเจ้าบ่าวผู้ซึ่งพระ
เทวีประทานให้เจ้า" ซีมุตวาหนได้กล่าวต่อนางด้วยน้ำเสียงอัน
อ่อนละมุนเล่าโลมนางให้ชื่นใจ พलगแก้บ่วงออกจากคอของ
นางและตีมด้าในความรู้สึกต่อกันเหมือนได้เสพละอองไอแห่ง
น้ำทิพย์อันเป็นอมตะ นางมลยวดีสุดแสนที่จะขวยเขิน ได้แต่ก้ม
ลงขีดเขียนอะไรเล่นบนพื้นดิน ขณะนั้นนางพี่เลี้ยงก็ไพล่เข้ามา

และกล่าวด้วยความปิติว่า "น้องเอ๋ย เจ้าช่างโชคดีนัก ในที่สุด
เจ้าก็ได้สิ่งที่เจ้าปรารถนามากที่สุด เพราะวันนี้เองที่พี่ชายของ
เจ้าคือมิตรราวสุได้ทูลพระบิดาของเจ้า ข้าแอบได้ยินมาว่าดังนี้
"พระบิดาเจ้าข้า พญาวิทยากรคือซี้มุตวาหนผู้นั้น ผู้เป็นที่ยก
ย่องของคนทั้งโลก ผู้ยอมสละแม่แต่ของมีค่าที่สุดคือต้นไม้
สวรรค์ก็ลพพฤษย์ให้เป็นทาน บัดนี้พระองค์ได้เสด็จมาอยู่ปลาย
แคว้นแคว้นอาณาจักรของเรา เพื่อแสวงหาความสันโดษ พวกเรา
สมควรจะต้อนรับพระองค์ด้วยใจยินดี ในฐานะเป็นอาคันตุกะ
ของเรา และยกมลวตีผู้เป็นมุกตามณีของอาณาจักรเราให้แก่
เขา" พระราชาได้ฟังก็เห็นชอบด้วย ตรัสว่า "จงเป็นเช่นนั้นเถิด"
และบัดนี้พระมิตรราวสุผู้เชษฐาของเจ้า กำลังเดินทางไปที่
อาศรมของเจ้าชายด้วยเรื่องนี้ และข้าทราบยิ่งกว่านั้นด้วยว่า
การอภิเษกสมรสของเจ้าจะเกิดขึ้นทันที เพราะฉะนั้นจงรีบกลับ
วังเถิด ส่วนเจ้าชายยอดบุรุษก็กำลังจะรีบกลับอาศรม
เช่นเดียวกัน" เมื่อพี่เลี้ยงของเจ้าหญิงกล่าวดังนี้แล้วก็รีบพานาง
กลับไป

ฝ่ายซิมูตวาหนเมื่อได้ยินคำที่เสียงของนางกล่าว เช่นนั้นก็รีบเร่งกลับไปอาศรมทันที และได้ฟังจากปากของมิตรราวสุยืนยันเรื่องการวิวาห์ก็มีความยินดียิ่งนัก และเมื่อเจ้าชายรำลึกชาติปางก่อนได้ ก็ทราบว่าในชาติที่แล้วมิตรราวสุเป็นเพื่อนสนิทของตน และนางมलयวตินั้นก็เป็นภรรยาของตนนั่นเอง เมื่อมิตรราวสุได้ทราบก็ยิ่งยินดีมากขึ้น และนำเรื่องราวทั้งหมดไปแจ้งแก่บิดาและมารดาให้ทราบ และในวันนั้นนั่นเอง มิตรราวสุก็นำซิมูตวาหนไปยังปราสาทของเขา และเตรียมงานมงคลวิวาห์อย่างมโหฬารให้แก่สหาย และน้องสาวของตน จากนั้นซิมูตวาหนจอมวิยาธรรก็ได้ดำเนินชีวิตอย่างผาสุกพร้อมกับมलयวตีชายาของตน

อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่ซิมูตวาหนกับมิตรราวสุท่องเที่ยวไปตามทิวเขามลยะตามประสาผู้ใคร่รู้ใคร่เห็นในสิ่งต่าง ๆ อยู่ นั้น ทั้งสองคนก็เดินทางมาถึงป่าแห่งหนึ่งซึ่งทอดเป็นทิวเขาริมฝั่งทะเล ณ ที่นั้นมีกระดุกกองพะเนินเทินทึกอยู่ริมหาด ซิมูตวาหนแลเห็นก็เกิดความสงสัย จึงถามมิตรราวสุว่า "สหายเอ๋ย นี่มัน

กองกระดุกของอะไร" มิตรราวสุผู้เป็นพี่เขยได้ฟังก็ตอบว่า "ฟังเถิด เรื่องนี้เป็นมาอย่างไรข้าจะเล่าให้เจ้าฟัง ในอดีตกาลนานแสนนานมาแล้ว นางกัทรุมารดาของพวกนาคทั้งปวง มีชัยชนะโดยการพนันกับนางวินตามารดาของครุฑโดยใช้กลโกง ทำให้นางวินตาผู้เป็นพี่สาวต้องตกเป็นทาสของนาง นางวินตาต้องตกระกำลำบากอยู่ช้านาน จนในที่สุดนางคลอดลูกเป็นครุฑ พญาเทพปักษินผู้มีพลังยิ่งใหญ่หาใครเสมอมิได้ ครุฑมีความเคียดแค้นผูกพยาบาทพวกนาคทั้งหลายผู้เป็นลูกนางกัทรู แม้นางวินตาแม่ของตนจะได้อิสรภาพแล้วก็ตาม จึงจับพวกนาคกินเป็นอาหารนับไม่ถ้วน โดยติดตามพวกนาคลงไปเมืองบาดาล ประหารพวกนาคอย่างไม่มีความปราณี จับนาคฟาดฟันอย่างโหดเหี้ยม เพียงแต่เห็นหน้าครุฑพวกนาคก็ตกใจตายเสียแล้ว

พญาวาสุกิผู้เป็นราชาแห่งนาคประสบภัยพิบัติเช่นนี้ก็ตกใจมาก บังเกิดความหวาดกลัวว่าพวกนาคจะถูกครุฑฆ่าตายจนสิ้นเผ่าพันธุ์ จึงขอเจรจายุติการจ้องล้างจ้องผลาญกับครุฑ โดยกล่าวว่า "โอ พญาราชปักษิน ข้าจะส่งนาคมาให้ท่านกินวัน

ละตัวที่ชายหาดแห่งทะเลทักษิณนี้ทุกวัน ขอท่านจงอย่าได้ลงไป
ไปย้ายเมืองบาดาลอีกเลย" เมื่อราชาแห่งนาคกล่าวดังนี้ พญา
ครุฑเห็นว่าตนได้เปรียบก็ยินยอมตกลงด้วย นับจากนั้นเป็นต้น
มา ครุฑมากินนาคทุกวันทีชายหาดตามคำสัญญาของพญานาค
วาสูกิ ดังนั้น สหายเอ๋ย กองกระดูกงูที่ท่านแลเห็นอยู่มีแห
ละ จงทราบเถิดว่า เป็นกระดูกของพวกนาคที่ครุฑสังหารเสีย
มากมายจนกระทั่งถึงวันนี้แหละ"

เมื่อซิมุตวาหนผู้ยิ่งใหญ่ด้วยความเมตตากรุณาและความ
กล้าหาญ ได้ฟังดังนี้ตามเรื่องที่มีมิตรราวสุเล่า ก็มีความเศร้าใจยิ่ง
นัก จึงตอบมิตรราวสุว่า "ใครก็ตามที่รู้เรื่องที่วาสูกินาคราชทำแก่
ประชากรของตนอย่างซื่อฉลาด และเห็นแก่ตัวอย่างนั้น ก็คงจะ
อดเศร้าใจมิได้ พญาวาสูกิมีหัวตั้งพัน มีปากตั้งพัน ทำไมหัวหด
ไม่มีแม้แต่ปากใดปากหนึ่งที่จะอาสาตัวเองต่อพญาครุฑว่า "กิน
ข้าก่อนเถอะ" วาสูกิผู้ซื่อฉลาดจะกล่าวดังนั้นแหละหรือ เขาหนได้
อย่างไรที่จะเห็นพญาครุฑทำลายเผ่าพันธุ์ของเขาไปที่ละตัว ๆ
เขาทำหุทวนลมต่อเสียงคร่ำครวญของบริวารอย่างไม่แยแสทุก

ๆวัน มีแต่ความเศร้าระทม แม่พรากจากลูก ลูกพรากจากแม่ เพราะความตายที่วาสุกีนนาคราชหิбыยื่นให้ ช่างฝ่ายครุฑนั้นเล่า ก็พอกัน ถึงแม่จะมีศักดิ์สูง เป็นถึงโอรสของพระกัศยปเทพบุตร และเป็นวีรบุรุษผู้เกรียงไกร และยังมีเกียรติศักดิ์อันสูงเด่น คือได้เป็นถึงเทพพาหนะขององค์พระกฤษณะ (พระนารายณ์) แต่ก็ยังทำชั่วบาปไม่ละอายแก่ใจ"

เมื่อชิมุตวาหนได้กล่าวตำหนิคุณิ์ดั่งนั้นแล้ว ก็ประกาศเจตนาในหัวใจว่า "ขอให้ข้าได้มีโอกาสเสียสละแก่สัตว์โลก โดยเอาชีวิตของตัวเองแลกกับชีวิตของผู้อื่นที่จะต้องตาย ถ้าเป็นไปได้ข้าขอพลีชีวิตเพื่อแลกกับชีวิตของนาคผู้ไร่ที่พึ่ง โดยข้าขอเสนอร่างกายของข้านี้ให้แก่ครุฑ เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนแทนนาคผู้จะต้องตกเป็นเหยื่อของครุฑนั้นด้วยเถิด"

ขณะที่ชิมุตวาหนกำลังใคร่ครวญคำนึงอยู่นั้น นายทวารบาลตำหนักของบิดามิตราวสุก็ตามมาเรียกและบอกให้ทราบว่ามีคำสั่งให้เข้าเฝ้า ชิมุตวาหนจึงกล่าวแก่สหายว่า "เจ้า

กลับไปก่อนเถอะ ข้าจะตามไปที่หลัง" เมื่อส่งมิตรราวสุไปแล้ว ซิมูตวาหนก็ท่องเที่ยวในบริเวณป่านั้นตามลำพัง ชั่วโมงนานก็ได้ยินเสียงร้องโหยหวนดังมาจากบริเวณชายป่าข้างหน้า แสดงความทุกข์ลำเค็ญแสนสาหัส เจ้าชายรีบวิ่งไปตามเสียงนั้น เมื่อถึงชายเขาริมทะเล ก็แลเห็นแท่นหินตั้งอยู่บนเนินผาลาดแห่งหนึ่ง และที่ใกล้เคียงกันนั้น ชายหนุ่มรูปงามคนหนึ่งกำลังนั่งคร่ำครวญร่ำไห้อยู่ ดูเหมือนว่าเขาจะถูกจุดลากให้ขึ้นมาที่แท่นหินอย่างไม่ปราณีปราศรัย จากชายร่างกำยำคนหนึ่งแต่งกายเหมือนราชมัลของพระราชาก็คือโดองค์หนึ่งทีเพิ่งเดินจากไป ชายหนุ่มที่แลเห็นนั้นกำลังแสดงอาการปลอบโยนหญิงแก่คนหนึ่ง เพื่อให้นางจากเขาไปเสีย แต่หญิงชราผู้นั้นก็ไม่ยอมจากไป พยายามยึดชายหนุ่มไว้เพื่อให้เขากลับไป

ซิมูตวาหนแอบดูหลังชะง่อนหินและสังเกตเห็นว่าหญิงชราผู้นั้นมองดูชายหนุ่มอย่างเศร้าสร้อยครั้งแล้วครั้งเล่า พลังร่ำไห้คร่ำครวญว่า "อนิจจา คังขจูทะเลลูกแม่ หัวใจแม่เหมือนถูกแทงครั้งแล้วครั้งเล่าสักร้อยครั้ง อนิจจาเอ๋ย ลูกเป็น

คนชื่อบริสุทธิ์ ลูกของแม่เอ๋ย ไฉนลูกจึงเคราะห์ร้ายอย่างนี้เล่า
เจ้าเป็นความหวังเพียงสิ่งเดียวของตระกูลเรา ตั้งแต่นี้ต่อไปแม่
คงจะไม่ได้เห็นหน้าเจ้าอีกแล้ว ยอดรักของแม่ เมื่อเจ้าผู้มีหน้า
ดั่งเดือนเพ็ญ เป็นที่สว่างตาสว่างใจแม่จะต้องหายลับไปในคราว
นี้ แม่จะต้องทนอยู่ในความมืดตลอดกาลได้อย่างไร แล้วพ่อ
ของเจ้าเล่า เขาจะทนมีชีวิตอยู่ต่อไปจนแก่เฒ่าหรือ ร่าง
ของเจ้าก็แบบบาง ผ่องผิวละเอียดอ่อน ทนได้แต่แสงอาทิตย์ที่
ส่องรังสีมาลูบโลม เจ้าจะทนความเจ็บปวดแสนสาหัสยามเมื่อ
ถูกครุฑฉีกร่างเป็นชิ้น ๆ ได้อย่างไรเล่า แม่ไม่เข้าใจเหมือนกัน
พิภพนี้แสนจะกว้างใหญ่ เหตุไฉนราชาของเจ้าจะมีปัญญาสืบ
เสาะหาเจ้าพบจนได้"

เมื่อได้ฟังคำคร่ำครวญของมารดา นาคหนุ่มน้อยก็
กล่าวว่า "แม่จ๋า เวลานี้ลูกก็ทนทุกข์ทรมานแสนสาหัสอยู่แล้ว
ทำไมแม่มาทำให้ลูกต้องทุกข์หนักยิ่งขึ้นอีกเล่า กลับบ้านเถอะ
ขอให้ฉันกล่าวคำอำลาครั้งสุดท้ายต่อแม่ไว้ตรงนี้เถิด เพราะอีก
ไม่ช้าครุฑก็จะมาถึงที่นี่แล้ว" เมื่อหญิงเฒ่าได้ฟังถ้อยคำเช่นนั้น

ก็เหลียวดูโดยรอบขอบฟ้า และร้องให้ด้วยเสียงอันดัง กล่าวว่า "ข้าหมดหวังแล้ว ใครเล่าจะมาช่วยชีวิตลูกของข้าได้"

ขณะนั้น ชีมุตวาหนผู้มีน้ำใจเป็นพระโพธิสัตว์ ได้แลเห็นภาพและได้ยินเสียงโศกาดูรโดยตลอด ก็มีใจอันท่วมท้นไปด้วยความสังเวชอย่างลึกซึ้ง รำพึงว่า "ข้าเห็นละ นี่ต้องเป็นนาคที่เดือดร้อนแสนสาหัสแน่ ๆ นาคหนุ่มนี้ชื่อ คังขุฑะผู้ถูกวาสุกีนาคราชส่งตัวมาเป็นเครื่องสังเวทยญาครุฑแน่ ๆ และนั่นก็คือแม่ผู้ชราของเขาผู้มีลูกเพียงคนเดียว นางสู้อุตส่าห์ติดตามลูกมาอย่างไม่ลดละ และครวญคร่ำร่ำไห้ด้วยความเศร้าใจอย่างสุดซึ่งอนิจจาเอ๋ย ถ้าข้าจะไม่ช่วยสัตว์ผู้ยากนี้โดยอุทิสรางของข้าแทนเขา ข้าจะทนอยู่ได้อย่างไร ชีวิตของข้าทั้งชีวิตก็จะว่างเปล่าหาประโยชน์อันใดมิได้ ข้าจะเกิดมาเพื่อประโยชน์อันใดเล่า?"

เมื่อชีมุตวาหนใคร่ครวญโดยตลอดแล้ว ก็รีบตรงเข้าไปหาหญิงชราและกล่าวแก่นางว่า "แม่เฒ่าอย่าวิตกต่อไปเลย ข้าจะช่วยลูกท่านเอง" หญิงชราฟังไม่ทันได้พิจารณาอะไร คิด

ว่าครุฑมาแล้วก็ตกใจ ตะโกนละล่ำละลักว่า "กินข้าสิ ครุฑ กิน ข้าเถิด" คังขจู่ทะเลเห็นดังนั้นนั้นก็กล่าวว่า "แม่จ๋า อย่ากลัวไปเลย เขาไม่ใช่พญาครุฑดอก เป็นคนละคนแน่เทียว นี่เป็นบุรุษผู้เพ็ญ พักตร์ดั่งดวงจันทร์ หาใช่ครุฑผู้กักขะหยาบข้าไม่" เมื่อคังขจู่ทะเลอธิบายดังนี้ ชีมุตวาหนก็กล่าวว่า "แม่เอ๋ย ข้าเป็นวิทยารมาช่วยลูกของท่านให้พ้นอันตราย โดยข้าจะพลีร่างของข้าให้ ครุฑผู้หิวโหยกินแทน แม่จงพาลูกชายของแม่กลับไปบ้านเถอะ"

เมื่อหญิงชราได้ฟังก็กล่าวว่า "จะคิดอย่างไรก็ตาม เจ้าก็เหมือนลูกของข้าแท้ ๆ เพราะเจ้าห่วงใยเราด้วยใจจริง เหมือนกับลูกรักคนหนึ่งของแม่แท้ ๆ " ชีมุตวาหนได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวตอบว่า "ท่านทั้งสองจงรีบไปเถิด อย่าทำให้ข้าต้อง ผิดหวังในการกระทำของข้าเลย" เมื่อถูกเร่งดังนี้คังขจู่ทะเลก็กล่าวว่า "ว่าตามจริง ท่านผู้มีใจงามก็ได้แสดงน้ำใจอันประเสริฐ อย่างยิ่งแล้ว แต่ข้าไม่เห็นด้วยกับการที่ท่านจะช่วยชีวิตข้าโดย ยอมพลีชีวิตของท่านเองเช่นนี้ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับการ ช่วยรักษาก่อนหินไว้โดยสละดวงมณีแทน โลกนี้เต็มไปด้วย

บุคคลอย่างตัวข้า ผู้ที่มีแต่ความเห็นแก่ตัวเองเป็นที่ตั้ง แต่บุคคลอย่างท่านมีแต่ความสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คนอย่างนี้มีน้อยนัก แทบจะหาไม่ได้ด้วยซ้ำนอกจากนี้ ท่านสาธุชนที่เคารพ ข้าพเจ้าไม่อาจที่จะทำให้เกิดจุดต่างดำเนินได้ในพงศ์เผ่าของคังขบาล เหมือนรอยต่างดำบนดวงจันทร์นั้นดอก"

เมื่อคังขจุฑะกล่าวเปียงเบนความหวังดีของเจ้าชายหนุ่มคนธรรม์ดังนั้นแล้ว ก็หันมาเร่งมารดาว่า "แม่จำ กลับไปเถิดเร็ว ๆ เข้า ทิ้งสถานที่แห่งความโหดร้ายนี้ไปเสีย แม่ไม่เห็นหรือว่า ฆาตาดแห่งนี้อันเป็นทะเลแกงของพวกนาค มีคราบเลือดแดงฉานติดอยู่ทุกหนทุกแห่ง น่ากลัวราวกับแท่นประหารของมัจจุราช ตอนนี้ฉันจะต้องรีบไปถวายการบูชาแด่พระโคกกรรม (พระศิวะ) ในเทวาลัยข้างล่างเสียก่อน แล้วจะรีบกลับขึ้นมาที่นี่ก่อนครุฑจะมาถึง" เมื่อคังขจุฑะกล่าวดังนี้แล้ว ก็อำลามาด้วยความเคารพก่อนจากกัน แล้วก็รีบวิ่งลงไปยังเทวาลัยเบื้องล่าง เพื่อกระทำการบูชาเทวรูปพระโคกกรรม

ฝ่ายชิมุตวาหนก็ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำตามความตั้งใจของตน คือคอยให้ครุฑมาถึง แล้วจะขอร้องครุฑให้กินแทนเพื่อช่วยนาคเอาไว้ ระหว่างที่กำลังคิดอยู่ก็แลเห็นต้นไม้ใหญ่น้อยเบื่องหน้าลู่ตามลมพายุซึ่งพัดกระหน่ำอย่างรุนแรง ประหนึ่งจะถอนรากถอนโคนหมู่ไม้ให้ย่อยยับลง ลมพายุที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันนี้ก็คือแรงกระพือปีกของพญาครุฑ ซึ่งกำลังบินอย่างเร็วรุดมาจากสุดขอบฟ้านั่นเอง ปราภฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยกระทันหัน แสดงให้รู้ว่าพญาเทพปักษินผู้ทรงพลังมหาศาล กำลังจะมาถึงที่หมายคือแท่นสังเวคแล้ว ชิมุตวาหนรู้ดังนี้ก็รีบปีนป่ายขึ้นไปที่แท่นสังเวคโดยรวดเร็ว ทันใดนั้นครุฑผู้ทรงอำนาจก็ร่อนราตาลงเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว จิกร่างของเจ้าชายผู้นอนอยู่บนแท่นสังเวค ในพริบตาพาบินไปสู่ยอดเขามลยคีรี เพื่อจะกินเป็นภัคษาหาร ณ ที่นั้นขณะที่ถูกขุนสุบรรณจิกกระชากเนื้อหลุดเป็นชิ้น ๆ นั่นเอง จอมวิทยาธรรค์ตั้งจิตอุทิศร่างกายต่อมัจจุราชผู้กำลังจมทำลายชีวิตของตนให้สิ้นสูญอย่างทะนงองอาจโดยกล่าวว่า "ข้าขออุทิศร่างของข้าเพื่อช่วยเหลือ

ผู้อื่นให้พันทุกข์ ข้าจะหวังสวรรคตสมบัติอันใดก็ไม่ ข้าขอ
เพียงแต่จะให้เกิดมาใหม่ทุก ๆชาติ เพื่อจะได้ช่วยเหลือผู้อื่นทุก
ชาติไป ให้เขาพ้นทุกข์ แม้ข้าจะตายแล้วตายอีก เกิดแล้วเกิดอีก
ชั่วกัปแสนกัลป์อนันตชาติข้าก็ยินดี ถ้าข้าสามารถทำให้คนอื่น
เป็นสุขสมความปรารถนา" เมื่อจอมวิยาธรตั้งจิตประกาศ
ปณิธานดังนี้ ก็ปรากฏฝนบุปผชาติ โปรยปรายลงมาเหมือน
ทวยเทพพากันอนุโมทนาด้วยใจยินดี

ระหว่างนั้น มงกุฎเพชรซึ่งเปื้อนเลือดหยากหยดย้อย
ก็หล่นลงจากศีรษะของซิมุตวาหน ตกกลิ้งอยู่ต่อหน้ามलयวดี
ผู้ติดตามหาสามีของนางมาอย่างรีบเร่ง พอนางแลเห็นก็จำได้
ทันทีว่าเป็นมงกุฎของสามี แต่ตัวของสามีหายไปไม่ทราบว่
หายไปไหน จึงรับนำมงกุฎเลือดมาให้พ่อผัวและแม่ผัวด้วย
น้ำตาอันนองหน้า คนทั้งสองแลเห็นก็จำได้แม่นยำว่าเป็นมงกุฎ
ของผู้เป็นโอรสสุดที่รัก แต่เหตุใดเจ้าของมงกุฎจึงหายไป พระ
เจ้าซิมุตเกตุและชายาคือพระนางกนกวดี จึงสงบสติอารมณ์
เข้าเฝ้าทูลทูลหนึ่งก็รู้สาเหตุและความเป็นไปทั้งหมด ต่างคน

เมื่อรู้ดังนั้นแล้วก็รีบออกเดินทางพร้อมด้วยพระสุณิสา(สะใภ้)
เร่งรีบไปยังจุดที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นที่พญาครุฑกำลังจิกกินเนื้อ
หนังมังสาของซีมุตวาหนอยู่ ในระหว่างเวลาดังกล่าวนั้น พอ
ดีสังขจุฑะกลับมาจากการลงไปมัสการพระโคกธรณใน
เทวาลัย เมื่อขึ้นไปถึงแท่นสังเวทก็แลเห็นรอยเลือดสด ๆ หยด
เรียรายอยู่ก็รู้ว่าครุฑมาโฉบเอาเหยื่อไปกินแล้ว และเหยื่อนั้นก็
คือเจ้าชายซีมุตวาหนผู้เสียสละพระองค์ มาไถ่ชีวิตของตน
นั่นเอง สังขจุฑะยิ่งคิดก็ยิ่งเสียใจนัก คร่ำครวญว่า "อนิจจาเหยื่อ
เป็นความผิดของข้าแท้ ๆ ทีเดียวนี่มาทำให้พระองค์ต้อง
สิ้นชีวิตเช่นนี้ ไม่สมควรเลย จะทำอย่างไรดีละ อย่งก็ไรก็ดี ข้า
จะต้องรีบออกติดตามไปให้ทัน ก่อนที่สัตว์จอมพยาบาทจะฆ่า
พระองค์เสีย" กล่าวดังนั้นแล้ว นาคหนุ่มก็ออกติดตามรอยเลือด
ไปเพื่อจะให้ทันก่อนที่ครุฑจะฆ่าซีมุตวาหนเสีย

ระหว่างนั้น ครุฑกำลังเขมือบเนื้อและเลือดสด ๆ
จากร่างของซีมุตวาหนอยู่ เมื่อก้มลงดูหน้าของเหยื่อ
ผู้เคราะห์ร้ายก็ประหลาดใจยิ่งนักที่เห็นเหยื่อนอนสงบนิ่ง มิได้

คืนรอนหนักความตายแต่ประการใด ใบหน้ามีแต่ความสงบเยือกเย็นและยิ้มน้อย ๆ เหมือนจะให้ภัยแก่ผู้ที่จะทำลายชีวิตของตน ครุฑแลเห็นดังนั้นก็หยุดก็กัณฑ์ด้วยความประหลาดใจเป็นลึนพัน และกล่าวแก่ตนเองว่า "ช่างประหลาดนัก ร่างนี้คงเป็นชายผู้มหาวิระหาผู้ใดจะเปรียบได้ไม่ เขาคงเป็นผู้มหาตมะ (ผู้มีใจใหญ่) แน่ทีเดียว แม้เราจะจิกกระชากเนื้อและเลือดจากร่างของเขา เขาก็ยังไม่สะดุ้งสะเทือน มิได้เสียดายแก่ชีวิตเลย แม้โลมชาติ (เส้นขน) ก็ยังตั้งชูชัน แสดงความยินดีในทานที่ตนกำลังให้อยู่ นัยน์ตาของเขาก็มองเราอย่างอ่อนโยน ไม่แสดงความโกรธความชิงชังให้ปรากฏแม้แต่น้อย เขาทำเหมือนกับว่าเราเป็นผู้กระทำคุณแก่เขาด้วยซ้ำ ฉะนั้นบุรุษผู้นี้ต้องมีไชนาคแน่นอน เขาคงจะเป็นอริยบุคคลคนใดคนหนึ่งกระมังหนอ เราควรจะหยุดทำร้ายเขา และซักถามดูให้รู้เรื่องว่ามีความเป็นมาอย่างไร" เมื่อครุฑหยุดไตร่ตรองดังนี้ก็หยุดชะงักไปชั่วขณะ ชีมุตวาหนจึงกล่าวถามว่า "ข้าแต่พญาราชาปักชิน ท่านหยุดไปทำไมเล่า ข้ายังมีเลือดและเนื้ออีกถมไป และท่านก็ยังไม่อึ้งนี่

จงกินต่อไปเถิด" เมื่อพญาสุบรรณราชได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวตอบด้วยความสนเท่ห์ว่า "ท่านผู้มหาดมะ ท่านนี้หาได้เป็นนาคไม่ ฉะนั้นจงบอกมาเถิดว่าท่านคือใคร" แต่ซิมุตวาหนก็แก้งปกปิดความจริงเสีย ตอบว่า "กล่าวตามความเป็นจริง ข้านี้แหละคือนาค ท่านมาถามดังนี้มีความหมายอย่างไร ได้โปรดเถอะ จะมีใครที่ไหลเล่าที่โง่งเง่าเสียจนไม่รู้ว่าตัวเป็นใคร ถ้าข้ามิใช่ นาค ข้าจะมานอนรออยู่ที่แท่นสังเวยให้ครุฑมาฉีกเนื้อกินกระนั้นหรือ นี่เป็นชะตากรรมของนาคเท่านั้นที่จะต้องยอมรับเป็นหน้าที่ของตน และจะต้องมาสังเวยแก่ครุฑวันละตัวทุกวัน ข้าก็เป็นหนึ่งในบรรดานาคที่เคราะห์ร้ายเหล่านั้น"

ขณะที่ซิมุตวาหนกำลังตอบแก้ความสงสัยของครุฑอยู่นี้ คังขจุฑะก็ตะโกนมาแต่ไกลว่า "ข้าแต่บุตรของนางวินดา ท่านจงดเถอะ อย่าทำร้ายชายหนุ่มผู้นี้เลย เขามีได้เป็นนาคหรือ ก ข้านี้แหละคือนาคที่ถูกกำหนดให้มาสังเวยแก่ท่าน" คังขจุฑะเมื่อประกาศดังนี้แล้วก็รีบปีนปายขึ้นไปบนยอดเขาอย่างรวดเร็ว และขึ้นมายืนคั่นกลางระหว่างบุรุษทั้งสอง และเมื่อ

เห็นครุฑกำลังแสดงความประหลาดใจจนพูดไม่ออกดังนั้น
คังขจู่ทะก็กล่าวต่อไปว่า "พญาสุบรรณราช ท่านจะประหลาด
ใจไปไย ท่านไม่เห็นหรือว่า ข้ามีพังพานแผ่อยู่เหนือศีรษะและมี
ลิ้นเป็นสองแฉก ตรงกันข้ามกับรูปลักษณะอันงามวิจิตรหาที่ติ
มิได้ของวิทยาธรผู้นี้" ระหว่างที่คังขจู่ทะกำลังบรรยายอยู่นั้น
ชายาของซีมุตวาหนและบิดามารดาทั้งสอง ก็ขึ้นมาถึงที่นั่นด้วย
การวิ่งอย่างสุดกำลังวังชา บิดามารดาของชายหนุ่มพูดอย่าง
กระหืดกระหอบว่า "โอ้ ลูกรัก เจ้าซีมุตวาหนผู้เปี่ยมด้วยความ
กรุณา จนถึงกับพลีชีวิตของตนเพื่อผู้อื่นได้ น่าสงสารนัก ดูหรือ
เลือดออกโทรมตัว เป็นฝีมือของเจ้าใช้ไหม บุตรของนางวินตา
ทำไมเจ้าจึงไร้สติอย่างนี้ กล้ากระทำความบาปมหันต์ถึงกับจะปลง
ชีวิตพระโพธิสัตว์ผู้ทรงกระทำแต่คุณความดีได้ลงคอ เจ้ารู้
หรือไม่ว่าบุรุษผู้นี้คือซีมุตวาหนผู้ยอมพลีชีพเพราะเห็นแก่สัตว์
โลก และเป็นผู้มีเกียรติคุณปรากฏกระเดื่องทั่วทั้งสามโลก จงดู
สิ บัดนี้เขากำลังจะตายแล้ว บัดนี้ก็ถึงคราวข้าจะต้องเข้ากองไฟ
ตายตามเขาไปด้วย อนิจจาเอ๋ย ผลแห่งความชั่วความบาปจาก

ต้นไม้พิษ ยังจะให้ผลสุกหวานหอมแก่ใครได้เล่า" ในขณะที่ครุฑ
ยังไม่อาจคุมสติของตนได้นั้น ชีมุตวาหนก็ทอดสายตาดูผู้เป็นที่
รักในครอบครัว คือพ่อแม่และเมีย เป็นการอำลาและล้มนม
สิ้นใจ

บิดามารดาของชีมุตวาหนแลเห็นลูกชายล้มนมตาย
ต่อหน้าก็ใจหายสุดที่จะกลั้นโศกได้ ก็ร่ำไห้คร่ำครวญเพียงหัวใจ
จะแตกสลาย ข้างคังขงูชะนั้นก็พร่ำดำหนิตนเองครั้งแล้วครั้ง
เล่า ว่าเป็นต้นเหตุแห่งการตายของชีมุตวาหนในครั้งนี้ ในที่นั้น
แม่แต่่มลยวตีผู้เดียวที่มีได้เสรำโศกเหมือนผู้อื่น ถึงแม้จะมีน้ำตา
นองหน้าแต่ก็มีได้คร่ำครวญ นางช้อนตาขึ้นดูสวรรค์ด้วยความ
ชิงชัง และกล่าวพ้อเทวีอัมพิกา (พระอุมา) ผู้เคยประทานพรแก่
นางในอดีตว่า "โอ พระแม่เจ้าเคารี พระองค์ได้ให้สัญญาแก่ข้า
ว่า จะให้สามีแก่ข้า และว่าเขานั้นคือพระจอมจักรพรรดิของ
วิทยาร และจะได้เป็นที่เคารพของมนุษย์ทั่วพื้นพิภพ พระแม่
เจ้าเป็นผู้ผิดสัญญาเสียแล้ว ไหนล่ะพระจอมจักรพรรดิของ
โลกผู้เป็นสามีสุดที่รักของลูก เขาคือยอดบุรุษผู้นอนตายอยู่ตรง

นี้หรือพระเจ้าข้า" เมื่อถูกตัดพ้อเช่นนี้พระเคารีก็ปรากฏ
พระองค์ให้เห็น และตรัสว่า "ลูกเอ๋ย แม่จะตรึงมัดสัตว์ได้
อย่างไร เจ้าจงตั้งตาคูให้เถอะ" ตรัสเสร็จพระมหาเทวีก็หลั่งน้ำ
ทิพย์จากพระเต้าฉันทก โปรยปรายประหนึ่งสายฝนประพร
มร่างของชิมุตวาหนจนทั่ว ทันใดชิมุตวาหนก็กลับฟื้นคืนชีวิต มี
ความเปล่งปลั่งงดงามยิ่งกว่าแต่ก่อน บาดแผลตามร่างกายก็
อันตรธานหายไปหมด

เจ้าชายลุกขึ้นอย่างว่องไว และตรงไปกราบพระเทวี
ด้วยความเคารพอย่างสุดซึ้ง และคนอื่น ๆ ก็กระทำ
เช่นเดียวกัน พระโลกมาตาจึงตรัสว่า "ลูกเอ๋ย แม่ซาบซึ้งในน้ำ
จิตน้ำใจในการเสียสละอย่างออกอุทธุของเจ้านัก บัดนี้แม่จะทำ
พิธีอภิเษกเจ้าเป็นพระจักรพรรดิแห่งวิทยธรด้วยมือของแม่เอง
ขออวยพรให้เจ้าดำรงตำแหน่งนี้ยั่งยืนไปชั่วกัลป์เถิด" เมื่อตรัส
ดังนี้แล้ว พระเคารีก็ประพรหมชิมุตวาหนด้วยน้ำทิพย์จากพระ
เต้าฉันทก แสดงจักรพรรดิยาภิเษกอันทรงเกียรติแก่โลก แล้ว
พระปรเมศวรก็อันตรธานไปจากที่นั่น ขณะเดียวกันบุพผา

มาลัยอันหอมชื่นก็โปรยปรายลงมาจากสรวงสวรรค์ พร้อมกับเสียงเกรียนเป็นทิพย์ก็บันลือลั่นสนั่นนินนาทไปทั่วทั้งจักรวาล

ขณะนั้นพญาครุฑเทพปักชินก็เข้ามาก้มศีรษะด้วยความนอบน้อมต่อหน้าซีมุตวาหน และกล่าวว่า "ข้าแต่องค์จักรพรรดิ ข้าพเจ้าซาบซึ่งในวีรกรรมของท่านยิ่งนัก ท่านเป็นวีรบุรุษที่หาใครเทียมมิได้แล้วในโลกทั้งสามนี้ มีจิตใจอันเผื่อแผ่ไปให้แก่ชนทั้งหลายโดยไม่เลือกหน้า และยอมเสียสละแม้ชีวิตอันเป็นที่รักของตนเอง การกระทำอันน่าอัศจรรย์ของท่านนี้จะถูกจารึกไว้ในที่อันสมควรที่สุด แม้กระทั่งพราหมณ์ (ไข่มุขพรหม)(ฟองไข่มุขสากล ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งจักรวาล บางทีเรียกว่า หิรัณยครรภ(ไข่มุขทอง) ซึ่งด้วยอำนาจแห่งความร้อนหรือตบะ ได้แตกออกเป็นสองซีก ซีกบนคือสวรรค์ และซีกล่างเรียกว่า ปถุณี หรือแผ่นดินโลก) อันเป็นต้นกำเนิดแห่งจักรวาลนี้แล ดังนั้นเพื่อเป็นการสดุดีเกียรติยศของท่าน ข้าพเจ้าเต็มใจประสาทพรแก่ท่าน ท่านจะขอพระอะไร ข้าพเจ้ายินดีจะให้ทุกอย่าง"

เมื่อครุฑกล่าวแล้วดังนี้ ชีมุตาวาหนผู้มหาตมั้นก็ขอพรว่า "ท่านจงสำนึกผิดไม่คิดที่จะประหารประหารพวกนาคทั้งหลายอีก และช่วยบรรดานาคที่ถูกท่านฆ่าตายเพื่อเป็นอาหาร อันเหลือแต่กระดูกตกเรียรายเกลื่อนกล่อนโดยรอบบริเวณนี้ จงกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่" ครุฑได้ฟังดังนั้นก็กล่าวว่า "ข้ายอมประสิทธิ์พรนี้แก่ท่าน และนับแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าสัญญาว่าจะเลิกกินนาคโดยเด็ดขาด ขอให้บรรดานาคทั้งปวงที่ถูกข้าพเจ้าทำลายชีวิตในอดีตกาลจงมีชีวิตกลับคืนเถิด"

สั้นถ้อยคำของพญาครุฑ บรรดานาคที่ถูกฆ่าตายในอดีต มีกระดูกอันเกลื่อนกลาดเรียรายในที่นั้น ก็ได้กลับคืนมีชีวิตตามเดิม ด้วยอำนาจอันเป็นประดุจน้ำทิพย์ของพรนั้น บรรดาทวยเทพ คณะฤๅษีที่มาชุมนุมอยู่ ณ ที่นั้น ต่างก็เปล่งเสียงสาธุการโดยทั่วหน้ากัน ครั้งนั้นภูเขามลยะก็มีชื่อเสียงลือไปตลอดสามโลกว่าเป็นอนุสรณ์สถานของวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ที่สุดที่จะดำรงคงอยู่ไปชั่วฟ้าดิน

ขณะนั้นบรรดาราชาทั้งหลายของเหล่าวิทยากร ได้
ทราบจากพระเคารีถึงกิติกรรมอันโด่งดังของพระโพธิสัตว์ชัมุต
วาหน ต่างก็เร่งรีบพากันมาเฝ้าแสดงความจงรักภักดี และ
พาชัมุตวาหนไปยังภูเขาคิมาลัยอันเป็นที่อยู่ของบรรดามิตร
สหาย และญาติในครอบครัวของพระจักรพรรดิแห่งวิทยากรผู้
เพิ่งได้รับอภิเษกจากพระเทวีมาไม่นาน ณ ที่นั้นชัมุตวาหนก็ถูก
แวดล้อมด้วยบิดามารดามิตราวสุผู้เป็นมิตร มลยวดีผู้เป็นชายา
คังขจุฑะและมารดาของตนผู้กลับไปยังที่อยู่ของตนและแจ้ง
ข่าวดีแก่ญาติสนิทมิตรสหาย และรีบกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อ
มาอวยพรแก่พระจักรพรรดิแห่งวิทยากรทั้งหลาย ผู้ได้รับ
ตำแหน่งมาใหม่ ๆ เพราะความเป็นผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ
และประกอบวีรกรรมอย่างยอดเยี่ยม

หลังจากที่เล่านิทานอันทรงคุณค่าและมีคติอันดีงาม
เรื่องนี้จบลง เวตาลก็ไม่รีรอที่จะตั้งคำถามกับความสงสัยของ
ตนต่อพระเจ้าตริวิกรมเสนาว่า "ได้โปรดเถิดราชาะ ในหว่างคังข
จุฑะและชัมุตวาหนนั้น ใครเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์

อันแสนสาหัสยิ่งกว่ากัน ขอให้ท่านตอบโดยพิจารณาจากตนเองที่
เกิดขึ้นแล้ว" เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนได้ฟังคำถามของเวตาล
ว่าดังนั้น ทรงเกรงคำสาปของเวตาลถ้าไม่ทรงตอบ จึงตรัสว่า
"พฤติกรรมเช่นนี้ไม่อัศจรรย์อะไรสำหรับชีมุตวาหน เพราะเขา
ได้ชื่อเสียงเกียรติคุณเช่นนี้มาหลายยุคหลายสมัยที่เขาเกิดมาใน
โลกนี้ครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่น่าอัศจรรย์อันใด แต่คงขงูชะนั้น
ต่างหากที่สมควรจะได้รับการยกย่อง เพราะหลังจากที่เขารอด
ชีวิตไปแล้ว เขามีได้หนีเตลิดไปด้วยความกลัว แต่กลับวิ่งตาม
พญาครุฑผู้เป็นมัจจุราชของตนไป ด้วยหวังจะช่วยเหยื่อ
ผู้เคราะห์ร้ายคือชีมุตวาหนผู้นั้น เป็นระยะทางไกลจนทันและ
ตะโกนบอกครุฑให้มาจับตนกินเสีย โดยมีเกรงว่าครุฑจะหันมา
ฆ่าตน นับเป็นการแสดงความกล้าหาญและเสียสละที่เหนือกว่า
ในกรณีดังกล่าวนี้"

เมื่อเวตาลผู้ฉลาดล้ำได้ฟังคำตอบของพระราชชาติวิกรม
ก็ยิ้มเยาะโดยไม่กล่าวอะไร ผลจากพระอังสาของพระราช

ลอละลิวกลับไปยังต้นอโศก ทำให้พระราชาท้องเสด็จ
ย้อนกลับไปทางเดิมอีกวาระหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๗

พระเจ้าตริวิกรมเสนต้องจำพระทัยเสด็จย้อนกลับไป
เก่า ถึงต้นโศก ก็จับตัวเวตาลมาเกาะที่พระอังสาตามเดิม เมื่อ
เสด็จไปได้หน่อยหนึ่ง เวตาลก็พุดออกมาจากยามที่พระราชา
ทรงคล้องไว้ที่พระอังสาว่า “ฟังนี้แน่ะราชชะ เพื่อไม่ให้เกิดการ
เดินทางที่ไร้รสชาติ ข้ามีเรื่องสนุกจะเล่าถวาย ดังต่อไปนี้

มีนครหนึ่งชื่อกนกนคร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาอันเป็น
แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ความบาปความชั่วหาอาจเข้าถึงไม่ ในนครนี้มี
พระราชาองค์หนึ่งทรงนามว่า พระเจ้ายโสธรน ผู้มีความ
แข็งแกร่งประดุจหินผาริมฝั่งทะเลที่คอยกั้นขวางมิให้แผ่นดิน
ต้องถล่มทลายลง พระราชาถึงแม้จะไม่ชำนาญในการเข่น
ฆ่าศัตรูในดินแดนใกล้เคียง แต่ก็ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในศิลป
ศาสตร์แทบทุกสาขา บรรดาไพร่ฟ้าประชากรต่างสดุดีพระองค์
ว่าเป็นผู้ทรงคุณธรรมและเกรงกลัวต่อบาป ไม่ทรงเบียดเบียน

ก้าวกายละเมิดต่อภรรยาของผู้อื่น พระองค์มีแต่ความ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความรัก

ในพระนครของพระราชองค์นี้ มีวาณิชมหาศาลอยู่คน
หนึ่ง มีบุตรหญิงที่ยังมิได้แต่งงานชื่อ อุณาทีนิ ผู้ซึ่งใครก็ตาม
ถ้าได้ยลโฉมนางก็จะพิศวงงงวยเคลิบเคลิ้มเสียดสีไปทุกราย
เพราะนางนั้นงามนัก แม้พระกามเทพเอง ถ้าได้เห็นนางก็คงจะ
เปลอไพลอารมณ์หลงรูปของนางอย่างแน่นอน ต่อมานางเจริญ
วัยขึ้นเป็นสาวเต็มตัว พ่อค้าผู้เป็นบิดาของนางเป็นคนหัวใส แล
เห็นว่านางจะเป็นประโยชน์มหาศาลแก่ตน จึงพานางไปเฝ้า
พระราชชายาโสธรนและกราบทูลว่า “โอ้พระนรบดี ข้ามีธิดาคน
หนึ่งสมควรแก่การจะออกเรือนแล้ว นางเปรียบประดุจดวง
มุกดาของทั้งสามโลก ข้ามีอาจจะยกนางให้แก่ชายใดได้ โดย
มิได้กราบทูลให้พระองค์ทรงทราบก่อน โอ นฤเบศร บรรดามณี
รัตน์ทั่วไปในแหล่งหล้าล้วนเป็นของพระองค์ทั้งสิ้น ธิดาของข้า
ก็เช่นเดียวกัน เป็นมณีดวงหนึ่งในแหล่งหล้านี้ ข้าจึงขอถวาย

นางให้แก่พระองค์ จะทรงรับไว้ หรือจะทรงปฏิเสธก็สุดแต่พระ
วินิจฉัยของพระองค์เถิด”

เมื่อพระราชาได้ฟังดังนั้น ก็ทรงส่งพราหมณ์คนหนึ่ง
ของพระองค์ออกไปตรวจดูว่า นางอุนมาตินีเป็นผู้มีบุญ
ลักษณะของกัลยาณีครบถ้วนหรือเปล่า คณะพราหมณ์เดินทาง
ไปถึงคฤหาสน์ของพ่อค้า ได้แลเห็นโฉมนางอุนมาตินีผู้มียอด
มงกุฏของนางงามในไตรโลก ก็เกิดความคลั่งใคล้ไหลหลง
เหมือนคนบ้าไปชั่วขณะ ในที่สุดรวบรวมสติได้ก็รำพึงว่า “ถ้า
พระราชาของเราได้ทอดพระเนตรเห็นหญิงผู้นี้แล้วไซ้ พระ
ราชาฉะฉานของพระองค์คงถึงความวินาศเป็นแน่แท้ เพราะ
พระหฤทัยของพระองค์คงจะปั่นป่วนวุ่นวายหาความสงบมิได้
เมื่อเป็นดังนี้พระองค์จะปกครองแคว้นแคว้นต่อไปได้อย่างไร
เพราะฉะนั้นเราจะไม่กราบทูลพระราชาว่าหญิงนี้มีสิริอันควร
แก่การยกย่องแต่อย่างใด” เมื่อได้สดับถ้อยคำของคณะ
พราหมณ์ พระราชาก็มีพระทัยเอนเอียงไปตามคำเพ็ดทูลนั้น
และไม่ไยดีต่อนางอีก

และโดยพระราชโองการของพระราชชา อนุญาตให้นาง
อนุมาทินี้แต่งงานกับคนอื่นได้ บิดาของนางจึงให้นางแต่งงาน
กับเสนาบดี (แม่ทัพ) ของแคว้นแคว้นผู้มีชื่อว่า พลธร นางอยู่กับ
สามีด้วยความสุขในบ้านของนางมาช้านาน แต่นางก็ไม่วายผู้ใจ
เจ็บพระราชชาที่ไม่ไยดีต่อนาง ด้วยเหตุผลว่านางเป็นคนไม่มีสิริ
นางจะต้องให้พระราชชาสำนึกในวันหนึ่งในให้จงได้

แล้วเวลาก็ผ่านไป ในที่สุดสี่หราชแห่งฤดูวสันต์ก็เข้ามา
เยือน ฆ่าคชสารแห่งฤดูเหมันต์ผู้มีงาอันขาวนวลคือเถา
มะลิเลื้อย และเป็นผู้เหยียบย่ำกอบัวให้แหลกลาญด้วยวงของ
มัน (ช้างเหยียบย่ำกอบัวแหลกลาญ หมายความว่าในฤดูหนาว
นั้น ดอกบัวต่างก็เหี่ยวเฉาตายไปเป็นอันมาก ท่านจึงว่าฤดู
หนาวเป็นศัตรูอันร้ายกาจของบัว ในข้อความนี้มีการเปรียบฤดู
หนาวเหมือนช้าง ซึ่งเป็นผู้ทำลายกอบัวเช่นเดียวกัน) และใน
วนารัญอันไพศาลนั้นแล พญาสี่หราชก็เล่นสนุกกระเริงตนอย่าง
เต็มที่ มันมีสร้อยคอยาวสวยคือลัดดามาลีที่แกว่งไกวไปมาตามก
ระแสลม และมันมีอุ้งเท้าคือช่อมะม่วงอันเป็นพุ่มพวงทุกกิ่ง

ก้านของพฤษภา ในฤดูแห่งความบันเทิงเบิกบานนี้แล
พระราชายโสธนกัเสด็จมาทอดพระเนตรการฉลองฤดูในพระ
นครตามปกติเช่นที่กระทำมา พระองค์เสด็จทรงพระคชาธาร
ตัวประเสริฐ ทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความ
เพลิดเพลินพระทัย ระหว่างที่เสด็จไปนั้น พนักงานนำเสด็จก็ตี
กลองชนะเป็นสัญญาณให้ผู้คนในถนนหลบหลีกไปให้พ้นทาง
เสด็จ รวากับว่าการจ้องดูพระสิริโฉมของพระองค์ย่อมนำมาซึ่ง
ความพินาศ

เมื่อนางอุณาภาตินีได้ยินเสียงกลองนำเสด็จมาตามทาง
นางก็รู้ว่าพระราชากำลังจะเสด็จผ่านมาทางบ้านของนาง จึงรีบ
ขึ้นไปปรากฏตัวบนดาดฟ้าของคฤหาสน์ที่นางอยู่เพื่อให้พระเจ้า
แผ่นดินแลเห็น นางจ้องดูขบวนเสด็จอย่างใจจดใจจ่อด้วยความ
พยายาม เพราะพระราชายุคปฏิเสศไม่ยอมรับนางในครั้งก่อน
โดยอ้างว่านางไร้สิริมงคล นางรออยู่มีนานกระบวนเสด็จก็ผ่าน
มาถึง พระราชาทอดพระเนตรขึ้นไปบนดาดฟ้า แลเห็นนาง
อุณาภาตินีก็สะดุ้งพระทัยเหมือนถูกศรชัยของกามเทพเสียบ

พระทัย มีความรู้สึกเหมือนถูกไฟเผาเผาให้ร้อนรุ่มมิรู้คลาย
ถึงแม้ลมอ่อนแห่งฤดูวสันต์ที่โชยมาจากภูเขาละลาย ก็มีได้ช่วย
ให้เย็นพระทัยขึ้นเลยขบวนเสด็จเคลื่อนต่อไปจนรอบพระนคร
แล้วกลับเข้าสู่พระราชวัง พระราชาผู้ทรงหลงใหลและดื่มด่ำใน
รสเสน่ห์อย่างถอนตัวไม่ขึ้น เรียกมนตรีและคณะพราหมณ์เข้า
มาสอบถาม ว่าหญิงที่อยู่บนดาดฟ้าของบ้านพ่อค้าใหญ่ คือธิดา
ของพ่อค้าที่เคยคิดจนำนางมาถวายพระองค์ แต่พระองค์
ปฏิเสธนางไปใช่หรือไม่ ด้วยเหตุที่นางไร้สิริมงคล พรรครคพวกที่
ถูกไต่สวนก็ยอมรับว่าจริง พระราชาทรงพระพิโรธยิ่งนัก สั่งให้
เนรเทศคนเหล่านั้นออกจากราชอาณาจักรโดยทันที เมื่อเนคร
เทศคนต้นเหตุไปแล้ว พระราชาก็เก็บพระองค์อยู่ตามลำพัง
เงิบ ๆ ฝ้าคิดถึงนางผู้เป็นยอดพิสมัยทุกคำคืน และรำพันว่า
“อา ทำไมจิตวิญญาณของข้าจึงมีดทับนั้ก และพระจันทร์เล่าก็
หายางอายมิได้ พยายามที่จะขึ้นมาสะเออะอวดโฉม ทั้ง ๆ ที่
นางผู้พิมลพัคตร์ของข้าก็อยู่แค่นี้เอง ใครจะเปรียบกับนางผู้เป็น
มิ่งขวัญของข้าได้เล่า” ดำริในพระทัยเช่นนี้แล้ว พระราชาผู้ถูก

ไพรีกเผาผลาญก็ปลีกพระองค์ห่างจากคนทั้งหลาย หลบลี้อยู่
แต่พระองค์เดียว วันแล้ววันเล่าไม่ยอมพบใคร ๆ แต่ในที่สุด
ด้วยความความละอายพระทัยพระองค์ทรงเรียกมหาดเล็กคน
สนิทให้เข้ามาเฝ้า ตรัสถามว่าพระองค์จะทำอย่างไรดีใน
สถานการณ์เช่นนี้ เสวกคตสนิทก็กราบทูลแนะว่า “ข้าแต่
พระนรบดีเอนพระองค์ทรงวิตกเช่นนี้ ไม่เห็นมีปัญหาอะไร
พระองค์เป็นเจ้าของแผ่นดิน ทุกอย่างเป็นของพระองค์ เมื่อมีพระ
ประสงค์ในตัวนางก็พานางมาสีพระเจ้าข้า นางจะขัดขึ้นได้
อย่างไร ถ้าพระองค์มีบัญชา” พระราชาทรงเป็นผู้ทรงคุณธรรม
ได้ฟังคำแนะนำดังนั้น เห็นผิดระบอบชอบธรรม ก็ไม่อาจจะทำ
ตามได้ จึงทรงนิ่งเสีย

ฝ่ายพลธรรอักรเสนาบดีได้ทราบข่าวที่แพร่ออกมาดังนี้
ก็ไม่มี ความสบายใจ เพราะเขาเป็นผู้จงรักภักดีและยินยอมสละ
ทุกอย่างเพื่อพระเจ้าแผ่นดินอย่างแท้จริง ก็รีบเข้าเฝ้าพระราชา
โดยทอดตัวเองลงแทบพระบาทและกราบทูลว่า “โอ้พระนฤ
ปดินทร์ ขอพระองค์ทรงรับนางทาสผู้นี้ไว้เถิด โดยทรงคิดเสียว่า

นางเป็นทาสของพระองค์มิใช่เป็นเมียของเสนาบดีอย่างข้าพระบาทหรือของใคร ๆ และข้าขอถวายนางต่อพระองค์ด้วยความเต็มใจ โปรดทรงรับนางไว้เถิด หรือมิฉะนั้นข้าจะสละนางให้เป็นเทพทาสีในเทวาลัย อันจะทำให้นางเป็นอิสระมิได้เป็นของชายใดโดยเฉพาะ และด้วยประการฉะนี้ พระองค์จะได้ไม่ต้องทรงคิดต่อไปว่านางเป็นเมียของคนอื่น” เมื่ออัครเสนาบดีกราบทูลวิงวอนดังนี้ พระราชาก็กล่าวตอบอย่างทรงพิโรธว่า “ข้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ข้าจะทำการที่ไร้คุณธรรมเช่นนั้นได้อย่างไร ถ้าข้าจะละทิ้งความชอบธรรมเสียแล้ว ใครเล่าจะซื้อสัตย์ต่อหน้าหน้าของตนต่อไปอีก และสำหรับตัวเจ้าผู้มีความจงรักภักดีต่อข้า ทำไมมาขอให้ข้าทำบาปเช่นนี้ ซึ่งแน่ละมันอาจจะให้ความบันเทิงสุขชั่วแล่น แต่ข้าจะมีความผิดมหันต์ จะต้องชดใช้กรรมในปรโลก และถ้าเจ้ายังคิดที่สละเมียให้แก่ข้าอีก ข้าก็จะไม่ปล่อยให้เจ้าลอยนวลต่อไปโดยไม่ถูกลงโทษ เพราะใครก็ตามที่อยู่ในฐานะอย่างข้าจะทนทานต่อความไร้ศีลธรรมได้หรือ เพราะฉะนั้นข้าว่าความตายเท่านั้นที่สมควรแก่ข้าในภาวะเช่นนี้”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ที่คัดค้านให้พระราชายอมรับ
ข้อเสนอของแม่ทัพได้ เพราะทรงถือว่าเกิดเป็นผู้มีเกียรติแล้ว ผู้
ยอมตายเสียดีกว่าจะอยู่อย่างไรเกียรติ การตัดสินใจพระทัยอย่าง
เด็ดขาดของพระราชานี้ ทำให้ทุกคนตระหนักว่าจะทูล
เสนอเรื่องทำนองนี้สักเท่าใดก็จะมีผลอย่างเดียวกัน คือถูก
ปฏิเสธ

เมื่อเหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้ ก็ไม่มีทางจะเยียวยาอีก
พระราชาชุบผอมลงทุกวัน บรรทมแช่อยู่บนพระที่ ถูกทรมาน
ด้วยไฟเสนาหอันมีความรุนแรงเผาไหม้อยู่ตลอดวันตลอดคืน
คงเหลือแต่พระนามและพระเกียรติเท่านั้นที่ยังคงอยู่มิได้สิ้นสูญ
ไปตามกำลังความร้อน แต่อัครเสนาบดีพลธผู้ซื่อสัตย์และภักดี
ต่อพระราชานองตน ไม่อาจจะปล่อยให้พระราชานองตนทุก
ทรมานต่อไป อันจะนำความพินาศมาสู่พระองค์ในที่สุด ดังนั้น
เขาจึงเข้ากองไฟเผาตัวเองจนสิ้นชีวิต ในฐานที่เป็นจอมทัพผู้ไม่
มีความสามารถจะช่วยเหลือเจ้านายของตนเองให้รอดพ้นจาก
ความตาย

เมื่อเวตาลซึ่งนั่งอยู่บนอังสาของพระเจ้าตรีวิกรมเสน
เล่าเรื่องจบลงก็ทูลถามพระเจ้าแผ่นดินว่า “โปรดทรงตัดสิน
ด้วยเถิดราชัน ในระหว่างบุคคลทั้งสองในเรื่องนี้ ใครเป็นคน
สัตย์ซื่อยิ่งกว่ากัน จอมพล หรือพระราชา แต่อย่างไรก็ตาม
ก่อนที่จะทรงตอบ โปรดรำลึกไว้ด้วยว่า เรามีข้อตกลงกันว่า
อย่างไร ข้ายังถือสัตย์อยู่นั้นอยู่นะพระเจ้าข้า” เมื่อเวตาลกล่าว
ดังนี้ พระราชาก็ทรงนิ่งไปครู่หนึ่งแต่จะไม่ตอบปัญหาก็ทนอยู่
ไม่ได้จึงตรัสว่า “ในระหว่างบุคคลทั้งสองนั้น ข้าว่าพระเจ้า
แผ่นดินนั้นแหละซื่อสัตย์ที่สุด” เมื่อเวตาลได้ฟังดังนั้น ก็กล่าว
ต่อพระราชาเชิงตำหนิว่า “ทรงเฉลยมาสิว่าเหตุใดพระองค์จึง
เห็นว่าพระราชาเหนือกว่าแม่ทัพในกรณีนี้ เพราะถ้าจะพูดอย่าง
ยุติธรรมจริง ๆ แล้ว อัครเสนาบดีควรจะมีความสัตย์ซื่อ
เหนือกว่า ชายผู้รู้จักเสน่ห์อันลึกซึ้งของหญิงผู้เป็นภรรยาของ
เขาอยู่เต็มอกในฐานะที่อยู่กินกันมาช้านาน เขารักนางเพียงไร
ใคร ๆ ก็รู้ แต่แม้กระนั้นเขาก็ยังเสียสละ โดยถวายนางให้แก่
พระราชา เพราะเขารักพระองค์มากกว่า และเมื่อพระราชา

สิ้นชีวิตแล้วเขาก็ยอมตายตามพระองค์โดยเข้าสู่กองไฟ แต่
พระราชานันท์มิได้รับรู้อะไรเกี่ยวกับนางเลย ยังปฏิเสธไม่
ยอมรับนางด้วยซ้ำ ทั้ง ๆ ที่ผู้เป็นสามีต้องเสียสละอย่างสุดยอด
มอบนางให้แก่พระองค์ด้วยความเต็มใจ”

เมื่อเวตาลกล่าววิจารณ์ดังนี้ พระเจ้าตรีวิกรมเสนก็ทรง
พระสรวลด้วยความขบขัน และตรัสว่า “เจ้าจงยอมรับความ
จริงในเรื่องนี้สิ ไม่มีอะไรน่าประหลาดใจในเรื่องนี้สักนิด ความ
จริงก็คือ อัครเสนาบดีผู้นั้นเป็นผู้มีสกุลรชนชาติสูงก็จริง และการ
ที่เขาแสดงออกซึ่งความภักดีต่อเจ้านายเช่นนั้นเป็นสิ่งแปลกหา
ได้ยากนักหรือ เพราะใครที่รับใช้เจ้านายเช่นนั้น ก็ต้องแสดง
ความจงรักภักดีต่อเจ้านายของตนเป็นธรรมดา แม้จะยอม
เสียสละชีวิตของตนก็ไม่เห็นแปลกอะไร มันเป็นหน้าที่ของเขา
อยู่แล้ว แต่ผู้ที่เป็นพระราชานันท์โดยปกติเป็นผู้มีความเยอหยิ่ง
ยากที่ใครจะบังคับได้ มีลักษณะเหมือนช้างป่าที่ควบคุมมิได้
เมื่อคนประเภทนี้เกิดความหมกมุ่นหลงใหลในกามสุขแล้วไซ้
สายโซ่แห่งศีลธรรมหรือคุณธรรมก็รั้งไว้ไม่อยู่ ต้องขาดผิงออก

จากกันทันที ทั้งนี้ก็เพราะจิตใจของเขาท่วมตันไปด้วยแรง
เส่นหาเสียแล้ว และความรับผิดชอบใด ๆ ก็ถูกชำระล้างออกไป
จากใจ เหมือนบุคคลเหล่านั้น ถึงแม้จะได้รับน้ำอภิเชกในพิธี
แต่ก็ถูกกวาดหายไปหมด และถ้าจะเปรียบเหมือนพัศควาลวิชนี
ที่เคยรำเพยลมอ่อน ๆ ต่อผู้ที่คร่ำเคร่งในการศึกษาอย่างใจจด
ใจจ่อต่อพระคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ให้เย็นชื่นใจอย่างละเมียดละไม ก็
กลายเป็นพัศที่โบกมาเพื่อไล่แมลงหรือยุงเท่านั้น หรือจะเปรียบ
อีกทีก็เหมือนฉัตรที่ใช้กำบังแสงพระอาทิตย์เท่านั้น ทั้งที่มันควร
จะกางกันความจริงมิให้เป็นอันตรายมากกว่า ถึงแม้พระเจ้า
แผ่นดินผู้ชนะตลอดสามโลกอย่างพระจักรพรรดินุหุผู้เกรียง
ไกรยังหลงเล่ห์ของพญามาร ทำให้เกิดความวุ่นวายไปทั่วทุกหน
ทุกแห่ง แต่พระราชชายาโคธธองค์นี้ ถึงจะมีฉัตรอันสูงใหญ่ปกทั่ว
พิภพ ก็หาได้ยอมตกอยู่ใต้เสนห์ของนางอนุมาทีนี้ ผู้งามละม้าย
มั่นพระลักษมีเทวี ว่าตามจริง พระราชานันถึงสภาพการณ์จะ
เป็นเช่นไรก็หาได้เหยียบพระบาทลงบนทางผิดไม่ พระองค์ผู้
ยอมเสียชีวิตโดยประกาศไม่ยอมทำผิดจารีตอันเป็นหลักแห่ง

ความประพฤติของบุคคลทุกคน ผู้สละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งสัง
กรรมโดยแท้ พระองค์จึงประเสริฐกว่าอัครเสนาบดีแน่นอน

เมื่อเวตาลได้ยินคำเฉลยของพระเจ้าตรีวิกรมเสนดั่งนั้น
ก็ไม่ยอมเสียเวลาต่อไปแม้แต่ชั่วอึดใจ รีบแผ่นจากพระอังสาของ
พระราชา หายวับไปในความมืดกลับไปสู่ที่พำนักของตน
ตามเดิม พระราชาต้องเสด็จติดตามไปอย่างรวดเร็ว จนถึงต้น
โอศกและดึงตัวเวตาลกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะมหาบุรุษ
จะละทิ้งกิจธุระของตนไว้เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ โดยเริ่มต้น
มาแล้วอย่างลำบากยากเย็นแสนเข็ญหาได้ไม่ ถึงจะมีอุปสรรคก็
จะต้องดำเนินต่อไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ

นิทานเรื่องที่ ๑๘

ในป่าช้าผีดิบที่เวตาลพำนักอยู่บนกิ่งอโศกนั้น เต็มไปด้วยเปลวไฟที่แลบเลียอยู่บนจิตกาธานที่ใช้เผาศพ เปลวอัคคีอันแรงร้อนวูบวาบดูราวกับลิ้นของพวกракษสที่ตัวโตไปมาในการเสพเนื้อมนุษย์สด ๆ แต่ภาพอันน่าสะพรึงกลัวดังกล่าวหาได้ทำให้พระราชาทรงหวาดหวั่นไม่ ขณะที่ทรงดำเนินฝ่าไปจนถึงต้นอโศก

และ ณ ที่สุดसानผีดิบนั่นเอง โดยไม่คาดฝัน พระราชาประสพภาพสิ่งอันน่าเกลียดต่าง ๆ คือ มีศพของบุคคลต่าง ๆ หน้าตากประหลาดคล้ายคลึงกันแขวนอยู่บนกิ่งไม้ เหมือนกับตัวเวตาลนับร้อยนับพันห้อยอยู่ พระเจ้าตรีวิกรมเสนทอดพระเนตรเห็นแล้วทรงรำพึงในพระทัยว่า “อา นี่มันอะไรกัน หรือว่านี่เป็นภาพมายาที่เวตาลเนรมิตขึ้น เพื่อจะถ่วงเวลาเราเล่น และเราจะต้องเสียเวลาสักเท่าไร จึงจะหาได้ถูกต้องว่าศพไหนคือเวตาลตัวจริง ถ้าเราจะต้องเสียเวลาทั้งคืน เราก็คง

จะทำภาพกริจให้เสร็จไม่ได้ ถ้าอย่างนั้นเราจะเข้ากองไฟเสียด
ดีกว่า แทนที่จะทนรับความอับยศเพราะเรื่องอย่างนี้” ฝ่าย
เวตาลเมื่อทราบวาระน้ำจิตของพระราชาเช่นนั้น ก็มีความ
พอใจในความกล้าหาญมานะเด็ดเดี่ยวอย่างยิ่ง จึงคลายมายา
เวททั้งปวง ทำให้พระราชาแลเห็นตศัวจริงของตน คือ เวตาลที่
เป็นซากศพแขวนอยู่บนกิ่งไม้แต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่รูปมายา
ทั้งหลายอันตรธานหายไป พระราชาทรงปลดเวตาลลงจากกิ่ง
โศก เอาพาดพระอังสาแล้วเสด็จกลับไปตามหนทางเดิม ขณะที่
มาตามทางเวตาลก็กล่าวกะพระราชาว่า “ราชะ ความแข็งแรง
ของพระองค์เป็นที่น่าสรรเสริญอยู่ ถ้ากระไรลองฟังนิทานของ
ข้าอีกสักหนึ่งเรื่องเป็นอย่างไร”

เรื่องมีว่า มีนครอันงดงามแห่งหนึ่งบนโลกนี้ชื่อนคร
อุชชยนิ เมืองนี้จะงามเป็นรองก็แต่ นครโกควดี (ของवासुकि
นาคราช) และนครอมราวดี(ของพระอนิทร์) เท่านั้น ซึ่งพระ
ศิวะผู้ทรงเล่นพนันกับพระเคารีเทวีได้ทรงเลือกเป็นที่ทรงพระ
สำราญร่วมกันในโลก เพราะนครอุชชยนินี้งามยิ่งกว่างาม เลิศ

ยิ่งกว่าเลิศ ในพระนครนี้มีสิ่งบันเทิงใจนานาประการ ซึ่งผู้มา
เยือนที่มีเกียรติยศเด่นหรือฐานร่ำรวยเท่านั้นที่จะถูกต้องรับ
เป็นอย่างดี ณ ที่นี้สิ่งที่ตึงต่งก็คือ ถันนารี สิ่งที่ได้งสลวยก็คือ
คิ้วเรียงงามเหมือนจันทร์กลา (เสี้ยวพระจันทร์) สิ่งทีกลอก
กลับไปมาเนื่องนิจก็คือเนตรดำขลับอันเหลือบขม้ายของผองพว
งสิ่งที่คู่มืดก็คือราตรี สิ่งทีคดงอไปมาได้ก็คือ บทกวีนิพนธ์อันมี
หลายแง่ของกวี สิ่งทีเห็นบ้ำคลั่งคือคชสารเมามัน สิ่งทีเป็น
ความเย็นเยือกก็คือ มุกตามณี น้ำจันท์ และดวงศศิ

ในเมืองนั้น มีพราหมณ์ชำนาญเวทอยู่คนหนึ่งชื่อ
เทวสวามิน ผู้กระทำยัชฌูพิธีสังเวทยเทพมามากมายหลายครั้ง
และพราหมณ์ผู้นี้ก็คือ พราหมณ์มหาศาลร่ำรวยด้วยสินทรัพย์
นับไม่ถ้วน เป็นที่เคารพยกย่องของพระราชาแห่งแคว้นแคว้น ผู้มี
พระนามว่า จันทรประภา ในกาลต่อมา พราหมณ์เทวสวามินมี
บุตรชายชื่อจันทรสวามิน ผู้ซึ่งได้เล่าเรียนศลิปวิทยาเป็นอันมาก
เมื่อจำเรณูวัยเป็นหนุ่มฉกรรจ์ แต่เขาก็หาได้นำวิชาไปใช้ให้เป็น
ประโยชน์ กลับหลงใหลมัวเมาในการพนันอย่างหามรุ่งหามค่ำ

คราวหนึ่งพราหมณ์หนุ่มจันทรสวามินเข้าไปในบ่อนการพนัน เพื่อจะเล่นการพนัน ทำให้เกิดปั่นป่วนโกลาหลในบ่อนขึ้น เพราะนักการพนันในที่นั้นแลเห็นขาใหญ่มีระดับมหาเศรษฐี เข้ามาเล่น ก็เฮกันเข้ามาดูด้วยความอยากรู้อยากเห็น จันทรสวามินหนุ่มผู้มีเงินเต็มกระเป๋า พออย่างเข้ามาก็คุยโอ้อวว่า “ไหน - ไหน ใครในห้องนี้จะถูกข้าต้อนเหมือนแพะบ้าง ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาเลย ข้านี้แหละจำทำให้หมดตัว ต่อให้มีทรัพย์ล้นโลก อย่างทำวฤเวรเจ้านครอลกา (ชื่อเมืองสวยงาม ตั้งอยู่บนไหล่เขาหิมาลัย เป็นที่ประทับของพระกฤเวร พญายักษ์สามขา โลกบาลประจำทิศเหนือ และเป็นเจ้าแห่งขุมทรัพย์ทั้งปวงในโลก) ข้าก็ยังคงทนแทนจะหมดตัวมาแล้ว” พราหมณ์หนุ่มลงมือเล่นพนันสกาอย่างสนุกสนานด้วยความเหิมเกริม มิซ้าก็ถูกกินเรียบด้วยฝีมือของนักพนันยอดโกงในที่นั้น ชายหนุ่มเสียหมดทุกอย่างแม้กระทั่งเสื้อผ้าที่นุ่งห่มอยู่ และเมื่อกู้ยืมเงินเจ้าของบ่อนมาเล่นแก้ตัวก็เสียหมดอีก ด้วยเหตุนี้พอถูกเจ้าของบ่อนทวงหนี้ ชายหนุ่มจึงไม่มีอะไรจะให้ ทำให้เจ้าของบ่อนโกรธมาก

สั่งให้ลูกน้องจับจันทรสวามินนอนลงแล้วโอบตีด้วยหวาย จนเป็นริ้วรอยไปทั้งตัว นอนสลบไม่ไหวตึงเหมือนก้อนหิน ร่างที่นอนไม่กระดุกกระดิกของชายหนุ่มดูเหมือนคนตาย จนเวลาผ่านไปสองสามวันก็ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีก แต่ยังไม่กระดุกกระดิกตามเคย เจ้าของบ่อนแลเห็นก็โกรธมาก และกล่าวแก่พวกบริวารในโรงบ่อนและนักการพนันที่มาเล่นพนันเป็นขาประจำของบ่อนว่า “เจ้าคนนี้พยายามใช้เล่ห์หลบเลี่ยงหนี บิดตะกุดฉ้อโกงไปต่าง ๆ เพราะฉะนั้น จงจับأيายคน โสโครกนี้ไปโยนทิ้งที่บ่อแห้ง ซึ่งเป็นบ่อน้ำเก่าข้างนอกนั้น ข้าจะให้เงินแก่ผู้ที่ทำตามคำสั่งของข้าเป็นรางวัล”

เมื่อหัวหน้าบ่อนประกาศแก่นักพนันดังนี้ คนเหล่านั้นก็ช่วยกันแบกร่างจันทรสวามินเข้าไปในป่า มองหาบ่อน้ำเก่าอย่างที่ว่าก็ไม่พบ นักพนันแก่ผู้หนึ่งจึงพูดกับพรรคพวกว่า “เจ้าหนุ่มนี้มันตายแล้ว จะต้องลำบากไปหาบ่อน้ำที่ไหนให้มัน วุ่นวายเปล่า ๆ เราปล่อยมันไว้ตรงนี้แหละ แล้วไปบอกนาย

บ่อนว่าเราโยนมันลงบ่อไปแล้ว” ทุกคนได้ฟังก็เห็นด้วยและตกลงทำตามคำสั่ง

ด้วยประการฉะนี้ พวกนักพนันก็ทิ้งร่างของจันทรสวามินไว้โนป่า แล้วแยกย้ายกันกลับไป จันทรสวามินเห็นว่ปลอดภัยแล้วก็ลุกขึ้น แลเข้าไปสู่เทวาลัยของพระศิวะ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ นั้น ชายหนุ่มค่อยพักพื่นมีเรียวแรงขึ้นบ้าง ก็รำพึงแก่ตัวเองด้วยความเศร้าใจว่า “อนิจจา เพราะเข้าไปหลงกลของอ้ายพวกขี้โกงพวกนั้นแท้ ๆ ข้าถูกมันหลอกต้มเสียปนปี จนไม่มีอะไรเหลือติดตัวเลย ข้าจะออกไปเดินที่ไหนได้เล่าในสภาพเช่นนี้ ร่างเปลือยเปล่ามิพอ ยังรอยที่ถูกเขียนเต็มไปทั้งตัว และเปื้อนฝุ่นมอมแมมสกปรกอย่างนี้ นี่ถ้าพ่อแลเห็นข้าในสภาพเช่นนี้ หรือญาติของข้าตลอดจนเพื่อน ๆ ของข้าก็ตาม เมื่อแลเห็นข้าเข้าเขาจะนึกอย่างไร เพราะฉะนั้นข้าจะหลบอยู่ในเทวาลัยตลอดวัน ถึงเวลากลางคืนค่อยออกไปหาอาหารมาขายไส้พอบประทังชีวิต ขณะที่เขากำลังตรึกตรองเรื่องความหิวและร่างกายที่เปลือยเปล่าอยู่นี้ พระอาทิตย์ก็ค่อนข้างอ่อนคลายความ

แรงร้อนลง และกำลังสลดอารมณ์ที่นุงห่มคืออนภาภาค ให้
เคลื่อนคล้อยลงสู่อัสดง ณ หลังเขอาันไกลสุดขอบฟ้า จนลับ
ดวงไปในที่สุด

ขณะนั้นฤๅษีประเภทปาศุบต (ปาศุบต) (ชื่อฤๅษีพวกน
หนึ่งซึ่งเป็นสาวกของพระปศุบดี หรือพระศิวะ ผู้เป็นใหญ่ใน
สัตว์เลี้ยงทั้งหลาย) ผู้หนึ่งก็เข้ามาในเทวาลัย มีร่างกายอัน
ชะโลมด้วยเถ้าถ่านกระดูก (จากจิตกาธาน) มีมวยผมมุ่นไว้บน
ศรีษะ มือถือสามง่ามด้ามยาว (ตรีศูล) ดูราวกับพระศิวะองค์ที่
สอง เมื่อแลเห็นจันทรสวามินก็ถามว่า “เจ้าคือใคร” จันทรส
วามินก็เล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอด และกั่มศรีษะแสดงความเคารพ
อย่างนอบน้อม ฤๅษีเมื่อได้ฟังดังนั้นก็กล่าวด้วยความเมตตาว่า
“เจ้าหนุ่มเอ๋ย เจ้ากระเซอะกระเซิงมาถึงที่นี่ ซึ่งเป็นอาศรมของ
ข้าโดยไม่นึกไม่ฝัน จงเป็นแขกของข้าเถิด ลูกขึ้น ไปอาบน้ำ
เสียก่อนแล้วค่อยมากินอาหาร ซึ่งข้าภิกษาจารมาเมื่อเช้านี้”
เมื่อฤๅษีกล่าวดังนี้ จันทรสวามินก็กล่าวด้วยความเคารพว่า “ทำ

สาธุที่เคารพ ตัวข้าเป็นพราหมณ์โดยกำเนิด ข้าจะกินอาหารที่
ท่านภิกษาจารย์มาได้อย่างไรเล่าขอรับ”

เมื่อฤๅษีผู้ใจดี ผู้ชำนาญพระเวทมนตรา ได้ฟังดังนั้นก็
เดินเข้าไปในบรรณาศรม นั่งลงเข้าฌานสมาธิสักครู่หนึ่งก็เรียก
รูปวิทยาให้ปรากฏ รูปวิทยานี้สามารถเนรมิตทุกสิ่งตามคำสั่ง
ของผู้เป็นนายได้ทั้งสิ้น เมื่อปรากฏต่อหน้าฤๅษีแล้วก็กล่าวว่า
“ท่านจะใช้ให้ข้าพเจ้าทำอะไร จงบอกมาเถิด” ฤๅษีจึงบัญชาว่า
“จงเตรียมของให้พร้อมสรรพเพื่อต้อนรับอากาศคันตุกะของข้า” รูป
วิทยา ก็ตอบว่า “ข้าจะทำทุกอย่างตามที่ท่านสั่ง” ทันใดนั้น
จันทรสวามินก็แลเห็นกนกนคร (เมืองทอง) ปรากฏขึ้นต่อหน้า
ประกอบด้วยอุทยานอันงามวิจิตร มีหญิงบาทบริจาริกาอยู่ใน
นั้นเป็นอันมาก นางเหล่านั้นเข้ามาใกล้จันทรสวามิน ผู้แลดูด้วย
ความอัศจรรย์ใจเป็นล้นพ้น นางกล่าวว่า “โปรดลุกขึ้นเถิด ตาม
ข้ามา จงบริโภคอาหารอร่อยให้เต็มที่ แล้วลืมความเหน็ด
เหนื่อยลำบากกายเสียให้หมด” นางเหล่านั้นพาชายหนุ่มเข้าไป
ในเมืองทอง อาบน้ำให้ และลูบไล้ด้วยผงจันทน์หอม หลังจาก

นี่ก็ตกแต่งร่างกายของพราหมณ์หนุ่มด้วยภูษาภรณ์อันงาม
ระยับ เสร็จแล้วก็นำจันทรสวามินไปยังอีกห้องหนึ่ง ณ ที่นั้น
ชายหนุ่มแลเห็นหญิงสาวผู้หนึ่ง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นหัวหน้าของ
บริจาริกาพวกนั้น นางมีความสวยงามทุกสัดส่วนจนหาที่ติมิได้
จนคราวกับว่า พระธาดาพรหมเป็นผู้สร้างนางขึ้นมาเป็นสมบัติ
ของโลกโดยแท้ และพระองค์ทรงลี้มไปแล้วว่าพระองค์ทรง
สร้างนางขึ้นด้วยสาระวิเศษสิ่งใดบ้าง

นางลุกขึ้นอย่างกระฉับกระเฉงว่องไวเพื่อต้อนรับชาย
หนุ่ม และลงไปเชิญเขาให้ขึ้นมานั่งบนบัลลังก์ทองคู่กับนาง
และชายหนุ่มก็ได้รับประทานอาหารซึ่งมีรสทิพย์ร่วมกับนาง
และกินหมากซึ่งมีรสชาติเหมือนผลไม้ห้าชนิด

ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น จันทรสวามินตื่นขึ้นก็พบตัวเอง
นอนอยู่ในเทวาลัยพระศิวะ ไม่มีทั้งนครทอง เทพธิดาและแม่
นางบาทบริจาริกาก็มิได้ปรากฏให้เห็นอีก ทันใดฤชก็ออกมา
จากอาศรมด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม และถามว่าชายหนุ่มได้ผ่าน

ราตรีนั้นมาด้วยความสุขวิเศษหรือไม่ จันทรสวามินซึ่งยังมี
อาการงงวยจับตันชนปลายไม่ติด ตอบว่า “ข้าแต่สาธุผู้
ประเสริฐ ด้วยความอนุเคราะห์ของท่าน ข้าพเจ้าหลับอย่างสุข
สบายตลอดทั้งคืน แต่ในบัดนี้สิเมื่อตื่นขึ้นมา นางฟ้าของ
ข้าพเจ้าก็หายไปแล้ว ข้าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างไร ถ้า
ปราศจากนาง” เมื่อฤๅษีได้ฟังดังนั้นก็หัวเราะด้วยอารมณ์ดี
กล่าวปลอบใจว่า “จงอยู่ที่นี้ต่อไปเถอะ แล้วเจ้าจะได้พบเห็นสิ่ง
ที่เจ้าปรารถนาทุกอย่างในคืนนี้” เมื่อได้ยินดังนั้นจันทรสวามินก็
ตกลงว่าจะอยู่ต่อไปอีก และด้วยความช่วยเหลือของฤๅษี ทุกสิ่ง
ทุกอย่างก็เกิดขึ้นและเป็นไปเหมือนคืนก่อน ทำให้ชายหนุ่มมี
ความสุขและเพลิดเพลินไปกับภาพมายาทุกคืน

แต่ในที่สุด ชายหนุ่มก็รู้ว่า สิ่งทั้งหลายที่เขาได้พบได้
เห็นนั้นล้วนเกิดจากมายาทั้งสิ้น ดังนั้นในวันหนึ่ง ด้วยชะตา
กรรมบันดาล ชายหนุ่มเข้าไปหาฤๅษีและทำการประจบประแจง
ให้ฤๅษีพอใจ แล้วกล่าวว่า “ท่านสาธุขอรับ ถ้าท่านจะมีเมตตา
สงสารข้าพเจ้าผู้เคราะห์ร้าย หนีมาพึ่งพาท่านเพราะไรที่พึ่งอื่น

อีกแล้ว ขอท่านจงช่วยอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้า ช่วยสั่งสอน
วิทยาคมอันยิ่งใหญ่นี้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

เมื่อถูกรบเร้าหนักเข้า ฤชีกก็กล่าวว่า “คนอย่างเจ้าเข้า
ไม่ถึงวิชานี้หรอก เพราะมันจะต้องลงไปฝึกถึงใต้น้ำ และ
ระหว่างที่ผู้ฝึกกำลังท่องมนตร์อยู่ใต้ท้องน้ำ รูปวิทยานี้ก็จะ
สร้างภาพหลอนให้ปรากฏแก่เขา เช่นทำให้เขารู้สึกเหมือนเกิด
ใหม่เป็นทารก แล้วเจริญวัยเป็นเด็ก จากนั้นก็เป็นหนุ่มแล้วก็
แต่งงานตัวของผู้ทำพิธีจะเกิดจิตหลอนว่าตัวเองมีลูกชาย และ
ลูกชายของเขาก็จะถูกหลอกให้เกิดความหลงผิดว่า เขามีเพื่อน
ที่เป็นคนดีคนหนึ่ง และเป็นศัตรูอีกคนหนึ่ง ตัวเขาจะหลงลืม
แม้กระทั่งชาติกำเนิดที่บอกให้รู้ว่าตัวเองเป็นใคร ไม่รู้ตัวแม้แต่
ว่าตนกำลังร้ายมนตร์ภาวนาเพื่อเข้าถึงวิชาอะไร แต่ใครก็ตาม
เมื่อรู้สึกว่าเขาได้พากเพียรมาจนถึงยี่สิบสี่ปีแล้ว ก็จะกลับคืน
สติตามเดิมด้วยมนตร์ของอาจารย์ และจะมีกำลังจิตที่มั่นคง
สามารถจดจำชีวิตของตนเองได้ และรู้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมด
นี้เกิดจากมายา และถึงแม้ว่าเขาจะตกอยู่ในอิทธิพลของมายา

เขารู้จักมันดีที่สุดในที่สุด เขาได้เข้าถึงกองไฟซึ่งเผาไหม้ภาพมายา
เหล่านั้น และสำเร็จวิทยาที่ต้องการในที่สุด หลังจากนั้นเขาจะ
ขึ้นมาจากน้ำ ได้แลเห็นความจริงในที่สุด แต่ถ้าศิษย์ผู้แสวงหา
วิชานั้นยังไม่สามารถจะบรรลุถึงวิทยอันสูงสุดได้ทั้ง ๆ ที่เข้าได้
ทุ่มเทให้ทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ข้าก็ต้องพลอยสิ้นสูญไปด้วย บัดนี้
ข้าว่าเจ้าก็ได้วิชาที่ข้ามีจนหมดสิ้นแล้ว จะรือรืออยู่ทำไมเล่า
จงรู้ไว้เถอะวาวิทยาของข้าไม่มีวันตายหรือก เจ้าตระหนักดังนี้
แล้วก็จงมีความยินดีเถิดว่า ความสุขสมปรารถนาของเจ้านั้นก็
จะไม่สิ้นสูญเช่นเดียวกัน”

เมื่อฤๅษีกล่าวดังนี้แล้ว จันทรสวามินทร์ก็ยืนยันว่า “ข้า
รับรองว่าข้าสามารถทำทุกสิ่งได้ตามใจปรารถนาแล้ว ท่านอย่า
กังวลไปเลย”

อย่างไรก็ดี รูปวิทยานั้นเป็นสิ่งที่ได้ยาก ได้รับแล้วก็
ปกครองยาก บังคับยาก เมื่อพลังจิตของผู้ฝึกยังไม่เข้มแข็งถึง
ที่สุดรูปวิทยาก็หนีไป ต้องฝึกกันต่อไปอีก ในกรณีของจันทรส

วามินก็เช่นเดียวกัน ฤๅษีผู้เป็นอาจารย์รูวาระน้ำจิตของลูกศิษย์ดี ว่ายังไม่แกร่งเพียงพอที่จะผจญมายาได้ถึงที่สุด จะถูกล่อหลอกต่อไปอีกอย่างน้อยก็ระยะหนึ่ง ปาศุบตันักพรตคิดดังนั้นแล้ว ก็เดินไปยังฝั่งแม่น้ำ และกล่าวแก่พราหมณ์ผู้เป็นศิษย์ว่า “ลูกเอ๋ย ขณะที่ร้ายมหามนตราอันี้แล้ว เจ้าก็จะได้พบกับมาอันเป็นภาพลวงตาลวงใจ ทำให้เกิดความสงสัยและเข้าใจไปต่าง ๆ นานา เพราะฉะนั้นข้าจะคอยส่งกระแสดิจิตรตรวจดูเจ้าตลอดเวลา เมื่อเกิดติดขัดอันใด ข้าจะช่วยแก้ไขให้เจ้าอยู่บนฝั่งแม่น้ำนี้ตลอดเวลา” เมื่อจอมนักพรตกล่าวดังี้แล้วก็นั่งลงสำรวมจิตตั้งสมาธิยังจิตใจให้บริสุทธิ์คอยทำอยู่ เพื่อติดตามจันทรสวามินต่อไป ซึ่งฝ่ายจันทรสวามินก็ชำระล้างหน้าให้บริสุทธิ์ และอมน้ำบ้วนปากหลายครั้งจนสะอาดเรียบร้อย เสร็จแล้วพราหมณ์หนุ่มก็เข้ามากระทำนมัสการต่อผู้เป็นอาจารย์ด้วยความเคารพ แล้วก็เผลอสู่แม่น้ำดำดิ่งลงสู่ก้นแม่น้ำทันที

เมื่อเขาร้ายมหามนตราอยู่ใต้แม่น้ำนั้น เขาก็เห็นภาพมายาปรากฏขึ้น ทำให้เขาสัมชาติกำเนิดของตนเองสิ้น เขาเห็น

ภาพตนเองในชาติกำเนิดใหม่ว่า เขาเป็นคนที่เกิดอยู่ในเมืองอื่น เมืองหนึ่งที่ไม่รู้จัก เป็นลูกของพราหมณ์คนหนึ่ง และตัวเขาเอง ค่อย ๆ เจริญวัยขึ้นทีละน้อย ๆ ในที่สุดเขาก็ได้สวมยศโณปวีต สายธูรามงคลอันแสดงถึงการเป็นพราหมณ์เต็มตัว และเขาได้ ศึกษาคัมภีร์ พระเวทตามประเพณีพราหมณ์ด้วย จากนั้นก็ แต่งงานมีภรรยา มีชีวิตเป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้างตามฐานะของ คนที่แต่งงานแล้ว ในกาลต่อมาเขาก็มีบุตรชายคนหนึ่งและเขายังอาศัยอยู่ในเมืองนั้น วนวายด้วยธุรกิจทำมาหากิน เลี้ยงดูลูกชายที่แสนรักและภรรยาที่แสนดี แวดล้อมด้วยพ่อแม่ญาติและบริวารทั้งปวง

ในขณะที่เขาดำรงชีวิตอยู่ตามภาพภาษานั้น เขาก็เห็นห่างจากความจริงคือชีวิตแท้ ๆ ซึ่งเขาเคยมีอยู่ นักพรตผู้เป็นครู ซึ่งส่งกระแสจิตตามไปควบคุมโดยใกล้ซี้ มิให้เขาหลงอยู่ในวงมายาที่ทำให้ห่างเหินไปจากความเป็นจริงไปทุกที ทันใดนั้น จันทรสวามินก็ตื่นจากภวังค์ในทันที เพราะกระแสจิตของผู้เป็นครูเข้าคุมอยู่โดยเข้มงวด ทำให้เขาได้สติกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

และรู้ว่าแท้จริงสิ่งที่เขาพบผ่านมาเมื่อครู่ยามนั้นหาได้มีความ
จริงอยู่เลยแม้แต่น้อย เขาเห็นและรู้สึกไปเองโดยห้วงมายาโดย
แท้ การหลุดจากมายาทำให้เขาคิดว่าตัวเองสำเร็จแล้ว หลุดพ้น
แล้ว บังเกิดความกระหายที่เข้าสู่กองไฟเพื่อหวังวิद्याอันสุด
ยอดในทันที แต่เขาก็ถูกห้อมล้อมมະรุมมะตุมด้วยเพื่อนอาวุโส
และเจ้านาย และวงศาคณาญาติ ผู้พยายามจะกีดขวาง
ความสำเร็จของเขา แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าคนเหล่านั้นจะใช้
วิธีการหลอกล่อเขาสักเพียงไรก็ไม่สำเร็จ ผลสุดท้ายหลังจากถูก
เกลี้ยกล่อมให้เคลิ้มกับการไปสู่สวรรค์เพื่อความบันเทิงสุข
นิรันดร ณ ที่นั้น ชายหนุ่มก็ยินยอมพาคนเหล่านั้นไปสู่ฝั่งแม่น้ำ
และเตรียมกองไฟใหญ่ที่นั่น จันทรสวามินแลไป เห็นบิดา
มารดาผู้ชราของตนและภรรยา พร้อมที่จะเข้าสู่กองไฟด้วย
ความเศร้าโศก และบรรดาลูก ๆ ก็ร้องระจองอแงไปหมด ใน
ความสับสนของเหตุการณ์อันเกิดจากมายานั้น ชายหนุ่มกล่าว
แก่ตนเองว่า “อนิจจาเอ๋ย บัดนี้ญาติพี่น้องของเราทั้งหมดกำลัง
จะตายถ้าเราเข้าสู่กองไฟ และเราก็ไม่รู้เหมือนกันว่า คำมัน

สัญญาของอาจารย์จะจริงหรือไม่จริง จะให้เราเข้ากองไฟอย่างนั้นหรือ หรือเราจะไม่เข้าดีกว่า แต่คิดไปคิดมา คำมั่นสัญญาจะผิดได้หรือ เพราะเท่าที่ท่านสั่งไว้เป็นขั้นตอนมันก็ถูกอย่างที่ท่านว่า เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นสมจริงทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราจึงเข้ากองไฟละ” เมื่อพราหมณ์จันทรสวามินไตร่ตรองโดยตลอด แล้วก็เดินเข้าไปในกองไฟ

ทันใดที่เขาเข้าไปในกองไฟ ชายหนุ่มก็รู้สึกประหลาดใจมาก เพราะไฟนั้นแทนที่จะร้อนแรงผลาญร่างกายดังที่คิดกลับเย็นยะเยือกดังหิมะ เขาก็หลุดจากแม่น้ำทันที และมาอยู่ที่ปวงถึงจุดอวสาน ชายหนุ่มรีบเดินไปตามฝั่งแม่น้ำเพื่อหาอาจารย์ ในที่สุดก็แลเห็นฤๅษีปาศุบตันั่งอยู่ริมแม่น้ำ ก็เดินเข้าไปลดตัวลงกราบแทบเท้าอาจารย์ และเมื่อผู้เป็นอาจารย์ซักถาม เขาก็บรรยายให้ทราบเรื่องที่เกิดจากมายาทุกสิ่งทุกอย่าง และจบลงด้วยเรื่องไฟเย็น เมื่อได้ฟังดังนี้ ผู้เป็นอาจารย์ก็กล่าวกะเขาว่า “ลูกเอ๋ย ข้าเกรงว่าเจ้าจะทำอะไรผิดตอนร้ายมหาเวทเสียละคระมัง หาไม่แล้วไฟจะเย็นสำหรับเจ้าได้อย่างไร ปราภฏการณ

ธรรมชาติที่ปรากฏแก่เจ้าในการแสวงหารูปวิชยานั้น ต้อง
ผิดพลาดแน่ ๆ” เมื่อจันทรสวามินได้ยินการวิพากษ์ของอาจารย์
ดังนั้นก็ตอบว่า “ท่านสารุขอรับ ข้าพเจ้าแน่ใจว่าไม่ได้ทำอะไร
ผิดเลย”

ปาศุบตผู้เป็นอาจารย์เห็นว่าเรื่องนี้มิอะไรที่ผิดความ
คาดหมายอยู่ จึงตั้งใจจะสืบสวนเพื่อความแน่ใจอีกครั้ง จึงตั้ง
สมาธิเพ่งรูปวิชาให้ปรากฏในฉาน แต่รูปวิชาไม่ปรากฏให้
ทั้งอาจารย์และศิษย์ ดังนั้นทั้งสองคนก็ได้ประจักษ์ว่ารูปวิชา
นั้นหนีไปแล้ว ทั้งสองก็เดินคอตกกลับไปอย่างสิ้นหวัง

เมื่อเวตาลเล่าเรื่องจบลงก็ตั้งคำถามต่อพระเจ้าตรี
วิกรมเสน หลังจากทีทูลเตือนพระราชานี้ให้ตระหนักถึงเงื่อนโซ่ที่
ให้ไว้ต่อกันมาก่อนว่า “โอ ราชาฯ ขอได้โปรดแก้ปัญหามาให้ข้า
หน่อย ทรงเฉลยมาสิว่า ทำไมรูปวิชาจึงสูญหายไปจากคนทั้ง
สอง ในเมื่อเขาร่ายมหาเวทอย่างถูกต้องตามที่บรรยายไว้ทุก
ประการ” เมื่อพระวีรกษัตริย์ได้ฟังคำถามของเวตาลเช่นนั้น ก็

ตอบว่า “ข้ารู้ เจ้าจอมขมังเวทเจ้ากำลังหลอกล่อให้ข้าเสียเวลาเปล่า แต่เอาเถอะ ข้าจะตอบเจ้า คนเราจะเข้าถึงความสำเร็จ เพราะการประกอบพิธีรีตองที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียวก็หาไม่ได้ ทั้งนี้เว้นไว้เสียแต่ว่า จิตของเขาจะมั่นคงเด็ดขาด ตั้งอยู่ในความกล้าหาญอันไร้มลทินโทษโดยสิ้นเชิง ไม่หยุดยั้งรื้อในการตัดสินใจให้แน่วแน่ ปราศจากความกวัดแกว่งไม่แน่นอน จนถึงแม้ครูของเขาจะส่งพลังจิตไปช่วยแล้วก็ตาม ดังนั้น มหาเวทที่เขาร้ายอยู่จึงไม่ทำให้เขาได้บรรลุความสำเร็จ ส่วนครูของเขาเองก็สูญเสียอำนาจในการควบคุมมายาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเขาให้สิ่งที่ดีต่อคนที่ไม่สมควรจะได้รับ”

เมื่อพระราชาทรงอธิบายดังนี้ เวตาลผู้ยิ่งใหญ่ก็ละจากพระอัสสาของพระราชาทันที ด้วยมนตร์เวทที่กำบังสายตามิให้ใครเห็น กลับคืนไปสู่สำนักของตน ทำให้พระราชาท้องเสด็จกลับไปจับตัวมันมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๙

พระเจ้าตริวิกรมเสนจำใจเสด็จย้อนกลับไปป่าช้าอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตั้งตัวเวตาลลงมาจากกิ่งโศก เอาพาดกับพระอังกษาแล้วดำเนินกลับมาทางเดิม ระหว่างที่เสด็จมาตามทางนั้น เวตาลก็ถือโอกาสกล่าวขึ้นว่า “ราชะ ขอได้โปรดฟังนิทานสนุก ๆ สักเรื่องเถิด ข้าจะเล่าถวาย โปรดทรงฟัง”

มีนครแห่งหนึ่งในโลกนี้ชื่อ วโกรลกะ มีความงามอลังการเสมอด้วยนครอมราวดีของทวยเทพนั้นเทียว นครนี้มีพระราชูปการตรงนามว่าพระเจ้าสุรยประภาะ ซึ่งทรงความยิ่งใหญ่เสมอด้วยพระอินทร์ พระราชาองค์นี้เปรียบเสมือนองค์พระวิษณุผู้ทรงถนอมโลกไว้ให้พ้นภัย โดยทรงรองรับโลกไว้ด้วยพระกรของพระองค์ (ทรงโอบอ้อมโลกไว้ในวงพระกร เหมือนบิดาโอบอ้อมลูกของตนไว้ในอ้อมแขน) ด้วยประการฉะนี้ พระองค์จึงมีความยินดีในการรองรับภาระของราษฎรมิรู้เบื่อหน่ายในราชอาณาจักรของพระองค์ ถ้าจะเห็นน้ำตาของใครก็

ย่อมมีแต่น้ำตาที่เกิดจากควันเข้าตาเท่านั้น จะพูดถึงความตาย
ก็เฉพาะกรณีของคู่รักคู่เสน่ห์ที่โหยหากันเหมือนตายทั้งเป็น
อย่างน่าสงสาร จะพูดถึงของสวยงามก็ให้ดูที่ไม่เท่าทองคำของ
อัครภักษีที่คุ้มครองพิทักษ์ พระราชานั้นเองเป็นตัวอย่างของผู้
ครองพระราชทรัพย์อันมากมายล้นฟ้า อย่างไรก็ตามดี แม้พระองค์
จะมีชายมากมายนับไม่ถ้วน แต่ก็หาได้มีพระราชโอรสไม่

ที่นี่จะเริ่มตอนสำคัญของเรื่องนี้ให้ฟัง ในมหานครแห่ง
หนึ่งชื่อ เมืองตามรลิตติ มีพ่อค้าที่ร่ำรวยมหาศาลชื่อ ธนบาล
เป็นผู้ที่ร่ำรวยมากที่สุดยิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งหมดที่เป็นเศรษฐีใน
เมืองนั้น เขามีธิดาเพียงคนเดียวชื่อ ธนวดี ผู้มีความงามจับจิต
ราวกับเป็นวิฑยารธรี (นางวิฑยารธ) ที่หล่นลงมาจากสวรรค์
เพราะถูกสาป เมื่อนางเจริญวัยขึ้นเป็นสาว พ่อค้าก็ตายลง พวก
ญาติก็กลุ่มรุมกันเข้ายึดทรัพย์สมบัติไปหมด ทั้งนี้เพราะ
พระราชานหาได้ช่วยเหลือคุ้มกันอะไรไม่ ดังนั้นผู้เป็นภรรยาของ
พ่อค้าคือ นางหิรัณยวดี ก็รีบฉวยสมบัติส่วนตัวของนางคือ
เพชร พลอย และเครื่องประดับต่าง ๆ เอาไปซ่อนไว้ในที่เร้นลับ

ไม่มีใครรู้ แล้วแอบหนีออกจากบ้านอย่างลับ ๆ ในยามต้นของ
ราตรีพร้อมด้วยธิดาของนาง คือ ธนวดี หลบหน้าญาติพี่น้อง
เอาตัวรอดไป นางเล็ดรอดออกจากบ้านไปด้วยความลำบาก
ยากยิ่ง นางจูงแขนลูกหนีกระเซอะกระเซิงอย่างมิดแปดด้าน
และใจของนางยังมีมิดมิดยิ่งกว่าความมิดของราตรี เพราะความ
เศร้าโศกมิดมิดในจิตใจและมีดมนจนปัญญาเพราะไม่รู้ว่า
จะไปทางไหนดี ในที่สุดหลังจากที่เมฆงุมเมฆาหรรมาในความมิด
นางก็รู้สึกตัวว่าวิ่งไปชนโจรผู้หนึ่งซึ่งถูกทางบ้านเมืองเสียบ
ประจานด้วยหลาว แต่มันยังไม่ตาย และการที่ถูกผู้หญิงวิ่งมา
ชนโดยแรง ทำให้แผลของมันฟกช้ำเจ็บปวดยิ่งขึ้น จึงร้องขึ้นว่า
“อื้อย ใครเอาเกลือมาขยี้แผลของข้า แสบเหลือเกิน” ภรรยา
พ่อค้าได้ฟังก็ตกใจ ถามว่า “ท่านคือใคร” โจรตอบว่า “ข้าเป็น
โจร ทางบ้านเมืองติดตามตัวข้ามานาน ในที่สุดจับข้าได้ ตัดสิน
ให้เสียบทวารข้าด้วยหลาวเหล็ก เอาขึ้นตั้งประจานไว้ริมทางนี้
รอวันตาย แต่ถึงจะเสียบข้าเจ็บปวดสาหัสถึงเพียงนั้น แต่ข้าก็
ยังไม่ตาย ว่าที่จริงจะพูดไป ข้ามันก็แค่ชายชั่วธรรมดาคนหนึ่ง

เท่านั้น ไม่วิเศษวิโสอะไร ส่วนท่านเล่าเป็นใคร จึงได้วิ่งมากลาง
ค้ำกลางคืนดึกตื่นปานนี้” เมื่อภรรยาพ่อค้าได้ฟังก็เล่าเรื่องของ
ตนให้โจรฟังโดยตลอด ขณะนั้นพระจันทร์ผ่านพยับหม่มเมฆส่อง
แสงสว่างนวลไสย แสงเดือนที่อ่อนละมุนจับต้องใบหน้าของธิดา
พ่อค้า (ธนวดี) ทำให้เห็นความงามของนางอย่างเด่นชัด นาย
โจรจึงกล่าวกะแม่ของนางว่า “ข้าอยากจะขอร้อง อะไรท่านสัก
อย่าง ฟังให้ดีนะ ข้าจะให้ทองคำแก่ท่านพันตำลึง ท่านจงรับไว้
และส่งนางมาเป็นเมียข้าเถิด” นางได้ฟังก็หัวเราะอย่างขบขัน
และกล่าวว่า “เจ้าจะทำอะไรต่อนาง” โจรได้ฟังก็ตอบว่า “ข้า
เวลานี้จะเป็นจะตายก็เท่ากัน ข้าไม่มีลูกชายเลยแม้แต่คนเดียว
ท่านก็ทราบดีแล้วว่า ผู้ชายที่ไร้ลูกชายนั้น หากอภที่จะได้รับผล
บุญอันนำไปสู่ภพทั้งหลายอันมีแต่ความบันเทิงสุขไม่ แต่ถ้าท่าน
ยอมตกลงตามข้อเสนอของข้า หญิงที่เป็นเมียข้าคนนี้จะคลอด
ลูกเป็นชาย โดยข้าอาจจะให้ชายอื่นมาเป็นพ่อของเด็กได้ และ
ข้าจะยอมรับด้วยความเต็มใจว่าเขาเป็นลูกจริง ๆ ของข้า นี่คือ
เหตุผลของข้าว่าทำไมจึงขอร้องให้ท่านยกนางให้เป็นเมียข้า

ท่านจะช่วยให้ข้าได้บรรลุจุดประสงค์ตามที่ปรารถนาได้หรือไม่”
เมื่อหญิงหม้ายเมียพ่อค้าได้ฟังคำของรื่องเช่นนั้น ประกอบกับ
ความโลภที่มีอยู่ในนิสัยอยู่แล้ว นางจึงไปหาน้ำมาจากที่ใดที่
หนึ่ง มารดมีอนายโจร และกล่าวว่า “ข้ายกหญิงผู้เป็นลูกสาว
ของข้าคนนี้ให้แก่เจ้าในการสมรสครั้งนี้” นายโจรได้แต่งงานกับ
ธิดาวาณิชแล้วก็สั่งกำชับให้นางยึดมั่นในสัญญาตามที่ตกลงกัน
ไว้ และให้นางแม่หม้ายให้ไปเอาทองตามสัญญาว่า “จงไปขุด
เอาทองที่ฝังไว้ใต้ต้นนยโครธ (ต้นไทร) ต้นนั้นเถิด แล้วเก็บไว้ให้
ดี เมื่อไรที่ข้าสิ้นลม จงเผาศพข้าอย่างธรรมดาเหมือนคน
ธรรมดาทั่วไปเถิด อย่าให้มีพิธีรอรองอะไรเลย หลังจากเผาศพ
ข้าแล้วจงเอากระดูกของข้าไปโยนลงแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ใดก็ได้
เสร็จเรื่องของข้าแล้ว เจ้าสองคนแม่ลูกจงเดินทางไปนครวโกรล
กะ ที่เมืองนั้น ผู้คนมีความสุขสบายกันทั่วหน้า เพราะมีผู้ปกครอง
ที่ดี มีพระราชาสุริยประภาเป็นประธานสูงสุด คนที่อยู่เมืองนั้น
ล้วนอบอุ่นใจไร้ความกังวลใด ๆ และพวกท่านก็จะไม่ถูกใครข่ม
เหงรังแกอีกด้วย”

เมื่อนายโจรกล่าวมาถึงตอนนี้ บังเกิดความกระหายน้ำอย่างรุนแรง ก็ดื่มน้ำที่นางหญิงม่ายเอามาให้ แล้วถึงแก่ความตาย เพราะต้องถูกหลาวเสียบประจานมาหลายวัน ความบาดเจ็บแสนสาหัสทำให้ไม่อาจจะทนทานต่อไปได้อีก ฝ่ายนางหญิงม่ายก็รีบไปขุดเอาทองมาไว้เป็นสมบัติของตน แล้วพาลูกสาวเดินทางไปอย่างเร่งรีบ สู่บ้านเพื่อนคนหนึ่งของสามีนาง ระหว่างที่นางอาศัยพักพิงอยู่ที่นั่น นางก็ให้คนไปเอาศพนายโจรไปเผาเสีย และเอากระดูกไปโยนทิ้งที่แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์สายหนึ่ง และทำพิธีอุทิศส่วนกุศลให้ตามประเพณี วันรุ่งขึ้น นางเอาทรัพย์ที่ซ่อนไว้ และออกเดินทางพร้อมด้วยลูกสาวท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ จนในที่สุดมาถึงนครวโกรลกะ ณ ที่นั่น นางได้ซื้อบ้านหลังหนึ่งจากพ่อค้าชื่อสุทัตต์ และอาศัยอยู่ด้วยความผาสุกกับลูกสาวของนางคือ ธนวดิ

ในเวลานั้นมีครูผู้หนึ่งชื่อ วิษณุสวามิน อาศัยอยู่ในเมือง เขามีลูกศิษย์เป็นพราหมณ์หนุ่มรูปงามคนหนึ่งชื่อ มนสวามิน ซึ่งถึงแม้ว่าเขาจะมีชาติกำเนิดสูง มีการศึกษาดี แต่ตก

เป็นทาสรักของหญิงคนึงคนหนึ่งชื่อ นางสาวลี แต่นางเรียก
ค่าบริการสูงถึงครึ่งละห้ายร้อยเหรียญทองที่นาร์ ซึ่งชายหนุ่มหา
ได้มีเงินถึงขนาดนั้นไม่ เป็นสาเหตุให้เขาเกลียดกลุ่มใจเป็นกำลัง
เพราะความรักที่ไม่สมหวัง วันหนึ่งธรวดีธิดาพ่อค้าขึ้นไป
พักผ่อนอยู่บนตาดฟ้าของคฤหาสน์ที่นางอาศัยอยู่ พร้อมด้วย
บริวารแวดล้อมตามปกติ นางมองลงไปเบื้องล่าง แลเห็น
พราหมณ์หนุ่มมนสวามินโดยบังเอิญ หัวใจนางก็ผวาต่อภาพ
ของเขา และตกเป็นทาสความงามล้ำเลิศของเขาโดยทันที นาง
ระลึกถึงคำสั่งของนายโจรสามีนางขึ้นมาได้จึงเข้าไปหามารดา
และกล่าวขอเลาะต่อนางว่า “แม่จ๋า เมื่อลูกได้เห็นความงาม
ของหนุ่มฉกรรจ์คือพราหมณ์ผู้นี้แล้ว ลูกรู้สึกชื่นชมนี้กระไร
เหมือนสายอมฤตธาราไหลพรูลงสู่หัวใจของข้าผู้ที่ได้พบเห็นเขา
แม่เข้าใจไหมจ๊ะ” หญิงหม้ายผู้มารดาได้ฟังวาจาซึ่งกล่าวเป็นนัย
ดังนั้นก็เข้าใจในความหมายของลูกสาวทันที นางแลเห็นว่าลูก
สาวของนางได้ตกหลุมรักพราหมณ์หนุ่มเข้าแล้ว ทำให้นาง
ระลึกถึงสัญญาที่นางกระทำไว้ต่อนายโจรสามีนางได้ จึงรำพึงใน

ใจว่า “ลูกสาวของเรามีสัญญาผูกพันกับนายโจรผู้เป็นสามีที่อนุญาตให้ลูกสาวของนางแสวงหาสามีได้ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้ามีลูกชายด้วยกัน จะต้องให้ลูกชายยอมรับว่าตนเป็นพ่อ ซึ่งเงื่อนไขนี้ลูกสาวของนางจะต้องปฏิบัติตาม จะฝ่าฝืนมิได้ เมื่อมีเงื่อนไขอนุญาตอยู่อย่างนี้ โฉนเล่นางจะเชิญชวนหนุ่มผู้นี้มาคุยด้วยไม่ได้” เมื่อใคร่ครวญดังนี้แล้ว นางก็ส่งสาวใช้ไปอย่างลับ ๆ ให้ไปพบพราหมณ์หนุ่ม เพื่อดำเนินงานตามแผนของนางทันที

นางสาวใช้เดินทางออกจากบ้านไปหามนสวามิน และเจรจามาตามแผนที่ได้รับมอบหมาย พราหมณ์หนุ่มได้ฟังคำขอร้องของหญิงคนใช้ก็ตอบว่า “ข้าจะตกลงด้วยก็ได้ ถ้าพวกเจ้าจะจ่ายแก่ข้าเป็นเหรียญทองห้าร้อยทีนาร์ ข้าจะได้เอาไปให้แก่นางหงสาวลียอดรักของข้า และข้าก็จะได้ร่วมอภิรมย์กับนางคืนหนึ่ง” เมื่อพราหมณ์หนุ่มตอบดังนี้ นางสาวก็กลับไปรายงานนายของตน หญิงหม้ายไวศยก็ยอมตกลงจ่ายเงินให้โดยไม่ชักช้า เมื่อมนสวามินได้เงินแล้ว ก็เดินตามสาวใช้ไปยังเรือน

ของนางธนวดี ผู้ซึ่งจะต้องเป็นภริยาของตนตามสัญญา เขาได้พบนางผู้งามด้วยรูปโฉมก็มีใจยินดีเหมือนนกเขาไฟที่เปลितเปลิบกับแสงนวลใยของพระจันทร์ฉนั้น และหลังจากที่เขาได้ร่วมอภิรมย์กับนางคืนหนึ่งเขาก็เล็ดรอดหนีนางไปอย่างลับ ๆ ในเวลาเช้าตรู่

ฝ่ายนางธนวดีลูกสาวพ่อค้าหลังจากได้ร่วมอภิรมย์กับพราหมณ์ในคืนนั้นแล้วนางก็ตั้งครรรภ์ เมื่อครบกำหนดก็คลอดบุตรเป็นชาย มีลักษณะประกอบด้วยมงคลลักษณะอันสูงส่ง นางและแม่ต่างก็พากันยินดีอย่างยิ่งที่ได้ลูกชายสมใจหวัง องค์พระศิวะมหาเทพก็เสด็จมาเข้าฝันนางทั้งสองในคืนวันหนึ่ง และตรัสแก่หญิงทั้งสองว่า “จงรับเด็กนี้ไว้ ในเวลาที่เขายังนอนอยู่ในเปลจงพาไปวางไว้ที่หน้าประตูวังของพระเจ้าสุริยะประภาะ พร้อมด้วยเหรียญทองพันเหรียญในตอนเช้ามืด โดยวิธีนี้ ทุกอย่างจะเป็นผลดีอย่างน่าอัศจรรย์แก่เจ้า” ฝ่ายหญิงหม้ายไวศยะและลูกสาว เมื่อได้รับโองการจากพระศิวะดังนั้นแล้ว ก็รู้สึกตัวตื่นขึ้นต่างคนต่างก็เล่าความฝันของตนให้ฟังซึ่งกันและกัน และเพราะ

มีความศรัทธาในองค์พระศิวะอย่างไม่แคลนคลอน คนทั้งสองก็
อุ้มทารกน้อยพร้อมด้วยเหรียญทองในถุงรวมหนึ่งพันเหรียญไป
วางไว้หน้าประตูวังของพระเจ้าสุริยะประภา

ในระยะเวลาดังกล่าวนั้น พระศิวะเป็นเจ้าก็เสด็จมา
เข้าฝันพระราชาสุริยะประภา ผู้ทรงทรมานมานานเข้าโดยการ
ไว้เฮอร์สผู้จะสืบราชบัลลังก์ และตรัสว่า “ราชา ลูกขึ้นเถิด มีคน
เอาเด็กผู้ชายหน้าตาต่างดงามคนหนึ่งและถุงทองมาวางไว้หน้า
ประตูวังของเจ้า ไปรับเอามาสิในเวลาที่เขายังนอนแบเบาะอยู่”
เมื่อพระศิวะตรัสแก่พระราชาในความฝันเช่นนั้น พระองค์ก็รีบ
ลุกขึ้นจากบรรจถรณ์ในเวลาเช้าตรู่ พอดีกับยามเฝ้าประตูงเข้า
มาเฝ้ากราบทูลเรื่องราวที่เกิดขึ้น เหมือนคำรัสของพระศิวะเจ้า
ทุกประการ พระองค์ก็รีบเสด็จไปทอตพระเนตรด้วยพระองค์
เอง เมื่อถึงประตูงก็เห็นเด็กทารกคนหนึ่งนอนอยู่ ข้าง ๆ กาย
มีถุงทองวางอยู่ด้วย และเมื่อทรงอุ้มเด็กขึ้นเขยชมก็
ทอตพระเนตรเห็นว่ากุมารน้อยมีลักษณะอันเป็นมงคล เช่น มือ
และเท้ามีเส้นเป็นลายรูปต่าง เช่น รูปฉัตร รูปธง และรูปอื่น ๆ

จึงตรัสว่า “พระศิวะทรงประทานลูกชายที่น่ารักแก่ข้า” แล้ว
ทรงโอบกอดกุมารน้อยแนบพระอุระ เสด็จเข้าสู่พระราชนิเวศ
โปรดให้ทำพิธีฉลองสมโภชพระโอรสและให้ทานแก่บุคคลที่
ยากจนให้มีทรัพย์สินสำหรับเลี้ยงชีวิตเป็นสุขสบายโดยทั่วหน้า
และพระราชาสुरยประภะก็โปรดให้มีมหรสพดนตรีและ
การละเล่นเป็นเวลาถึงสิบสองวัน เสร็จแล้วทรงประทานนาม
แก่พระโอรสว่า จันทรประภะ

แล้วเวลาก็ผ่านไป เจ้าชายจันทรประภะเจริญวัยขึ้น
ตามลำดับ มีรูปร่างงดงามและมีอุปนิสัยดียิ่ง เป็นที่ชื่นชมของ
ข้าราชการบริพารและผู้พบเห็นซึ่งพากันยกย่องสรรเสริญโดยทั่ว
หน้า ในที่สุดเจ้าชายก็เติบโตเป็นหนุ่มฉกรรจ์ มีพลังกำลังแข็ง
ขันราวกับจะแบกธรณีนี้ไว้ได้ (มหิธร) มีความกล้าหาญ มีความ
ใจกว้าง มีความรู้ในศิลปวิทยาต่าง ๆ ยังความสำเร็จให้เกิดแก่
กิจการทั้งปวง ฝ่ายพระบิดา คือพระเจ้าสุรยประภะ เมื่อทรง
พิจารณาเห็นว่าเจ้าชายหนุ่มมีคุณสมบัติอันเลอเลิศเช่นนั้น ก็
ทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง จึงทรงตั้งให้เป็นรัชทายาทสืบราช

บัลลังก์ต่อไป พระราชาสุรยประภาะนั้นทรงชราแล้ว ได้ทรง
สร้างความสำเร็จแก่แผ่นดินมาแล้วเป็นปีกแผ่นมั่นคง และเห็น
ว่าไม่มีอะไรจะต้องกังวลในชีวิตอีก จึงสละราชสมบัติให้แก่องค์
รัชทายาทแล้วเสด็จไปเมืองพาราณสี และในเวลาดังกล่าว
เจ้าชายรัชทายาทก็ปกครองแผ่นดินได้อย่างเรียบร้อย และยัง
แวนแคว้นให้เจริญรุ่งเรืองด้วยความเฉลียวฉลาดของพระองค์
หามิราชาอาณาจักรใดบนพิภพจะเปรียบปานได้ไม่ ส่วนราชา
สุรยประภาเมื่อสละราชสมบัติแล้วก็ผนวชเป็นฤๅษีบำเพ็ญตบะ
อันแรงกล้า และละชีวิตไปสู่สวรรค์ของพระเป็นเจ้า เจ้าชาย
จันทรประภาได้ทราบข่าวการทิวงคตของพระราชาบิดาก็ทรง
เศร้าเสียพระทัยนัก และสั่งให้ทำพิธีถวายกุศลแก่พระราชบิดา
อย่างสมพระเกียรติ และมีพระดำรัสแก่เสวกมาตย์ว่า “ข้าจะทำ
อย่างไร จึงจะตอบแทนพระบิดาของข้าให้สมกับที่พระองค์มี
พระกรุณาธิคุณแก่ข้าเป็นเหลือล้นได้ ข้าจะชดใช้พระคุณนั้น
ด้วยมือของข้าเอง ข้าจะรวบรวมอัฐิอังคารของพระองค์ไปโปรย
ปรายลงที่แม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นข้าจะเดินทาง

จาริกแสวงบุญไปยังวิหารแห่งคยาเพื่อนมัสการพระเป็นเจ้าที่
นั้น และกระทำพิธีเปตพลีอุทิศผลบุญให้แก่บรรพบุรุษของข้า
ด้วย จากนั้นข้าจะรุดงค์ไปยังแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ไปให้ไกล
จนถึงฝั่งมหาสาคนตะวันตกนั้นเทียว”

เมื่อพระราชาดำรัสดังนี้ บรรดาอำมาตย์ราชมนตรี
ทั้งหลายก็กราบทูลว่า “ข้าแต่พระจักรพรรดิ ขึ้นชื่อพระราชา
ทั้งหลาย ย่อมไม่ควรที่จะกระทำอย่างนี้ เพราะการเป็นราชัน
นั้นมีข้อเสียหลายข้อที่จะต้องระมัดระวัง เมื่อพลาดพลั้งไปแล้ว
จะแก้ไขได้ยากนัก เพราะฉะนั้นพระองค์ควรที่จะตอบแทน
พระคุณของพระบิดาด้วยวิธีอื่น มีประโยชน์อันใดเล่าที่พระเจ้า
แผ่นดินจะต้องตะลอน ๆ ไป นมัสการแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ให้ลำบาก
พระกาย แทนที่จะกระทำพระบัญชา สั่งออกไปให้ผู้สนองพระ
โองการทำโน่นทำนี่ โดยมอบอำนาจหน้าที่ให้เขาไปทำเลยขึ้น
ชื่อว่าพระราชาทั้งหลาย ย่อมมีทหารรักษาพระองค์อยู่แล้ว โดย
ปกติย่อมประทับอยู่แต่ในวัง จะออกไปเทียวจาริกรุดงค์ตาม
สถานที่ต่าง ๆ เป็นการเปิดเผยพระองค์ ทำให้เสี่ยงต่ออันตราย

จากศัตรูทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็นมิใช่หรือ” เมื่อพระราช
จันทรประภาได้ฟังถ้อยคำของอำมาตย์ราชมนตรีเช่นนั้นก็ตอบ
ว่า “พอกันทีกับการตั้งข้อสงสัยเปล่า ๆ ปลื้ ๆ ทำให้ต้องยับยั้ง
เสียเวลาต่อไปอีก ถึงอย่างไร ๆ ข้าก็ต้องไปเพื่อเห็นแก่พ่อของ
ข้า ข้าจะต้องเดินทางไปนมัสการแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้จงได้
ในขณะที่ข้ายังหนุ่มแน่นแข็งแรงอยู่ ใครเล่าจะรู้ว่าอะไรจะเกิด
จากนี้เป็นต้นไป ถ้าร่างกายต้องสูญสลายในฉับพลัน จะอย่างไร
ก็ดี เจ้ามีหน้าที่ดูแลแคว้นของข้าไว้ จนกว่าข้าจะกลับมา”
บรรดาราชนมนตรีทั้งหลายได้ฟังกระแสรับสั่งเด็ดขาดดังนี้ ต่างก็
พากันเงียบอยู่ พระราชาก็เตรียมตัวออกเดินทาง และรอวัน
ฤกษ์ดีซึ่งจวนจะมาถึงในไม่ช้า เมื่อวันฤกษ์ดีมาถึง พระราชาก็
เสด็จเข้าทรงสนาน ทำพิธีสังเวทพระอัคนี (ไฟ) และประทาน
ลาภสักการแก่เหล่าพราหมณ์ เสร็จแล้วเสด็จขึ้นรถทรง ซึ่งมีม้า
เทียมอยู่พร้อมสรรพ พระองค์ทรงพิสดารภรณ์โยคีเวศอันต่ำ
ต้อย และเริ่มการเดินทางจรดงคจาริก ทรงฝ่าฝูงชนเป็นอันมาก
ออกไปอย่างลำบาก ตั้งแต่พวกหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ พวกราชบุตร

ชาวนคร และคนบ้านนอก ซึ่งติดตามมาส่งเป็นระยะทางไกลถึง
ชายราชอาณาจักร จนพระองค์ต้องขอร้องให้กลับไป ทั้ง ๆ ที่
เขาเหล่านั้นล้วนแต่ไม่เต็มใจจะจากพระองค์เลย พระองค์ทรง
ปลดภาระราชกิจอันหนักยิ่งไว้ให้แก่เหล่าเสนาบดีทั้งปวงแล้วก็
มีพระทัยแช่มชื่นปราศจากกังวลใด ๆ เสด็จโดยรถแล่นไปตาม
ทาง มีข้าราชการบริพารคือกรมวัง แวดล้อมด้วยหมู่พราหมณ์
ทั้งหลายตามเสด็จไปในรถอีกหลายคัน พระองค์ได้ทรงพบเห็น
ดินแดนแคว้นแคว้นต่าง ๆ ผู้คนต่างชาติต่างภาษา และในที่สุดก็
เสด็จมาถึงแม่น้ำคงคา พระองค์หยุดยืนทอดพระเนตรภาพ
แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏเฉพาะพระพักตร์ แลเห็นเกลียวคลื่น
ทอดเป็นสายยาววิ่งเข้าสู่ฝั่ง ดูราวกับสะพานที่ทอดรับมรรตัย
ชนจากโลกนี้ไปสู่สวรรค์ พระคงคานี้อาจจะชวนให้นึกถึงพระ
อัมพิกา(พระอุมา) ผู้เป็นน้อง เพราะมีกำเนิดมาจากภูเขาหิมวัต
(หิมालัย) เช่นเดียวกัน ก็พระคงคาสายนี้แลที่ไหลวนเวียนอยู่ใน
พระเมสสิของพระศิวะเป็นเวลานานนับพันปีแล้วตกลงสู่โลก
เป็นที่เคารพบูชาในหมู่เทพฤๅษีและคณະ (คณະ หมายถึง เทพ

กลุ่มหนึ่งหรือพวกหนึ่ง ซึ่งคอยบำเรอรับใช้พระศิวะโดยเฉพาะ) ทำวัจฉิทรประภา มีความเลื่อมใสศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมในพระหฤทัยก็เสด็จลงจากรถ และทรงสนานพระวรกายในมหรานที่แห่งนั้น แล้วทรงโปรยอัฐิอังคารของพระเจ้าสุริยประภาลงสู่แม่น้ำคงคาตามประเพณี

และหลังจากที่พระราชาทรงให้ทานและทำพิธีสารทพรต (ศราถ์ หรือศราทพรต เป็นพิธีที่ลูกชายบำเพ็ญเพื่อผู้ตายซึ่งเป็นบิดาของตน) เสร็จแล้วก็เสด็จขึ้นรถพระที่นั่งแล่นไปจากสถานที่นั้น ในที่สุดมาถึงประยาค ซึ่งเป็นที่อันฤชิตทั้งหลายพากันเคารพอย่างสูง เพราะเป็นที่แม่น้ำคงคากับแม่น้ำมยุนาไหลมาบรรจบกัน และเป็นสถานที่เหล่าฤชิตพากันทำพิธีบูชาคุณท์ (คุณท์ คือ คุณตะ ซึ่งหมายถึงหลุมที่ขุดขึ้นเพื่อก่อไฟ โดยพราหมณ์จะตักเนยใสหยอดลงไป ทำให้ไฟลุกอยู่ เพราะเชื้อคือเนยใส การบูชาไฟคือ การถวายเครื่องสังเวทแก่พระอัคนีโดยเฉพาะ) เรียงรายไปตามริมฝั่งน้ำเป็นเปลวไฟลุกวับ ๆ แวม ๆ ไปตลอดทางและมีควันไฟพวยพุ่งขึ้นมาไม่ขาด

สายพระราชจันทรประภา ทรงถือศีลจันทรายณะ (จันทรายณะ หมายถึง พิธีถือศีลอดโดยกำหนดเวลาตามพระจันทร์หรือถือพระจันทร์เป็นหลักในการคำนวณ) และทรงประกอบศาสนกิจที่สำคัญคือ การสระสนานในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ การให้ทานพระราชทรัพย์และอื่น ๆ เสร็จขบวนกรพิธีศราทธโดยครบถ้วนแล้ว พระราชาก็เสด็จไปสู่นครพาราณสี ซึ่งเป็นที่รวมแห่งโบสถ์วิหารอันศักดิ์สิทธิ์ มีธงเทียวปลิวสะบัดพลิวบนยอดหลังคาเหมือนจะกวักมือเชิญชวนผู้จาริกแสวงบุญมาแต่ไกลว่า "มาเถิดและสูโหมกษะ (ความหลุดพ้นทุกข์) ณ ที่นี้"

ในนครนี้ พระราชจันทรประภาทรงถือศีลอดสามวัน และทรงบูชาพระศิวะด้วยมังสาหารชนิดต่าง ๆ หลังจากนั้น ทรงออกเดินทางไปยังตำบลคยา ขณะที่เสด็จผ่านไปตามไพร่สนธอันประกอบด้วยไม้نانาพรรณ ซึ่งมีกิ่งค้อมลง เพราะน้ำหนักแห่งผลอันดกสะพรั่งทุกกิ่งก้าน มีนกร้องเพลงอย่างไพเราะอ่อนหวานเป็นที่จำเริญุสโตยงนัก ดูคล้ายกับว่าต้นไม้ที่ค้อมกิ่ง และนกที่ส่งเสียงแจ้วจำเรียงนั้นเป็นผู้ที่ก้มกายอัญชลี

และถวายเสียงสดุดีสรรเสริญพระองค์ ฉะนั้น ขณะที่สายลม
อ่อนรำเพยพัดลู่กิ่งดอกไม้ป่าไปมาก็เหมือนกำลังถวายพวงบุป
ผามาลัยแก่พระองค์ขณะเสด็จอย่างผ่านไป ในที่สุดพระองค์ก็
เสด็จล่วงพ้นแนวป่า และบรรลุลังภูเขาคยาอันศักดิ์สิทธิ์
(ภูเขาคยาศิระชะ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของอินเดีย
แปลตามรูปศัพท์ว่า "ศิระชะแห่งคยา" กล่าวคืออสูรชื่อคยาได้
บำเพ็ญตบะอันแรงกล้าที่ภูเขาโกลาหล พระพรหมและเทวดา
ทั้งหลายพากันมาเยี่ยม พระพรหมถามคยาสูรว่า ทำความเพียร
เพื่ออะไร อสูรจึงขอพรพระพรหมว่าขอให้ร่างกายของตนเมื่อ
หาชีวิตไม่แล้ว จงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในโลก ซึ่งใครก็
ตามได้แต่ต้องร่างของตนแล้วจะบรรลุความหลุดพ้นทุกข์ทั้ง
ปวงคือ บรรลุมกษะนั่นเอง) ณ ที่นั่นพระราชาทรงบำเพ็ญศ
ราทธพรตอีก และประทานทรัพย์ให้แก่พราหมณ์ จากนั้นเสด็จ
เข้าสู่ป่าศักดิ์สิทธิ์ ขณะที่พระองค์กำลังทำพิธีถวายข้าวบิณฑกแก่
พระราชบิดาในบ่อน้ำแห่งคยานั้น ก็มีมือสามมือยื่นขึ้นมาจาก
บ่อน้ำเพื่อจะรับข้าวทิพย์พร้อม ๆ กัน เมื่อพระราช

ทอดพระเนตรเห็นดังนั้นก็ทรงพิศวงงุนงงยิ่งนัก จึงตรัสถาม
คณะพราหมณ์ของพระองค์ว่า "นี่หมายความว่าอะไร ข้าจะส่ง
ข้าวบิณฑน์ให้มือไหนล่ะ" คณะพราหมณ์ก็ทูลว่า "ราชะ มือนี้ที่
ยื่นมามีรอยศูล (หลาว) แหว่งมาก่อน แสดงว่าเขาเป็นโจร มือที่
สองที่ถือปุมโหรแสดงว่าเป็นพราหมณ์ ส่วนมือที่สามซึ่งนิ้วสวม
แหวนและมีเส้นวาสนานี้เป็นมือของพระราชา ดังนั้นพวกข้า
พระองค์จึงไม่ทราบว่ามีมือไหนสมควรแก่การรับข้าวบิณฑน์ และ
เหตุการณ์ทั้งหมดหมายความว่าอะไร" เมื่อคณะพราหมณ์
กล่าวดังนี้ พระราชาจันทรประภาะก็ทรงลังเลพระทัยไม่อาจจะ
ตัดสินใจลงไปได้

เมื่อเวตาลซึ่งนั่งอยู่บนบ่าของพระราชาได้จับนิทานอัน
แสนมหัศจรรย์ลงแล้ว ก็กล่าวแก่พระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า "เอา
ละ พระองค์จะตัดสินใจได้หรือยังว่า มือของใครควรจะได้รับข้าว
บิณฑน์พระราชทานนั้น ขอให้ใต้ฝ่าพระบาทตอบข้าด้วย แต่อย่า
ลืมคำสัญญาานพระเจ้าข้าว่าทรงตกลงอะไรไว้แก่ข้า"

ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสนผู้ทรงเชี่ยวชาญในพระ
ธรรมศาสตร์ ได้ฟังถ้อยคำของเวตาลก็ทรงสืมพระองค์ ตรัส
ทำลายความเงิบขึ้นว่า

"ก่อนข้าวบินท์พึงให้แก่มือโจร เพราะเจ้าจันทรนประภา
ผู้ทำพิธีศราทพรตนี้เป็นลูกของเขา มีชีวิตเติบโตขึ้นมาได้ก็
เพราะคำสัญญาที่นางผู้เป็นมารดาของเด็กตกลงแก่เขาไว้
เพราะฉะนั้นชายอีกสองคน จึงหาใช่บิดาของเขาไม่ เพราะ
ถึงแม้ว่าพราหมณ์หนุ่มคือ มนสวามิน จะเป็นผู้ให้กำเนิดแก่
จันทรประภาก็ตาม เขาก็ไม่อาจนับว่าเป็นพ่อที่แท้จริงไม่
เพราะมนสวามินเป็นเพียงผู้ขายขายตัวเพียงคืนหนึ่ง เพื่อเอา
เงินไปบำเรอหญิงคณิกาชื่อนางหงสาวลีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม
จันทรประภาอาจพิจารณาว่าเป็นโอรสของพระเจ้าสุรยประภา
ก็ได้ เพราะว่กษัตริย์พระองค์นั้นทรงรับพระองค์ไว้เป็นโอรส
โดยทำพิธีศักดิ์สิทธิ์ต้อนรับตั้งแต่แรกเกิด เรียกว่า พิธีชาตกรรม
เมื่อทรงรับเป็นลูกแล้วก็ทรงเลี้ยงดูกุมารน้อยอย่างดีที่สุดจน
เติบโตใหญ่ แต่มีข้อควรคิดว่าพระเจ้าสุรยประภารับมาเลี้ยง โดย

ที่กุมารมีทรัพย์สินเป็นทองพันตำลึงเป็นค่าจ้างเลี้ยงดูตั้งแต่นอน
อยู่ในเปล ถ้าพระเจ้าสุรยประภาไม่รับทรัพย์สินดังกล่าวนี้
พระองค์ก็คงได้ชื่อว่าเป็นพ่อของเด็กโดยบริสุทธิ์กายและใจ
อย่างไรก็ดีความจริงมีอยู่ว่าพระเจ้าจันทรประภาเป็นผู้ที่ชาย
คนหนึ่งทำให้เกิดมาโดยเจตนาและกตिकाที่นายโจรวางไว้ว่า
บุตรชายนั้นจะเกิดจากใครก็ตามก็ต้องเป็นลูกของตนเท่านั้น
เงื่อนไขนี้ใคร ๆ จักปฏิเสธมิได้ เพราะแม่ของเด็กได้ทำพิธีสมรส
กับโจร โดยหลั่งน้ำทักษิโณทกบนมือลูกต้องตามประเพณีทุก
อย่าง เมื่อนายโจรเป็นพ่อของเด็กคือพระเจ้าจันทรประภา
ตามเหตุผลดังกล่าวนี้ เขาจึงสมควรและมีสิทธิ์จะได้รับข้าว
บิณฑค์ของลูกของเขาในพิธีศราททุกอย่าง และนี่คือความเห็น
ของข้า"

เมื่อพระราชารัสต์ดังนี้ เวตาลก็กระโดดจากพระอังสา
ของพระองค์อย่างรวดเร็ว หายวับกลับไปยังที่อยู่ของตนทันที
และพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็ต้องเสด็จติดตามเพื่อเอาตัวเวตาล
กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๐

แล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็จำพระทัยเสด็จกลับไปยังต้น
โอศกอีกครั้งหนึ่ง นำตัวเวตาลขึ้นวางไว้บนพระอังสา แล้วพา
กลับไป ทรงรักษาความเจ็บไว้อย่างดี ไม่ตรัสอะไรเลย เวตาล
ก็ไม่ยอมแพ้ กล่าวกระตุนขึ้นว่า “ราชะ ไฉนจึงนิ่งเฉย ฉะนี้
ราตรียังอยู่อีกยาวนาน จะรีบร้อนแบกเข้าไปให้เจ้าโยคีทุศีลนั้น
ทำไมกัน เอาเถอะถ้ายังทรงตั้งต้นอยู่อีกก็ตามใจสิ แต่ลองฟัง
นิทานสนุก ๆ ของข้าสักเรื่องมิตีกว่าหรือ”

แต่โบราณมีนครแห่งหนึ่งชื่อ จิตรกู่ เป็นชื่อที่ไพเราะ
เหมาะสมชื่อหนึ่ง นครนี้ไม่มีการแบ่งแยกถือผิวถือวรรณะอะไร
ทั้งสิ้น มีพระราชองค์หนึ่งปกครองแคว้นแคว้นอยู่ ทรงพระนาม
ว่า จันทรवलोक ผู้เป็นประดุจยอดมงกุฎแห่งกษัตริย์ทั้งหลาย
พระองค์ทรงหลังสายธารแห่งอมฤต คือความเมตตาปราณีแก่
ทวยนาครของพระองค์โดยทั่วหน้า นักปราชญ์ทั้งหลายพากัน
ถวายนามสรรเสริญสุดดีพระองค์ว่า ทรงหนักแน่นมั่นคงในความ

กล้าหาญเหมือนสาตะลุงที่ผูกซ่าง เป็นผู้มีพระทัยกว้างขวาง
ที่สุด และเป็นพลับพลาแห่งความรื่นรมย์และเป็นสัญลักษณ์
แห่งความงามบนพื้นพิภพ อย่างไรก็ตาม พระราชาก็ยังมีความ
ระทมทุกข์ซ่อนเร้นอยู่ในพระทัย นั่นก็คือ ถึงแม้จะทรงมั่งคั่งใน
ธนาสารสมบัติอันมโหฬาร และมีอานุภาพอันเต็มเปี่ยมอย่างนี้ก็
จริง พระองค์ก็ยังขาดอยู่อย่างหนึ่ง คือชายอันเหมาะสมจะ
เคียงคู่พระองค์ในราชโศภณนี้

วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดิน ทรงม้าพระที่นั่งแวดล้อมข้า
ราชบริพารออกไปประพาสป่าใหญ่เพื่อทรงล่าสัตว์ เพื่อให้หาย
กลุ่มพระทัย พระองค์ทรงเป็นผู้สามารถในการยิงธนูเป็นสาย
ติดต่อกันจากแล่ง ถูกเป้าหมายคือฝูงหมาป่าอย่างแม่นยำ
เหนือกว่าพระอรชุน (พระอรชุน กษัตริย์ปาณฑพองค์ที่ ๓ ใน
เรื่องมหาภารตะ เป็นโอรสของพระอินทร์กับนางกุนตี มเหสี
ของพระเจ้าปาณฑพแห่งจันทรวงศ์ เจ้าชายอรชุนเป็นยอดนักรบ
ซึ่งมีฝีมือเป็นเยี่ยม หาใครเสมอมิได้) ผู้ทรงพลัง และทรง
สามารถพิชิตราชสีห์ผู้แก่แล้วกล้าด้วยฝีพระหัตถ์ในการยิงธนู ทำ

ให้มันล้มลงบนเตียงแห่งลูกธนู (เตียงแห่งลูกธนู หมายถึง
เจ้าชายภิษมะผู้เฒ่าในเรื่องมหาภารตะ ถูกพระอรชุนผู้เป็น
หลานยิงด้วยลูกธนูในสงครามมหาภารตะนั้น ลูกธนูได้เสียบร่าง
ของภิษมะเต็มไปหมด หาช่องว่างมิได้ เจ้าชายก็ล้มลงกลาง
สมรภูมิตั้งลูกศรทั้งหลายที่เสียบร่างจนกลายเป็นเตียงในสนาม
รบ และเจ้าชายภิษมะนอนนิ่งอยู่บนเตียงลูกศรนั้นจนสิ้นมหา
สงคราม) อันเสียบโดยรอบจนแทบจะหาที่ว่างมิได้ ทรงมีกำลัง
กายอันทรงสมรรถนะเหมือนดังพระอินทร์ (ทรงสมรรถนะ
เหมือนดังพระอินทร์ พระอินทร์ตามเรื่องในสมัยพระเวท มี
ลักษณะต่างกับพระอินทร์ในยุคหลัง เพราะสมัยพระเวทนั้น
พระอินทร์เป็นจอมทัพของเหล่าเทวดา มีรูปร่างอ้วนใหญ่ทรง
พลังไม่มีใครเสมอเหมือน มิใช่เป็นบุรุษแน่นน้อยงดงามอย่างที่
ปรากฏในสมัยหลัง ๆ นี้) ในการตัดปีกภูเขາทั้งหลาย มีภูเข
ศรณะเป็นต้น (ตัดปีกภูเขາทั้งหลาย ในวรรณคดีสันสกฤตยุค
พระเวท ภูเขาทั้งหลายยังมีปีกสามารถบินไปไหนมาไหนได้
พระอินทร์จึงเอาวัชระตัดปีกของภูเขาเสีย ทำให้ภูเขาหมดฤทธิ์ที่

จะเคลื่อนไหวได้อีก) ให้ขาดกระเด็นด้วยโตมรอันคมแข็งดังวัช
รายุธ ระหว่างที่ทรงขับม้าเลียบไปตามชายป่านั้น พระราชาเกิด
ความปรารถนาอย่างเร้นลับในพระทัย อยากจะแยกทางจาก
บริวารเข้าไปให้ถึงใจกลางแห่งมหาพนาไพใหญ่ นั้น ซึ่งเป็นที่อัน
ไกลสุดกู่และไม่เคยพบเห็นมาก่อน ในฉับพลันพระราชาก็ทรง
กระตุ้นสี่ข้างม้าอย่างแรงพร้อมกับหวดควับด้วยแส้ ทำให้มัน
แผ่นโผนโจนทะยานพุ่งไปอย่างสุดฤทธิ์ พาพระราชาเตลิดเข้าไป
ในป่าทึบ แยกจากเหล่าข้าราชการบริพารซึ่งขับตามมาไม่ทัน ม้า
พระที่นั่งวิ่งเร็วดังลมพัด ชั่วเวลาเพียงครู่เดียวก็มาไกลถึงสิบ
โยชน์

เมื่อมาถึงที่นั่นม้าก็หยุดลง พระราชาทรงเหน็ดเหนื่อย
อิดโรยเต็มที ทรงลงจากหลังม้าพระที่นั่ง แล้วดำเนินดูโดยรอบ
บริเวณก็แลเห็นทะเลสาบใหญ่อยู่ไม่ไกลจากที่นั่น มีกอบัวไกล
ลิบ ๆ อยู่ปริ่มน้ำ ซึ่งเมื่อลมพัดผิวน้ำเป็นคลื่นน้อย ๆ ททยอยเข้า
สู่ฝั่งก็ดูกระเพื่อมเหมือนดังจะชวนเชิญให้พระองค์เสด็จเข้าไป
ใกล้ พระราชาจูงม้ามาริมน้ำ ปลอดภัยเหียนและอานม้าที่ผูกมัน

ออก ปล່อยมันลงไปอาบน้ำ เสร็จแล้วทรงจุ่มมันไปผูกไว้กับ ต้นไม้ที่ให้ที่ให้ร่มเงาต้นหนึ่ง หลังจากนั้นพระราชาทรงสง สนานด้วยความเบิกบานพระทัย และเสวยน้ำจั้นสิ้นความ กระจาย ทำให้คลายจากความอิดโรยเป็นอันมาก ทรงนั่งพักอยู่ สักครู่และทอดพระเนตรดูภูมิทัศน์โดยรอบทะเลสาบ และแล เห็นว่าริมทะเลสาบด้านหนึ่งมีต้นอโศกขึ้นอยู่ต้นหนึ่งแผ่ กิ่งก้านสาขาไปโดยรอบ ที่โคนต้นอโศกนั้นมีหญิงสาวกลุ่มหนึ่ง ชุมนุมกันอยู่ นางที่ดูเป็นหัวหน้านั้นมีรูปลักษณ์งามบาดใจยิ่ง นึก นางสาวมาลาดอกไม้เป็นเครื่องประดับศีรษะ และนุ่งห่ม ด้วยผ้าเปลือกไม้ ซึ่งบอกให้รู้วนางเป็นลูกสาวคนหนึ่งของฤชี นางคู่ออนวัย และมีเสน่ห์ตลอดเรือนร่าง ผมดำขลับของนางถูก เกล้าเป็นมวย (เมาลี) ตามแบบของดาบสินี (นางดาบส) โดยทั่วไป

ฝ่ายพระราชฯ เมื่อเห็นนางเพียงครั้งแรกก็ถูกศรัทธัก ระดมยิงหฤทัยราวท่าฝน มีความหลงใหลเพื่อพกถึงกับตรัสแก่ พระองค์เองด้วยความรัญจวนว่า “นางเป็นใครกันหนอ หรือว่า

นางคือพระเทวีสาวิตรี (เทวีสาวิตรี เทวีแห่งอักษรศาสตร์และ
ศิลปศาสตร์ เป็นชายาของพระพรหม เรียกกันว่าสาวิตรี หรือ
พรหมี ทรงถือพิณและมีนกงูเป็นพาหนะ) เสด็จลงมาประทับ
สระสนานที่ทะเลสาบแห่งนี้ ถ้ามิใช่ นางคือพระเคารีเทวีพลัด
จากอ้อมพระกรของพระศิวะลงมาบนแดนดิน และกลับคืนเป็น
หญิงชาวเขา (ปารวตี) เพื่อบำเพ็ญพรตตามเดิม (หญิงชาวเขา
(ปารวตี หรือบรรพตี) หมายถึงพระอุมาผู้เป็นชายาของพระ
ศิวะ (อิศวร) นางได้ชื่อว่าหญิงชาวเขาเพราะนางเป็นธิดาของ
พระหิมวัต (ภูเขาคิมาลัย) และเป็นน้องสาวของพระคงคาคด้วย
นางปารวตีหลังจากที่พระศิวะเริ่มรักนางอันเป็นผลของศร
กามเทพแล้วเสด็จหนีไป นางได้ไปบำเพ็ญพรตอย่างอุทกฤช
เป็นเวลาช้านาน พระศิวะจึงได้กลับมาและให้นางเป็นชายาของ
พระองค์ในที่สุด) หรือว่านางคือนางงามอันเกิดจากรัศมี
พระจันทร์ (นางอันเกิดจากรัศมีพระจันทร์ คือนางมาริษาเทวี
ซึ่งเกิดจากนางอัปสรชื่อ ปรัมโลจา โดยนางอัปสรวิ้งหนีจาก
อาศรมของฤๅษีกัณทุด้วยความเกรงกลัว ขณะที่นางเหาะไปนาง

สะบัดเหงื่อของนางกระเด็นไปติดบนกิ่งไม้ในป่า ตอนกลางคืน พระจันทร์ขึ้นสู่ขอบฟ้า แสงพระจันทร์ส่องไปกระทบหยาด เหงื่อบนใบไม้ทำให้กลายเป็นเด็กผู้หญิงรูปร่างสวยงาม นางได้รับนามว่ามารีซาเทวี) และกำลังบำเพ็ญตบะอยู่ เพราะฉะนั้น ข้าควรจะทำความรู้จักนางอย่างเงียบ ๆ และค้นหาความจริงให้ รู้ให้ได้ ตรึกได้ตั้งนั้นแล้ว พระราชาก็เสด็จเข้าไปใกล้นาง

แต่เมื่อนางเห็นพระองค์เดินเข้ามาหา นัยน์ตานางก็ เบิกกว้างด้วยความประหลาดใจที่ได้เห็นความงามของ พระราชา มือที่กำลังร้อยมาลา ก็ตกลงโดยไม่รู้สีกตัว รำพึงว่า “เขาคือใครหนอที่อุตสาห์ดั้นดั้นมาถึงนี้ได้ เขาคือสิทธิ์ะ หรือ เป็นวิทายาธกันแน่ จะว่าไป เขาก็เป็นคนรูปร่างนั้กหนา สมควรที่จะอวดคนได้ทั่วโลก” เมื่อนางคิดดังนี้ก็ค่อยลุกขึ้น เหลือบตาดูชายหนุ่มด้วยความสะเท็นอายแล้วเดินจากไป หัวใจ ของนางร้อนรุ่มไปหมด และเขาก็พาลจะหมดเร็วแรงที่จะก้าว ต่อไปอีกด้วย

พระราชานุ่นผู้สุภาพอ่อนโยนและมีความอดุสาหะ
จึงเสด็จเข้าไปใกล้นาง และตรัสว่า “แม่รูปงาม ข้าจะไม่ถามเจ้า
ละว่าเจ้าเป็นใคร จึงไม่รู้จักมาต้อนรับข้าผู้มาจากแดนไกลแะละ
เพิ่งพบเจ้าเป็นครั้งแรก ข้ามีไมตรีอันดีต่อเจ้า ข้าไม่ได้หวังผล
อะไรจากเจ้าหรอก เพียงแต่อยากเห็นเจ้าให้เต็มตาเท่านั้น
แหละ เจ้าจะหนีเข้าไปไยเล่า หรือว่าเพราะเจ้าเป็นนางดาบส
เจ้าจึงจำต้องประพฤติอย่างเคร่งครัดไม่ยอมพบผู้ชายง่าย ๆ”
เมื่อพระราชাত্রัสดังนี้ นางก็จำต้องนั่งลงท่ามกลางบริวารของ
นางด้วยอาการประหม่าขวยเขิน และกล่าวต้อนรับพระราช
ด้วยเสียงอันเบาแผ่ว

ตั้งนั้นพระราชาก็กล่าวแก่เธอด้วยความพิศวาส และ
อ่อนโยนว่า “ดูก่อนภักุณินี้ (ภักุณินี้ นางผู้เจริญ, หญิงผู้ดี) เจ้า
เป็นศรีแห่งสกุลใดอันเป็นที่ยกย่องนับถือของสหายของเจ้า
และทำไมเจ้าจึงต้องมาทนระกำลำบากอยู่ในวนาลัยนี้ เพื่อรับ
ใช้เหล่านูนี้ทั้งปวง และเจ้ามีนามว่าอะไรเล่า” เมื่อนางพิเลียง
ของนางได้ยินพระราชাত্রัสตั้งนั้นก็อธิบายว่า “สาวงามผู้นี้เป็น

บิดาของพระมหาฤๅษীগัณวะ แม่นางชื่อเมเนกา เป็นนางอัปสร ผู้มีนามอันเปี่ยมลือตลอดสามโลก ส่วนลูกสาวของนางได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาในหมู่ฤๅษีเหล่านั้น และได้รับนามว่า อินทิวรประภา (อินทิวรประภา ชื่อของหญิงงามผู้หนึ่งรู้จักกันในนามของนางศกุนตลา ลูกบุญธรรมของฤๅษীগัณวะ ต่อมาได้เป็นมเหสีของท้าวทุษยันต์ (จันทราวโลก) มีโอรสด้วยกันองค์หนึ่ง ชื่อพระภรต ได้เป็นจักรพรรดิเจ้าโลก และเป็นต้นกำเนิดของชาวอินเดียทั้งมวลซึ่งเรียกตนเองว่า “ภารตะ” แปลว่า “ลูกหลานของพระภรต”) นางมาอาบน้ำในสระวันนี้ โดยได้รับอนุญาตจากบิดาของนาง และอาศรมของพระมุนีก็อยู่ไม่ไกลจากที่นี่นัก”

เมื่อนางพี่เลี้ยงกราบทูลดังนี้ พระราชาก็ดีพระทัยเสด็จขึ้นม้าพระที่นั่งวิ่งตรงไปยังอาศรมของพระกัณวมุนี ด้วยความประสงค์จะถามเรื่องบุตรสาวของท่านให้รู้โดยแจ่มชัด เมื่อมาถึง พระราชาลงจากม้า ปล่อยไว้ในที่ใกล้แล้วเข้าไปสู่อาศรม พระดาบสด้วยความนอบน้อม พระกัณวะนั่งอยู่บนอาสนะตรง

กลางแวดล้อมด้วยเหล่าฤๅษีบริวารเป็นอันมาก เรือนร่างของ
พระมหามุนีเปล่งแสงสุกสว่างเหมือนดวงเดือนอันแจ่มกระจ่าง
ท่ามกลางดาวฤกษ์ทั้งหลาย ดั่งนั้นพระราชาก็ตรงเข้าไป
นมัสการและกอดเท้าพระมหาขฤๅลไว้ด้วยความเคารพ พระมุนี
ผู้ฉลาดก็ให้การต้อนรับพระราชาก็เป็นอย่างดี ทำให้ความเหน็ด
เหนื่อยของพระราชหายไป และโดยไม่ยอมให้เสียเวลา พระ
มุนีก็กล่าวแก่พระราชว่า “จันทราวโลกถูกเอ๋ย จงตั้งใจฟัง
คำแนะนำที่ข้าจะสั่งแก่เจ้าให้ดี ๆ นะ เจ้าก็รู้มิใช่หรือ ขึ้นชื่อว่า
สัตว์โลกย่อมรักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งนั้น เหตุใดเจ้าจึงฆ่าสัตว์
ตัดชีวิต เช่นฆ่ากวางที่น่าสงสารโดยไม่มีสาเหตุ พระเป็นเจ้าทรง
กำหนดให้อาวุธของนักรบให้มีไว้เพื่อป้องกันผู้อ่อนแอมิใช่หรือ
ดังนั้นจงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วยความเป็นธรรม กำจัด
ศัตรูทั้งปวงที่มาแย่งแคว้นแคว้น จงรักษาทรัพย์สินของราษฎร
อย่าให้เป็นอันตรายด้วยกำลังทหารช้าง ทหารม้า และอื่น ๆ จง
มีความยินดีในการปกครอง ให้ทานและประกาศเกียรติคุณให้
ตลอดทั่วโลก แต่เจ้าควรเลิกการล่าสัตว์อันเป็นบาปกรรมเสีย

จะมีประโยชน์อะไรกับการไล่ล่าประหัตประหารสัตว์ป่า ทั้งที่ สัตว์ป่าก็ดี ผู้ที่ล่ามันก็ดี หรือแม้แต่สัตว์พาหนะ สัตว์ใช้งาน ทั้งหลายก็ดี ทั้งหมดนี้มีชีวิตเป็นที่รักของตนเองทั้งสิ้น บรรดา สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกล้วนมีสิทธิเสรีภาพเท่ากันทั้งสิ้น เจ้าไม่เคยได้รู้ได้ยิน เรื่องราวของพระเจ้าปาณฑุ (ผู้มีผิวขาวซีด เป็นชื่อของกษัตริย์จันทรวงศ์องค์หนึ่ง) เลยหรือ”

พระราชามีปัญญาเลิศ (พระเจ้าจันทราราช) ได้ฟัง ก็มีพระทัยยินดี ทรงรับอนุศาสน์จากรพะฤๅษีกัณณะด้วยพระทัย แหม่มชื่น และกล่าวด้วยความเคารพว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า ข้า ได้รับการสั่งสอนจากพระคุณท่าน ข้ารู้สึกซาบซึ้งยิ่งนัก จะ ปฏิบัติตามโอวาทของท่านทุกอย่าง ข้าขอประกาศไว้ ณ ที่นี้ ว่า ข้าจะเลิกล่าสัตว์อันเป็นบาปกรรมนี้เสียตั้งแต่บัดนี้ เพื่อให้สัตว์ มีชีวิตด้วยความผาสุก ไม่ต้องหวาด หวั่นต่ออันตรายอีกต่อไป” เมื่อพระมุนีได้ฟังก็ยินดีเป็นอันมาก กล่าวอนุโมทนา “ข้ายินดี ด้วยกับเจ้าที่เจ้าให้ภัยต่อสัตว์ทั้งหลาย ไม่ก่อเวรต่อไป ดังนั้น ข้าจะให้พรแก่เจ้า เจ้าประสงค์สิ่งใดก็จงขอมาเถิด” เมื่อพระมุนี

กล่าวดังนี้ พระราชาก็พอพระทัยมาก รีบสนองตอบทันทีว่า “ถ้าพระองค์เจ้าจะเมตตาต่อข้าจริง ๆ แล้ว ข้าขอนางอนทิวร ประภาธิดาของท่านเพียงอย่างเดียว” เมื่อพระราชาทรัสดังนั้น พระมหาฤชก็ยกนางให้ตามปรารถนา ในขณะที่นางโสรสรง เสร็จมาใหม่ ๆ และทำพิธีแต่งงานอันศักดิ์สิทธิ์แก่บุคคลทั้งสอง ในขณะที่นางชายาทั้งหลายของพระมุนี ต่างก็แสดงความยินดี และอวยชัยให้พรแก่เจ้าบ่าวเจ้าสาวโดยพร้อมเพรียงกัน แล้ว พระราชาจันทราวโลกก็อุ้มนางอัปสรธิดาขึ้นนั่งบนหลังม้าพระที่นั่ง เสด็จออกจากพระอาศรม มีเหล่าฤชดาบสตามมาส่งจนลับตา เมื่พระราชาเสด็จไปตามทางนั้น ดวงสุริยะเพิ่งคล้อยต่ำลงสู่ยอดเขาและลับดวงไปในมิช้า เวลาย่ำค่ำเริ่มต้นด้วยนางอัปสรราตรีผู้มีนัยน์ตาดั่งมฤคเนตร เริ่มปรากฏตัวด้วยเรือนร่างอันงาม มีพิศตรารากรณ์สีม่วงเป็นเครื่องนุ่งห่มเหมือนสีแห่งราตรี

ในขณะนั้น พระราชาอุ้มนางเสด็จไปตามทาง ทรงแลเห็นต้นอศวัตถะ (บาลีเรียก อัสสัตถะ หมายถึง ต้นโพ) ขึ้นอยู่ริมทะเลสาบ อันมีน้ำใสบริสุทธิ์เฉกเช่นน้ำใจของสัตบุรุษ และ

ทรงเห็นว่าสถานที่นั้นเป็นที่ร่มรื่นไม้ใบบังเป็นที่ร่มเย็น มีเนิน
หญ้านุ่มนิ่มน่านั่งนอน จึงตกลงพระทัยว่าจะหยุดพักแรมที่นั่น
ดังนั้นจึงเสด็จลงจากม้า ให้มันกินหญ้ากินน้ำ เสร็จแล้ว
พระราชาก็เอนองค์ลงบรรทมบนผืนทรายอันละเอียดอ่อน
หลังจากที่เสวยน้ำแล้ว และนอนผึ่งลมอันเย็นและลูบไล้พระ
กายด้วยความอ่อนโยน ยามรุ่งเพยพลี้วแผ่วมาเป็นระยะตลอด
ราตรี พระราชาบรรทมด้วยนางผู้เป็นที่รักอย่างแสนสุข
ขณะนั้นดวงศศิก็ค่อยปรากฏบนท้องฟ้า ฉายแสงสีขาวนวล
ละไมแผ่ไปในฟากฟ้า ชับไล่ความมืดของราตรีให้เจือจางลง

เมื่อถึงเวลาเช้าตรู่ พระราชาบรรทมตื่นขึ้นพอดีแสง
สุวรรณารุณฉายจับขอบฟ้า ทรงสวดบูชาสุริยะตามประเพณี
แล้วลงทรงสนานในทะเลสาบ จากนั้นก็เตรียมเดินทางต่อ ขณะ
นั้นเองก็แลเห็นพราหมณาสูรตนหนึ่ง ดำราวกับถ่านผมเหลือง
เหมือนสายฟ้า รวมกันเข้าแล้วก็เหมือนกับสายฟ้าในเมฆมืด
อสูรตนนี้สวมศิรมาลา มีสายยัชโญปวีตฉเวียงป่า (ยัชโญปวีต
เส้นด้ายดิบถักเป็นเส้นสังวาลใช้สวมฉเวียงป่า เป็นสัญลักษณ์

ของพวกพราหมณ์บางที่เรียก สายธูรามงคล) มันกำลัง
แตะเศียรคนที่ตกอยู่ในมือมัน โดยกัศกระชากเนื้อบนศีรษะ
และตีมันโลหิตจากกะโหลกนั้น พรหมณ์ปีศาจผู้มีเขี้ยวเงี้ยวเสยะ
น่าสยดสยอง มันอ้าปากกว้างและหัวเราะด้วยเสียงอันชวนให้
ขนหัวลุก และฟันเปลวไฟไฟโรธออกจากปากของมัน แล้ว
คำรามคุกคามพระราชาวา “อ้ายคนสาระเลว จงรู้เอาไว้ว่า กูนี่
แหละเป็นพรหมณ์อสูรชื่อ ซวาลามุข และต้นอศวัตตะต้นนี้ก็
เป็นที่อาศัยของกู ไม่เคยมีใครบุกรุกเข้ามาที่นี่ไม่ว่ามันจะเป็น
หน้าอินทร์หน้าพรหมคนไหน แต่มีงอวดตีบุกเข้ามาอนที่นี่
พร้อมกับเมียของมีง กูท่องเทียวไปตามความพอใจของกูตลอด
คืน พอกลับมาก็เห็นมีงนอนอยู่ที่นี่แล้ว เพราะฉะนั้นจงเตรียม
ตัวรับโทษเถอะ แนะ อ้ายคนชั่ว ฟังให้ดี กูจะฉีกเนื้อของมีงเป็น
ชิ้น ๆ แล้วจะกินหัวใจของมีงให้สาสมกับความทะลึ่ง
ทะเล่อทะล่าเข้ามาในที่ของกู จากนั้นกูจะตีมเลือดสด ๆ ของ
มีงเสีย”

เมื่อพระราชินีได้ทรงฟังวาจาจากคูกคามของอสูรเช่นนั้น ประกอบกับได้เห็นนางผู้เป็นชายาตกใจจนขวัญหนีดีฝ่อ และ ทรงรู้ดีว่าไม่มีทางสู้มันได้ จึงพูดกับมันด้วยความสะทกสะท้าน ว่า “ข้าขอภัยอย่างยิ่งในการที่โง่เขลาไม่รู้จักกาลอันควรและ ไม่ควร แต่ข้าเข้ามาที่นี้ก็เพราะว่าต้องการขอความกรุณาขอ อาศัยแรมคืนเพียงชั่วคืนเดียว รุ่งเช้าข้าก็จะไป ไม่มีเจตนาจะ บุกรุกที่ของท่านหามิได้ และเพื่อเป็นการตอบแทนท่าน ข้าจะ ให้สิ่งอันท่านปรารถนา โดยจะส่งมนุษย์ผู้มีเนื้ออันหอมหวานมา ให้แก่ท่าน ท่านจะได้กินอย่างเอร็ดอร่อย และหายโกรธข้ากับ เมียมลงบ้าง” เมื่ออสูรพราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็คลายความโกรธลง และพูดกับตัวเองว่า “ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ใช้ได้” หลังจากนั้น ก็กล่าวแก่พระราชินีว่า “ข้าจะอดโทษที่เจ้าดูหมิ่นข้าไว้สักครั้ง แต่ เจ้าจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้าคือ เจ้าจะต้องหาเด็ก พราหมณ์มาให้แก่ข้าคนหนึ่ง ถึงแม้จะอายุถึงเจ็ดขวบก็ยิ่งใช้ได้ แต่ขอให้เป็นที่เด็กฉลาด มีตระกูลผู้ดี และพร้อมที่จะสละตนเพื่อ เห็นแก่เจ้า ให้พ่อและแม่ของเด็กวางลูกลงบนพื้นดิน จับแขน

ข้าบ่าวไว้ให้แน่นระหว่างที่กำลังทำพิธีสังเวद्यอยู่ และจำไว้ว่า ถ้า
เจ้าหาเหยื่อตามที่ว่านั้นได้ เจ้าจะต้องเป็นผู้สังหารเด็กคนนั้นด้วย
การฟันเพียงฉับเดียว แล้วนำร่างเด็กคนนั้นมาให้ข้าในวันที่ ๗
หลังจากนั้น แต่ถ้าไม่เป็นไปตามนี้ โอ ราชะ ข้าจะฆ่าเจ้าเสีย
และทำลายราชสำนักของเจ้าให้สิ้นสูญภายในชั่วพริบตาเดียว”
เมื่อพระราชชาติได้ฟังก็ตกพระทัยอย่างยิ่ง รีบตอบตกลงตาม
ข้อเสนอทุกประการ ทันใดนั้นอสูรพราหมณ์ก็หายวับไปทันที

ฝ่ายพระราชชาติจันทราวโลก เมื่ออสูรหายไปแล้วก็เสด็จ
ขึ้นหลังม้าพร้อมด้วยพระชายาอินทীরประภา เทียวติดตามหา
ทหารผู้เป็นบริวารซึ่งพลัดพรากกันในวันประพาสล่าสัตว์ ด้วย
พระหฤทัยอันเศร้าหมองและเป็นทุกข์อย่างยิ่ง เมื่อขับม้ามา
ตามทางทรงรำพึงว่า “อนิจจาเอ๋ย เพราะการล่าสัตว์กับความ
รักทำให้ข้าหลงไป จึงต้องมาประสบความฉิบหายเหมือนอย่าง
กษัตริย์ปาณฑพ (เจ้าชายปาณฑพ เจ้าชาย ๕ องค์ โอรสของ
พระเจ้าปาณฑุกับนางกุนตี (สามองค์แรก) และองค์ที่ ๔, ๕
เป็นโอรสฝาแฝดเกิดจากนางมาทิวีผู้เป็นมเหสีองค์ที่ ๒ เจ้าชาย

ปานทพเล่นการพนันจนหมดตัว ถูกขับไล่ไปเดินป่า ๑๒ ปี) แต่
เทียว ช่างโง่เขลานี้กระไร ข้าจะมีปัญญาไปหาเหยื่อมาให้
รากษสได้ที่ไหน และต้องทำตามอย่างที่มีนบรยายเอาไว้ด้วย
ฉะนั้นในระหว่างนี้ข้าควรจะกลับบ้านเมืองก่อนดีกว่า จะคอยดู
ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น” ขณะที่ทรงรำพึงอยู่ก็พอดีกองทหารที่
ติดตามหาพระองค์ติดตามมาทัน ดังนั้นทั้งหมดจึงเดินทางกลับ
พระนครจิตรกุฎ ทำให้ราษฎรทั้งหลายมีความปิติยินดีเป็นอย่าง
ยิ่งที่ได้ทราบว่าพระราชาราชของตนได้พระชายาแล้ว แต่พระราช
านั้นหาได้มีความสุขในพระทัยไม่ ทรงครุ่นคิดถึงเรื่องที่จะบังเกิด
ต่อไปด้วยความหดหู่พระทัยอยู่มิวาย

วันรุ่งขึ้น พระราชาทรงเรียกเหล่ามนตรีเข้ามา
ปรึกษาหารือเป็นความลับ ถึงเรื่องที่เกิดขึ้นแก่พระองค์ในป่า
มนตรีที่ไวโนได้ผู้หนึ่งจึงกราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช ขออย่าได้
ทรงกังวลพระทัยเลย ข้าขอรับอาสาเป็นผู้สืบหาเด็กดังกล่าวมา
ถวายแต่พระองค์เอง เรื่องแปลก ๆ ในโลกอย่างนี้คงจะหาไม่
ยากนัก”

เมื่อมนตรีได้ปลอมโยนพระราชอาชญาของตนแล้ว ก็เร่งรีบ
กระทำการตามแผนของตนอย่างรวดเร็วที่สุดคือ ให้นายช่าง
หล่อรูปเด็กเจ็ดขวบด้วยทองคำ แล้วประดับหูทั้งสองด้วย
กุณฑลเพชร ต่อจากนั้นเอารูปปฏิมาลงวางในเกวียน แล้วขับ
ลากไปในเมืองต่าง ๆ ตามหมู่บ้านทั้งหลาย และที่ชุมชนของคน
เลี้ยงสัตว์ ในระหว่างทางที่เกวียนของรูปปฏิมาแล่นไปนั้น
มนตรีก็ป่าวประกาศซ้ำแล้วซ้ำอีกข้างหน้ารูปปฏิมา พร้อมกับตี
กลองไปข้างหน้าว่า “เจ้าข้าเอ๋ย บ้านนี้และช่องนี้ ใครมีเด็ก
พราหมณ์อายุ ๗ ขวบ และเต็มใจจะเสนอตัวเองให้เป็นพลีแก่
พรหมณ์อสูร เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนก็ให้บอกมาด้วย
และถ้าพ่อแม่ของเด็กจะมอบเด็กให้เป็นพลี โดยยึดเท้ายึดมือให้
แน่นในระหว่างการฆ่าเด็กแล้วไซ้ พระราชาจะให้ค่าตอบแทน
สำหรับเด็กนั้น ผู้ซึ่งเห็นแก่ความอนุเคราะห์พ่อแม่ด้วยความ
กตัญญู โดยยกรูปหล่อทองคำประดับเพชรพลอยรูปนี้ให้เป็น
รางวัล พร้อมกับส่วยอีกหนึ่งร้อยหมู่บ้าน

ปรากฏว่าในละแวกนั้น มีเด็กพราหมณ์คนหนึ่งอายุ ๗ ขวบ ดำรงชีพอยู่ด้วยเงินอุปการะที่พระราชาทรงเลี้ยงดูแก่ พราหมณ์ เด็กผู้นี้เป็นผู้กล้าหาญอย่างยอดเยี่ยม และมี กิริยามารยาทอันน่าชม เมื่อได้ยินการตีฆ้องร้องปาวดังนั้น เด็ก ผู้นี้ถึงจะเป็นผู้มีอายุน้อย แต่ก็เฉลียวฉลาด มีคุณธรรมดีงาม อันได้สะสมมาแต่ชาติก่อน และเป็นผู้ที่จะยังพระราชาสืบสำเร็จ ประโยชน์ในชาตินี้ เขาจึงก้าวออกมาพบกับผู้ป่าวประกาศว่า “ข้ายินดีสละตัวข้าเองเป็นพลีแก่พระราชากับความเต็มใจ ข้า จะกลับไปแจ้งเรื่องแก่พ่อแม่ของข้า แล้วจะกลับมาหาเจ้า” เมื่อ เด็กน้อยกล่าวดังนี้ ผู้ประกาศก็ดีใจมาก และให้เด็กกลับไปบ้าน เด็กน้อยกลับไปบ้านก็กระทำความเคารพอย่างนอบน้อมต่อ บิดามารดาของตน และกล่าวว่า “ลูกจะพลีตัวเองเพื่อ ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลายด้วยร่างกาย อันจะมีแต่ความผูกพัน เปื่อยเน่าร่างนี้ โปรดอนุญาตลูกเถิด ขอให้ลูกได้ยุติความ ยากจนของพ่อแม่ เพราะถ้าลูกไปพลีชีวิตต่อพระราชา พระองค์ จะพระราชาทานรูปหล่อทองคำให้แก่ลูก และยังแถมด้วยส่วย

อีกร้อยหมู่บ้าน เมื่อลูกได้รับพระราชทานมาแล้ว ลูกจะยกให้พ่อแม่ทั้งหมด ด้วยประการฉะนี้ ลูกจักได้ชื่อว่าทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูกมา ความยากจนของเราก็จะได้สิ้นสุดลงเสียที และพ่อแม่ก็ยังมีลูกอีกหลายคนมาแทนลูกคนนี้”

พอได้ฟังลูกชายกล่าวดังนั้น พ่อและแม่ก็พูดว่า “เจ้าพูดอะไรอย่างนั้นเล่าลูก เจ้าบั่นปวนเพราะลมพัดจนหัวหมุนหรือไร หรือว่าเจ้าถูกดาววิ้งมาชนกระนั้นหรือ ถ้าเจ้าไม่ได้เป็นสองประการนี้ เจ้าจะพูดบ้า ๆ อย่างนี้ได้อย่างไร มีมนุษย์ที่ไหนเขายอมแลกชีวิตลูกชายกับทรัพย์สมบัติบ้าง ไม่ว่าจะเป็นสมบัติมหาศาลปานใด มีตัวอย่างที่ไหนที่ลูกมาขอให้เขาเอาตัวไปเป็นพลี” เมื่อบุตรชายได้ฟังบิดามารดาตั้งนั้นก็อธิบายว่า “ลูกไม่ได้พูดเพราะสติเลอะเลือนแต่อย่างใดหรอก ฟังลูกพูดสักนิด ก็ร่างกายของคนเรานี้ล้วนเป็นสิ่งไม่บริสุทธิ์ มีความน่าเกลียดจนเหลือที่จะบรรยายได้หมดสิ้น น่าเกลียดน่าชังมาตั้งแต่เกิด เป็นรังแห่งความทุกข์ อยู่ไม่นานก็จะพินาศฉิบหาย ดังนั้น

นักปราชญ์จึงกล่าวว่า “สาระที่แกร่งและสถาวรที่สุดในสังสาร
ภพนี้ก็คือบุญ ซึ่งร่างอันหาค่ามิได้นี้เป็นผู้สร้างขึ้น และบุญ
ใดเล่าจะประเสริฐเลิศล้ำยิ่งไปกว่าการทำประโยชน์แก่สัตว์
ทั้งหลายให้พ้นทุกข์โดยทั่วหน้า ดังนั้นถ้าข้าไม่แสดงความ
เสียสละดังกล่าวนี้แก่พ่อแม่ ผลบุญอื่นใดเล่าที่ข้าจะได้รับจาก
ร่างกายนี้” ด้วยถ้อยคำเหล่านี้และอื่น ๆ อันแสดงความซกจุง
นานาประการ กุมารน้อยผู้มีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวเต็มที่ก็สามารถ
โดยทั่วหน้า ดังนั้นถ้าข้าไม่แสดงความเสียสละดังกล่าวนี้แก่พ่อ
แม่ ผลบุญอื่นใดเล่าที่ข้าจะได้รับจากร่างกายนี้” ด้วยถ้อยคำ
เหล่านี้และอื่น ๆ อันแสดงความซกจุงนานาประการ กุมารน้อย
ผู้มีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวเต็มที่ก็สามารถโน้มน้ำใจพ่อแม่ให้เห็นชอบ
ด้วยในที่สุด เสร็จแล้วเขาก็กลับไปพบกับเหล่าราชบริพารที่
กำลังตีฆ้องร้องประกาศอยู่และขอรับปฏิมาทองคำ พร้อมกับ
ส่วยร้อยหมู่บ้าน จากนั้นก็ออกเดินทางพร้อมด้วยพ่อแม่ตรงไป
ยังนครจิตรกุฎอันเป็นสำนักของพระเจ้าแผ่นดิน ฝ่ายพระราช
จันทราวโลกเมื่อได้ทราบเรื่องราวทั้งหมดก็มีความพอพระทัย

อย่างยิ่ง เพราะภารกิจสำคัญของพระองค์จะได้สัมฤทธิ์ผลใน
โอกาสนี้ บรรดาเหล่าผู้เป็นอำมาตย์ราชมนตรีทั้งมวลก็แสดงความ
ชื่นชมยินดีด้วย ขณะเมื่อกุนานำพ่อแม่เข้าไปเฝ้า
พระราชอาแลเห็นก็ปลาบปลื้มยิ่งนัก สั่งให้เอากุมารไปอาบน้ำ
เสร็จแล้วชโลมร่างกายด้วยสุคนธรสอันหอมรื่น ให้ประดับศีรษะ
ด้วยมาลาลังการ แล้วอุ้มกุมารขึ้นนั่งบนหลังช้างพระที่นั่ง และ
ให้พ่อแม่ของกุมารขึ้นช้างตามไปพบพราหมณาสูรด้วยกัน เมื่อ
ขบวนมาถึงที่สถิตของอสูร บริเวณอัศวัตถมณฑล พระราชา
สั่งให้หยุด ทำเครื่องหมายวงกลมโดยรอบต้นไม้ นั้น แล้วให้
พราหมณ์ปุโรหิตกระทำการบูชาไฟ และถวายเครื่องพลีกรรม
แก่พราหมณ์รักษตามสัญญา ทันใดปีศาจพราหมณ์ก็ปรากฏ
กายขึ้น ส่งเสียงหัวเราะกึกก้องพร้อมทั้งร้ายพระเวทเป็นการ
ตอบรับ ภาพปีศาจนั้นกลัวสยดสยองยิ่งนัก มันกำลังมีเม้าด้วย
การตีมโหฬิตของมนุษย์ ต่อมาก็แสดงการหาวและทุบหน้าอก
ของตนหลายครั้ง นัยน์ตาของมันเป็นเปลวไฟเจิดจ้า และเงา
ของมันปรากฏจากร่างที่สูงทะมึนราวกับภูผาใหญ่สุดขอบฟ้า

ค่อยย่างก้าวเข้ามา พระราชาจันทราวโลกแลเห็นดังนั้นก็เสด็จ
เข้าไปใกล้ น้อมพระองค์ลงแสดงความเคารพ และตรัสว่า
“ภควาน ข้าพมานุชย์มาสังเวยแก่ท่านตามสัญญาภายในเจ็ดวัน
บัดนี้ก็ไต่เวลาตามสัญญานั้นแล้ว ขอท่านจงพึงพอใจในพลีนี้
เถิด” เมื่อพระราชาตรัสวิงวอนดังนี้ พราหมณ์รากลักษก็มองลง
ไปที่กุมารด้วยความยินดี และแลปลิ้นเลียริมฝีปากด้วยความ
กระหาย

ในขณะนั้น กุมารน้อยผู้ใจสูงก็กล่าวแก่ตัวเองด้วย
ความปีติว่า “ขออย่าให้กุศลผลบุญซึ่งเกิดจากการสังเวยชีวิต
ของข้า จะทำให้ข้าไปสู่สวรรค์หรือความหลุดพ้นทุกข์ ถ้าหาก
ผลบุญนี้จะไปไปถึงสัตว์โลกทั้งมวล ข้าเสียสละตนเองเช่นนี้
ข้าทำเพื่อผู้อื่นเท่านั้น และข้าก็จะกระทำอย่างนี้เสียสละอย่างนี้
ตลอดชาตินี้ ชาติหน้า เรื่อยไปไม่มีวันสิ้นสุด” ในขณะที่กุมาร
น้อยประกาศสัจจะต่อโลกนี้ สวรรค์ก็เปิดออกในฉับพลัน มีธ
แก้วแววฟ้านับจำนวนมิถ้วน ทุกคันเต็มแน่นไปด้วยเทพบุตร

และเทพธิดา ถือพานโพรยปรายบุปผามาลีลงมาสดุดีราวกับ
ฝอยฝน

ครั้นแล้วเด็กน้อยก็ถูกพาไปยังแท่นสังเวद्यต่อหน้า
พราหมณ์ปีศาจ โดยผู้เป็นบิดาหิวเห่าและมารดาหิวแขนพาไป
วางลง ขณะนั้นพระราชาก็ถอดพระแสงออกจากฝักเพื่อจะ
สังหารเด็ก แต่ในช่วงขณะแห่งความเป็นความตายนั้นเอง เด็กก็
ระเบิดเสียงหัวเราะดังสนั่นหวั่นไหว เสียงหัวเราะนี้ทำให้ทุกคน
ณ ที่นั้น รวมทั้งพราหมณ์ปีศาจด้วยต่างก็พากันผงะหงายด้วย
ความตกใจ และเมื่อได้สติทุกคนในที่นั้นก็รีบพนมมือและน้อม
ศีรษะแสดงความเคารพยั้งที่เท้าหิ้งคู่ของกุมารสถิตอยู่ และจ้อง
มองหน้าของกุมารนั้นด้วยความประหลาดใจเป็นล้นพ้น

เวตาลตัวดีเมื่อเล่าเรื่องนิทานดังกล่าวแล้วก็ตัดบท
เพียงแค่นั้น เพราะเห็นว่าพอเหมาะแก่การจะตั้งปัญหาให้พระ
เจ้าตรีวิกรมเสนทรวงตอบ โดยการตั้งคำถามว่า “โอ นฤบดี บอก
ข้าหน่อยสิว่า เพราะอะไรกุมารน้อยจึงหัวเราะเสียงนำกล้ว

ก็ก่อก่อนที่เขาจะถูกสังเวชิตตามเงื่อนไขของปีศาจเช่นนี้
เรื่องนี้ประหลาดมากและข้ามองหาเหตุผลต้นปลายไม่เจอะเลย
ถ้าพระองค์ทราบปริศนานี้ก็ขอได้บอกแก่ข้าด้วยเถิด แต่ขอ
ขอสะกิดไว้หน่อยว่า ทรงรู้แล้วมิใช่หรือว่า ถ้าพระองค์รู้คำตอบ
แต่แก่งไม่ตอบละก็พระเศียรจะต้องแตกเป็นร้อยชิ้น”

เมื่อพระราชชาติได้ฟังเวตาลกล่าวดังนั้น ทรงตอบว่า
“เจ้าจงเอาหูฟังให้ดี แล้วจะรู้ว่าเด็กหัวเราะเพราะอะไร ว่าโดย
ธรรมดาสามัญแล้ว สัตว์โลกที่อ่อนแอทั้งหลาย เมื่ออันตราย
มาถึงตัวย่อมร้องเรียกให้พ่อหรือแม่ช่วยชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แต่
ถ้าพ่อและแม่ตายไปก่อน เขาก็เรียกให้พระเจ้าแผ่นดินช่วย
เพราะพระเจ้าแผ่นดินเป็นที่พึ่งของราษฎรโดยหน้าที่ของ
พระองค์อยู่แล้ว แต่ถ้าพึ่งพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ เขาก็จำเป็นต้อง
ไปพึ่งเทพดาทั้งหลายที่จะให้ความคุ้มครองแก่เขาได้ตามกรณี
บัดนี้เมื่อพิจารณากรณีของเด็กน้อยแล้วจะเห็นว่าไม่เหมือนกัน
เพราะกรณีเด็กผู้นี้ พ่อแม่ก็ยังมีอยู่ พระราชาก็ยังมีอยู่ เทพ
ทั้งหลายก็ยังมีอยู่ ทุกคนอยู่ที่นั่นพร้อมกันหมด และแต่ละคนก็

แสดงอาการตรงกันข้ามกับที่ใคร ๆ คาดหวังว่าจะเป็น คือพ่อและแม่ของเด็กกลับช่วยกันหิ้วแขนหิ้วขาของเด็กเอาไปสู่ตะแลงแกงเสียเอง เพราะหวังแต่สิ่งตอบแทนที่จะพึงได้จากพระราชา ข้างพระเจ้าแผ่นดินก็ดูกระหิยานกระหือรือที่จะฆ่าเด็กนั้นเสียเพื่อรักษาชีวิตของตนเอง และพราหมณ์รากษสเล่าก็ไม่มีความตั้งใจที่จะทำอะไร นอกจากจะขม้ำท่าเดียว บุคคลทั้งหลายในที่นั้น เด็กน้อยกล่าวรำพึงแก่ตัวเองว่า พวกเหล่านี้ล้วนแต่ชักนำความคิดของตัวเองให้ผิดลู่ผิดทาง ทั้งนี้ก็เพราะบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่กระทำอะไรรักเพื่อสังฆารอันเปื่อยเน่า น่าเกลียด น่าขยะแขยง และเป็นทุกข์เป็นรังโรคด้วยกันทั้งสิ้น เหตุใดเขาจึงไม่แลเห็นความจริงเหล่านี้ เขาทำเพื่ออะไรกัน กฎแห่งอนิจจังนั้นมีอยู่ ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ แม้พระพรหม พระอินทร์ พระวิษณุ พระศิวะ และเทพอื่น ๆ ก็อยู่ในกฎแห่งอนิจจังนี้เหมือนกันหมดไม่มียกเว้น”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้แล ทำให้กุมารน้อยระเบิดเสียงหัวเราะสนั่นหวั่นไหวด้วยความยินดี และด้วยความประหลาด

ใจ เสียงของเขาบอกถึงความปลื้มเปรมเพราะวัตถุประสงค์ของ
เขาบรรลุจุดมุ่งหมายแล้ว แต่ก็ประหลาดใจในขณะเดียวกัน
เพราะความพินาศจะต้องมาถึงบุคคลเหล่านั้นแน่ ๆ ในอนาคต
โดยมิต้องสงสัย ด้วยสัจธรรมย่อมเป็นความจริงอยู่วันยังค่ำ”

พระเจ้าตริวิกรมเสนาตรัสตั้งนี้แล้วก็นั่งอยู่ และเวตาล
ก็ละจากพระอังสาของพระองค์ หายวับไปสู่วิพำนักของตนด้วย
อำนาจอันลึกลับ พระราชาไม่หยุดเสียเวลาเปล่า รีบติดตาม
เวตาลไปทันทีด้วยพระทัยอันมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวเฉกเช่นมหาสมุทร
ที่มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว ดำรงอยู่ตลอดกาลนั้นแล

นิทานเรื่องที่ ๒๑

ครั้นแล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็เสด็จกลับไปยังต้น
อโศก ดิ่งร่างเวตาลลงมาจากกิ่งอโศก แล้วเอามันพาดบ่า
ดำเนินมาตามเส้นทางเดิม ขณะที่มาตามทาง เวตาลก็กล่าวว่า
“ราชา โปรตพึงเถิด ข้ากำลังจะเล่าเรื่องถวายสักเรื่องหนึ่ง เป็น
เรื่องสัมพันธ์สวาทที่ดีเด่นมาก เรื่องมีดังนี้”

แต่โบราณสมัย มีเมืองหนึ่งชื่อ นครวิศาลา กล่าวกัน
ว่ามีความงดงามราวกับเป็นเทพธานีแห่งที่สองของพระอินทร์
ซึ่งพระธาดาพรหมทรงสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของคนดีมี
คุณธรรมที่ตกลงมาจากสวรรค์ ในนครนี้มีพระเจ้าแผ่นดินผู้มั่ง
คั่งองค์หนึ่งปกครองอยู่ ทรงนามว่าพระเจ้าปัทมนาภ ผู้ได้รับ
การยกย่องเป็นผู้นำความสุขสู่เหล่าชนนิกรโดยทั่วหน้า ราว
กับเป็นพญาอสูรพลี (พญาอสูรพลี ราชาแห่งอสูร มีเรื่องราว
โดยละเอียดอยู่ในนารายณ์อวตารปาลที่ ๖ (วามนาวตาร) พระ
นารายณ์อวตารมาปราบอสูรพลี โดยกำเนิดเป็นพราหมณ์เตี

โอรสของพระกัศยปเทพบิดรกับนางอหิติ พราหมณ์เตี้ยขอที่ดิน ๓ ก้าว จาลพลีแล้วย่างเท้าไป ๓ ก้าว คือในสวรรค์ก้าวหนึ่ง ในโลกก้าวหนึ่ง และบาดาลก้าวหนึ่ง เมื่อพลีสิ้นพยศกลับใจได้ พระนารายณ์ก็ให้พลีไปครองบาดาล เป็นราชาใต้พิภพ โดยสัญญาว่าถ้าพลีประพาศดิวันหนึ่งจะให้กลับไปครองสวรรค์อีกครั้งหนึ่ง) นั่นเทียว ในรัชสมัยของพระราชาผู้ทรงความดีเลิศในการปกครองนี้ มีเศรษฐีมหาศาลผู้หนึ่งชื่ออรรถทัตต์ มีความร่ำรวยมั่งคั่งยิ่งกว่าเทพแห่งทรัพย์ (เทพแห่งทรัพย์ หมายถึง ท้าวภูเวรโลกบาลแห่งทิศเหนือ เป็นยักษ์ ๓ ขา ผู้ครองนครอลกาบนภูเขาคิมาลัย เป็นเจ้าแห่งขุมทรัพย์ทั้งหลายในโลก เรียกกันว่า วสุบดี มีอีกชื่อหนึ่งว่าไพศรพณ์(ไวศรพณ์) ไทยเรียกเพี้ยเป็นเจ้าแม่โพสพ) เสียอีก เศรษฐีผู้นี้มีธิดาเลอโฉมคนหนึ่งชื่อ อนงคัมภูชรี (อนงคัมภูชรี(เกสรดอกไม้ของกามเทพ) เป็นหญิงรูปงามมีเรื่องเล่าโดยละเอียดในภารตนิยาย) มีความงามสุดพรรณนา รวากับพระพรหมจำลองลักษณะรูปของนางให้เป็นแบบของเทพอัปสรฉะนั้น ในกาลต่อมาบิดาของนางจัดการให้

นางแต่งงานกับพ่อค้าคนหนึ่งชื่อ มณีวรรมัน แห่งเมืองตามรลิตติ ตัวท่านเศรษฐีผู้เป็นบิดาของนางนั้น เป็นผู้รักและห่วงหาอาทรของตนอย่างยิ่ง เพราะมีลูกสาวอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น ดังนั้นเขาจึงไม่ยอมให้นางเดินทางไปไหน นอกจากให้นางและสามีอยู่แต่ในบ้านของเขาเท่านั้น อนงคัมภูชรีกับสามีก็อยู่ด้วยกันเป็นปกติ ทั้งที่ใจนางมิได้ยินดียินร้ายต่อเขาเหมือนคนไข้ที่จำต้องยินยอมกินยาขมที่หมอสั่ง อันเป็นสิ่งที่น่าเบื่อยิ่งนัก แต่สามีก็ยอมอดทนต่ออารมณ์ของนางทุกอย่าง ทั้งนี้เป็นเพราะเขารักนางดังดวงใจนั่นเอง

ครั้งหนึ่งมณีวรรมันมีความจำเป็นต้องเดินทางไปเยี่ยมบิดามารดาของเขา ในเมืองตามรลิตติอันไกลโพ้น หลังจากเวลาผ่านไปได้สองสามวัน พระอาทิตย์แผดแสงแรงกล้าลงบนแผ่นดิน ทำให้กระบวนเดินทางค่อนข้างจะล่าช้าลง ทั้งนี้เพราะวสันตฤดูเพิ่งจากไปอากาศจึงร้อนและแห้งแล้งยามราตรีก็ผ่อนคลาย ความร้อนลง มีลมแล้งพัดแผ่วและดวงจันทร์ก็มีสีซีดสลดดูวังเวงไร้ชีวิตชีวา

ในฤดูครีษมะ(ฤดูร้อน) อันแห่งแล้งเช่นนี้ว่า วันหนึ่ง นางอนงคัมยชรีธิดาพ่อค้าใหญ่ พร้อมด้วยพี่เลี้ยงสาว ๆ หลายนางกำลังนั่งรับลมอยู่บนดาดฟ้าของคฤหาสน์ นางชะโลมกายด้วยผงจันทน์อันหอมกรุ่นและสวมเสื้อผ้าอาภรณ์ ผ้าแพรอันบางเบา ขณะนั้นนางแลงมาดูผู้ที่ผ่านไปมาบนถนนก็แลเห็นพราหมณ์หนุ่มชื่อ กมลากร บุตรของสมุหราชมนเทียรเดินอยู่บนถนนสายนั้น เขางามสง่าไปเสียทุกอิริยาบถ รวากับพระกามเทพที่ปรากฏพระองค์ออกจากถ้ำถ่านอันเกิดจากการเผาไหม้ของสรีระ(การเผาไหม้ของสรีระ มีเรื่องเล่าในมหากาพย์และปุราณะว่า กามเทพแปลงศรดอกไม้ห้าชนิด ไปปักพระอุระของพระศิวะขณะทรงเข้าฌานอยู่ เป็นการกระทำอย่างอุกอาจโดยมีความปรารถนาจะให้พระศิวะเกิดความรักพระอุมา พระศิวะทรงกริ้วที่ถูกกลบหลู่ จึงลี้มพระเนตรที่สามขึ้นเป็นไฟกรดเผาร่างกามเทพมอดไหม้ไป ตั้งแต่นั้นกามเทพจึงไม่มีร่างกายอีกเรียกกันว่าพระอนงค์(ผู้ไม่มีร่างกาย)) เพื่อติดตามหานางรตีผู้เป็นชายาฉะนั้น ขณะเดียวกันกมลาก็เงยหน้าขึ้นไป ได้พบ

นางผู้งามสง่าผูกผ่องราวกับจันทร์มณฑล ชายหนุ่มก็มีหัวใจอัน
แบ่งบานด้วยความพิศواسราวกับบัวกุ่มุท ซึ่งเผยกลีบออกรับ
แสงจันทร์ในราตรี สายตาของทั้งสองฝ่ายที่จ้องประสานกัน ก็
กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่กะพริบ ราวกับถูกสาปด้วย
บัญชาอันทรงมหิทธานุภาพของกามเทพ ฝ่ายสหายของกมลลา
กรแลเห็นทั้งสองฝ่ายกำลังตกอยู่ในความจังจั่งเช่นนั้น ก็รีบดึง
แขนกมลากรให้ห่างจากที่นั่นและลากถูถูถูถูไปส่งจนถึงบ้าน

ฝ่ายอนงค์มัญชุรีพยายามสืบถามจากบริวารจนทราบ
ชื่อของกมลากร แล้วก็รีบถึงเขาไม่วาย ทอดสายตาแลตามจน
สุดสายตาแล้วจึงกลับลงมาจากดาดฟ้า เข้าสู่ห้องของนางด้วย
ความเหม่อลอยเหมือนคนไม่มีชีวิตจิตใจ ในอกมีแต่ความ
เส่นหาอาลัยอันท่วมท้น นางกลิ้งเกลือกกระสับกระส่ายอยู่บน
เตียงด้วยพิชรักที่แผดเผาอยู่ในใจ คิดถึงชายหนุ่มอย่างบ้าคลั่ง
หลังจากนั้นสองสามวัน อนงค์มัญชุรีค่อยพ้อคืนสติ มีความ
ละอายหวาดหวั่นไม่สามารถทนพิชรักอันปวดร้าวเพราะการ
จากกันได้ ร่างของนางเริ่มผ่ายผอมลงและซิดเซียวลงตามลำดับ

เพราะความครุ่นคิดถึงเขาอยู่ไม่วาย เมื่อแลเห็นว่าความรักของนางจะไม่ถึงผลสำเร็จแน่แล้ว นางก็คิดจะฆ่าตัวตาย ดังนั้นในคืนหนึ่ง เมื่อเห็นว่าบริวารนอนหลับแล้วก็ออกมาจากห้อง เดินตามแสงจันทร์อันสุกสกาวออกจากบ้านมุ่งไปตามทางเดินเลียบริมสระ มิชามินานก็มาถึงเทวาลัยแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในสวนขวัญแวดล้อมด้วยต้นไม้ใหญ่อันแผ่กิ่งก้านสาขาร่มรื่น ภายในเทวาลัยเป็นที่ประดิษฐานปฏิมากรทองคำเจ้าแม่จันตี (เจ้าแม่จันตี พระอุม่าปางดุร้าย เรียกกันเป็นสามัญว่า เจ้าแม่กาฬมีภักษาหารคือ โลहितสด ๆ) ซึ่งวงศ์ตระกูลของนางสร้างขึ้นไว้สำหรับการกราบไหว้บูชา ประกอบด้วยเครื่องตกแต่งภายในงดงามเป็นที่น่าเจริญใจ อนงคมัญชรีก้าวเข้าไปในเทวาลัย และถวายนมัสการอย่างนอบน้อมต่อหน้าองค์เทวรูป และกล่าวว่า “ข้าแต่พระแม่เจ้า ข้ารักกมลากร ถ้าข้ามิได้เขาเป็นสามีในชาตินี้ก็ขอให้ได้กันในชาติหน้าเถิด” เมื่อนางได้กล่าวอธิษฐานจบลง ก็ฉีกผ้าคลุมร่างตอนบนออกทำเป็นบ่วงเพื่อแขวนคอตนเอง

และเดินออกมาถึงต้นอโศก ตวัดเข็มนาฬิกาขึ้นไปคล้องกิ่งอโศกไว้
เตรียมจะผูกคอตาย

ขณะนั้นเอง ปรากฏว่าหญิงบริวารคนหนึ่งของนาง ซึ่ง
นอนอยู่ในห้องเดียวกัน ตื่นขึ้นในตอนดึก ไม่แลเห็นนางก็ตกใจ
ออกติดตามไปจนถึงต้นอโศก ขณะที่อนงคัมภีร์กำลังจะแขวน
คอตนเองอยู่ก็ตกใจ ร้องตะโกนว่า “หยุด หยุด” แล้วรีบปีนขึ้นไป
บนกิ่งอโศก และตัดบ่วงให้ขาดลง อนงคัมภีร์ได้สติเห็นนาง
พี่เลี้ยงกำลังพยายามอยู่ก็ถอนใจ เมื่อพี่เลี้ยงเข้าชี้ถามว่านาง
เสียใจเรื่องอะไร อนงคัมภีร์จึงเล่าความคับแค้นใจของนางให้
ฟัง และสรุปว่า “มาลติกาเอ๋ย เจ้าก็เห็นแล้วมิใช่หรือว่า ข้ามีพ่อ
แม่ที่ควบคุมข้าอย่างเข้มงวดทั้งที่ข้ามีสามีแล้ว ข้าเหมือน
นักโทษติดคุกทำอะไรก็ได้ แล้วอย่างนี้ข้าจะติดต่อกับยอดรัก
ของข้าได้อย่างไรเล่า ในความคิดของข้าเห็นว่าความตายเท่านั้น
ที่เป็นความสุขของข้าได้ แล้วเจ้ามาช่วยข้าไว้ทำไม” ขณะที่
อนงคัมภีร์คร่ำครวญอยู่นี้ นางกำลังทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส
เพราะพิษรักจากบุษปศรของพระกามเทพ และได้รับความ

ผิดหวังเพราะความรักอย่างเหลือที่จะทนทานต่อไปได้ นางก็
หมดสติเป็นลมล้มพับสิ้นสติไปอีกครั้งหนึ่ง

นางมาลติกาพีเลียงเห็นดังนั้นก็ตกใจยิ่งนัก ตะโกนว่า
“โอ้ พระมันมณะนี่หนอ (มันมณะ “ผู้กวนใจ” เป็นฉายาหนึ่งของ
พระกามเทพ เพราะกามเทพนั้นเป็นผู้ก่อกวนใจบุคคลทั้งหลาย
ให้ปั่นป่วนวุ่นวายด้วยความรัก) เหตุใดจึงรุนแรงต่อนางถึงเพียง
นี้ พระองค์ทรงมีอำนาจพล้นเหลือจนใคร ๆ ด้านทานมิได้ นาง
เป็นหญิงที่แสนจะแบบบาง นางจะทนทานท่านต่อไปได้
อย่างไร” นางคร่ำครวญฉะนี้แล้ว ก็ตะลิตะลานวิ่งไปที่สระน้ำ
เอาน้ำมาชโลมใบหน้าและลูบตามเนื้อตามตัวสหายของนาง
และพัควิวอยู่ไปมา นางเอาใบบัวมารองนอนให้อองคัมภูชรีรู้สึก
อ่อนนุ่มเย็นสบาย และวางสร้อยมุกดาอันเย็นยะเยือกปานหิมะ
ลงบนอกของนาง ทันใดนั้นอองคัมภูชรีก็ลืมตาขึ้น ใบหน้าของ
นางนองชุ่มไปด้วยน้ำตาและกล่าวว่า “เพื่อนเอ๋ย สร้อยมุกดา
และอื่น ๆ มันก็เย็นดีดอก แต่ก็เย็นนอกอกหาได้เข้าไปถึง
ภายในไม่ แต่ข้าก็เห็นว่าเจ้ารักข้าจริง เลยเกิดความคิดว่า เจ้า

อาจจะช่วยความทุกข์ของข้าได้เพียงคนเดียวเท่านั้น เพราะเจ้าเป็นคนเฉลียวฉลาดและไวใจได้ คงจะเป็นสื่อช่วยให้ยอดรักของข้ามาหาข้าได้ ถ้าเจ้าประสงค์จะช่วยชีวิตของข้าจริง ๆ” เมื่อนางกล่าวดังนี้ มาลติกาก็ตอบสนองด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้มว่า “เพื่อนเอ๋ย เวลานี้ก็ใกล้จะสิ้นคืนแล้ว เอาเป็นพรุ่งนี้เถอะ ข้าจะไปที่บ้านหนุ่มน้อยนั้น เจรจากับเขาให้เข้าใจ แล้วจะนำยอดชายของเจ้ามาพบกับเจ้าที่ตรงนี้ เพราะฉะนั้นตอนนี้ข้าจะพาเจ้ากลับบ้านไปพักผ่อนก่อน เตรียมใจไว้ให้ดี พรุ่งเจ้าจะได้สมความปรารถนา”

และตอนเช้าตรู่วันรุ่งขึ้นนั่นเอง มาลติกาก็

กระวีกระวาดออกจากบ้านไปอย่างเร้นลับโดยไม่มีใครเห็น ตรงไปบ้านของกมลากรทันที ได้ทราบข่าวตัวของเขาเองหาได้อยู่ในบ้านไม่ แต่ลงไปที่สวนแต่เช้า นางก็ติดตามไปถึงสวนหลังบ้าน แลเห็นชายหนุ่มนอนอยู่ใต้ต้นไม้กำลังกลิ้งเกลือกไปมาบนเตียงซึ่งปูลาดด้วยใบบัวอันเย็นชื่น มีอาการกระสับกระส่ายถอนใจด้วยความกลัดกลุ้มอันเป็นผลของความรักอันเร้าร้อนและ

ทรมานสุดขีด มีสหายคนหนึ่งคอยปรนนิบัติเขาอยู่ด้วยความ
เป็นห่วง โดยพัควิดด้วยใบตองที่ตัดมาสด ๆ นางก็กล่าวแก่ตัวเอง
ว่า “อาการของหนุ่มน้อยแสดงว่าเป็นไข้ใจเพราะไม่ได้พบเห็น
นางผู้เป็นที่รักของเขากระมังหนอ” คิดได้ดังนั้นนางก็ตัดสินใจจะ
แอบดูเหตุการณ์ต่อไป

ระหว่างนั้นเอง สหายของกมลาก็กล่าวแก่ชายหนุ่ม
ว่า “เพื่อนเอ๋ย ลองมองดูรอบ ๆ ตัวของเจ้าสิ ธรรมชาติในสวน
นี้น่าเพลินตาเพลินใจนัก ดูแล้วจะช่วยให้เจ้าสบายใจขึ้นบ้าง
อย่าทำตัวเป็นคนหมดอาลัยตายอยากอย่างนี้เลย” เมื่อ
พราหมณ์หนุ่มได้ฟังดังนั้นก็กล่าวตอบผู้เป็นสหายว่า “เพื่อน
เอ๋ย หัวใจของข้าถูกอนงคัมภีร์จิตาวาณิซเด็ดเอาไปเสียแล้ว
เดี๋ยวนี้อกของข้าก็ว่างโหวงเหวงไปหมด ข้าจะเอาจิตใจที่ไหน
มารื่นเริงได้เล่า ยิ่งกว่านี้พระอนงค์ยังเอาข้าไปทำแล่งธนูของ
พระองค์อีกเล่า เพื่อนเอ๋ย ถ้าเพื่อนจะช่วยเพื่อนละก็ ทำให้ข้า
ได้พบนางผู้เป็นยอดหทัยของข้าทีเถอะ”

เมื่อได้ยินพราหมณ์หนุ่มพูดดังนี้ นางมาลติกาผู้ซ่อนตัวแอบฟังอยู่ก็หายสงสัย มีความยินดียิ่งนัก จึงเผยตัวให้ปรากฏ และเดินไปหาชายหนุ่มและกล่าวว่า “จงเป็นสุขเถิด บัดนี้น้องคนมัญชรีส่งข้ามาพบท่าน ให้ช่วยสื่อสารให้ท่านทราบว่า ยอดชายที่นางไฝฝืนนั้นคิดถึงนางบ้างหรือเปล่า เพราะเขาจุ่มโจมเข้ามาตัดดวงหทัยของนางไว้ในกำมือ แล้วหนีนางไปตั้ง ๑ ไมล์แล้วมาให้เห็นอีก ก็แปลกดีนะ นางเป็นฝ่ายที่ถูกท่านปล้นเอาหัวใจไป นางกลับขอจำนนต่อท่านทุกอย่างทั้งร่างกาย และชีวิตของนาง ทั้งวันทั้งคืน นางทนทุกข์เฝ้าแต่ถอนใจใหญ่ และกระสับกระส่ายกลิ้งเกลือกตัวไปมา นางต่อทนมรณา เพราะพิษแห่งศรรักที่ปักอก แต่นางก็เหมือนทราวยหลงศร ยอมตายอย่างเต็มใจเพราะศรรักนั้น น้ำตานางไหลรินไม่ขาดสาย พาเอาสีอัญชันที่ทาเปลือกตาพลอยละลายเลอะแฉะแก้มของนาง น่าเวทนานัก ฉะนั้นถ้าท่านต้องการให้ช่วย ข้าจะช่วยให้ท่านและนางได้พบกันและสมประสงค์กันทั้งสองฝ่าย”

เมื่อนางมาลติกากล่าวอย่างนี้ กมลาก็มีใจยินดียิ่งนัก ตอบนางว่า “โอ้ แม่นางผู้ใจบาม ถ้อยคำของท่านแม้จะปลอบข้าให้ชื่นใจ เพราะรู้ว่ายอดรักของข้ารักและคิดถึงข้าเช่นเดียวกัน แต่ข้าก็ยังเป็นห่วงางยิ่งนัก เพราะรู้ว่าข้าเองทำให้นางต้องเดือดร้อน และตรอมใจไร้ความสุขไปด้วย ในภาวะเช่นนี้ข้าก็เห็นแต่แม่นางเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งของเรา เพราะฉะนั้นท่านเห็นว่าควรจะทำอย่างไร ก็ทำตามที่ท่านเห็นสมควรเถิด” ได้ยินดังนั้นมาลติกาก็ตอบว่า “ถ้าอย่างนั้นคืนนี้ ข้าจะพาอนงค์มัญชรกลงไปที่สวนขวัญอย่างลับ ๆ เพื่อไปดักพบท่านที่นั่น ข้าจะคอยอยู่ข้างนอกและช่วยเปิดประตูให้ท่าน และด้วยวิธีนี้นางกับท่านก็จะได้พบกันสมความปรารถนา” เมื่อมาลติกาแนะนำแผนดังกล่าวอันทำให้พราหมณ์หนุ่มหน้ามนเกิดความหวังดังนั้นแล้ว นางก็อำลากลับไปแจ้งให้องค์มัญชรทราบ ทำให้นางมีความปลื้มใจยิ่งนัก

ครั้นเมื่อดวงสุริยะคล้อยต่ำลง และค่อยหายไปพร้อมกับสนธยากาล ทำให้ท้องฟ้าเข้าสู่ความมืดแลเห็นดาวสะพรั่ง

พรายเต็มท้องฟ้าระยิบระยับลำดับนั้น ดวงศศิก็เยี่ยมพันขอบ
ฟ้าขึ้นมาส่องแสงขาวนวลสกาแว่ชานไปในวิศวาภาศ ดอกบัว
กุ่มุทก็ขยายกลีบเรียวแฉล้มฉลาต้อนรับแสงจันทร์ด้วยความ
ยินดีประดุจจะกล่าวว่า “ความงามที่จากไปของเหล่าบัวในเวลา
กลางวัน ได้กลับมาหาข้าผู้เป็นบุปผาราตรีอีกครั้งหนึ่งแล้ว”
ลำดับนั้นกมลารคนรักของอนงคัมณูชรีก็จัดกายแต่งตัวด้วย
อาภรณ์อันงดงาม เดินไปสู่ที่นัดหมายด้วยหัวใจที่ร้อนรนจน
แทบจะคอยต่อไปไม่ไหว เมื่อไปถึงประตูสวนของอนงคัมณูชรีก็
หยุดคอยอยู่นอกประตู สักครู่หนึ่งมาลติกาก็ย่องมาเปิดประตู
สวน พาพราหมณ์หนุ่มเข้าไปสู่แท่นหินใต้ต้นโอศอกอันแผ่ร่มเงา
สาขาเป็นที่ร่มรื่น กมลารก้าวเข้าไปเผชิญหน้ากับนาง พอพ้น
เงาไม้ แสงจันทร์อันสว่างก็ส่องลงมาอาบร่างดูประดุจรูปสลัก
งาช้าง งามสง่าหาที่ติมิได้ รวากับพระกามเทพมาปรากฏ
พระองค์เฉพาะหน้า

อนงคัมณูชรีผุดลุกขึ้นทันที หัวใจผวาต่อภาพที่เห็น
ประหนึ่งว่าภาพนั้นเป็นภาพมายาที่มาปรากฏให้หลงใหลชื่นใจ

ชั่วขณะ และกำลังจะสลายหายไป นางปราดเข้ากอดคอเขาไว้ ละล่ำละลักว่า “เจ้าหนีเข้าไปไหน เจ้าหนีข้าไม่พ้นหรอก กมลากรเอ๋ย เจ้าจริง ๆ หรือนี้ กมลากร ข้าไม่ได้ฝันไปดอก หรือ” นางสะอื้นด้วยความรู้สึกที่เต็มตื่นสุดระงับ “ไม่นึกเลยว่า ข้าจะได้พบเจ้าอีก ไหนขอคูหน้าให้เต็มตาสักนิตซี” นางกอดเขาไว้แน่นด้วยความสุดเส่นหา เกยหน้าขึ้นสบตาอันเรียวยาวดั่งคันศรพระอนงค์แวบหนึ่ง พलगซบหน้าลงกับอกที่ผายผึ่งและแข็งแกร่งอย่างสิ้นแรง กมลากรรีบประคองไว้ทันที นางกระซิบว่า “ใช่แล้ว เจ้าเอง กมลากรของข้า ในที่สุดเจ้าก็มาหาข้าจนได้” ร่างงามดั่งอัปสรสวรรค์ของนางทรุดฮวบลง ดวงใจที่อดแน่นด้วยความเส่นหาอันลึกซึ้งและร้อนแรงปานไฟเผา มีอาจะทนทานต่อไปได้ถึงกาลแตกสลาย นางสิ้นใจในวงแขนของเขาทันที กมลากรตกใจแทบสิ้นสติ ประคองร่างนางอันหาชีวิตไม่แล้ววางลงบนพื้น น้ำตานองหน้าด้วยความเสียใจสุดซึ้ง กล่าวด้วยความตกใจว่า “อนงคัมภูชรี เจ้าหนีข้าไปแล้วหรือโธ่เอ๋ย ทำไมเป็นอย่างนี้”

กมลาก็ล้มลงมองดูใบหน้าของนางอันงามผ่องปาน
พระพักตร์ของพระปัทมาวดี (ปัทมาวดี หรือปัทมา พระลักษมี
ชายาของพระนารายณ์หรือพระวิษณุ เป็นเทวีแห่งโชคลาภและ
ความงาม) พลังจุมพิตและอุ้มนางขึ้นมากอดไว้ รำให้ด้วย
ความรักและความเสียตายอย่างสุดระงับ ความร้อนแรงปะทุขึ้น
ในอกราวภูผาอัคนีระเบิดเป็นเสียง ๆ ชายหนุ่มทรุดฮวบลงเคียง
ข้างนางและขาดใจตาย

เมื่อนางมาลติกาเข้ามาดูก็เห็นคนทั้งสองกลายเป็นศพ
ไปแล้ว นางตกใจและรำให้ด้วยความเสียใจอย่างสุดซึ้ง เพราะ
นึกไม่ถึงว่าอวสานจะมาถึงคู่รักทั้งสองอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ราตรี
อันยาวนานก็ถึงความสิ้นสุดลงในเวลาใกล้รุ่ง ตอนเช้านั้นเอง
ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายก็มากันพร้อมหน้า เมื่อได้ฟังเรื่องราว
ที่เกิดขึ้นจากปากคนทำสวน ก็เกิดความรู้สึกต่าง ๆ กัน มีทั้ง
ความประหลาดใจ พิศวง เศร้าโศกเสียใจ และเสียตายอย่างสุด
ซึ้ง ต่างก็ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะทำอย่างไรกับศพคนทั้งสอง

ขณะที่ตะลึงกันอยู่อย่างนั้นเอง มณีวรรณสามีมองนางคมัญชรีก็เดินทางมาถึง หลังจากทีไปเยี่ยมพ่อที่เมืองตามรลิตติชั่วคราว พอกลับมาถึงบ้านพ่อตาก็ทราบเรื่องที่เกิดขึ้น มีความตกใจเป็นล้นพ้น รีบวิ่งมาสู่สวนขวัญทันที มีใบหน้าอันนองด้วยน้ำตา พอมาถึงก็เห็นเมียของเขาอนอกอดกับชายอื่น และสิ้นใจตายเสียแล้ว ก็บังเกิดความเสียใจและเสียตายนางอย่างสุดซึ้ง หัวใจเขาก็แตกสลายวินลมปราณในบัดดล ต่อมาไม่นาน ผู้คนทั้งหลายจากทุกทิศานุทิศได้ทราบข่าวก็รีบมายังที่เกิดเหตุ และเบียดเสียดยัดเยียดกันมุงดูด้วยความประหลาดใจ

ขณะนั้นเอง พระแม่เจ้าจันตีอันสถิตเป็นประธานในเอาลัยของเศรษฐี ที่สร้างไว้เป็นที่สักการะส่วนตัวก็ก้าวลงจากแท่นและปรากฏพระองค์ให้ประจักษ์แก่สายตาของทุกคนในที่นั้น พร้อมด้วยคณะเทพบริวาร ญาติผู้ใหญ่ผู้หนึ่งของตระกูล จึงก้มลงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระเทวีผู้ทรงศักดิ์ เศรษฐีวาณิชผู้เป็นบิดาของนางอนงคมัญชรีชื่อ อรรถทัตต์ ได้สร้างเทวาลัยในสวนนี้เพื่อถวายแก่พระแม่เจ้า และเขามีความศรัทธาต่อพระแม่เจ้า

ด้วยใจรักดีไม่มีเสื่อมคลาย ขอพระองค์ทรงช่วยให้เขาพ้น
วิฤตกาลวันนี้ด้วยเถิดพระเจ้าข้า” เมื่อพระเทวีผู้เป็นศิวิขยา
และเป็นนาถะของคนทั้งหลาย ได้ยินคำของร้องและเสียงสวด
อ่อนวอนของเหล่าคณะเทพก็มีพระทัยเมตตายิ่งนัก ทรง
ประพรมน้ำทิพย์บนร่างของคนทั้งสาม ทำให้ฟื้นคืนสู่ความมี
ชีวิตอีกครั้งหนึ่ง ต่างก็มีอาการเหมือนคนตื่นจากความฝัน
เหลียวมองหน้ากันอย่างไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น พระเทวีจึงตรัส
ว่า “จงได้สติเถิด เจ้าผู้เป็นมรรตัยชนทั้งสาม เหตุที่เกิดขึ้นครั้ง
นี้เป็นกรกระทำของพระกามเทพผู้ทรงศรัทธามีพิชรายกาจ
ใครเล่าจะอาจต้านทานบุษปศรของพระมัทรมถะได้ บัดนี้เราได้
ให้สติสัมปชัญญะคืนแก่เจ้าแล้ว พิชรักเป็นอันสิ้นสูญ เจ้าจง
รู้จักฐานะอันแท้จริงของเจ้าเถิด กมล اجرจงกลับไปบ้านของเจ้า
จงลืมเสียให้หมดว่าเจ้าได้กระทำอะไรลงไป อนงคัมภูชรีก็
เช่นเดียวกัน จงลืมเหตุการณ์ครั้งนี้เสีย แล้วจงรักภักดีต่อสามี
ของเจ้า เพราะเขาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า เขารักเจ้ายิ่งกว่าชีวิต
ของเขาเสียอีก ข้าขอให้พรแก่เจ้าทั้งสองจงมีความสุข ในความ

รักของเจ้าตลอดไปเถิด” สิ้นเหวดดำรงสร้างของพระจันท์ก็หาย
วับกลับไปสู่เหวลัยตามเดิม

เมื่อเวตาลเล่านิทานของตนจบลงในระหว่างการเดินทางแล้ว ก็ตั้งปัญหาถามพระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า “โอ ราชะ
ทรงตอบข้าสิว่า ในจำนวนคนที่ตายเพราะความรักทั้งสามคน
นั้น คนไหนเล่าที่มีความรักอันแท้จริงยิ่งกว่าคนอื่น ๆ อย่าลืมนะ
พระเจ้าข้า แม้รู้แล้วไม่ตอบ พระเศียรจะต้องแตกเป็นเสี่ยง ๆ
แน่ ๆ” เมื่อพระราชชาติได้ฟังปัญหาของเวตาลเช่นนี้ก็ตรัสตอบ
ว่า “ข้าเห็นว่า มณิวรรณนั้นน่าจะเป็นคนที่มีความรักแท้จริงมากที่สุด
เพราะความรักของอนงคัมภีร์รักกับกมลากรเป็นความรัก
แบบคนตาบอด ไม่มีเหตุผล และไม่มีความละเอียด จะเรียกว่า
เป็นความรักที่เห็นแก่ตัวของคนสองคนนั้นก็ไม่ได้ ส่วนมณิวรรณ
นั้นมีความรักอนงคัมภีร์อย่างแท้จริง เพราะเมื่อเขาเห็นนางผู้
เป็นภรรยาของเขานอนตายในอ้อมกอดของชายอื่น เขาก็มิได้
ตำหนินางหรือโกรธนาง เพราะเขามีได้เห็นว่าคนทั้งสองกำลัง
หลู่เกียรติของเขาเลยแม้แต่น้อย เขาทนได้เพราะรักนางอย่าง

แท้จริง เขามีได้เห็นว่าใครจะมีค่าสำหรับเขายิ่งไปกว่านาง และด้วยความรักความเสียตายนางเป็นล้นพ้นทำให้เข้าต้องตายลงด้วยความรัก ดังนั้นมณิวรรณจึงควรนับได้ว่าเป็นผู้มีความรักอย่างแท้จริงในกรณีนี้”

เมื่อพระราชชาติรสเฉลยดังนี้ เวตาลเจ้าเล่ห์ก็ได้โอกาสหายวับกลับไปสู่ถิ่นพำนักของตนด้วยความสะใจ ทำให้พระเจ้าตรีวิกรมเสด็จกลับไปตามทางเดิมเพื่อเอาตัวมันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๒

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไป ทรงดึงร่างเวตาลลงมาจากยอดคอศกวางไว้บนอังสาของพระองค์ แล้วทรงนั่งเงียบ เวตาลจึงแห่ว่า “นฤปตี ข้ามีนิทานสนุกตื่นเต้นกว่าเรื่องก่อน ๆ เสียอีก รับรองว่าจะต้องทรงชอบแน่ ๆ เรื่องมีดังนี้”

ในสมัยบรรพกาล มีกษัตริย์องค์หนึ่งทรงพระนามว่า ธรณีวราหะ ทรงปกครองนครปาณฑุบุตร ซึ่งมีพราหมณ์อาศัยอยู่มาก พระราชาทรงอนุเคราะห์แก่พราหมณ์ทั้งหลายเป็นพิเศษ เรียกว่า พรหมสถล และในนครนั้นเองมีพราหมณ์อีกผู้หนึ่งชื่อ วิชญ์สวามิน พราหมณ์ผู้นี้มีภรรยาผู้หนึ่งซึ่งเหมาะสมกับเขาเป็นพิเศษ รวากับเครื่องสังเวหะเหมาะกับไพละนั้น จำเนียรกาลผ่านไป สองสามีภรรยามีบุตรชายด้วยกันสี่คน ต่อมาบุตรทั้งสี่เติบโตใหญ่เป็นหนุ่ม และศึกษาพระเวททั้งสี่เจนจบ อยู่มาไม่นานบิดาก็ไปสวรรคต และมารดาก็ตามไปในเวลาถัดมา

ส่วนพราหมณ์หนุ่มทั้งสี่เมื่อสิ้นบิดามารดาแล้วก็

อ้างว้างว่าเหวด้วยไร้ที่พึ่ง มีญาติใกล้ชิดก็ถูกเขาโกงเอาทรัพย์สินสมบัติไปหมด ทั้งสี่คนจึงปรึกษาหารือกันว่า “บัดนี้เราก็คยากจนสิ้นไร้ไม้ตอกอย่างนี้ จะทนอยู่ต่อไปได้ไหน พวกเราควรจะไปพึ่งญาติฝ่ายแม่ของเราที่หมู่บ้านยัชฌุสถลตีกว่า” ตกลงพร้อมกันดังนี้แล้ว ก็เดินทางไปพบผู้เป็นตาที่หมู่บ้านนั้น แต่ปรากฏว่าตาตายไปแล้ว เหลือแต่ลุง ๆ ทั้งหลายผู้เป็นบุตร ซึ่งพวกเขาจะช่วยเหลือตามมีตามเกิด ให้ที่พักและอาหารกินตามสมควร พราหมณ์ทั้งสี่มาอยู่บ้านผู้เป็นลุงแล้ว วัน ๆ ก็มีได้ช่วยทำอะไร นอกจากอ่านพระเวทเพียงอย่างเดียว ต่อมาไม่นาน ลุงก็เริ่มรังเกียจเพราะเห็นพวกเขาเป็นคนอนาถาไม่มีประโยชน์อะไรที่จะเลี้ยงดูต่อไปให้เปลืองข้าวเปลืองน้ำ จึงพากันละเลยไม่เอื้อเพื่อข้าวปลาอาหารเครื่องนุ่งห่มและปัจจัยอื่น ๆ อีก พราหมณ์ทั้งสี่เมื่อประสบกับความไม่อาลัยไยดีก็เข้าใจว่าญาติกาไม่ดูแล จึงประชุมกันลับ ๆ เพื่อหาทางอยู่รอด ขณะนั้นพี่ชายคนโตก็ออกความเห็นของตนว่า “เราจะนั่งอมมือรอเท้าต่อไป

ไม่ได้แล้ว ใครมีความเห็นจะให้ทำอะไรก็จงเสนอมาเถิด แต่ถ้า
ยังคิดมืออก ข้าก็จะเล่าอะไรที่เข้าไปพบเห็นมา เพื่อพวกเจ้าจะ
ได้อาศัยเป็นแนวทางพิจารณาต่อไป ข้ารู้ดีแล้วว่าชะตากรรม
เป็นเพียงสิ่งที่ใคร ๆ จักหลีกเลี่ยงมิได้ มันกำหนดทุกสิ่งในโลกนี้
ทั้งเวลาและสถานที่ตามครรลองของมัน ข้าจะเล่าให้ฟังว่า วันนี้
ข้าออกไปเดินเล่นนอกบ้านเพราะรู้สึกกลุ้มใจเต็มที เมื่อข้าเดิน
ผ่านป่าช้าในป่านอกเมือง ก็เห็นชายคนหนึ่งนอนตายอยู่พื้นดิน
มีแขนขาทอดออกไปคนละทิศละทาง เมื่อตอนที่ข้าแลเห็นเขา
ข้าก็เกิดความอิจฉาเขา และข้าพูดแก่ตัวเองว่า ชายคนนี้ช่าง
โชคดีนี่กระไร ได้นอนพักผ่อนอย่างสบาย เพราะเขาหมดสิ้น
ภาระอันแสนเข็ญในโลกนี้แล้ว เมื่อข้ารำพึงอย่างนี้ก็เกิด
ความคิดแวบขึ้นมาในสมองว่า ข้าควรจะตายอย่างเขาบ้าง เมื่อ
คิดดังนี้ข้าก็เตรียมจะผูกคอตาย จึงหาเชือกมาเส้นหนึ่งทำบ่วง
คล้องคอผูกติดกับต้นไม้ต้นหนึ่ง แล้วปล่อยตัวลงมาห้อยโตนง
อยู่กลางอากาศ ข้าถูกเชือกรัดคอแน่นจนทำให้ใกล้จะหมดสติ
และกำลังตาเหลือกตาปลิ้นอยู่นั้น ข้าก็รู้สึก่วาชีวิตยังไม่ยอม

ออกจากร่าง ข้าก็ตื่นสุดฤทธิ์จนเชือกขาด ทำให้ข้าหล่นตู่บลงบนพื้นดิน ต่อมาข้าข้าก็เริ่มฟื้นคืนสติ ลืมตาขึ้นเห็นชายใจดีผู้หนึ่ง กำลังพักรักษาอยู่ด้วยเสื้อของเขา เขากล่าวแก่ข้าว่า “สหายเอ๋ย ท่านก็เป็นคนฉลาดคนหนึ่ง เหตุไฉนจึงยอมจำนนต่อชะตาเอาง่าย ๆ อย่างนี้เล่า ท่านควรจะรู้ว่าความสุขนั้นเกิดจากการกระทำความดี และความทุกข์เกิดจากการทำชั่ว นี่คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์และสุขโดยแท้ ถ้าหากความกลุ้มใจของท่านเกิดจากความทุกข์ ทางแก้ก็คือจงเร่งทำความดีเสียแต่บัดนี้ ข้านึกไม่ถึงเลยว่าทำไม ท่านถึงโง่เขลาจนถึงกับฆ่าตัวตายอย่างนี้”

ด้วยคำพูดปลอบใจของชายผู้นั้นทำให้ข้าตาสว่างขึ้น ส่วนชายที่ข้าไม่รู้จักชื่อผู้นั้นเห็นว่าหมดธุระกับข้าแล้วก็เดินทางจากไป ส่วนข้าก็ตัดสินใจเด็ดขาดไม่คิดจะทำอัตวินิบาตกรรมอีกต่อไป เพราะฉะนั้นพวกเจ้าก็คงจะเห็นแล้วว่า ถ้ายังไม่สิ้นกรรม การที่คิดจะยุติผลของกรรมโดยฆ่าตัวตาย ก็ไม่มีทางสำเร็จ บัดนี้ข้าตัดสินใจแล้วว่า ข้าจะจาริกแสวงบุญไป

นมัสการแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย แล้วจากนั้นข้าก็จะบำเพ็ญ
ตบะอย่างยิ่งยวด เพื่อข้าจะได้บรรลุมรรคผลอันสูงสุด ไม่กลับมา
สู่ชีวิตอันทรมาณเช่นนี้อีกต่อไป”

เมื่อพี่ชายใหญ่กล่าวเช่นนี้ น้องชายคนรองก็กล่าวขึ้น
ว่า “ท่านพี่ที่เคารพ ท่านก็เป็นคนฉลาดหลักแหลม ไฉนจึงเป็น
ทุกข์เป็นร้อนนักหนา เพียงสาเหตุเดียวคือความจนเท่านั้น
พี่ไม่รู้หรือว่า ความมั่งมีนั้นก็เฉกเช่นเมฆที่ลอยผ่านไปในฤดู
สารท (ฤดูใบไม้ร่วง) ใครบ้างเล่าที่จะรักษาทรัพย์ไว้ได้ตลอด
กาล หรือสามารถทำให้หญิงเจ้าเล่ห์หยุดมายาสาไถยได้ ดังนั้น
คนฉลาดพึงพิจารณาความมั่นคงจริงใจในทุก ๆ สิ่ง และเราควร
แสวงหาสิ่งนี้เท่านั้น” พี่ชายใหญ่เมื่อได้ฟังถ้อยคำของน้องก็นิ่ง
อยู่ ในที่สุดทั้งสองก็แยกทางไปแสวงหาคำตอบ และนัดพบกัน
ในภายหน้าที่จุด ๆ หนึ่ง เมื่อแยกทางกันไปในนั้นคนหนึ่งไปทิศ
ตะวันออก ตะวัน ตก เหนือและใต้

เวลาผ่านไป ในที่สุดชายทั้งสองก็กลับมาเจอหน้ากันอีกครั้งที่สถานที่นัดพบซึ่งตกลงกันได้ และถามซึ่งกันและกันว่าใครไปเรียนรู้อะไรมาบ้าง ชายคนหนึ่งตอบว่า “ข้าได้เรียนรู้มาวิทยาศาตร์อันเร้นลับ คือถ้าข้าได้พบกระดูกแม่น้ำน้อยขึ้นของสัตว์ใดก็ตาม ข้าก็จะสามารถทำให้เกิดเป็นเนื้อของสัตว์ชนิดนั้นขึ้นมาได้ทันที” ชายอีกคนหนึ่งเมื่อได้ฟังถ้อยคำของชายคนแรกก็กล่าวว่า “เมื่อใดที่ข้าเห็นเนื้อสัตว์เกิดขึ้นมาติดกระดูก ข้าก็จะสามารถทำให้เกิดหนังและขนของสัตว์นั้นได้ทันทีเหมือนกัน” ชายคนที่สามได้ยินก็กล่าวว่า “ถ้าข้าได้เห็นหนังและขนของสัตว์นั้น ข้าก็จะสร้างแขนขาของมันขึ้นมาได้ชั่วพริบตาเดียว” ชายคนที่สี่เมื่อได้ฟังคำพูดของสามคนโอ้อวดวิชาดังนั้นก็พูดว่า “เมื่อกระดูก เนื้อ หนัง ขน และแขนขาของสัตว์ที่ตายแล้วตัวนั้นบังเกิดขึ้นครบถ้วน ข้าก็สามารถทำให้สัตว์นั้นมีชีวิตขึ้นมาได้”

เมื่อต่างก็กล่าวโอ้อวดความสามารถของตนดังนั้นแล้ว ทั้งสี่คนก็แยกย้ายกันเข้าป่า เพื่อเสาะหากระดูกสัตว์มา

ทดลองดังที่พูดกันไว้ ปรากฏว่าคนเหล่านั้นได้พบกระดูก
ชิ้นส่วนของสิงโตเข้าชิ้นหนึ่ง ก็หยิบเอาไปโดยหารู้ไม่ว่าเป็น
กระดูกของสัตว์ชนิดใด เมื่อเอาไปแล้วชายคนแรกก็เสกมนตร์
ทำให้เกิดเนื้อขึ้นมาหุ้มกระดูกอย่างถูกต้อง ชายคนที่สองก็ร้าย
มนตร์ประจุหนังและขนลงไปตามตำแหน่งของมัน ชายคนที่
สามทำให้เกิดอวัยวะแขนขาขึ้น และคนที่สี่ก็ร้ายมนตร์ทำให้มัน
มีชีวิตขึ้น สิงโตก็ลุกขึ้นผงาดและคำรามด้วยเสียงอันดัง แสดง
พลังของไกรสรสีหราชผู้เป็นราชาแห่งสัตว์ทั้งหลาย ปากของมัน
อ้ากว้างให้เห็นฟันและเขี้ยวอันแหลมคม และเหยียดเท้าออก
แสดงให้เห็นกรงเล็บอันแหลมคมในอุ้งเท้าทั้งสี่ ในชั่วพริบตา
นั้นเองมันก็กระโจนเข้าใส่สี่ชายพี่น้องและฆ่าตายหมดทุกคน
แล้วก็เดินเลี้ยลั่นหายเข้าป่าไป นี่แหละจะเห็นได้ว่า ถึง
พราหมณ์ทั้งสี่จะมีวิทยาการอันเลิศถึงกับชุบชีวิตสัตว์ขึ้นจาก
กองกระดูกได้ แต่ความโง่เง่าในสันดานทำให้เขาไปชุบชีวิตสิงโต
แลเจ้าป่านั้นก็ไม่รู้จักว่าความกตัญญูคืออะไร มันจึงขย้ำเขาเสีย

อย่างดูร้าย เหมือนมัจจุราชมาร่าชีวิตอย่างไรความเมตตา
ฉะนั้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโชคชะตานันกำหนดชีวิตและความ
เป็นไปให้แก่มนุษย์ บางครั้งแม้มนุษย์จะประสบผลสำเร็จใน
กิจการที่ต้องลงทุนด้วยความพากเพียรบากบั่นแทบล้มประดา
ตาย แต่ชะตากรรมกลับอนุยผลให้แก่เขาด้วยความเจ็บปวด
แม้กระทั่งนำความตายมาให้ในที่สุด

เมื่อเวตาลซึ่งนั่งสบายอยู่บนพระอังสาของพระเจ้าตรี
วิกรมเสนเล่าเรื่องจบลงระหว่างเดินมาตามทางในราตรีนั้น ก็
พูดขึ้นว่า “ราชะ ในบรรดาชายสี่คนที่เล่ามานั้น ใครเป็นผู้ผิดที่
สร้างสิ่งใดตัวนั้นขึ้นมา ทำให้ผู้อื่นรวมทั้งตัวเองต้องถูกฆ่าตาย
หมด โปรดบอกข้ามาเร็ว ๆ และอย่าลืมกติกาว่าถ้ารู้แล้วไม่
ตอบอะไรจะเกิดขึ้น” เมื่อพระราชาได้ฟังเวตาลกล่าวดังนั้นทรง
รำพึงว่า “อ้ายผีตัวนี้ อยากจะให้ข้าพูดเพื่อทำลายความเงิบ
และถือโอกาสหนีไปตามเคย แต่ช่างเถอะข้ายินดีจะไปลากตัว

มันกลับมาเอง” หลังจากที่ยังทรงตัดสินพระทัยแล้ว ก็ตรัสแก่
เวตาลว่า “ชายคนหนึ่งในกลุ่มชายทั้งสี่นั้น ผู้ซึ่งร่ายมนตร์ให้สิงโต
มีชีวิตขึ้นมา นั่นแหละที่เป็นคนผิด เพราะคนอื่นอีกสามคนนั้น
เพียงแต่ร่ายมนตร์ขึ้นเพื่อให้เกิดเนื้อ หนัง ขน และแขนขา โดย
ไม่รู้ว่าตนกำลังสร้างสัตว์ชนิดใดขึ้นมา ดังนั้นพวกเขาจึงไม่ใช่ผู้
ผิด เพราะเขาเพียงแต่เฝ้าเฝ้าตามสันดานเท่านั้น แต่ชายคนนี้
(คือคนที่สี่) เขารู้และเห็นอจู่แล้วว่ามันเป็นสัตว์อะไร กลับไปให้
ชีวิตมัน โดยจะอวดวิชาของตนเท่านั้น เขาจึงผิดเต็มประตู
เพราะเป็นต้นเหตุแห่งความตายของทุกคน”

เวตาลเมื่อได้ฟังคำตอบจากพระราชาดังนั้น ก็หายวับ
ไปจากพระอังสาของพระองค์ด้วยมายาเวทที่ตนชำนาญ
และกลับไปอยู่บนต้นอโศก ทำให้พระเจ้าตรีวิกรมเสนต้องเสด็จ
กลับไปเอาตัวมันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๓

ครั้นแล้ว พระราชาตริวิกรมเสนก็เสด็จกลับไปทางเดิม ถึงต้นอโศกก็ดึงตัวเวตาลกลับลงมา แม้มันจะแปลงตัวร้อยอย่าง พันอย่างเพื่อตบตาพระองค์ แต่ในที่สุดก็ยอมแพ้ พระราชาจับมันพาดพระอังสาแล้วเสด็จไปตามทาง ทรงนั่งเงียบไม่ตรัสอะไรเลย ในที่สุดเวตาลก็เป็นฝ่ายพุดขึ้นเองว่า “โอ ราชะ ถ้าจะว่าไป ธุรกิจส่วนพระองค์ที่จะต้องทำก็ยังไม่ถึง แม้จะต้องทรงพากเพียรอีกมาก อย่างกระนั้นเลย ข้าจะเล่านิทานดี ๆ ให้ฟังสักเรื่องหนึ่งจะได้หายเหนื่อย”

ในแคว้นกลิงคะ มีเมืองหนึ่งชื่อโคสภาพดี สวยงามราวกับนครอมราวดีของท้าวศักระ อันเป็นที่อาศัยของผู้ชอบธรรมทั้งหลาย เมืองนี้มีกษัตริย์ชื่อประทุมน์ปกครองอยู่ พระองค์เป็นผู้กล้าหาญและเป็นชายชาติตรีเหมือนดังเทพประทุมน์ (ประทุมน์ - โอรสคนสำคัญของพระกฤษณะ (นารายณ์อวตารปางที่ ๘) กับนางรุกมิณี ถือกันว่ามิรูบโฉมงามยิ่งกว่าชาย

ทั้งหลายในโลก เพราะพระกามเทพกลับชาติมาเกิดเป็นมนุษย์
หลังจากที่ถูกพระศิวะเผาไหม้เป็นจุณจนไม่มีรูปร่างมาช้านาน
แต่ในที่สุดพระศิวะมีความสงสารนางรตี ชายาของกามเทพที่
พลัดพรากสามีและมีความเศร้าโศกน่าสงสาร พระมหาเทพจึง
อนุญาตให้กามเทพไปเกิดเป็นโอรสของพระกฤษณะ ส่วนนางร
ตีลงมาเกิดเป็นนางมายาวตี ได้เป็นชายาของพระประทุมมน์
ต่อมาพระประทุมมน์ได้ชายาใหม่ชื่อนางกุกุทมตี และโอรส
ด้วยกันชื่ออนิรุทธิ์) ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งพระนามของพระองค์
ถ้าจะค้นหาสิ่งซึ่งเรียก ว่าความชั่วแล้วไซ้ร้ก็เห็นจะเป็นไปได้
เพียงชื่อของยุคสมัย (กลียุค) เท่านั้นเอง

ส่วนหนึ่งของพระนครโคกาวตีนี้เป็นเขตที่
พระราชทานให้เป็นหมู่บ้านพราหมณ์โดยเฉพาะ เรียกว่า ยัชฌ
สถล ฉะนั้นที่ชุมนุมพราหมณ์แห่งนี้จึงคลาคล่ำไปด้วยผู้รู้
ทั้งหลาย ที่หมู่บ้านยัชฌสถลนี้เอง มีพราหมณ์มหาศาลผู้
ชำนาญพระเวททั้งสิ้น มีนามว่า ยัชฌโสสม เขาเป็นผู้ที่ทำพิธี
สังเวทย์เป็นประจำเพื่อสวัสดิมงคลของผู้มาเยือนและเพื่อ

สังเวทวยเทพทั้งปวง ยัชโญสุมผู้นี้มีชีวิตล่วงวัยหนุ่มมาช้านาน จนมีอายุมากจึงได้บุตรชายคนหนึ่งสนใจจากนางผู้เป็นภรรยาที่ดีพร้อม เขาจึงถือว่าบุตรของเขาอีกับนางได้รับพรจากพระผู้เป็นเจ้าโดยแท้ เด็กชายผู้นั้นจำเรียววัยขึ้นในบ้านของบิดา เป็นที่รักดังดวงใจของพ่อแม่ ท่านบิดาจึงตั้งชื่อให้ว่า เทวโสม จำเนียรกาลต่อมาเด็กหนุ่มอายุได้สิบหกปี มีความรู้ในพระเวทและศิลปศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้ได้รับความยกย่องจากคนทั้งหลายเป็นอันมาก แต่แล้วจู่ ๆ เด็กที่น่ารักคนนี้ก็สิ้นชีวิตโดยกะทันหันด้วยไข้ชนิดหนึ่ง ทำให้พ่อแม่เสียใจดังจะตายตามไปด้วย เผ้าแต่กอดร่างบุตรชายอันหาชีวิตไม่แล้ว ร่ำไห้เพียงใจจะขาดรอน ทั้งสองคนเก็บศพลูกชายไว้ช้านานโดยไม่ยอมให้ใครเอาไปเผา

ตั้งนั้นพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านนั้นก็มาประชุมกัน และกล่าวให้สติแก่พราหมณ์สามิภรรยาคนนั้นว่า “แน่ะพราหมณ์ ท่านควรมีสติพิจารณาว่า ไม่มีปาฏิหาริย์ใด ๆ หรอกที่จะช่วยให้เขามีชีวิตกลับคืนมาอีก ปาฏิหาริย์เช่นเดียวกับฟองบนผิวน้ำ แลดูเหมือนจะมีแก่นสาร แต่มันก็

แต่ก่าย แล้วก็ไม่มีเหลืออะไรเลยนอกจากอากาศธาตุ จงดุเยียง
กษัตริย์มหาศาลผู้ทรงเดชานุภาพ มีกองทหารเต็มโลก ใคร ๆ ก็
สยบด้วยความกลัวเกรง กษัตริย์โง่เขลาเหล่านั้นเสวยความสุข
อยู่ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ในโลก แล้วยังหลงว่าตนเองจะได้
กลายเป็นอมตะอีกเล่า สุขสำราญอยู่ในวังอันวิจิตร นั่งนอนบน
เตียงประดับไปด้วยแก้วมณี มีแต่เสียงดนตรีประโคมกล่อม
อย่างไพเราะเสนาะหู แต่พอตายลง มีอะไร เขาก็เอาร่างของ
จอมราชันนั้นอาบน้ำ เอาประทีปของหอมเช่นผงจันทร์ชะโลม
ลูบไล้ นอนสงบนิ่งอยู่บนบรรจรรย์ มีนางร้องให้ขับเสียงแสดง
โศกาดูรเพียงจิตใจจะแตกสลาย แล้วหลังจากนั้นก็ถูกเขายกรัง
ไปตั้งบนจิตกาธาน จุดไฟเผาอดไหม้ไปเหลือแต่กระดูกและ
อังคาร คนทั้งหลายก็มีสภาพอย่างเดียวกันนี้แหละ ไม่มี
ปาฏิหาริย์ใด ๆ จะช่วยใครให้ฟื้นคืนชีพได้หรอก ไม่มีใครหนี
ความตายได้ แล้วตัวท่านจะเอาแต่กอดศพคร่ำครวญอยู่ไย” คน
อื่น ๆ อีกหลายคนก็กล่าวเตือนสติสองผู้เมียด้วยคำพูดคล้าย
ๆ กันนี้

บรรดาญาติพี่น้องเห็นว่าสองผู้เมียค่อยได้สติแล้วก็
ค่อยตั้งร่างพราหมณ์ทั้งสองออกจากการกอดรัดลูกชาย จัดการ
แต่งศพให้เรียบร้อย นำขึ้นแคร่ตรงไปยังสุสาน ตั้งศพบน
จิตกาธานเพื่อจุดไฟเผา ในเวลาดังกล่าวนั้นเอง ปรากฏว่ามี
นักบวชประเภทปาศุบตผู้หนึ่ง ตั้งอาศรมอยู่ในบริเวณสุสานนั้น
นักพรตผู้นี้เป็นผู้ชำนาญในมายาศาสตร์คนหนึ่ง มีชื่อว่า วาม
ศิวะ ร่างกายเหี่ยวแห้งด้วยเส้นเอ็นปูดระเกะระกะ อันเกิดจาก
ชราภาพและบำเพ็ญตบะทรมาณร่างกายมาช้านาน ร่างกายถูก
ชะโลมด้วยขี้เถ้าจากที่เผาศพจนดูขาวโพลนไปหมด มีมวยผม
ขมวดมุ่นบนศีรษะ ภาพลักษณ์ทั้งหมดดังกล่าวนี้ทำให้วามศิวะ
ดูเหมือนพระศิวะจริง ๆ ฤษีนั่งเล่นอยู่ในอาศรม พอได้ยินเสียง
ผู้คนร้องไห้คร่ำครวญอยู่ไกล ๆ ในป่าช้า จึงกล่าวแก่ศิษย์ที่
อาศัยอยู่ด้วยกันว่า “เฮ้ย ลูกขึ้น ลองออกไปดูซิว่าเสียงนั้นมา
จากไหน รีบไปเร็ว ๆ แล้วกลับมารายงานข้า การณ์ปรากฏว่า
ศิษย์ที่อาจารย์เรียกไปใช้นั้นเป็นคนที่ถ่อมมันในปฏิญญาว่าจะ
เสพออาหารก็แต่เฉพาะบิณฑบาต มาได้เท่านั้น ตัวศิษย์คนนี้เป็น

คนโง่และเป็นคนชั่ว เย่อหยิ่งหลงตัวเองจองหองว่าตนมีมานูรู
เวทมนตร์มายาศาสตร์และอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน ขณะที่
อาจารย์เรียกตัวมาใช้ เขากำลังอารมณ์ไม่ดี หงุดหงิดพาลรีพาล
ขวางเพราะอาจารย์ชอบหาเรื่องด่าเขาบ่อย ๆ ดังนั้นเมื่อ
อาจารย์ใช้เขาครวนี้อีก เขาจึงตอบไปว่า “ข้าไม่ไป ท่านไปเอง
สิ เพราะเวลาบิณฑบาตของข้าเหลือน้อยเต็มที ข้าจะต้องรีบ
ไป” เมื่ออาจารย์ได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวว่า “เจ้านี้มันน่าด่าเสียจริง
ๆ โง่เง่าและเห็นแก่กินเป็นเรื่องใหญ่ เวลานี้ก็เพิ่งผ่านไปครึ่ง
ยามเท่านั้น จะว่าถึงเวลาบิณฑบาตแล้วอย่างไร” เมื่อศิษย์ชั่วได้
ยินดังนั้นก็โกรธมากกล่าวว่า “คนอย่างเจ้ามันก็น่าด่าเหมือนกัน
อ้ายแก่สกปรก ข้าไม่ใช่ลูกศิษย์ของเจ้าอีกแล้ว และเจ้าก็ไม่ใช่
ครูของข้าอีกต่อไป ข้าจะไปอยู่ที่อื่น เจ้าจงถือบาตรของเจ้าไป
ภิกขาจารเองเถอะ” เมื่อกล่าวดังนี้แล้วก็ลุกไปหยิบไม้เท้าและ
บาตรมาวางตรงหน้าอาจารย์แล้วก็เดินจากไป

ฝ่ายฤๅษีเมื่อลูกศิษย์หนีไปแล้ว ก็เดินไปหัวเราะไป และ
เดินทางมาถึงสถานที่เผาศพบริเวณสุสาน ก็เห็นศพพราหมณ์

หนุ่มนอนอยู่บนกองฟืนเตรียมจะจุดไฟเผา ฤๅษีเฒ่าผู้มีมนตร์วิเศษก็เกิดความคิดว่าตนจะเข้าสิงร่างเด็กหนุ่มเพื่อละร่างชรา น่าเกลียดของตนกลับไปเป็นหนุ่มอีกครั้งหนึ่ง คิดฉะนี้แล้วก็หลบออกไปด้านหนึ่งแล้วเปล่งเสียงร้องให้ดัง ๆ หลังจากนั้นก็กระโดดโลดเต้นอย่างมีความสุข ต่อจากนั้นฤๅษีเฒ่าผู้ต้องการจะเป็นหนุ่มอีก ก็ละร่างของตนและร้ายมนตร์วิเศษเข้าสิงร่างเด็กหนุ่มในบัดดล ทันใดนั้นร่างของเด็กหนุ่มซึ่งนอนอยู่บนกองฟืนในจิตกาธาน ก็ขยับร่างและลุกขึ้นนั่งพร้อมกับอ้าปากหาวนอน เมื่อบรรดาญาติและคนทั้งหลายที่รายล้อมอยู่ ณ ที่นั้นแลเห็นก็พากันส่งเสียงตะโกนก็ก้องว่า “ไชโย เขาฟื้นแล้ว เขาฟื้นแล้ว”

ฝ่ายนักบวชเจ้าเล่ห์ ผู้เป็นหมอผีอาคมฉมัง ได้เข้าสิงพราหมณ์หนุ่มเรียบร้อยแล้ว ไม่ต้องการที่จะละศีลของตน (เพราะตนเป็นนักพรตอยู่) จึงประกาศแก่คนทั้งหลายว่า “เมื่อข้าเพิ่งตายลง ข้าละโลกนี้ไปสู่ปรโลก องค์พระศิวะได้มาช่วยให้ข้ากลับคืนชีวิตอีกครั้ง และพระองค์ตรัสแก่ข้าว่า พระองค์มีพระประสงค์ให้ข้าถือศีลบำเพ็ญพรตอย่างพวกนักบวชปาศุบต

บัดนี้ข้าจะต้องไปอยู่ที่อันวิเวก เพื่อบำเพ็ญพรตดังกล่าว หาไม่
แล้วชีวิตข้าจะอยู่สืบไปมิได้ ดังนั้นข้าจะต้องจากพวกเจ้าไป
แล้ว” กล่าวแก่บรรดาผู้มาชุมนุม ณ ที่นั้นแล้ว นักพรตผู้
ตัดสินใจเด็ดขาด ก็ละคนทั้งหลายให้กลับไปบ้านของตน ตัวเอง
บังเกิดความยินดีและความเศร้า แต่ในที่สุดก็หักใจได้ ละทิ้งร่าง
เดิมเสีย กลายเป็นร่างชายหนุ่ม เดินทางออกจากที่นั้น
ท่องเที่ยวไปในโลกกว้าง

เวตาล เมื่อเล่านิทานจบลง ก็กล่าวแก่พระเจ้าตรีวิกรม
เสนาว่า “โอ ราชะ ช่วยอธิบายให้ข้าทราบหน่อยเถอะว่า เหตุใด
นักมายาเวทผู้ยิ่งใหญ่คนนั้น เมื่อสิ่งร่างของคนอื่นจึงร้องไห้ใน
ครั้งแรก และกระโดดโลดเต้นในครั้งหลัง ข้าอยากฟังเหตุผล
อย่างมากเลย”

เมื่อพระราชผู้ทรงรอบรู้กษัตริย์นักปราชญ์ทั้งหลาย ได้
สดับปัญหาของเวตาลที่ทูลถามเช่นนั้น จะไม่พูดก็กลัวคำสาป
จึงกล่าวทำลายความเงิบขึ้นด้วยคำตอบดังนี้ “เมื่อพิจารณา

ความรู้สึกของนักพรตผู้นี้แล้วจะเห็นได้ว่า ที่นักพรตร้องไห้ก็ เพราะเขากำลังจะละทิ้งร่างเดิมเพื่อเข้าร่างใหม่ ก็ร่างเดิมนั้น เป็นของเขามาแต่กำเนิด และเขาอยู่กับสังขารนั้นมาช้านาน หลายสิบปีจนแก่เฒ่า ก็ร่างนี้แหละที่พ่อแม่อุ้มชูเลี้ยงดูเขามา ตั้งแต่ยังแบเบาะ เมื่อจะจากสังขารนี้ไปจะไม่ให้อาลัยอาวรณ์ กระทบใจ ก็ความรักตัวเองนั้นเป็นอุปนิสัยสันดานของทุก ๆ คน มิใช่หรือ เพราะฉะนั้นเมื่อเขาจะต้องสูญเสียของที่รักไป เขาจึง เศร้าใจและร้องไห้ แต่การที่เขาเต้นรำทำเพลงเช่นนั้น ก็ เพราะว่า เขามีความสุขที่จะได้เข้าไปสู่ร่างกายใหม่ และจากการที่เขาจะกลายเป็นหนุ่มนั้น จะทำให้เขามีเวลาในการใช้ชีวิต ได้อีกยาวนานหลายสิบปี เป็นกำไรชีวิตที่หาได้ยากอย่างหนึ่ง และจะทำให้เขามีเวลาอีกมากมายที่จะฝึกมายาเวทได้อย่าง สบาย ๆ และจะก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปเป็นไหน ๆ และถ้าจะว่าไป ใครเล่าที่ไม่ยินดีต่อความเป็นหนุ่ม?”

เมื่อเวตาลซึ่งสิงอยู่ในศพได้ฟังคำตอบของพระราชา ก็ ยิ้มอย่างสนใจ กระโดดจากพระพาหาของพระราชา หายวับไป

ในความมืด กลับคืนไปยังต้นอโศกตามเดิม พระเจ้าตรีวิกรม
เสนผู้มีน้ำพระทัยอันเด็ดเดี่ยวและหนักแน่น เหมือนภูผาที่ไม่
แคลนคลอนแม้ถึงคราวจะสิ้นก็ปักหลักก็ตาม ทรงหันหลังกลับ
และวิ่งกวาดฝูเจ้าเล่ห์ไปอย่างรวดเร็วเพื่อเอาตัวมันกลับมาอีกครั้ง
หนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๔

พระเจ้าตริวิกรมเสนผู้วิระ หามีความย่อย่อต่อการเดินทางในคำคืนที่นำสะพริงกลัวไม่ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าที่พำนักของเวตาลนั้นอยู่ในสุสานของรากษสในความมืด ซึ่งมีแสงวอมแวมด้วยเปลวไฟจากเชิงตะกอนที่เผาศพ พระองค์เสด็จฝ่าเข้าไปจนถึงต้นอโศก ลากเวตาลเอาตัวมาพาดบ่าและเสด็จกลับทางเดิม

ระหว่างทางที่เดิน เวตาลซึ่งนั่งบนพาหาของพระราชาก็ทำลายความเงียบ กล่าวขึ้นว่า “โอ ราชะ ข้าเหนื่อยเต็มทีแล้วที่ต้องกลับไปกลับมาหลายสิบเที่ยวตามพระองค์ จนข้าเบื่อเต็มที เอาเถอะ ข้าจะเล่านิทานถวายอีกสักเรื่องหนึ่งพร้อมกับมีปัญหายาก ๆ มาถาม จงฟังเถิด”

ในเขตที่ราบสูงเดกข่าน มีพระราชานองค์หนึ่งชื่อธรรมะครองแคว้นเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เป็นผู้ทรงคุณธรรมเป็นเลิศ แต่

พระองค์มีพระญาติหลายพระองค์ซึ่งไม่น่าไว้ใจ มเหสีของ
พระราชามีนามว่าจันทรวดี ซึ่งเสด็จมาจากถิ่นเดิมของพระนาง
คือ แคว้นมัลลวะ พระนางเป็นผู้มีตระกูลสูง และมีคุณธรรมสูง
เช่นเดียวกัน พระราชากับพระราชินีมีพระธิดาด้วยกันองค์หนึ่ง
นามว่าเจ้าหญิงลาวัณยวดี เมื่อพระธิดามีอายุสมควรแก่การ
อภิเษกสมรส แต่ยังไม่ทันทำพิธีนั้น พระญาติวงศ์ก็ก่อการกบฏ
ยึดราชอาณาจักรของพระราชบิดาไปแบ่งปันกัน พระราชาพร้อม
ด้วยมเหสีและราชธิดา เสด็จหนีออกจากเมือง พร้อมกับเอา
แก้วแหวนเงินทองของมีค่าติดพระองค์ไปด้วย พระราชาทรงตั้ง
พระทัยจะเสด็จไปสู่แคว้นมัลลวะ อันเป็นที่อยู่ของพระบิดาของ
พระมเหสี พระราชาพร้อมด้วยครอบครัวเดินทางไปตามลัดคั่นก็
บรรลู่ถึงป่าเชิงเขาวิณธัย พอดีเป็นเวลารุ่งสาง พระสุรยาทิตย์ก็
ขึ้นสู่ขอบฟ้าทางทิศตะวันออก ฉายรัศมีเป็นแสง ประหนึ่งหัตถ์
ทิพย์กำลังห้ามไว้ แต่พระราชาและครอบครัวเสด็จถึงป่าใหญ่
แล้วมิได้แลเห็นภยันตรายใด ๆ ก็พากันเดินผ่าป่านั้นไป หนทาง
อันรกร้างทำให้ทั้งสามองค์เจ็บเท้าระบมไปหมด เพราะถูกหญ้า

กฤษณะอันแหลมคมบาดเอา หลังจากนั้นมินานทั้งสามพระองค์ก็มาถึงหมู่บ้านของพวกภิลละ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ เต็มไปด้วยผู้คนซึ่งเป็นพวกโจรลักเล็กขโมยน้อยในบ้านใกล้เรือนเคียง มันเอาทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นประหนึ่งด่านแรกของมฤตยูนคร

ฝ่ายพวกเหล่าร้ายแลเห็นพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาแต่ไกล ทรงพิสดารภรณ์และประดับพระองค์ด้วยมณีรัตนะหลากสีงดงาม พวกศวระซึ่งถืออาวุธนานาชนิดก็รุกกันจะเข้ามาปล้นเมื่อพระเจ้าธรรมะทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ตรัสแก่พระราชธิดาและพระมเหสีว่า “พวกเจ้าป่าเถื่อนพวกนี้จะต้องจับพวกเจ้าก่อนแน่ ๆ เจ้ารีบหนีไปก่อนเถอะ” เมื่อพระเจ้าแผ่นดินตรัสดังนี้ พระมเหสีจันทรวดี และพระราชธิดาลาวณยวดีตกพระทัยมาก รีบพากันหลบเข้าป่าไปทันที เหลือแต่พระราชผู้กล้าหาญแต่พระองค์เดียวที่กวดแกวงอาวุธเข้าฟันแทงศัตรูอย่างไม่คิดแก่ชีวิต และฆ่าพวกศวระตายลงหลายคน พวกโจรก็ดาหน้าเข้ามาอีกและยิงธนูเข้ามดั่งท่าฝน หัวหน้าพวกศวระเห็นพระราชธิดาต่อสู้อย่างสุดฤทธิ์ดังนั้นก็ตะโกนเร่งพรรคพวกในหมู่บ้านให้มา

ช่วยสมทบอีก พวกโจรช่วยกันกลุ่มรุมเข้ารายล้อม พันโล่ของ
พระราชาทักกระจายเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย และประหาร
พระราชานาย พวกโจรกรูกรียวกันเข้าแย่งชิงเครื่องเพชรนิล
จินดาเอาไปหมด แล้วพากันกลับคืนสู่หมู่บ้าน ขณะนั้นพระนาง
จันทรวดีซ่อนตัวอยู่ในป่า พร้อมทั้งธิดาแลเห็นเหตุการณ์โดย
ตลอดว่าพวกโจรช่วยกันรุมฆ่าพระสวามีเสียแล้ว ก็ตกพระทัย
แทบสิ้นสติ รีบคว้าแขนพระธิดาวิ่งเตลิดเข้าไปในป่าลึกซึ่งอยู่
ห่างไกลจากที่เดิมเป็นอันมาก มีความเหน็ดเหนื่อยสิ้นแรง จึง
หลบเข้าแอบต้นไม้ใหญ่อันมีกิ่งก้านสาขาแผ่ครีمر่มเย็น และ
หญิงทั้งสองคนก็กอดคอกันนั่งร้องไห้ สถานที่คนทั้งสองมานั่ง
พักอยู่นี้คือโคนต้นอโศกกรมบิงบัวอันกว้างใหญ่

ปรากฏว่ามีชายคนหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณ
ใกล้เคียงกันนั้น ซึ่งมี้าออกมาโดยมีบุตรชายนั่งบนหลังม้าตัว
เดียวกัน เพื่อไปล่าสัตว์เอามาทำอาหารเช่นที่เคยปฏิบัติเป็น
ประจำ พรานผู้นี้มีชื่อว่าจันทสิงห์ เมื่อเขาแลเห็นรอยเท้าของ
หญิงทั้งสองในบริเวณนั้น จึงกล่าวแก่สิงห์พรานผู้เป็นลูกว่า

“เราจะติดตามรอยเท้าอันสวยงามเหล่านี้ไป และถ้าเราได้พบหญิงทั้งสองผู้เป็นเจ้าของรอยเท้าจริง ๆ พ่อจะให้เจ้าเลือกนางในสองคนนั้นตามใจเจ้า” เมื่อจันทสิงห์กล่าวดังนี้ สิงหปรากรมผู้เป็นลูกก็ตอบว่า “ข้าจะเลือกผู้หญิงเจ้าของรอยเท้าเล็กมาเป็นเมีย เพราะข้ารู้ว่าในจำนวนรอยเท้าทั้งใหญ่และเล็กที่เราเห็นนี้ รอยเท้าเล็กต้องเป็นเด็กสาวแน่ ๆ ข้าจะเอาคนนี้ ส่วนอีกแบบหนึ่งเป็นรอยเท้าใหญ่ คงจะมีอายุมากกว่า ข้าคิดว่าเหมาะสมแก่พ่อแล้ว” เมื่อจันทสิงห์ได้ยินลูกชายกล่าวดังนั้นก็ตะคอกว่า “เจ้าพูดว่าอะไรนะ แม่ของเจ้าเพิ่งตายไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ และข้าต้องเสียนางไปด้วยความรักและเสียดาย ข้าจะมีกะใจต่อหญิงอื่นได้หรือ” ฝ่ายบุตรชายได้ฟังก็ห้ามว่า “พ่อจ๊ะ อย่าพูดอย่างนี้สิ บ้านเรोजจะขาดแม่เหี้ยแม่เรือนเป็นผู้ดูแลไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นพ่อไม่เคยฟังบทกวีของท่านมุลเทพหรืออย่างไร เขาเขียนไว้ว่า ใครก็ตามถ้าไม่เป็นอัยโง่ ก็คงไม่เข้าไปสู่เรือนอันว่างเปล่าที่เขารู้ว่าไม่มีนางอันเป็นที่รัก ฝ่าฝืนการกลับบ้านของเขาอยู่ เพราะบ้านอย่างนั้นถึงจะเรียกกันว่าบ้าน แต่ความ

จริงมันก็คือกรงขังที่ไม่มีโซ่ตรวนนั่นเอง ดังนั้น พ่อจำ พ่อจะต้องเสียใจเพราะความตายของข้าจะไปคอยอยู่ที่ประตูบ้านนั้นเทียว ถ้าหากพ่อไม่ยอมแต่งงานกับหญิงคนที่เป็นสหายกับแม่ยอดรักของข้า”

เมื่อจันทสิงห์ได้ฟังคำของลูกชายก็ตกลงใจยินยอม และพาลูกชายติดตามรอยเท้าของหญิงทั้งสองต่อไป ในที่สุดก็มาถึงริมบึงบัว ทั้งสองแลเห็นราชินีจันทรวดีผิวดำ มีเครื่องประดับกายคือสร้อยมุกดาเส้นยาวที่พระศอ นั่งอยู่ในร่มเงาของต้นไม้ต้นหนึ่ง นางดูราวกับราตรีตอนเที่ยงคืนที่ทอดอยู่บนฟากฟ้าในเวลากลางวันแจ่ม ๆ และธิดาของนางคือลาวัญยวดีนั้นเล่าก็เหมือนกับแสงจันทร์อันส่องไสบริสุทธิ ที่ฉายอาบเรือนร่างของนาง นายพรานกับลูกชายประจักษ์ภาพอันโสภาค ดังนั้น ก็เดินตรงเข้าไปหา ส่วนพระเทวีแลเห็นดังนั้นก็ลุกขึ้นยืนร่างกายสั่นเทิ้มด้วยความหวาดกลัว และคิดว่าเขาเป็นโจร แต่นางผู้เป็นธิดาของพระเทวีหาได้คิดเช่นนั้นไม่ นางกล่าวแก่มารดาว่า “แม่จำ อย่ากลัวไปเลย ชายนี้มีใจโหดทรอก บุกรุษทั้ง

สองนี้ล้วนแต่หน้าตาดี แต่งตัวดี ท่าทางจะเป็นผู้ดีบางคนที่มา
ล่าสัตว์เป็นงานอดิเรกมากกว่า” อย่างไรก็ตาม พระเทวีก็ยังไม่ปลง
ใจเชื่อ และแสดงอาการละล้าละลังอยู่ จันทสิงห์แลเห็นก็ลง
จากหลังม้าและกล่าวแก่หญิงทั้งสองว่า “อย่าตกใจไปเลยแม่
คุณ เรามาที่นี่ก็เพราะความรักชักนำมาหรอก เพราะฉะนั้นจง
วางใจเถิด เรื่องราวความเป็นมาของเจ้าเป็นอย่าง อ่ากลัวเรา
เลย พุดมาให้หมด เรารู้เสื่กเหมือนเจ้าทั้งสองเหมือนดังเทวีรตี
กับปรีติ (นางรตี กับปรีติ นางรตีเป็นชายาของกามเทพ ส่วนปรีติ
มีความหายเหมือนรตี คือแปลว่า ความรื่นรมย์ ความยินดี
เข้าใจว่าทั้งสองชื่อนี้น่าจะเป็นคน ๆ เดียวกัน) หนีมาสู่ป่านี้
เพราะความเศร้าโศกที่พระกามเทพถูกเผาผลาญด้วยไฟกรด
จากพระเนตรของพระศิวหรือ และเจ้าทั้งสองเข้ามาสู่ป่าลึกที่ไร้
ผู้คนอย่างที่นี้ได้อย่างไร ทั้งนี้เพราะรูปลักษณะของเจ้าน่าจะอยู่
แต่ในรัตนนิเวศน์เท่านั้น หัวใจของเราต้องทนทุกข์ทรมานด้วย
ความคิดอันเจ็บปวดที่ว่า ฝ่าเท้าอันแบบบางอ่อนละมุนของเจ้า
ควรจะอยู่บนพรมอันอ่อนนุ่ม กลับมาต้องบุกดงพงหนางอันทำ

ให้เจ็บปวดมิใช่น้อย ยังฝุ่นละอองที่ฟุ้งขึ้นมาจากการก้าวย่าง
นั้นเล่า ก็มาเกาะติดตามหน้าตาและผิวพรรณ ทำให้หม่นหมอง
เสียเปล่า ๆ ทั้งแสงอาทิตย์อันแผดจ้าก็ทำให้ร่างอันงาม สลวย
แบบบางปานกลีบดอกไม้ของเจ้า ต้องระทระทวย อ่อนแรงลง
เพียงแต่คิดแค่นี้หัวใจซำกั้พลอยเจ็บปวดไปหมด พุดมาเถิด เจ้า
เข้ามาอยู่ในป่านี้ อันมีแต่สัตว์ร้ายได้อย่างไร”

เมื่อได้ฟังจันทรสิงห์ถามดังนี้ พระเทวีก็ถอนพระทัย มี
ความละอายและความโศกเศร้ายิ่งนัก ค่อยรวบรวมความกล้า
และเล่าเรื่องให้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ ฝ่ายจันทรสิงห์แลเห็นพระ
นางไร่ที่ฟัง และไร่ผู้ปกป้องคุ้มครองเป็นที่น่าสงสาร จึง
พลอบโยนเอาใจทั้งพระราชินีและธิดาให้คลายทุกข์ และขอร้อง
ให้ผู้เคราะห์ร้ายทั้งสองมาอยู่กับครอบครัวของตน ครั้นแล้ว
จันทรสิงห์กับบุตรชายก็พาสอง แม่ลูกขี่ม้าเดินทางไปยังเมือง
วิตตปุรี อันเป็นที่อยู่ของตน พระเทวีนั้นเป็นผู้ที่ไร่ที่ฟัง เมื่อ
ได้รับความอนุเคราะห์ให้พ้นจากความลำบาก ก็ดีพระทัยราว
กับตายแล้วได้เกิดใหม่ ก็หญิงที่ไร่ที่ฟังและถูกทิ้งให้อ้างว้าง

เดียวดายเช่นนางและธิดาจะทำอะไรยิ่งไปกว่านี้ได้เล่า สิ่งพรากกรรมบุตรชายของจันทสิงห์ ก็ตั้งนางจันทรวดีเทวีเป็นภรรยาของตนเพราะนางมีเท้าเล็ก ส่วนจันทสิงห์ก็แต่งงานกับนางลาวัณยวดี ผู้เป็นธิดาของพระเทวี เพราะนางมีเท้าใหญ่ ตามสัญญาที่ตกลงกันไว้แต่แรกว่า ผู้เป็นพ่อจะแต่งงานกับหญิงเจ้าของรอยเท้าใหญ่ ส่วนผู้เป็นลูกจะแต่งงานกับนางผู้เป็นเจ้าของรอยเท้าเล็กคือพระราชินี ตกลงชายทั้งสองคาดการณ์ผิด เพราะรอยเท้าเล็กกลับเป็นแม่ ส่วนรอยเท้าใหญ่กลับเป็นลูก เรื่องนี้ได้เปลี่ยนฐานะของหญิงทั้งสองไปโดยปริยาย กล่าวคือลูกสาวกลับกลายเป็นแม่ยายของแม่ ส่วนหญิงมารดา คือพระเทวกลับกลายเป็นสะใภ้ของลูกสาวตัวเอง ในกาลต่อมาหญิงทั้งสองนั้นมีลูกกับผัวหลายคน เป็นชายบ้างเป็นหญิงบ้างแล้วในเวลาล่วงไป ลูกของคนเหล่านั้นก็แต่งงานไป มีลูกเต้าของตนเองอีกเป็นอันมาก

เมื่อเวตาลเล่านิทานตอตนจบลง ก็สะกิดพระราชาดริ
วิกรมเสน แล้วตั้งคำถามว่า “เอาละ ราชะ พระองค์อย่าเพิ่งง

เสียก่อน ข้าอยากรู้ว่าบรรดาลูก ๆ ที่เกิดจากหญิงทั้งสองลงมา
จนแยกเป็นสองสายนั้น นับเนื่องเป็นอะไรกัน จะเรียกขานกัน
ว่าอะไร โปรดบอกมาสิว่าปัญหานี้มีคำตอบอย่างไร แต่โปรด
อย่าทรงลืมนะ ถ้าพระองค์รู้แล้วแต่ไม่ตอบ คำสาปที่จะตกลง
บนพระองค์นั้นคืออะไร”

เมื่อพระราชินีได้ฟังคำถามของเวตาลเช่นนั้น ทรง
ไตร่ตรองแล้วไตร่ตรองเล่า รู้สึกวนเวียนพระเศียร นึกไม่ออกว่า
จะตอบอย่างไรดี จึงเสด็จต่อไปในความเงิบ ไม่ตรัสอะไร ใน
ที่สุดเวตาลผู้สิงอยู่ในศพที่พระองค์ทรงแบกไว้บนอังกาส์
หัวเราะหึหึ และรำพึงว่า “ฮา ฮา พระราชินีไม่รู้คำตอบจริง ๆ
จึงเสด็จไปตามทางเงิบ ๆ ด้วยพระบาทที่ซาไปหมดเช่นนี้ น่า
สงสารนัก บัดนี้ข้าจะหลอกลวงพระองค์ผู้เปรียบดังขุมทรัพย์
อันประเสริฐ และเป็นผู้วิระเหินปานนี้ได้อย่างไร ข้าจะไม่ถาม
พระองค์อีกแล้ว แต่ถึงข้าจะหยุดแล้วก็ตาม เจ้าโยคีทุศีล (โยคี
ศานติศีล) เจ้าอุบายนั้นคงจะไม่เลิกราง่าย ๆ ฉะนั้นข้าจะ
หลอกลวงมัน และทำให้ผลแห่งตบะกรรมของมันกลับมาตกอยู่

กับพระราชินี ผู้ซึ่งความรุ่งโรจน์เรืองรองกำลังคอยท่าอยู่ใน
อนาคตของพระองค์”

เมื่อได้ไตร่ตรองดังนี้แล้ว เวตาลก็กล่าวแก่พระราชินีว่า
“โอ นฤปตี ถึงแม้พระองค์จะต้องกังวลพระทัย และเหน็ด
เหนื่อยเพราะการเดินทางกลับไปกลับมาในสุสานอันน่ากลัวนี้
มากมายหลายครั้งในราตรีอันดำมืดทุกทิศานุทิศ พระองค์ก็มีได้
ทรงย่อท้อ คุณจะมีความสุขด้วยข้า ข้ามีความพอใจในความกล้า
หาญเยี่ยงนี้ยิ่งนัก บัดนี้ขอให้ทรงแบกศพนี้ต่อไป เพราะข้า
กำลังจะออกจากร่างของมันเดี๋ยวนี้แล้ว จงฟังคำแนะนำของข้า
ให้ดี มันจะเป็นประโยชน์แก่พระองค์ไม่น้อย จงทำตัวเป็นปกติ
อย่ามีพิรุณ เจ้าโยคีชาติชั่วนั้นจะเรียกข้าเข้าไปในศพนั้น และจะ
ยกย่องให้เกียรติข้าในฐานะเครื่องบูชาอันเป็นที่ปรารถนา
อย่างสูงสุด และเพื่อจะเอาพระองค์เป็นเครื่องสังเวยในฐานะ
มนุษย์เมธ (การบูชาด้วยมนุษย์) มันจะกล่าวแก่พระองค์ว่า
“โอ ราชนี จงทอดพระองค์ลงนอนบนพื้นดินแบบอัชฎางค
ประดิษฐ์ คือมีส่วนต่าง ๆ แปรอย่างตะเต้พื้นปฤถิวี” พอมันพูด

อย่างนี้ พระองค์จะต้องกล่าวแก่มันว่า “ท่านลองแสดงให้ข้า
ดูก่อนว่าเขาทำท่านั้นอย่างไร แล้วข้าจะทำตามแบบนั้นทุก
ประการ” จากนั้นอ้ายโยคีทฤษีลจะนอนคว่ำหน้าลงกับดิน และ
แสดงให้เห็นว่าทำอัชฎางคประดิษฐ์เขาทำกันอย่างไร ในช่วง
เวลาดังกล่าวนี้ พระองค์จะต้องรีบฟังมันให้คอขาดกระเด็นไป
ด้วยพระแสงดาบ แล้วพระองค์ก็จะได้รับรางวัลยอดปรารถนา
ที่มันอยากได้เป็นนักหนา นั่นคือตำแหน่งราชาแห่งวิทยากร ขอ
พระองค์จงพอพระทัยในการที่เอามันเป็นเครื่องสังเวยสม
ปรารถนา ถ้าไม่ทำอย่างที่ข้าแนะ อ้ายโยคีศานติคีลจะเอาท่าน
เป็นเครื่องสังเวยของมัน และเพื่อป้องกันชีวิตของพระองค์องค์
กล่าวมานี้ ข้าจึงเป็นต้องถ่วงเวลาพระองค์โดยให้เสด็จกลับไป
กลับมาตามทางก่อน ที่พระองค์จะผลีผลามไปเป็นเหยื่อมันโดย
ไม่ได้คิดและป้องกันตัวเสียก่อน บัดนี้ได้เวลาแล้ว เสด็จไปเถิด
ขอจงทรงพระเจริญ”

เมื่อเวตาลกล่าวจบลง ก็ออกจากศพที่พาดบนอังสา
พระราชา ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสน เมื่อเวตาลจากไปแล้ว ก็

ออกเดินทางไปสู่สำนักของโยคีศานติศีลผู้เป็นศัตรู เข้าไปนั่งใต้
ต้นไทร มีศพพาดบ่า คอยทำโยคีอยู่

นิทานเรื่องที่ ๒๕

พระราชชาติวิกรมเสน ทอดพระเนตรเห็นโยคีศานติศีล ก็เดินตรงเข้าไปหา ทรงพาดศฟไว้บนอังสา ทรงเหลือบดู โดยรอบก็พบว่าโยคีผู้นั้นนั่งอยู่โคนต้นไม้แต่ลำพังในสุสาน ซึ่งดู อิมคริมในคำคีนอันมีตสนิทเพราะเป็นกาฬปักษ์ ทำทางโยคีผู้นั้นดูกระวนกระวาย แสดงว่ากำลังคอยการมาถึงของพระองค์ อยู่ ที่นั่งของฤๅษีชั่วผู้นี้อยู่ในวงมณฑลสี่เหลี่ยม ซึ่งปนเป็นผงจาก กระจุกที่ปนแล้วบนพื้นดิน ละเลงด้วยเลือดสีแดงสด และมี เลือดในโถอีกสี่ใบซึ่งตั้งอยู่ประจำทิศทั้งสี่ มีตะเกียงที่ใช้ มั่นสมองมนุษย์เป็นน้ำมันหล่อเลี้ยงสะบัดแสงวับแวม และใกล้ ๆ กันนั้นก็มีกองกฐนสำหรับเผาเครื่องสังเวย ซึ่งมีอยู่เต็มที่ ถูกต้องตามลักษณะยัชญพิธีสำหรับฤๅษีใช้พลีแก่เทพผู้เป็นที่ โปรดปรานของตน

พระราชชาติวิกรมเสนเดินตรงเข้าไปที่โยคีศานติศีล เมื่อโยคีเห็น พระราชานำศพมาให้ตามต้องการก็ลุกขึ้นยืนต้อนรับด้วยความ

ยินดี และกล่าวสัมโมทนียกถาขึ้นว่า “สาธุ มหาราชะ พระองค์
ผูุ้ตสำหันธ์นำของที่ข้าต้องการมาด้วยความยากลำบาก เป็น
ความจริงโดยแท้ที่ใคร ๆ เขาพากันสรรเสริญพระองค์ว่าเป็น
พระราชอาันประเสริฐ เป็นผู้กล้าหาญซึ่งไม่มีใครสามารถหักได้
พระองค์เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัวเอง แลเห็นประโยชน์ของผู้อื่นเป็น
ที่ตั้ง นักปราชญ์กล่าวว่า ความยิ่งใหญ่ของมหาบุรุษอยู่ที่ว่า เขา
ไม่เคยย่อท้อต่องานที่เขาได้รับมอบหมายให้ทำ เขามุ่งมั่นฝ่าฟัน
อุปสรรคเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่ตกอยู่ในอันตราย”

โยคีกกล่าวคำพูดอย่างนี้ เพราะมีความอึดอ้อมใจว่า
ตนกำลังจะบรรลุผลสุดท้ายในสิ่งอันปรารถนาสูงสุดแล้ว จึงนำ
ศพลงจากอังสาของพระราชอา เขาศพไปอาบน้ำ แล้วเอาน้ำมัน
จันทน์และของหอมต่าง ๆ มาชโลมร่างจนทั่ว เอาพวงมาลา
คล้องคอศพนั้น แล้วเอาศพไปวางไว้ในเขตวงกลมบนพื้นดิน
จากนั้นโยคีกก็แต่งตัวตนเอง เอาขี้เถ้ากระดูกผีมาทาตามร่าง
แล้วสวมสายยัชโญปวีตที่ทอจากเส้นผมมนุษย์ จากนั้นก็นุ่งห่ม
ด้วยเสื้อผ้าของผู้ตาย สำรวมจิตตั้งสมาธิ ร่ายมนตร์เรียกเวตาล

ให้เข้ามาสิงในซากศพ และทำการบูชาด้วยการมอบบาตรอันมี
ค่ามาก (อรรฆบาตร) ให้ ในบาตรนั้นใส่พินผี ซึ่งติดมากับหัว
กะโหลก และบูชาด้วยดอกไม้ และเครื่องหอมต่าง ๆ จากนั้นก็
มอบดวงตามนุษย์ให้ และสั่งเวเวตาลด้วยเนื้อสด ๆ ของ
มนุษย์ เมื่อเสร็จพิธีสั่งเวแล้วโยคีทศศีลก็กล่าวแก่ท้าววิกรม
ทิตยซึ่งนั่งอยู่ข้าง ๆ ว่า “เจ้าจงนอนคว่ำหน้าลงบนพื้น แสดง
การเคารพด้วยอัชฎางคประดิษฐ์ต่อจอมราชันแห่งมหาเวทผู้มา
สถิตอยู่ ณ ที่นี่ และเพื่อท่านจะได้เมตตาประทานพรแก่เจ้า ให้
มีความสมปรารถนาตามใจที่เจ้าคิดทุกประการ”

เมื่อราชาได้ยินดังนี้ ทรงรำลึกถึงถ้อยคำของเวตาลที่
สั่งเอาไว้ จึงกล่าวแก่โยคีว่า “ข้าแต่ท่านสาธุคุณ ข้าไม่รู้จักการ
ทำอัชฎางคประดิษฐ์ ขอท่านจงทำให้ข้าดูก่อน เพื่อข้าจะได้ทำ
อย่างถูกต้อง” โยคีได้ฟังก็ทอดตัวลงนอนคว่ำด้วยลักษณะ
อัชฎางคประดิษฐ์ แสดงลักษณะอวัยวะแปดส่วนแนบพื้นดินให้
ดู พระราชาเห็นได้ทีก็ถอดพระแสงดาบจากฝัก พันคอโยคีขาด
กระเด็นไปในชั่วพริบตา จากนั้นพระราชาทรงผ่าอกโยคี ล้วง

เอาหัวใจอันเป็นดอกบัวจากอกออกมา และมอบศิระษะกับหัวใจ
ของโยคีร้ายให้เป็นรางวัลแก่เวตาล

ทันใดนั้นก็มียักษ์โหดร้ายก่อกองของปีศาจทั้งปวงจาก
ทุกทิศทุกทาง แสดงความยินดีแก่พระราชผู้กำจัตนักพรตชั่ว
ร้ายให้สิ้นชีวิตไป นำอิสรภาพมาสู่ภูตผีปีศาจอีกครั้งหนึ่ง เวตาล
ผู้สิงอยู่ในร่างศพก็กล่าวแก่พระราชว่า “มหाराชัน เจ้าโยคี
ทุกीलมันทำทุกวิถีทางเพื่อหวังเป็นจักรพรรดิแห่งวิทยาธร แต่ก็
ไม่สำเร็จ ส่วนพระองค์สิจะได้ตำแหน่งนั้นโดยความดีของ
พระองค์เอง ตำแหน่งนี้จะคอยพระองค์อยู่หลังจากที่ทรงเสวย
สุขในโลกมนุษย์จนสิ้นอายุขัยแล้ว ข้าขอโทษในกาลที่แล้วมาใน
การที่ยั่ววนประสาทพระองค์ แต่ก็ไม่ทรงถือโกรธต่อข้า บัดนี้
ข้าจะถวายพรแก่พระองค์ ขอทรงเลือกอะไรก็ได้ตามใจ
ปรารถนาเถิด”

พระเจ้าตรีวิกรมเสนได้ฟังคำพูดของเวตาล ก็แยมพระ
สรวล ตรัสว่า “เพราะเหตุที่เจ้ายินดีต่อข้า และข้าก็ยินดีใน

ความมีน้ำใจของเจ้าเช่นเดียวกัน พรอันใดที่ข้าจะปรารถนา ก็
เป็นอันสมบูรณ์แล้ว ข้าเพียงแต่อยากจะขออะไรสักอย่างเป็นที่
ระลึกระหว่างข้ากับเจ้า นั่นก็คือนิทานที่เจ้ายกปัญหามาถามข้า
ถึงยี่สิบสี่เรื่อง และคำตอบของข้าก็ให้ไปแล้วเช่นเดียวกัน แล
ครั้งที่ยี่สิบห้าคือวันนี้ถือเป็นบทสรุป แสดงอวสานของเรื่อง
ขอให้นิทานชุดนี้จงมีเกียรติแพร่กระจายไปในโลกกว้าง”

เมื่อพระราชารัสต์ดังนี้ เวตาลก็สนองตอบว่า “ขอจง
สำเร็จ โอ ราชะ บัดนี้จงฟังเถิด ข้าจะกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีเด่น
ของนิทานชุดนี้ สร้อยนิทานอันร้อยรัดเข้าด้วยกันดังสร้อยมณี
สายนี้ ประกอบด้วยยี่สิบสี่เรื่องเบื้องต้น แลมาถึงบทที่ยี่สิบห้า
อันเป็นบทสรุปส่งท้าย นับเป็นปริโยสาน นิทานชุดนี้จงเป็นที่
รู้จักกันในนามของเวตาลปัญญาวิงศติ (นิทานยี่สิบห้าเรื่องของ
เวตาล) จงมีเกียรติยศบันลือไปในโลก และนำความเจริญมาสู่
ผู้อ่านทุกคน ใครก็ตามที่อ่านหนังสือแม้แต่โคลกเดียว หรือเป็น
ผู้ฟังเขาอ่านก็เช่นเดียวกัน จักรอดจากคำสาปทั้งมวล บรรดา
อมนุษย์ทั้งหลาย มียักษ์ เวตาล กุซมานนท์ แม่มด หมอผีและ

รากษส ตลอดจนสัตว์โลกประเภทเดียวกันนี้ จงสิ้นฤทธิ์เดชเมื่อ
ได้ยินใครอ่านนิทาน อันศักดิ์สิทธิ์นี้” เมื่อเวตาลประสิทธิ์
ประสาทวิจนะดังกล่าวนี้แล้วก็ออกจากศพและหายวับไปด้วย
มายาเวท ไปสู่ที่อันพึงปรารถนา

พระศิวะเป็นเจ้าเมื่อทรงฟังนิทานกथाของเวตาลจบ
ลง ทรงพอพระทัยมาก จึงแสดงพระองค์ให้ปรากฏ แวดล้อม
ด้วยเหล่าเทพทั้งปวง เพื่อให้พระราชชาติได้เห็นประจักษ์แก่ตา
และตรัสแก่พระราชานู๋อมคารวะอยู่เบื้องหน้าว่า “ดีจริง ลูก
ของข้า สำหรับความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของลูกที่สามารถสังหาร
อ้ายโยคีทศศีลลงได้ มันไผ่ฝืนนักหนาที่จะได้เป็นราชาแห่งวิทยา
ธรทั้งหลาย นานมาแล้ว ข้าได้สร้างเจ้าขึ้นมาจากอนุภาคของตัว
ข้าเองให้เจ้าเป็นวิกรมอาทิตย์ (ผู้กล้าหาญดังดวงอาทิตย์) เพื่อให้
เจ้าได้ปราบปรามพวกอสูรร้ายซึ่งพากันมาเกิดในรูปของคน
เถื่อน (มเลจฉ) และในวันนี้เจ้าก็ปรากฏให้ข้าเห็นในรูปของ
นักรบผู้ยิ่งใหญ่โดยแท้ในนามของตริวิกรมเสน เพื่อปราบปราม
อาณาจักรต่าง ๆ และทวีปน้อยใหญ่ให้ราบคาบ และเป็นอธิราช

ผู้ครองโลกแต่ผู้เดียว หลังจากนั้นจักได้เป็นจักรพรรดิแห่งวิทยา
ธรทั้งหลายในสวรรค์ และหลังจากที่เจ้าได้ครองสวรรค์มาช้านานจนเกิดความเบื่อหน่ายแล้ว เจ้าก็จะสละแดนสวรรค์ไปด้วยใจอันแน่วแน่ และในที่สุดเจ้าก็จะได้บรรลุโมกษะ (ความหลุดพ้น) ข้าผู้เป็นพระเจ้า บัดนี้ข้าจะให้ดาบวิชัยยุทธ์แก่เจ้าเพื่อใช้ปราบศัตรูทั้งมวล จนกว่าจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางอย่างที่ว่าไว้”

เมื่อพระผู้เป็นเจ้าตรัสข้อความนี้แก่พระราชาวิกรมทิตยแล้ว ก็ยื่นพระแสงดาบอันเรืองเดชให้แก่พระราชาเป็นของขวัญ แล้วอันตรธานไปจากที่นั้น ฝ่ายพระเจ้าตริวิกรมเสนทรงเห็นพระราชภารกิจที่ได้รับมากระทำบรรลุผลโดยสมบูรณ์แล้ว หมัดเรื่องที่จะต้องทำต่อไปอีก ก็เสด็จกลับคืนนครประดิษฐาน (อุชชยินี) ณ ที่นั้น พระองค์ได้รับการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติจากอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงที่มาคอยเฝ้ารับเสด็จ และในกาลต่อมามินาน ชนทั้งหลายก็ได้ยินได้ฟังมหานิทานเรื่อง que พระองค์ได้ฟังมาตลอดราตรีที่สุสานอันน่ากลัว

นอกพระนครนั้น ตลอดเวลากลางวันต่อมา พระองค์ทรงชำระ
สระสนานอินทรีด้วยน้ำอันเอามาจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์
จากนั้นทรงแจกรมหาทานแก่คนทั้งหลายเพื่อบูชาพระศิวะ มี
การเต้นรำทำเพลงนานาชนิดอย่างเอิกเกริกทั่วทั้งพระนคร
ต่อจากนั้นมิหนานพระราชผู้ทรงเทพอาวุธอันเรืองเดช ก็เสด็จ
ออกไปกำราบปราบปรามบ้านเมืองน้อยใหญ่จนได้แผ่นดินโลก
ตลอดจนทวีปใหญ่น้อยทั้งปวงเรื่อยลงไปทางทิศทักษิณ จนจรด
มหาสมุทรที่แหลมกุมาริ เมื่อทรงครองแผ่นดินโลกและมหา
สมุทรทั้งเจ็ดแล้ว ทรงกระทำพิธีปราบดาภิเษกเป็นพระ
จักรพรรดิเจ้าโลก และโดยความโปรดปรานของพระศิวะเป็น
เจ้า พระองค์ได้เป็นจอมราชันแห่งวิद्यาศร เสวยสมบัติโลกและ
สวรรค์มาช้านาน ก็บังเกิดความเบื่อหน่าย สละทุกสิ่งทุกอย่าง
แล้วบำเพ็ญเพียรอย่างสูงสุด ได้บรรลุโมกษธรรม เข้าถึงองค์
พระศิวะเป็นที่พึง ก็ได้รวมเข้าสู่องค์พระเป็นเจ้า เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกับพระองค์ชัวินรันดร

จบบริบูรณ์